

Urząd Marszałkowski
Województwa Lubuskiego

10 lat
2004-2014
Agrotec
POLSKA Sp. z o.o.

Usługa badania ewaluacyjnego pn.

**Ocena ex-ante instrumentów finansowych
w perspektywie finansowej 2014 - 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020**

Raport Końcowy

Badanie ewaluacyjne ex-ante pn.: Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 finansowane przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013

Warszawa. lutv 2015 roku

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Lubuskie
Warte zachodu

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Zespół badawczy:

Agnieszka Rudolf
Michał Marciniak
Cezary Przybył
Jarosław Hojecki
Ludmiła Frydrych
Paweł Pijanowski
Sebastian Pałka
Piotr Sękowski
Krzysztof Sękowski
Anna Kornatka-Malinowska
Agnieszka Jońca
Klaudyna Kwiatkowska
Małgorzata Tula
Paweł Huras

Zamawiający

**Urząd Marszałkowski
Województwa Lubuskiego**

Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego

ul. Podgórna 7,
65-057 Zielona Góra
Tel: +48 68 45 65 200
Fax.: +48 68 45 65 296

<http://lubuskie.pl/>

Spis treści

SŁOWNIK POJĘĆ I SKRÓTÓW	5
RESUME	9
STRESZCZENIE	10
SUMMARY	15
WPROWADZENIE	19
1 METODOLOGIA BADANIA	25
1.1 Przebieg badania	25
1.2 Zastosowane techniki gromadzenia i analizy danych	27
1.3 Logika badania	29
2 CHARAKTERYSTYKA INTERWENCJI I DIAGNOZA UWARUNKOWAŃ WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO	31
2.1 Opis interwencji publicznej z wykorzystaniem IF w RPO-L2020	31
2.2 Diagnoza obszarów województwa lubuskiego, w których zaplanowano IF	38
3 OCENA I OPIS UWARUNKOWAŃ IF W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM	57
3.1 Założenia strategiczne instrumentów finansowych	57
3.1.1 Beneficjenci końcowi instrumentów finansowych	57
3.1.2 Podaż instrumentów finansowych	59
3.1.3 Nieprawidłowości i bariery na regionalnym rynku instrumentów finansowych	60
3.1.4 Zjawisko nieoptymalnego poziomu inwestycji	70
3.1.5 Przyczyny zawodności rynku w zakresie finansowania zwrotnego	73
3.2 Charakterystyka i doświadczenia IF w perspektywie 2007-2013	76
3.2.1 Ocena instrumentów finansowych w latach 2007-2013	76
3.2.2 Ocena i analiza doświadczeń wynikających z wdrażania w poprzedniej perspektywie 2007-2013 instrumentów finansowych	97
3.2.3 Ocena skuteczności instrumentów finansowych stosowanych w latach 2007-2013	102
3.3 Charakterystyka i preferowane rodzaje IF w perspektywie 2014-2020	104
3.3.1 Ocena wraz z rekomendacjami proponowanej strategii inwestycyjnej, w tym opcji implementacyjnych	104
3.3.2 Charakterystyka zapotrzebowania na inwestycje w ramach poszczególnych obszarów, celów tematycznych oraz priorytetów inwestycyjnych RPO-L2020	114
3.3.3 Ocena wielkości i skutków luki finansowej	142
3.3.4 Proporcjonalność przewidzianej interwencji oraz narzędzi minimalizujących zakłócenia rynku	143
3.3.5 Szacunkowa wartość dodatkowych środków publicznych i prywatnych pozyskanych przez IF	145
3.4 System instytucjonalny realizacji i wdrożenia IF w perspektywie 2014-2020	148

3.4.1 Ocena spójności instrumentów finansowych RPO-L2020 z innymi formami publicznej interwencji dla tego samego rynku.....	148
3.4.2 Możliwości rozwiązań wdrożeniowych/realizacyjnych produktów finansowych, w tym łączenie instrumentów finansowych w ramach określonych przedsięwzięć	149
3.4.3 Wkład IF w osiągnięcie celów i wskaźników	157
3.4.4 System informowania i wykorzystywania IF przez beneficjentów końcowych.....	159
3.4.5 Identyfikacja i mitygacja ryzyk projektów z wykorzystaniem IF	163
3.4.6 Schemat organizacyjny zarządzania IF w RPO-L2020	165
3.5 Specyfika oczekiwanych rezultatów	167
3.6 Analiza konieczności przeglądu i uaktualnienia oceny ex-ante IF	170
4 WNIOSKI I REKOMENDACJE	175
CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS	180
5 ZAŁĄCZNIKI	184
5.1 Bibliografia	184
5.2 Scenariusze narzędzi badawczych	190
5.2.1 Scenariusz FGI z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczących LRPO 2007-2013 oraz RPO-L2020, przedstawicielami IZ PO IG 2007-2013	190
5.2.2 Scenariusz FGI z regionalnymi podmiotami ekonomii społecznej	193
5.2.3 Scenariusz FGI z przedstawicielami funduszy pożyczkowych i poręczeniowych z województwa lubuskiego oraz z przedstawicielami sektora finansowego w województwie lubuskim.....	195
5.2.4 Scenariusz FGI z przedstawicielami wiodących jednostek naukowych	197
5.2.5 Scenariusz IDI z przedstawicielami partnerów społeczno-gospodarczych	199
5.2.6 Scenariusz IDI z pożyczkobiorcami w ramach LRPO 2007-2013, PO KL, PO IG i Scenariusz IDI z klientami otrzymującymi poręczenia udzielane przez instytucje finansowe na terenie województwa lubuskiego	201
5.2.7 Scenariusz IDI z klientami banków, którzy starali się o finansowanie zewnętrzne inwestycji oraz scenariusz IDI z klientami, którzy nie otrzymali pożyczki lub poręczenia lub kredytu z banku	202
5.2.8 Kwestionariusz badania CATI z przedsiębiorcami	204
5.2.9 Kwestionariusz badania CATI z samorządami województwa lubuskiego	217
5.2.10 Kwestionariusz badania CATI z jednostkami organizacyjnymi JST posiadającymi osobowość prawną.....	227
5.2.11 Kwestionariusz badania CAWI z osobami zainteresowanymi założeniem działalności gospodarczej.....	237

SŁOWNIK POJĘĆ I SKRÓTÓW

ARR	Agencja Rozwoju Regionalnego w Zielonej Górze
B+R	Badania i rozwój
B+R+I	Badania, rozwój i innowacje
BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
CATI	Wywiad kwestionariuszowy realizowany przez Internet (ang. <i>Computer Assisted Website Interview</i>)
CAWI	Wywiad wspomagany komputerowo przy pomocy strony WWW (ang. <i>Computer-Assisted Web Interview</i>)
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
Efektywność	Kryterium efektywności pozwala ocenić tzw. "ekonomiczność" danego projektu/ programu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych rezultatów oddziaływania. Ocenia relację między nakładami, kosztami, zasobami a osiągniętymi efektami interwencji.
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFSI	Europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne, zgodnie z definicją z art. 1 Rozporządzenia Ogólnego
EVCA	Europejskie Stowarzyszenie Private Equity i Venture Capital
FGI	Zogniskowany wywiad grupowy (ang. <i>Focus Group Interview</i>)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	Teleinformatyka (ang. <i>Information and Communication Technologies</i>)
IDI	Indywidualny Wywiad Pogłębiony (ang. <i>Individual In-Depth Interview</i>)
IEO	Instytut Energetyki Odnawialnej
IF	Instrumenty finansowe - zgodnie z Tytułem IV Rozporządzenia Ogólnego pojęcie instrumentów finansowych odnosi się do mechanizmów finansowania zwrotnego, stworzonych na bazie połączonych środków unijnych, krajowych środków publicznych i kapitału prywatnego najczęściej przybierającego formę preferencyjnej pożyczki, poręczenia oraz inwestycji kapitałowych oferowanych docelowym odbiorcom przy wykorzystaniu sieci dystrybucji (w tym pośredników finansowych). Zamawiający wyróżnia instrumenty zwrotne dłużne, poręczeniowe, kapitałowe i mieszane (ze względu na typ wsparcia z jakim są

	związane)
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
IP	Instytucja Pośrednicząca
IT	Technologie informatyczne
IZ	Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym – Lubuskie 2020 – Zarząd Województwa Lubuskiego
JASPERS	<i>Wspólna Pomoc we Wspieraniu Projektów dla Europejskich Regionów</i> (ang. Joint Assistance to Support Projects In European Regions), inicjatywa pozadotacyjna mająca na celu usprawnienie przygotowania projektów ubiegających się o finansowanie z unijnych funduszy i pomoc państwom członkowskim w wykorzystaniu dotacji UE szybciej i w bardziej efektywny sposób, o którym mowa w art. 44 w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r.
JEREMIE	Inicjatywa pozadotacyjnego wsparcia MŚP (ang. <i>Joint European Resources for Micro-to-Medium Enterprises</i>) - instrument (mechanizm) pozadotacyjnego wsparcia, o którym mowa w art. 44 w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999
JESSICA	Program Wspólne Europejskie Wsparcie na rzecz Trwałych Inwestycji w Obszarach Miejskich (ang. <i>Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas</i>)- instrument (mechanizm) finansowy, o którym mowa w art. 44 w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KFK	Krajowy Fundusz Kapitałowy
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
KSFP	Krajowe Stowarzyszenie Funduszy Poręczeniowych
KSI SIMIK	Krajowy System Informatyczny System Informatyczny Monitoringu i Kontroli
LFPK	Lubuski Fundusz Poręczeń Kredytowych w Zielonej Górze
LRPO 2007-2013	Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013
Luka finansowa	ograniczenie dostępu do finansowania zewnętrznego ekonomicznie uzasadnionych inwestycji dla pewnego podzbioru przedsiębiorstw wynikające z niedoskonałości rynku
Luka kapitałowa	część luki finansowej, która dotyczy finansowania udziałowego, tzn. nieefektywności w funkcjonowaniu funduszy kapitałowych
Luka środków trwałych	nieefektywnie mały zasób kapitału produkcyjnego w przedsiębiorstwach wynikający z niedostatecznego finansowania zewnętrznego spowodowanego przez lukę finansową
MIiR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
MŚP	Mikro, Małe i Średnie Przedsiębiorstwa

NBP	Narodowy Bank Polski
NCBiR	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NGO	Organizacje Pozarządowe
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NPV	Wartość bieżąca netto (ang. <i>Net Present Value</i>)
OP	Oś Priorytetowa
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OZE	Odnawialne źródła energii
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PES	Podmiot ekonomii społecznej
PGR	Państwowe Gospodarstwa Rolne
PI	Priorytet Inwestycyjny
PO IG	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013
PO IR	Program Operacyjny Innowacyjny Rozwój 2014-2020
POiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013/2014-2020
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
Pośrednicy finansowi IF	Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe udzielający wsparcia przy pomocy instrumentów finansowych
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
PZFP	Polski Związek Funduszy Pożyczkowych
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
Rozporządzenie Delegowane	Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) nr 480/2014 z dnia 3 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego
Rozporządzenie/ Rozporządzenie Ogólne	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006
RPO	Regionalny Program Operacyjny

RPO-L2020	Regionalny Program Operacyjny - Lubuskie 2020 wersja v.7 z grudnia 2014 r., która została przyjęta Decyzją Komisji Europejskiej nr C(2014)10024 z dnia 16 grudnia 2014 r. w sprawie zatwierdzenia niektórych elementów programu operacyjnego Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020 do wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach celu <i>Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia</i> dla regionu lubuskiego, następnie przyjęta przez Zarząd Województwa Lubuskiego uchwałą nr 9/103/15 z dnia 20 stycznia 2015 r.
SIWZ	Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia
Skuteczność	kryterium skuteczności pozwala ocenić, do jakiego stopnia cele projektu/programu zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte
SOPZ	Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia
SPO WKP	Sektorowy Program Operacyjny Wzrost konkurencyjności Przedsiębiorstw
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
UE	Unia Europejska
Umowa Partnerstwa/ UP	Dokument określający strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych polityki spójności, wspólnej polityki rolnej (WPR) i wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) w Polsce w latach 2014-2020. Instrumentami realizacji UP są krajowe i regionalne programy operacyjne
UMWL	Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego
URE	Urząd Regulacji Energetyki
Użyteczność	kryterium użyteczności rozumiane jest jako bilans istotnych konsekwencji (korzyści i strat) interwencji w odniesieniu do aktualnego stanu problemów społecznych stanowiących przedmiot interwencji lub ujawnionych w toku jej wdrażania. Kryterium to pozwala ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie projektu/programu odpowiada potrzebom grupy docelowej. Dzięki zastosowaniu tego kryterium można ocenić, czy zmiany wywołane realizacją projektu/programu są korzystne z punktu widzenia jego beneficjentów ¹
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze
WLWK	Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych 2014-2020
Wskaźnik	(ang. <i>indicator</i>) to wybrana obserwacja, którą traktujemy jako odzwierciedlenie badanej zmiennej. Wskaźnikami mogą być zjawiska, stany rzeczy, zdarzenia, zachowania, fakty, procesy, których samo istnienie, pojawienie się lub stopień intensywności stanowi przesłankę, że w określonych przypadkach z pewnością lub z pewnym prawdopodobieństwem dane zdarzenie, czy własność wystąpiła ²
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze
Zamawiający	Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, instrument terytorialny wspierający rozwój społeczny i gospodarczy, zgodnie z art. 36 Rozporządzenia Ogólnego

¹ przykłady problemów badawczych na: http://www.wwpe.gov.pl/index.php?params%5bsection_id%5d=4¶ms%5bcategory%5d=4¶ms%5bcontent_id%5d=4¶ms%5bcontent_id%5d=4

² Szerzej na ten temat: Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2007, s.165

RESUME

Niniejszy raport stanowi podsumowanie badania pn. *Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 - 2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020*, przeprowadzonego w okresie od października 2014 r. do lutego 2015 r. przez firmę Agrotec Polska sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

Opracowanie poświęcone jest ocenie zapotrzebowania na instrumenty finansowe wraz z oszacowaniem luki i dźwigni finansowej w odniesieniu do potrzeb określonych grup podmiotów będących beneficjentami końcowymi wsparcia RPO-L2020. W ramach badania przeprowadzono analizę możliwości i warunków zastosowania instrumentów finansowych w ramach interwencji publicznej zaplanowanej w RPO-L2020. Badanie spełnia wymogi art. 37 rozporządzenia ogólnego dotyczącego wymagań wobec ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych. Zaprezentowane w raporcie wnioski opierają się na analizie danych zastanych, wywołanych (badania CATI, CAWI, IDI, FGI) oraz analizie luki finansowej.

Raport składa się z pięciu rozdziałów, zawiera wprowadzenie, w którym przedstawiono cele badania i wstęp teoretyczny do tematyki instrumentów finansowych. Następnie w raporcie opisano metodologię zastosowaną w badaniu, po czym została dokonana analiza zapisów RPO-L2020 i diagnozy uwarunkowań województwa w obszarach, w których rozważane jest w badaniu wdrożenie instrumentów finansowych. Kolejną częścią ewaluacji są wyniki desk research i przeprowadzonych badań terenowych wraz z odpowiedziami na pytania badawcze oraz oszacowaniem luki finansowej. W tej części badania opisano założenia strategiczne wdrożenia instrumentów finansowych, doświadczenia i efekty wdrażania IF w poprzedniej perspektywie, a także system instytucjonalny instrumentów planowanych do realizacji w latach 2014-2020. W badaniu zawarto również potencjalne rezultaty wprowadzenia IF jak i ocenę systemu instytucjonalnego realizacji oraz wdrożenia instrumentów. Dodatkową informację stanowią zawarte w raporcie opisy konieczności przeprowadzenia monitoringu wdrażania IF jak i oceny *mid-term*. Dokument kończą rekomendacje wraz z propozycją ich zastosowania, a także informacją, do kogo są adresowane i kiedy powinny być wdrożone.

STRESZCZENIE

Do wyników niniejszego badania posłużyła analiza dokumentów zastanych, a także wnioski z badań terenowych przeprowadzonych na potrzeby ewaluacji – indywidualnych wywiadów z beneficjentami końcowymi IF w ramach Działania 2.5 *Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu* Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 i partnerami społeczno-gospodarczymi, wywiadów fokusowych z przedstawicielami instytucji zarządzającej i pośredniczącej, przedstawicielami pośredników finansowych realizujących Działanie 2.5 LRPO 2007-2013, przedstawicielami reprezentującymi ośrodki naukowe z regionu jak również PES, sektorem bankowym. Wykorzystano również wyniki badania CATI przedsiębiorców MŚP, JST oraz jednostek organizacyjnych JST z województwa lubuskiego oraz badania CAWI zrealizowanego wśród osób fizycznych planujących założenie działalności gospodarczej.

W ramach badania oceniono, że zaproponowane w RPO-L2020 formy finansowania pozwalają na osiągnięcie celów wskazanych w Programie. RPO-L2020 przewidziano wykorzystanie IF w ramach dwóch priorytetów inwestycyjnych: PI 3c i 8iii. Wersja Projektu RPO (wersja 5) z kwietnia 2014 r. przyjmowała dużo szersze ich zastosowanie, w związku z czym przeanalizowano zasadność wdrożenia IF we wszystkich priorytetach inwestycyjnych RPO-L2020 i w **efekcie analiz i badań zarekomendowano zastosowanie IF w następujących priorytetach: 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii**. Analiza przeprowadzona w ramach badania pozwala na stwierdzenie, iż zastosowanie IF w powyższych priorytetach inwestycyjnych RPO-L2020 ma doprowadzić do ożywienia przedsiębiorczości regionu – rozwoju istniejących przedsiębiorstw sektora MŚP, szczególnie stawia się na realizowanie przez nich innowacyjnych projektów jak i związanych z efektywnością energetyczną, kogeneracją i OZE. IF mają również pobudzić lokalny rynek w postaci zmniejszenia bezrobocia i powstawania większej liczby przedsiębiorstw z sektora MŚP. W badaniu przeanalizowano również zasadność stosowania IF w PI 1b i 9v RPO-L2020 w celu umożliwienia skorzystania z instrumentów zwrotnych na działania badawczo-rozwojowe i podmiotom ekonomii społecznej, które prowadzą działalność gospodarczą. Analiza wykazała brak zasadności wdrożenia IF w PI 1b i 9v, ale w PI 3c PES prowadzące działalność gospodarczą powinny, jako przedsiębiorstwa MŚP móc skorzystać z IF, tak samo jak wszystkie inne MŚP w regionie. W PI 1b natomiast nie ma zasadności wdrażania IF z poziomu regionalnego, ponieważ popyt na nie w województwie jest niewielki, a z poziomu krajowego będą oferowane na te działania dotacje i instrumenty zwrotne. Brak instrumentów zwrotnych w pozostałych priorytetach inwestycyjnych został w badaniu oceniony, jako uzasadniony zważając na specyfikę regionu i charakter planowanych przedsięwzięć oraz beneficjentów końcowych korzystających ze wsparcia w formie zwrotnej. Dodatkowo, dla części obszarów, w których nie zaplanowano IF na poziomie regionalnym, pomoc w formie zwrotnej będzie dostępna z pozycji programów krajowych, co wypełni zidentyfikowaną lukę w dostępie do kapitału.

Województwo lubuskie posiada doświadczenie we wdrażaniu wsparcia ze środków RPO w formie zwrotnej. W perspektywie finansowej 2007-2013 realizowane wsparcie w tej formie było oferowane

w ramach Działania 2.5 *Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu* LRPO 2007-2013 oraz 6.2 POKL *Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia* z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki³. Ocena skuteczności instrumentów finansowych w województwie lubuskim stosowanych w latach 2007-2013 wskazuje, iż najmocniejszą ich stroną była dostępność wsparcia dla sektora MŚP, mającego trudności z uzyskaniem kapitału w komercyjnych instytucjach finansowych. Najslabszymi stronami inżynierii finansowej zidentyfikowanymi przez przedsiębiorców były natomiast skomplikowane procedury aplikacyjne, zbyt duża liczba niezbędnych do przygotowania dokumentów oraz niewystarczająca wiedza dotycząca dostępnych instrumentów finansowych. Jako najslabszą stronę inżynierii finansowej pośrednicy finansowi wskazali ograniczenia kwotowe udzielanego przedsiębiorcom wsparcia, zbyt małą pulę środków do dystrybuowania oraz przepisy i rozbudowane sprawozdania, które musieli na bieżąco sporządzać. Szansą na rozwój mechanizmów inżynierii finansowej w perspektywie finansowej 2014-2020 jest ograniczenie możliwości skorzystania z dotacji bezzwrotnych przez przedsiębiorstwa, uproszczenie procedur i formalności dla beneficjentów końcowych jak i pośredników finansowych oraz zwiększona promocja IF.

W ramach badania wskazano, że stroną popytową, czyli beneficjentów końcowych, do których kierowane są instrumenty finansowe stanowić będą przede wszystkim przedsiębiorcy należący do sektora MŚP. IF będą wdrażane również w celu tworzenia nowych przedsiębiorstw. Beneficjentami IF są również pośrednicy finansowi, którzy stanowią stronę podażową instrumentów. Pośrednicy – fundusze pożyczkowe/poręczeniowe oferują w ramach swojej działalności preferencyjne produkty finansowe beneficjentom końcowym.

Jak wykazano w badaniu, istnieje wiele regionalnych nieprawidłowości rynku. Brak jest skutecznych narzędzi wspierania przedsiębiorców znajdujących się w luce finansowej, szczególnie tych szukających finansowania inwestycji o najwyższym wskaźniku innowacyjności związanych z wysokim ryzykiem przedsięwzięcia, które nie jest akceptowane na rynku bankowym. Pośród nieoptymalnych warunków inwestycyjnych w obszarze energetyki należy wskazać natomiast na ogólnopolskie uwarunkowania, które nie mają przełożenia na rynek instrumentów finansowych województwa lubuskiego.

W niniejszym badaniu została oszacowana wartość luki finansowej w zakresie popytu na finansowanie zewnętrzne dla grup beneficjentów końcowych wskazanych w specyfikacji badania. Określono też rodzaje niesprawności rynku determinujących ograniczenia w dostępie do finansowania dla danej kategorii beneficjenta końcowego lub projektu. Analiza zbiorcza oceny luki finansowej w RPO-L2020 wygląda następująco: PI 1b - 39 mln zł, PI 3c - 189 mln zł, PI 4a- 7 mln zł, PI 4c - 18 mln zł, PI 4g - 18 mln zł, PI 8iii - 6,5 mln zł, 9v - 1 mln zł. Jednak w wyniku analiz ustalono, iż luka finansowa w ramach PI 1b i PI 9v zostanie wypełniona przez IF działania krajowe, dlatego nie ma potrzeby przeznaczania w tych priorytetach alokacji na IF. **Wartość luki zsumowanej dla wszystkich obszarów wsparcia wynosi więc 278,5 mln zł (bez PI 1b i PI 9v 238,5 mln zł). Efekty dźwigni finansowej oszacowano natomiast na poziomie 220%.** Jednym z celów zastosowania instrumentów finansowych jest stwarzanie możliwości i zachęcanie sektora prywatnego do współinwestowania i dzielenia się ryzykiem inwestycyjnym. W dokumentach unijnych wskazano na konieczność preferowania tych instrumentów, które zapewnią największy udział kapitału prywatnego w finansowaniu projektów, aby umożliwić osiągnięcie maksymalnego poziomu dźwigni finansowej. Na potrzeby badania dokonano szacunkowych obliczeń w zakresie przyciągania kapitału prywatnego (efektu dźwigni). Efekt dźwigni finansowej jest charakterystyczny dla narzędzi instrumentów finansowych i wzmacnia skuteczność ich stosowania. Oprócz efektu dźwigni stwierdzono w niniejszym badaniu, że instrumenty finansowe przyniosą ze sobą również inne wartości dodane. Wynikają one przede wszystkim z precyzji dotarcia do osób, które faktycznie potrzebują finansowania zewnętrznego, a także racjonalizacji projektów, jako, że nie jest to

³ Działanie 6.2 POKL, projekt Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze dot. mikropożyczek pn. „Dodaj pieniądze do pomysłu” (POKL.06.02.00-08-002/12, okres realizacji: 01.07.2013-31.12.2015, wartość umowy: 2 500 000,00 zł)

finansowanie bezzwrotne, inwestycje są bardziej przemyślane niż w przypadku dotacji. Dzięki zaplanowaniu IF skierowanych do konkretnych grup beneficjentów końcowych można się spodziewać, że efekty te będą widoczne głównie w sektorze MŚP, a także powstaną dzięki nim nowe firmy typu start-up.

Najważniejsze wnioski i elementy badania przedstawiono w syntetyczny sposób w poniższej tabeli.

Tabela 1 Streszczenie wyników badania Ewaluacja ex-ante instrumentów finansowych RPO-L2020

PI	IF	Odbiorca końcowy IF	Alokacja na PI RPO-L2020	Alokacja w PI na IF RPO-L2020	Szacunkowa wartość luki	Współczynnik dźwigni	Oczekiwany rezultat osiągnięcia celu	Oczekiwany rezultat wskaźnika rezultatu ⁴	Oczekiwany rezultat wskaźnika produktu ⁵
3c	Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe wspierające plany inwestycyjne oraz obrotowe szerokiej grupy mikro, małych i średnich przedsiębiorców z terenu województwa	Przedsiębiorstwa z sektora MŚP przedsiębiorstwa społeczne	98 005 259 € ~ 411 mln zł	54 mln € ~ 226 mln zł.	189 mln zł	12,9:1	Zastosowanie instrumentów finansowych w PI 3c przyczyni się do zwiększenia dostępności do finansowania dla MŚP znajdujących się w luce finansowej. Dzięki zastosowaniu instrumentów finansowych osiągnięty zostanie cel Zwiększenia zastosowania innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP.	Brak wskaźnika rezultatu bezpośrednio powiązanego z instrumentami finansowymi. Rekomenduje się wprowadzenie wskaźnika Wartość udzielonych pożyczek/poręczeń w części UE (mln zł).	Wskaźnikiem produktu, do którego osiągnięcia przyczynią się instrumenty finansowe to Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje.
4a 4c 4g	Fundusze pożyczkowe wspierające plany inwestycyjne w zakresie OZE	Przedsiębiorstwa z sektora MŚP	4a – 19 601 052 € ~ 82,3 mln zł 4c – 39 202 104 € ~ 164,6 mln zł 4g – 13 067 368 € ~ 548,8 mln zł	Brak	4a – 7 mln zł, 4b – 18 mln zł, 4c – 18 mln zł	21,6:1	Zastosowanie instrumentów finansowych w PI 4a, PI 4c, PI 4g przyczyni się do wniesienia wkładu w osiąganie celów poprzez wspieranie efektywności energetycznej oraz korzystania, produkcji i dystrybucji z OZE.	Brak wskaźnika rezultatu bezpośrednio powiązanego z instrumentami finansowymi. Rekomenduje się wprowadzenie wskaźnika Wartość udzielonych pożyczek/poręczeń w części UE (mln zł).	Brak wskaźnika produktu, do którego osiągnięcia przyczynią się instrumenty finansowe. Rekomenduje się, zatem wprowadzenie wskaźnika Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje.
8iii	W ramach PI 8iii w RPO-L2020 przewidziane zostały pożyczki na rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej	Osoby fizyczne	7 107 612 € ~ 29,9 mln zł	1 421 522,40 € ~ 6 mln zł	6,5 mln zł	7,62:1	Zastosowanie IF przyczyni się do wniesienia wkładu w osiągnięcie celów PI 8iii poprzez stymulowanie przedsiębiorczości i powstawanie nowych podmiotów gospodarczych. Wsparcie skierowane powinno być do osób pozostających bez pracy i planujących rozpocząć działalność gospodarczą. Zastosowanie IF przyczyni się do osiągnięcia celu: Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy.	Brak wskaźnika rezultatu bezpośrednio powiązanego z instrumentami finansowymi. Rekomenduje się wprowadzenie wskaźnika Wartość udzielonych pożyczek/poręczeń w części UE (mln zł).	Brak wskaźnika produktu, do którego osiągnięcia przyczynią się instrumenty finansowe. Rekomenduje się, zatem wprowadzenie wskaźnika Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje.

Źródło: Opracowanie własne

⁴ zgodnie ze wskaźnikami przypisanymi do danego PI

⁵ zgodnie ze wskaźnikami przypisanymi do danego PI

Na podstawie powyższego, sformułowano następujące szczegółowe wnioski i rekomendacje:

- ➡ W RPO-L2020 rekomenduje się zastosowanie IF w PI 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii.
- ➡ W systemie finansowania zwrotnego należy rozważyć możliwość rozwoju ekonomii społecznej w ramach wsparcia przewidywanego dla sektora przedsiębiorstw. W celu usprawnienia wsparcia istniejących PES w regionie w osiach przewidujących rozwój przedsiębiorczości zasadne będzie na etapie uszczegółowienia programu zaznaczenie, że z formalnego punktu widzenia PES to przedsiębiorca i może być zaliczone do sektora MŚP i korzystać z przewidzianego tych firm wsparcia.
- ➡ Rekomenduje się uproszczenie warunków pozyskania finansowania i ograniczenie formalizacji oraz zapewnienie stabilności reguł. Należy dostosować ofertę finansowania zwrotnego do rodzaju aktywności, na którą przeznaczane jest finansowanie.
- ➡ Rekomenduje się ustalenie z pośrednikami finansowymi, że po podpisaniu umowy i wypełnieniu wszystkich formalności okres wypłacania środków zakończy się w trakcie jednego miesiąca.
- ➡ Rekomenduje się dostosowanie wartości udzielanych instrumentów finansowych do wartości planowanych przez przedsiębiorstwa MŚP inwestycji. Dla Przedsiębiorstw średnich, które wskazują na potrzebę pozyskania większych kwot, do 10 mln zł, rekomenduje się wyznaczyć oddzielnego pośrednika finansowego, który dzięki doświadczeniu w udzielaniu IF i ugruntowanej pozycji na rynku poradzi sobie z obsługą tak znaczących pożyczek.
- ➡ Rekomenduje się oferowanie w pierwszej kolejności IF przedsiębiorstwom realizującym projekty z zakresu innowacji i OZE oraz podmiotom typu start-up. Zaleca się wprowadzenie łatwiejszych do spełnienia warunków udzielania finansowania, szczególnie dla start up-ów. Rekomenduje się skierowanie do powyższych grup beneficjentów końcowych IF o średnim i długim okresie finansowania oraz długim okresie karencji w spłacie.
- ➡ W ramach PI 8iii zaleca się połączenie instrumentu finansowego w formie pożyczki z doradztwem i szkoleniem dla osób chcących założyć działalność gospodarczą.
- ➡ Rekomenduje się przysyłanie drogą mailową przez IZ lub IP do przedsiębiorców MŚP newslettera, w którym wskazane byłyby oferty pośredników finansowych porównane z ofertą banków komercyjnych z wyszczególnieniem korzyści z wykorzystania IF. Ważne jest, aby newsletter był przysyłany zawsze przez tę samą instytucję, do której przedsiębiorcy mają zaufanie przez co nie potraktują wiadomości jako spam-u, a zapoznają się z nią i wezmą pod uwagę przy rozważaniu pozyskania finansowania zewnętrznego. Dodatkowo mogłyby być przysyłane krótkie sms-y informujące o istnieniu na rynku IF oraz o tym, że szczegóły zostaną przesłane na maila. Zalecane jest również zmodyfikowanie strony internetowej RPO L-2020, aby osoby na nią trafiające mogły w intuicyjny sposób poznać całą ofertę finansowania dostępną w ramach perspektywy 2014-2020. Działania promocyjne powinny koncentrować się na wykazywaniu praktycznych zalet i wspierającym charakterze oferowanych IF wraz z odwołaniem do praktycznych podstaw ich stosowania.
- ➡ Rekomenduje się kompleksowe opracowanie procedur wdrażania i dystrybucji instrumentów zwrotnych.
- ➡ Rekomenduje się ustalanie warunków konkursowych oceny kompetencji pośredników finansowych w zakresie finansowania projektów z obszaru kogeneracji, energii odnawialnej i efektywności energetycznej.
- ➡ Rekomenduje się zapewnienie funduszom wsparcia poprzez szkolenia i warsztaty, aby pomóc im zrozumieć specyfikę nowych obszarów inwestycyjnych oraz lepiej przygotować je merytorycznie do finansowania zwrotnego projektów.
- ➡ IZ i pośrednicy finansowi powinni dokonywać okresowej analizy oferty dostępnej na rynku, tak aby lepiej reagować na zmiany i potrzeby odbiorców ostatecznych IF. IZ powinna w tym celu uwzględnić okresowanie badania w tym obszarze w Planie Ewaluacji, a pośrednicy

finansowi sami na bieżąco badać rynek komunikując IZ o najważniejszych uwarunkowaniach i ewentualnych zmianach.

- Rekomenduje się przeprowadzenie ewaluacji mid-term realizacji efektywności interwencji i udzielanego wsparcia oraz bieżącego monitoringu.

SUMMARY

To the results of the present study was used analysis of existing documents, as well as conclusions from field studies conducted for the evaluation - individual interviews with the final beneficiaries of financial instruments in Priority 2.5 Regional and local business environment institutions Lubuskie Regional Operational Programme 2007-2013 and the social partners economic focus interviews with representatives of the managing authority and intermediate, representatives of financial intermediaries implementing Priority 2.5 LROP 2007-2013 representatives representing the research centers of the region as well as the social economy, the banking sector. Also results of CATI entrepreneurs, local governments and agencies of the local government of the region of Lubuskie and CAWI conducted among individuals planning to start a business.

The study estimated that the proposed ROP-L2020 forms of financing meet the objectives set out in the Programme. The ROP-L2020 accepted the use of FI in two investment priorities: 3c and 8iii. ROP Project version (version 5) from April 2014. accepted a much broader their application, and therefore analyzed the validity of the implementation of the FI in all investment priorities ROP-L2020 and as a result of analysis and research were recommended the use of FI in the following priorities: 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii. The analysis in the study leads to the conclusion that the use of FI in the above investment priorities ROP-L2020 is expected to lead to a revival of entrepreneurship of the region - the development of existing SME sector, specifically focused on the implementation of their innovative projects and related to social economy. FI also stimulate the local market in the form of a reduction in unemployment and the emergence of more companies from the SME sector. The study also examined the validity of the use of FI in Priority 1b and 9v ROP-L2020 in order to allow the use of instruments feedback for research and development and social economy entities that carry out economic activities. The analysis showed a lack of legitimacy of the implementation of the FI in the IP 1b and 9v, but the priorities 3c social economy have a business need as enterprises SMEs to benefit from the FI, as well as all other SMEs in the region. The Priority 1b but there is no legitimacy FI implementation at the regional level, because the demand for them in the region is small, on the national level will be offered subsidies for these activities and instruments feedback. No feedback instruments in other investment priorities in the study was assessed as justified considering the specificity of the region and the nature of the planned projects and the final beneficiaries benefiting from support in the form of feedback. In addition, for some of the areas in which no scheduled FI at the regional level, assistance in the form of feedback will be available from the position of national programs, which will fill the identified gap in access to capital.

Lubuskie Province has experience in the implementation of support from the ROP in the form of feedback. In the 2007-2013 financial perspective implemented in the form of support was offered in Priority 2.5 Development of regional and local business environment institutions LROP 2007-2013 and 6.2 POHC support and promotion of entrepreneurship and self-employment from the Operational Programme Human Capital. Evaluation of the effectiveness of financial instruments, Lubuskie Voivodeship for the years 2007-2013 shows that the strongest party was the availability of support for the SME sector, having difficulty in obtaining capital in commercial financial institutions. Most important shortcomings of financial engineering were identified by entrepreneurs while complicated application procedures, too many to prepare the necessary documents and insufficient knowledge of the financial instruments available. As the weakest party financial engineering, financial intermediaries pointed quota restrictions granted to entrepreneurs support, too small a pool of funds to distribute and regulations and extensive report that they had drawn up

on a regular basis. An opportunity for the development of financial engineering in the 2014-2020 financial perspective is to reduce the possibility of using non-repayable grants for businesses, simplifying procedures and formalities for final beneficiaries and financial intermediaries, and increased promotion of FI.

The study indicated that the demand side, the final beneficiaries, which receives the financial instruments to be primarily entrepreneurs belonging to the SME sector. FI will also be implemented to create new businesses. FI beneficiaries are financial intermediaries, who are the supply side of the instrument. Intermediaries - loan funds / guarantee offer as part of its activities preferential financial products to the final beneficiaries.

As shown in the study, there are many irregularities regional market. There is no effective tools for supporting entrepreneurs are in a financial gap, especially those who are looking for financing investments with the highest innovation associated with high risky project, which is not allowed in the banking market. Among the sub-optimal investment conditions in the energy field while it should be noted nationwide conditions that have no bearing on the financial instruments market Lubuskie province.

In the present study was estimated value of the financing gap in the demand for external financing for the final beneficiary groups indicated in the specification of the study. Also identified market failures that determine the types of restrictions on access to finance for the final beneficiary category or project. The pooled analysis of the financing gap in the evaluation of ROP-L2020 is as follows: 1b - 39 million zł, 3c - 189 million zł, 4a- 7 million zł, 4c - 18 million zł, 4g - 18 million zł, 8iii - 34 million zł, 9v - 1 million zł. However, due to financial gap analysis in the context of Investment Priority 9v and 1b will be filled by national actions, so there is no need to release these priorities in the allocation for the FI. Gap value summed for all areas of support is therefore 306 million zł (without Investment Priority 9v and 1b 238,5 million zł). The effects of financial leverage was estimated as 220%. One of the purposes of the application of financial instruments is to create opportunities and encouraging private sector co-investment and sharing of investment risk. The EU documents pointed to the need to give preference to those instruments that provide the largest share of private capital in the financing of projects in order to achieve the maximum level of leverage. For the study, estimates were made in attracting private capital (leverage effect). Financial leverage effect is characteristic of the tools of financial instruments and enhances the effectiveness of their use. In addition to the leverage effect in the present study it was found that the financial instruments will bring other value added. They arise primarily from the precision to reach the people who actually need external financing, as well as streamlining projects, as there is a non-repayable financing, investments are more thoughtful than in the case of a grant. FI addressed by planning for specific groups of final beneficiaries can be expected that these effects will be seen mainly in the SME sector, as well as the rise thanks to the new business start-ups.

Key findings and elements of the study are presented in summary form in the table below.

Table 2 Summary of the survey results of the ex-ante evaluation of financial instruments RPO-L2020

Priori ty Inves tmen t	FI	Final custom er FI	The allocation for the Priority Investment RPO-L2020	Investmen t Priority Allocation for FI RPO- L2020	Estima ted value of the gap	The geari ng ratio	Achieve the expected result	Expected outcome outcome indicator ⁶	The expected result of the product ratio ⁷
3c	Loan and guarantee funds to support plans for investment and working capital broad group of micro, small and medium-sized businesses from across the region	Enterpri ses SMEs, social enterpri ses	98 005 259 € ~ 411 mln zł	54 mln € ~ 226 mln zł.	189 mln zł	12,9: 1	The use of financial instruments 3c Priority investment will help to increase access to finance for SMEs located in the financial gap. Thanks to the use of financial instruments will be achieved goal Increase the use of innovation in the SME sector.	No outcome indicator directly related to financial instruments. Recommends the introduction of indicator Value of loans / guarantees in parts of the EU (million zł).	An indicator of the product, which will contribute to the achievement of financial instruments is the number of enterprises receiving financial support other than grants.
4a, 4c, 4g	Loan funds to support investment plans in the field of renewable energy	Enterpri ses SMEs,	4a – 19 601 052 € ~ 82,3 mln zł 4c – 39 202 104 € ~ 164,6 mln zł 4g – 13 067 368 € ~ 548,8 mln zł	Lack	4a – 7 mln zł, 4b – 18 mln zł, 4c – 18 mln zł	21,6: 1	The use of financial instruments in the investment priorities 4a, 4c, 4g will help to contribute to the achievement of the objectives by promoting energy efficiency and the use, production and distribution of RES.	No outcome indicator directly related to financial instruments. Recommends the introduction of indicator Value of loans / guarantees in parts of the EU (million zł).	No indication of the product, which will contribute to the achievement of financial instruments. It is recommended, therefore, the introduction of index Number of enterprises receiving financial support other than grants.
8iii	As part of the investment priority 8iii RPO-L2020 were provided for the loan to start a business	Individu als	7 107 612 € ~ 29,9 mln zł	1 421 522,40 € ~ 6 mln zł	34 mln zł	7,62: 1	Application FI contribute to contribute to achieving the objectives of the Priority Investment 8iii by stimulating entrepreneurship and the creation of new business entities. Support should be directed to persons without work and planning to start a business. The use of the FI will contribute to achieving the goal: Improve the capacity to self-employment of the unemployed.	No outcome indicator directly related to financial instruments. Recommends the introduction of indicator Value of loans / guarantees in parts of the EU (million zł).	No indication of the product, which will contribute to the achievement of financial instruments. It is recommended, therefore, the introduction of index Number of enterprises receiving financial support other than grants.

Source: Own

⁶ according to the parameters assigned to the Priority Investment

⁷ according to the parameters assigned to the Priority Investment

Based on the above, formulated the following specific conclusions and recommendations:

- In the ROP-L2020 FI must be entered in the Investment Priorities: 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii.
- In the system of repayable financing should be noted the possibility of the development of the social economy in support of anticipated business sector. In order to improve support for existing social economy in the region in providing business development axes will be on stage reasonable detail of the program point out that from a formal point of view, the social economy is an entrepreneur and can be included in the SME sector and use przewidzianego these companies support.
- It`s recommended to determine the financial intermediaries that after signing the contract and complete all formalities disbursement period will end in one month.
- It`s recommended to adjust the value of the financial instruments granted to the value of the planned investment by enterprises SMEs. For medium-sized enterprises, which indicate the need to raise large sums of up to 10 million zł, it is recommended to appoint a financial intermediary through experience in providing FI and established market position will handle such significant loans.
- It`s recommended to offer in the first FI to companies implementing projects in the field of innovation, R & D and renewable energy, as well as operators start-up. It is also recommended to introduce easier to meet the conditions for financing, especially for start-up boxes. It is recommended to refer to these groups, the final beneficiaries of the FI of the medium and long term financing and long term grace period.
- As part of the Investment Priority 8iii recommend a combination of a financial instrument in the form of loans from the advice and training for people who want to start a business.
- It`s recommended to transfer via e-mail by the MA for SME entrepreneurs newsletter that highlights would offer financial intermediaries compared with commercial banks offer detailing the benefits of using the FI. It is important that the newsletter was sent always by the same public body to which entrepreneurs have confidence which can not treat messages as spam, and become familiar with it and will take into account when considering the acquisition of external financing. In addition, could be sent short text messages informing about the existence of the market FI and that details will be sent to the e-mail. It is also recommended to modify the website ROP-L2020 so that the person can by hitting it in an intuitive way to explore the entire offer of funding available under the perspective of 2014-2020. Promotional activities should focus on demonstrating the practical advantages and support offered as financial instruments with reference to the practical basis for their use.
- Recommend to determine the conditions of competition to assess the competence of financial intermediaries in financing projects in the area of cogeneration, renewable energy and energy efficiency.
- It is recommended to provide funding support through training and workshops to help them understand the specifics of the new investment areas and better prepare them to return substantially to finance projects.
- The Managing Authority, as well as financial intermediaries should be periodically available on the market analysis to FI competitive bid. MA for this purpose should commission periodic testing, and financial intermediaries themselves on a regular basis to study the MA market communicating with the most important conditions and possible changes.
- It is recommended to carry out mid-term evaluation of intervention effectiveness and implementation of support.

WPROWADZENIE

Głównym celem badania była ocena zasadności, możliwości, zakresu zastosowania instrumentów finansowych w okresie programowania 2014 - 2020 w województwie lubuskim oraz wskazanie obszarów ich zastosowania. Niniejsze badanie ewaluacyjne „Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 - 2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020” stanowi realizację tego celu. Odpowiedzi na pytania badawcze oraz dane zastane i kontekstowe pozwoliły sformułować spójne wnioski i rekomendacje a tym samym wypełnić poniżej sformułowane cele szczegółowe badania:

- analiza zawodności mechanizmów rynkowych, nieoptymalnego poziomu inwestycji oraz potrzeb inwestycyjnych w obszarach polityki i celów tematycznych lub priorytetów inwestycyjnych, którymi należy się zająć, aby przyczynić się do osiągnięcia celów szczegółowych określonych w ramach priorytetu i które należy wesprzeć dzięki instrumentom finansowym;
- proponowana strategia inwestycyjna, w tym analiza opcji wdrożeniowych w znaczeniu wynikającym z art. 38 Rozporządzenia ogólnego, produkty finansowe, które mają zostać zaoferowane, docelowych ostatecznych odbiorców i – w stosownych przypadkach – zakładane łączenie ze wsparciem dotacyjnym;
- ocena wartości dodanej instrumentów finansowych, które mają być wspierane z funduszy spójności z innymi formami interwencji publicznej na tym samym rynku, ewentualnych konsekwencji w zakresie pomocy państwa, proporcjonalności planowanej interwencji i środków minimalizowania zakłóceń rynku;
- szacunki dotyczące dodatkowych zasobów publicznych i prywatnych, które mogą zostać potencjalnie zgromadzone w ramach instrumentu finansowego aż do poziomu ostatecznego odbiorcy (oczekiwany efekt dźwigni), w tym – w stosownych przypadkach – ocenę zapotrzebowania na preferencyjne wynagrodzenie i jego poziom, by przyciągnąć odpowiadające wsparciu z funduszy środki pochodzące od inwestorów prywatnych lub opis mechanizmów, które będą stosowane, by określić zapotrzebowanie na takie preferencyjne wynagrodzenie i jego zakres, tak jak konkurencyjny lub odpowiednio niezależny proces oceny;
- ocena doświadczeń zdobytych podczas stosowania podobnych instrumentów i ocen ex ante przeprowadzonych w przeszłości przez Polskę, a także w jaki sposób te doświadczenia mogą zostać zastosowane w perspektywie finansowej 2014 -2020;
- wyszczególnienie spodziewanych rezultatów i jak dany instrument finansowy ma przyczyniać się do wniesienia wkładu w osiąganie konkretnych celów ustanowionych w ramach właściwego priorytetu, w tym wskaźniki dla takiego wkładu;
- analiza konieczności przeprowadzenia przeglądu i uaktualnienia przedmiotowej oceny ex ante instrumentów finansowych, biorąc pod uwagę specyfikę zakładanego wsparcia oraz

prognozy gospodarcze na kolejne lata w danym obszarze wsparcia, do którego dedykowana jest interwencja ze środków publicznych;

oraz pytania badawcze zaproponowane przez Wykonawcę:

- ➔ Jakie podmioty są zainteresowane wsparciem w formie zwrotnej wśród podmiotów, co do których uważa się, że instrumenty wsparcia w formie zwrotnej mogłyby stanowić najbardziej efektywną formę wsparcia, w tym wśród grupy podmiotów, co do których dotychczasowa forma wsparcia oparta była o logikę grantową?
- ➔ Jakie są koszty oraz uciążliwości ponoszone przez odbiorcę ostatecznego w związku z aplikowaniem o środki UE, których zminimalizowanie mogłoby się przyczynić do zwiększenia zainteresowania instrumentami finansowymi RPO? (wraz ze wskazaniem działań jakie należałoby podjąć w celu usunięcia tych barier)
- ➔ Jakie warunki dla instrumentów finansowych stanowiłyby bodziec do efektywnego realizowania celów poszczególnych priorytetów RPO?
- ➔ Jak powinien wyglądać spójny, przejrzysty i przekonujący system komunikowania zainteresowanym podmiotom korzyści z pozyskania dofinansowania w formie instrumentów finansowych?
- ➔ Jakie należy wdrożyć standardy informacyjne dla podmiotów na etapie ubiegania się o dofinansowanie, aby usprawnić proces oceny i przyznawania wsparcia?
- ➔ Jakie należy wdrożyć zasady identyfikowania i mitygacji ryzyk w celu eliminowania projektów stwarzających zagrożenie dla odzyskania udzielonego wsparcia w ramach instrumentów zwrotnych?
- ➔ Jakie powinny zostać wdrożone instrumenty kontroli na etapie realizacji projektów w celu zapobiegania nieprawidłowościom w obszarze instrumentów finansowych?
- ➔ Jaki zakres przygotowania w obszarze instrumentów finansowych powinien zostać zapewniony w ramach działań szkoleniowych/warsztatowych przeznaczonych dla oceniających dokumentację aplikacyjną?
- ➔ Jaki powinien być zakres wykorzystania narzędzi informatycznych wspomagających podmioty ubiegające się o wsparcie, tak aby zwiększyć efektywność procedury pozyskiwania dofinansowania (np. innowacyjne sposoby instruowania o zasadach udzielania wsparcia na etapie przygotowywania wniosku, aplikowania o wsparcie itp.)?

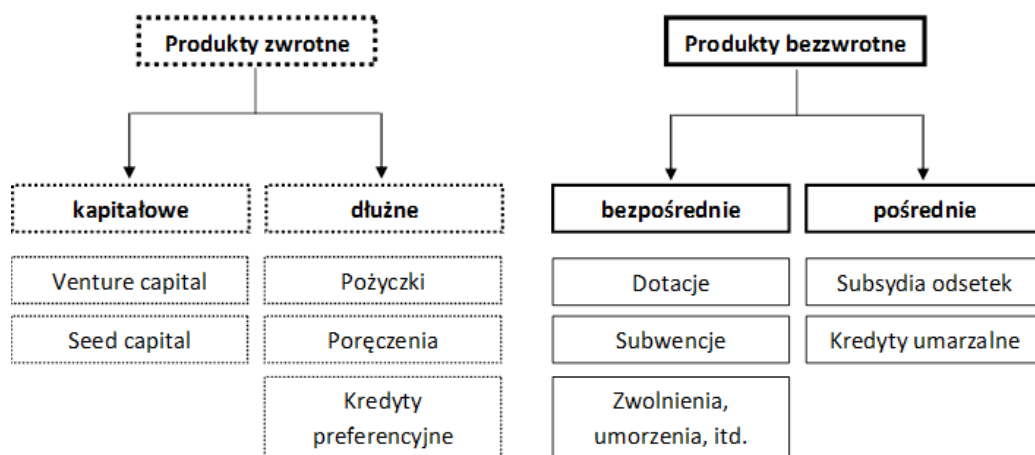
Istotną kwestią przy realizacji niniejszego badania była jego spójność z wymaganiami Rozporządzenia Ogólnego, przede wszystkim spójności z art. 37 dotyczącym wymagań wobec ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych oraz art. 38 dotyczącym wdrażania instrumentów finansowych. W związku z powyższym na poziomie raportu metodologicznego, zgodnie z wymaganiami SOPZ wykonawca szczegółowo przedstawił operacjonalizację wymagań art. 37 w odniesieniu do celów i pytań badania, wraz z informacją na temat zidentyfikowanych braków.

Instrumenty finansowe w ramach RPO-L2020 powinny być planowane na podstawie oceny ex-ante, której wyniki warunkują przekazanie środków na instrumenty finansowe w RPO w obecnej perspektywie. Tego typu ocena ex-ante ma za zadanie zapobieganie nakładaniu się i niespójności między instrumentami finansowanymi realizowanymi przez różnego rodzaju podmioty na różnych szczeblach.

W opublikowanym w grudniu 2013 roku pakiecie rozporządzeń dotyczących funduszy unijnych na lata 2014-2020 Komisja Europejska zwróciła uwagę na znaczenie instrumentów finansowych w nowej perspektywie finansowej. Zgodnie z artykułem 37 Rozporządzenia Ogólnego, fundusze objęte zakresem wspólnych ram strategicznych mogą być wykorzystywane w celu wspierania instrumentów finansowych w ramach programu, aby przyczynić się do osiągnięcia celów szczegółowych określonych w ramach priorytetu, w oparciu o ocenę ex-ante, w której stwierdzono nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku lub nieoptymalny poziom inwestycji. W rozporządzeniu wskazuje się ponadto, że instrumenty finansowe mają coraz większe znaczenie ze względu na ich

efekt dźwigni w odniesieniu do Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych (EFIS), ich zdolność do łączenia różnych form środków publicznych i prywatnych w celu wspierania celów polityki publicznej oraz rewolwingowe formy finansowania sprawiają, że wsparcie takie ma charakter zrównoważony i długotrwały.

Rysunek 1 Rodzaje produktów finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020

Źródło: Ewaluacja ex-ante instrumentów finansowych wdrażanych w województwie zachodniopomorskim w latach 2014-2020, IMAPP sp. z o.o., Policy & Action Group Uniconsult sp. z o.o., Fundacja Naukowa Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2014, str. 7

W celu usprawnienia metodyki realizacji badania ex-ante instrumentów finansowych na zlecenie Komisji Europejskiej opracowane zostały Wytyczne dotyczące metodyki głównej do przeprowadzenia oceny ex-ante instrumentów finansowych (*General methodology covering all thematic objectives*) – PWC (2014), *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period. General methodology covering all thematic objectives. Volume I, European Commission & European Investment Bank*⁸. Zgodnie z przedmiotowymi Wytycznymi celem oceny ex-ante jest dostarczenie dowodów adekwatności planowanych IF przed zidentyfikowaniem nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku lub suboptymalnej sytuacji inwestycyjnej i zapewnienie, że IF przyczynią się do realizacji programu i celów ESIF (Europejskie Fundusze Strukturalno-Inwestycyjne).

Zgodnie z nomenklaturą unijną pojęcia instrumentów finansowych używa się dla określenia instrumentów zwrotnych wykorzystywanych przy transferze środków z budżetu unijnego. Pojęcie to stanowi przeciwną formę powszechnych form finansowania bezzwrotnego, czyli dotacji, które są udzielane bezpłatnie i bezzwrotnie na realizację określonego celu. Według KE pojęcie instrumentów finansowych oznacza *wsparcie finansowe pochodzące z budżetu [UE] dla jednego lub większej liczby konkretnych celów UE w formie pożyczek, gwarancji, kapitału, inwestycji quasi kapitałowych lub udziałów, bądź innych instrumentów obarczonych pewnym ryzykiem, ewentualnie połączonych z dotacjami*. W porównaniu do tradycyjnych dotacji, IF mogą się przyczynić do poprawy dyscypliny finansowej i sprawić, że projekty będą miały bardziej zrównoważony charakter, ponieważ beneficjenci końcowi muszą zapewnić spłatę pożyczki i wkładu kapitałowego. Z punktu widzenia instytucji zarządzającej do istotnych korzyści płynących z zastosowania instrumentów finansowych należy odnawialny charakter (większości) IF, wzrost kwoty środków unijnych o dziesięć punktów procentowych w sytuacji, gdy dany priorytet inwestycyjny jest w pełni finansowany przy pomocy IF, a także spodziewany efekt dźwigni finansowej. Na podstawie ocen przeprowadzonych przez KE można dodatkowo wskazać, że każde 1 euro pożyczki gwarantowanej przekładało się na około 4,5 euro

⁸ PWC (2014), *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period. Enhancing the competitiveness of SME, including agriculture, microcredit and fisheries (Thematic objective 3)*, Volume III. European Commission & European Investment Bank oraz *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period Supporting the shift towards low-carbon economy (Thematic objective 4)* Volume I

prywatnych inwestycji. KE dodatkowo wskazuje, że poprzez współdzielenie ryzyka z innymi inwestorami, IF mogą odblokować prywatne finansowanie i inne źródła finansowania publicznego⁹.

Znaczenie instrumentów finansowych rośnie ze względu na ich efekt dźwigni (przyciąganie kapitału prywatnego), ich zdolność do łączenia różnych form zasobów publicznych i prywatnych w celu wspierania publicznych celów polityki, a także ze względu na możliwość wielokrotnego użycia kapitału w dłuższej perspektywie czasowej.

W perspektywie finansowej na lata 2007–2013, finansowanie projektów z wykorzystaniem funduszy unijnych możliwe było poprzez tradycyjny system grantowy (bezzwrotna dotacja) oraz z wykorzystaniem instrumentów o charakterze zwrotnym w ramach inżynierii finansowej UE. Skala wykorzystania instrumentów zwrotnych jest obecnie jeszcze nieznaczną i kształtuje się na poziomie około 2% ogółu pomocy unijnej dla Polski¹⁰. Ważne jest jednak, że finansowanie zwrotne, takie jak poręczenia kredytów czy preferencyjne pożyczki, w okresie programowania 2014–2020 ma być wykorzystywane na znacznie większą skalę niż dotychczas.

Zastosowanie instrumentów finansowych uważa się za jeden z kluczowych sposobów służących lepszemu wydatkowaniu środków z funduszy strukturalnych. W celu zwiększenia zakresu oddziaływania funduszy unijnych Komisja zachęca państwa członkowskie do większego wykorzystania instrumentów finansowych w miejsce tradycyjnej pomocy w formie dotacji w perspektywie finansowej na lata 2014–2020¹¹. Środki konieczne do realizacji celów strategii „Europa 2020” znacznie wykraczają poza możliwość budżetu UE. Instrumenty finansowe mogą rozszerzyć zakres oddziaływania budżetu UE dzięki wykorzystaniu funduszy UE jako dźwigni finansowej dla innych funduszy. W szczególności Komisja dąży do tego, by instrumenty finansowe wykorzystywane były w większym stopniu niż tradycyjna pomoc w postaci dotacji na wsparcie projektów przynoszących przychody. Jednak zastosowanie tych instrumentów powinno opierać się na solidnej analizie potrzeb inwestycyjnych, niedoskonałości/ułomności rynku, potencjalnego zaangażowania sektora prywatnego oraz pomocy państwa.

Skala wykorzystania instrumentów zwrotnych zależy w dużym stopniu od decyzji instytucji wdrażających poszczególne programy operacyjne. Zdobyte podczas wdrażania instrumentów finansowych w latach 2007–2013 doświadczenia i płynące z nich wnioski, są pomocne przy projektowaniu instrumentów w ramach perspektywy budżetowej 2014–2020 i realizacji celów polityki spójności.

W piątym sprawozdaniu Komisji Europejskiej nt. spójności¹², który zawiera m.in. propozycje zmian w finansowaniu polityki strukturalnej w ramach budżetu na lata 2014–2020, jako jeden z pięciu instrumentów służących lepszemu wydatkowaniu środków z funduszy strukturalnych podaje się znacznie większe zastosowanie zwrotnych instrumentów finansowych. **W przypadku środków dla firm podana została informacja, że dla prostych projektów inwestycyjnych stosowane mają być zwrotne instrumenty finansowe, zaś granty bezzwrotne zarezerwowane są wyłącznie dla projektów wysoko innowacyjnych**, gdyż tego rodzaju inwestycje mogą mieć problem z uzyskaniem finansowania zwrotnego ze względu na zbyt wysokie ryzyko tego typu przedsięwzięć. Ponadto, ustalenia dokonane w ramach badań ewaluacyjnych wskazują również, że efektywnym rozwiązaniem może być uzależnienie formy pomocy od fazy projektu (tj. wsparcie bezzwrotne w fazie badawczo rozwojowej, wsparcie zwrotne w fazie wdrożeniowej).¹³

⁹ Instrumenty finansowe w polityce spójności, dokument roboczy służb Komisji, KE, SWD (2012), Bruksela 2012, str. 36

¹⁰ Znaczenie instrumentów zwrotnych w ograniczaniu luki finansowej i podnoszeniu bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw z sektora MŚP; B. Lepczyński, M. Penczar

¹¹ Fundusze UE objęte Wspólnymi Ramami Strategicznymi (WRS) obejmują: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Fundusz Spójności (FS), Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Europejski Fundusz Morski i Rybacki (EFMR).

¹² Por. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów oraz Europejskiego Banku Inwestycyjnego; Wnioski z piątego sprawozdania w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej: przyszłość polityki spójności, Bruksela COM 2010, 642/3.

¹³ Programowanie perspektywy programowej 2014–2020 Umowa Partnerstwa, MIIR, Warszawa 2014

Według zaleceń Komisji Europejskiej podstawowe założenia instrumentów finansowych w perspektywie 2014-2020 mają być podobne do ustaleń instrumentów w poprzedniej perspektywie, ale zakładanych jest wiele zmian co do szczegółów wsparcia. W odróżnieniu od okresu planowania 2007-2013, zasady proponowane dla instrumentów finansowych na lata 2014-2020 nie mają charakteru normatywnego w odniesieniu do sektorów, beneficjentów, rodzajów projektów i działań, które mają być wspierane. Państwa członkowskie i organy zarządzające mogą wykorzystywać instrumenty finansowe w odniesieniu do wszystkich założeń tematycznych objętych programami operacyjnymi oraz w ramach wszystkich funduszy, w których przypadku jest to wydajne i efektywne. Nowe ramy zawierają również jasno określone zasady w celu umożliwienia lepszego łączenia IF z innymi formami wsparcia, zwłaszcza z grantami, ponieważ łączenie form wsparcia dodatkowo wspomaga opracowywanie dobrze dopasowanych programów pomocy, spełniających określone potrzeby państw członkowskich i regionów. Instrumenty finansowe stanowią szczególną kategorię wydatków, a powodzenie ich zaplanowania i realizacji zależy od prawidłowej oceny luk i potrzeb rynkowych. W związku z tym w kontekście programu operacyjnego stosowane jest nowe postanowienie, według którego instrumenty finansowe mają być planowane na podstawie oceny ex ante, w której określona będzie luka rynkowa lub nieoptymalne sytuacje inwestycyjne, odpowiednie potrzeby inwestycyjne, możliwość udziału sektora prywatnego i wynikająca z tego wartość dodana. Tego typu ocena ex ante ma pozwolić również uniknąć nakładania się i niespójności między instrumentami finansowania realizowanymi przez różne podmioty na różnych szczeblach¹⁴.

Głównym celem instrumentów finansowych w perspektywie 2014-2020, jak określa to Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, jest wspieranie inwestycji i przedsięwzięć planowanych przez podmioty, które mają trudności ze zdobyciem na rynku środków finansowych na ich realizację lub też w przypadku, kiedy poziom inwestycji na rynku w danym obszarze jest niewystarczający.

W dokumentach unijnych wskazuje się na konieczność preferowania tych instrumentów, które zapewnią największy udział kapitału prywatnego w finansowaniu tego typu projektów, aby umożliwić osiągnięcie maksymalnego poziomu dźwigni finansowej. **Celem zastosowania IF w regionalnych programach operacyjnych jest zwiększenie konkurencyjności regionów oraz poprawa jakości życia ich mieszkańców poprzez wykorzystywanie potencjałów regionalnych oraz skoncentrowane niwelowanie barier rozwojowych, w oparciu o strategię rozwoju województw.** Wybór przedsięwzięć objętych instrumentami finansowymi powinien być podyktowany przede wszystkim stopniem przyczyniania się do osiągania celów wykorzystania środków UE dotyczących wsparcia dla zwiększania konkurencyjności gospodarki oraz poprawy spójności społecznej jak i terytorialnej. **Na poziomie regionalnym nacisk powinien być kładziony przede wszystkim na wspieranie przedsiębiorczości.** Na tym poziomie ma być również realizowana przeważająca część interwencji na rzecz edukacji, zatrudnienia i włączenia społecznego. We wskazanych obszarach na poziomie krajowym będą wdrażane jedynie rozwiązania systemowe oraz projekty o zasięgu krajowym. Interwencje w ramach RPO, wg MIIR, mają nawiązywać do wypracowanych na poziomie krajowym rozwiązań, realizując tym samym wybrane aspekty reform w zakresie edukacji, zatrudnienia czy polityki społecznej. Podejmowane na poziomie regionalnym działania powinny być tak skonstruowane, aby uzupełniać działania programowane na poziomie krajowym. **W związku z tym na poziom regionalny przeznaczonych jest ok. 75% środków EFS oraz ok. 55% środków EFRR.** MIIR rekomenduje by **wsparcie z instrumentów finansowych było skierowane na rozwój sektora MŚP poprzez stosowanie narzędzi dłużnych: głównie pożyczek i poręczeń.** Tak samo wspierane mają być przedsięwzięcia na obszarach miejskich, jak i te dotyczące gospodarki niskoemisyjnej,

¹⁴ Instrumenty finansowe w polityce spójności na lata 2014-2020, Komisja Europejska (http://www.mir.gov.pl/fundusze/Fundusze_Europejskie_2014_2020/FAQ/Documents/financial_instruments_pl.pdf) - [dostęp 04.09.2014]

ochrony środowiska, przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu, transportu i bezpieczeństwa energetycznego w zakresie efektywności energetycznej i OZE oraz w zakresie gospodarki odpadami. Dodatkowo z katalogu działań RPO finansowanych za pomocą Europejskiego Funduszu Społecznego rekomendowane jest stosowanie instrumentów finansowych w zakresie tzw. kształcenia się przez całe życie, pożyczek studenckich oraz projektach z zakresu wspierania zatrudnienia i mobilności pracowników. W zakresie wspierania zatrudnienia i mobilności pracowników, MIIR rekomenduje wprowadzenie preferencyjnych pożyczek, ewentualnie subsydiowanych na sfinansowanie procesu przeniesienia się pracownika z jednej miejscowości do drugiej.

W Umowie Partnerstwa z maja 2014 r. również podkreślono celowość zwrotnych instrumentów finansowych kierowanych do osób chcących założyć działalność gospodarczą, natomiast **bezzwrotna pomoc powinna być kierowana do grup w trudnej sytuacji na rynku pracy** jak np. kobiety i osoby starsze. **Do 20% alokacji na PI 8iii wg UP, może zostać przeznaczona na założenie działalności gospodarczej dla osób pozostających bez pracy.** Instrumenty finansowe będą ukierunkowane w perspektywie 2014-2020 przede wszystkim na rozwój przedsiębiorstw i tworzenie nowych firm poprzez dostarczanie kapitału początkowego, wzmacnianie podstawowej działalności lub realizację nowych projektów lub wchodzenie na nowe rynki. Instrumenty finansowe będą zatem wspierać inwestycje zarówno w środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne, jak również kapitał obrotowy, pod warunkiem, że jest powiązany z działalnością inwestycyjną i dalszą ekspansją przedsiębiorstwa¹⁵. Lubuska Strategia Zatrudnienia na lata 2011-2020 także podkreśla, że ważnym elementem wsparcia przedsiębiorczości w regionie jest wsparcie osób chcących założyć działalność gospodarczą poprzez wykorzystanie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych¹⁶.

Propozycje zmian Komisji Europejskiej co do IF w nowej perspektywie finansowej zapewniają większą elastyczność dla państw członkowskich i organów zarządzających pod względem planowania programów, zarówno w zakresie wyboru między realizacją inwestycji za pośrednictwem grantów i instrumentów finansowych, jak i doboru najbardziej odpowiedniego instrumentu finansowego. W tej perspektywie nacisk położono również na przejrzystość i pewność pod kątem ram prawnych dla instrumentów finansowych. Z perspektywy budżetu, wzmocnienie instrumentów finansowych jako katalizatorów środków publicznych i prywatnych, pomoże państwom członkowskim i regionom w osiągnięciu takiego poziomu inwestycji strategicznych, jaki jest potrzebny do realizacji strategii „Europa 2020”. Ponadto dzięki szerszemu stosowaniu instrumentów finansowych oraz ich dopasowaniu do określonych potrzeb regionów i beneficjentów końcowych można w znaczący sposób poprawić dostęp do finansów na korzyść szerokiego grona podmiotów społeczno-gospodarczych. Mają one służyć przede wszystkim przedsiębiorcom inwestującym w innowacyjne rozwiązania, gospodarstwom domowym zainteresowanym poprawą efektywności energetycznej, osobom realizującym pomysły biznesowe, a także do realizacji projektów inwestycji w infrastrukturę publiczną lub produkcję, spełniających strategiczne założenia polityki spójności, zapewniających oczekiwane rezultaty jej programów¹⁷.

¹⁵ Programowanie perspektywy programowej 2014-2020 Umowa Partnerstwa, MIR, 2014, Warszawa

¹⁶ Lubuska Strategia Zatrudnienia na lata 2011-2020, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, luty 2011

¹⁷ Instrumenty finansowe w polityce spójności na lata 2014-2020, Komisja Europejska

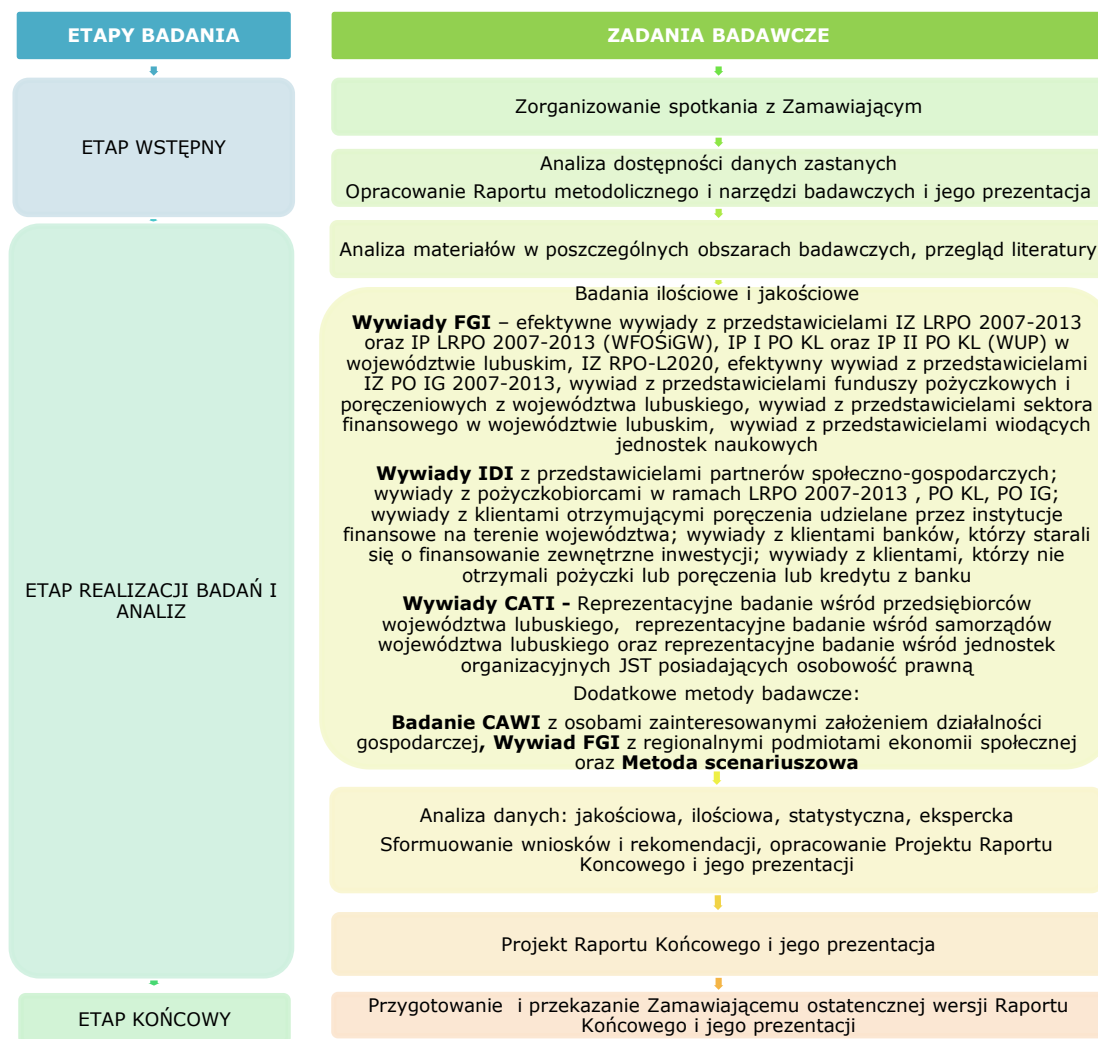
http://www.mir.gov.pl/fundusze/Fundusze_Europejskie_2014_2020/FAQ/Documents/financial_instruments_pl.pdf

1 METODOLOGIA BADANIA

1.1 Przebieg badania

Niniejsze badanie ewaluacyjne przeprowadzone zostało według zaproponowanej poniżej koncepcji logicznej, która w głównej mierze wynikała z oczekiwań Zamawiającego oraz z wiedzy wynikającej z doświadczenia Wykonawcy, zasad prowadzenia ewaluacji ex-ante oraz wstępnej diagnozy w obszarach objętych badaniem.

Rysunek 2 Logika zaproponowanego procesu badawczego przedstawiona na schemacie

Źródło: Opracowanie własne

Tak jak wskazano w poprzednim rozdziale, można zidentyfikować cztery perspektywy badawcze analizy ex-ante instrumentów finansowych zgodnie z wytycznymi projektu dokumentów Komisji Europejskiej dotyczących analizy ex-ante w zakresie instrumentów finansowych (zamieszczone na stronie MIIR pod adresem <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/if/Strony/if.aspx> w zakładce „Dokumenty i wytyczne”). Są to: perspektywa strony popytowej (1), podażowej (2), perspektywa systemowa (3) i ekspercka (4):

1) Perspektywa strony popytowej

Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja środków unijnych na RPO-L2020 wynosi 906,9 mln EUR, w tym 651,8 mln EUR w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i 255,1 mln EUR w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). IZ zakłada wykorzystanie instrumentów finansowych w Regionalnym Programie Operacyjnym – Lubuskie 2020. W RPO-L2020 wersji v.7 z grudnia 2014 r. finalnie zatwierdzonej przez KE, zaplanowano zastosowanie instrumentów finansowych tylko w ramach dwóch priorytetów – PI 3c i PI 8iii¹⁸. Po analizach *desk research* i RPO-L2020 wskazano następujące główne typy beneficjentów docelowych instrumentów finansowych wg obszarów z powyżej przedstawionych PI RPO-L2020: przedsiębiorcy z regionu (MŚP, nowe przedsiębiorstwa) oraz osoby zamierzające rozpocząć własną działalność gospodarczą (w tym przedsiębiorczość akademicka), JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe w obszarze efektywności energetycznej oraz termomodernizacji.

Do grupy potencjalnych beneficjentów skierowane zostały zatem narzędzia badawcze pozwalające ocenić problem badawczy z perspektywy popytowej (Wywiady indywidualne z pożyczkobiorcami w ramach LRPO 2007-2013, PO KL 2007-2013, PO IG 2007-2013; Wywiady indywidualne z klientami otrzymującymi poręczenia udzielane przez instytucje finansowe na terenie województwa lubuskiego; Wywiady indywidualne z klientami banków, którzy starali się o finansowanie zewnętrzne inwestycji; Wywiady indywidualne z klientami, którzy nie otrzymali pożyczki lub poręczenia lub kredytu z banku; Wywiady CATI, Badanie CAWI z osobami zainteresowanymi założeniem działalności gospodarczej; FGI z regionalnymi podmiotami ekonomii społecznej i FGI z przedstawicielami instytucji naukowych).

2) Perspektywa strony podażowej

Perspektywa strony podażowej obejmuje perspektywę instytucji finansowych oraz kapitałowych obejmujących przedstawicieli instytucji finansów publicznych, w tym jego organizacji przedstawicielskich, przedstawicieli operatorów funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, organizacje przedsiębiorców, którzy powinni być zachęcani w perspektywie finansowej 2014-2020 do angażowania kapitału i współfinansowania przedsięwzięć publicznych. Do grupy instytucji ze strony podażowej skierowane zostały narzędzia badawcze pozwalające ocenić problem badawczy z perspektywy podażowej (FGI z przedstawicielami funduszy pożyczkowych i poręczeniowych z województwa lubuskiego; FGI z przedstawicielami sektora finansowego w województwie lubuskim; wywiad IDI z przedstawicielami partnerów społeczno-gospodarczych).

3) Perspektywa systemowa

Perspektywa systemowa obejmuje perspektywę instytucji zaangażowanych we wdrożenie interwencji publicznej w ramach polityki spójności, uwzględniające instytucje sfery administracji publicznej przede wszystkim na szczeblu regionalnym. Perspektywa systemowa badania obejmuje również instytucje sfery administracji publicznej na szczeblu centralnym posiadające doświadczenie

¹⁸ Natomiast według starszej wersji RPO-L2020 z kwietnia 2014r. zastosowanie IF planowano w szerszym zakresie, w ramach poniższych priorytetów inwestycyjnych:

- Oś Priorytetowa 1: Gospodarka i Innowacje: PI 1b, PI 3a, PI 3b, PI 3c,
- Oś Priorytetowa 2: Rozwój cyfrowy: PI 2c
- Oś Priorytetowa 3: Gospodarka niskoemisyjna: PI 4a, PI 4c, PI 4e, PI 4g
- Oś Priorytetowa 4: Środowisko i kultura: PI 6a, PI 6b, PI 6d
- Oś Priorytetowa 6: Regionalny rynek pracy: PI 8iii
- Oś Priorytetowa 7: Równowaga społeczna: PI 9v.

we wdrażaniu IF w kraju oraz opinie innych regionów poza województwem lubuskim, ze względu na doświadczenia we wdrażaniu niektórych instrumentów finansowych. Do przedstawicieli strony systemowej skierowane zostały narzędzia badawcze pozwalające ocenić problem badawczy z perspektywy systemowej (FGI z przedstawicielami IZ LRPO 2007-2013 oraz IP LRPO 2007-2013 (WFOŚiGW), IP I PO KL oraz IP II PO KL (WUP) w województwie lubuskim, IZ RPO-L2020; FGI z przedstawicielami IZ PO IG 2007-2013.

4) Perspektywa ekspercka

Perspektywa ekspercka, reprezentowana przez opinie specjalistów oraz podmiotów naukowych i jednostek badawczych zajmujących się problematyką finansowania działalności gospodarczej, w tym instrumentów finansowych. Perspektywa ta została zapewniona poprzez dogłębną analizę materiałów (desk research), a także wywiady z IDI z przedstawicielami partnerów społeczno-gospodarczych, jak np. PKPP Lewiatan, Biznes Center Club – Łoża Lubuska, Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wielkopolskim, Fundacja Przedsiębiorczość w Żarach, Lubuscy Pracodawcy, którzy znają lokalny rynek, sytuację strony popytowej, jak i podażowej instrumentów finansowych w regionie.

1.2 Zastosowane techniki gromadzenia i analizy danych

Analiza materiałów (desk research)

Analiza danych zastanych na potrzeby niniejszego badania została przeprowadzona na podstawie opracowań o charakterze naukowym, a także informacji o instrumentach finansowych zawartych w: przeprowadzonych wcześniej badaniach i ewaluacjach z uwagi na zawarte w nich doświadczenia z wdrażania IF oraz polskiego prawodawstwa, które definiuje, na jakich warunkach instrumenty są świadczone. Przeglądowi szeroko pojmowanej literatury towarzyszyła analiza danych statystycznych, dzięki której dokonano rzetelnego ilościowego opisu zjawisk w oparciu o statystykę publiczną oraz dane cząstkowe z badań, porównanie nakładów i rezultatów, a także wykorzystanie tych metod badawczych na dalszych etapach prac. Zgodnie z SOPZ, analizą objęte zostały: Strategiczne dokumenty wspólnotowe (dotyczącej obecnej i przyszłej perspektywy finansowej), Strategiczne dokumenty krajowe/regionalne, badania naukowe, ewaluacyjne, analizy, studia itp. mające zastosowanie w realizowanej ewaluacji. Poza dokumentami wskazanymi w SOPZ analizie poddano dodatkowo projekt dokumentów Komisji Europejskiej dotyczące analizy ex-ante w zakresie instrumentów finansowych¹⁹, analizy danych GUS, EVCA, raporty, badania w zakresie zagadnień finansowania przedsiębiorstw z wykorzystaniem instrumentów dłużnych i kapitałowych, dane NBP nt. kredytów dla przedsiębiorstw oraz wyniki badań efektów programu gwarancji *de minimis*. Analiza danych zastanych została realizowana w ramach I etapu badania w postaci raportu - *Raport w zakresie analizy danych zastanych (desk research) w poszczególnych obszarach i problemach badawczych ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020*. W raporcie wskazano źródła, z których skorzystano do sporządzenia ewaluacji ex-ante w podziale na ich rodzaje: akty prawne, dokumenty strategiczne, ewaluacje i inne opracowania, dokumenty programowe, i inne dokumenty, jak np. wytyczne KE wyznaczające kształt zastosowania IF czy różnego rodzaju sprawozdania z poprzednie perspektywy finansowej.

Wywiady IDI

Wywiady indywidualne w ramach badania zostały przeprowadzone z przedstawicielami 5 grup:

- ➔ Partnerów społeczno-gospodarczych,
- ➔ Pożyczkobiorców LRPO 2007-2013, POKL i POIG,
- ➔ Klientów otrzymujących poręczenia udzielane przez instytucje finansowe na terenie województwa lubuskiego,

¹⁹ Zamieszczone na stronie MIIR pod adresem <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/if/Strony/if.aspx> w zakładce „Dokumenty i wytyczne”

- ➔ Klientów banków, którzy starali się o finansowanie zewnętrzne inwestycji,
- ➔ Klientów, którzy nie otrzymali pożyczki lub poręczenia lub kredytu z banku.

W sumie zrealizowano 76 indywidualnych wywiadów pogłębionych.

Wywiady FGI

Według zapisów SOPZ zrealizowano w ramach badania 5 zogniskowanych wywiadów pogłębionych. Zgodnie z literaturą przedmiotu, w ramach badania *Ewaluacja ex-ante instrumentów finansowych* konieczne było udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze z perspektywy systemowej. Pierwsza grupa fokusowa (FGI) usługi badania ewaluacyjnego obejmowała przedstawicieli Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczących - IZ LRPO 2007-2013 oraz IP II LRPO 2007-2013 (WFOŚiGW). Wywiad grupowy został przeprowadzony również z przedstawicielami: IP I PO KL oraz IP II PO KL (WUP) w województwie lubuskim, IZ RPO-L2020. Uzupełnieniem wiedzy są wywiady fokusowe z IZ programu realizowanego na szczeblu krajowym. IZ PO IG 2007-2013 posiada wiedzę z zakresu innowacyjnych rozwiązań w gospodarce. W celu odpowiedzi na pytania badawcze z perspektywy strony podażowej zrealizowany został efektywny wywiad (FGI), który obejmował operatorów (pośredników) finansowych działających na terenie województwa. Kolejnym wywiadem zrealizowanym w ramach tej perspektywy był wywiad FGI z przedstawicielami banków, w tym bankowości spółdzielczej na terenie województwa i przedstawicielstw doradców finansowych oraz Banku Gospodarstwa Krajowego. Wiedza została uzupełniona ponadto o FGI z przedstawicielami środowiska naukowego (przedstawiciele uczelni wyższych w województwie lubuskim). Jeden z FGI zrealizowano również z przedstawicielami podmiotów ekonomii społecznej z regionu lubuskiego, gdyż istotnym elementem stanowiącym trzon ekonomii społecznej są przedsiębiorstwa działające w oparciu o osobistą pracę swoich członków w celach społecznej i zawodowej reintegracji.

Badanie kwestionariuszowe CATI

Badanie kwestionariuszowe CATI zostało zrealizowane wśród trzech grup beneficjentów LRPO 2007-2013:

- ➔ przedsiębiorców (MŚP) województwa lubuskiego;
- ➔ samorządów województwa lubuskiego;
- ➔ jednostek organizacyjnych JST posiadających osobowość prawną.

W badaniu CATI z przedsiębiorcami (MŚP) objętych badaniem zostało 405 przedsiębiorstw. W badaniu z przedstawicielami JST woj. lubuskiego zrealizowano 77 wywiadów z przedstawicielami JST. Natomiast wśród jednostek organizacyjnych posiadających osobowość prawną zrealizowano 36 wywiadów telefonicznych CATI. Początkowo zakładano przeprowadzenie z ostatnią grupą 56 wywiadów, ale ze względu na niewielką ich liczbę postanowiono w toku badania brakujące 20 rozmów przeprowadzić z przedsiębiorcami MŚP, ponieważ te wywiady są niezwykle istotne dla celów badania i oszacowania luki finansowej.

Badanie kwestionariuszowe CAWI

Zgodnie z literaturą przedmiotu, w ramach badania *Ewaluacja ex-ante instrumentów finansowych* konieczne było przeprowadzenie oceny z perspektywy strony popytowej. Badanie wymaga dotarcia do pozostałych grup docelowych instrumentów finansowych, których dotyczyć będzie wykorzystanie instrumentów zwrotnych. W PI 8iii obok dotacji planuje się wykorzystanie pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej, udzielanych na preferencyjnych warunkach. Dlatego też badanie kwestionariuszowe CAWI zostało przeprowadzone z osobami fizycznymi pod kątem ich zainteresowania wsparciem zwrotnym na założenie działalności gospodarczej. Zbadanie dwóch grup docelowych IF – sektor MŚP oraz osoby fizyczne, w perspektywie finansowej 2014-2020 dało pełny obraz oceny problematyki ze strony popytowej i określenia stopnia dostosowania proponowanych działań do potrzeb i oczekiwań grup docelowych. Do osób tych została skierowana ankieta internetowa CAWI. Ankieta została zamieszczona pod linkiem na stronach internetowych PUP-ów,

oraz została przesłana do osób bezrobotnych, których maile udostępniły PUP-y w województwie lubuskim.

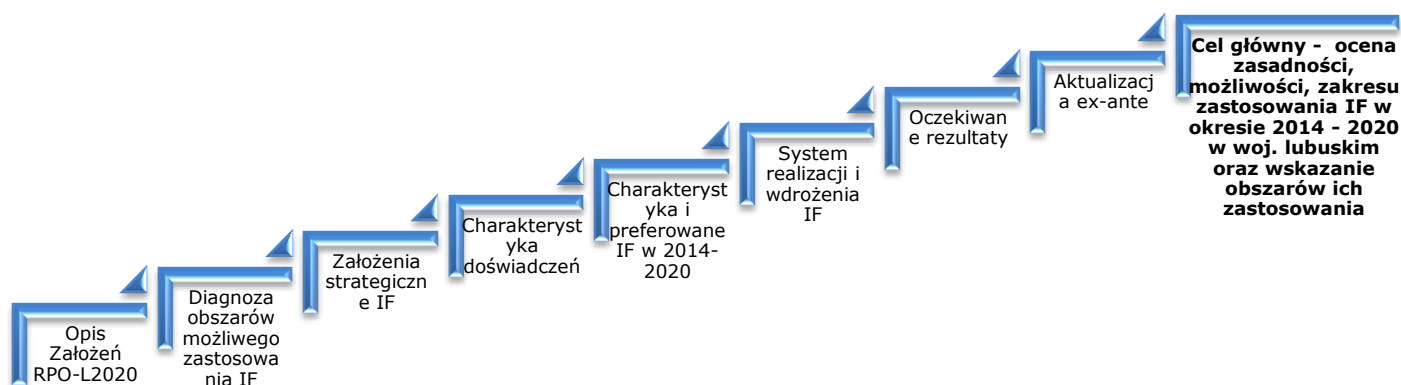
Metoda Scenariuszowa

Aby określić spodziewane rezultaty i wpływ IF na osiąganie konkretnych celów ustanowionych w ramach właściwego priorytetu, w tym wskaźniki dla takiego wkładu, zastosowano metodę scenariuszową. Metody scenariuszowe stosuje się przede wszystkim w planowaniu strategicznym rozwoju przedsiębiorstw i organizacji oraz różnorodnych przedsięwzięć gospodarczych. Scenariusze mogą mieć charakter eksploracyjny lub antycypacyjny. Metody scenariuszowe są narzędziem zarządzania strategicznego i służą analizie planowania strategicznego w warunkach zmiennego otoczenia. Pierwszy z nich polega na formułowaniu logicznego ciągu zdarzeń prowadzącego do możliwej przyszłości, z uwzględnieniem kluczowych tendencji w otoczeniu. W drugim zakładamy obraz przyszłości (wizję) i zdarzenia, które wpłyną na rzeczywistość w taki sposób, aby osiągnąć założony obraz. Istotną cechą metod scenariuszowych jest uwzględnienie wariantowości. W niniejszym badaniu opracowana została strategia inwestycyjna w zakresie wdrażania instrumentów finansowych na poziomie województwa. Strategia ta obejmowała m.in. określenie oferty produktów finansowych (rodzaj i zakres) dla konkretnych odbiorców i ocena opcji wdrożenia ustaleń w rozumieniu art. 33, z uwzględnieniem w stosownych przypadkach połączenia ze wsparciem w ramach instrumentów bezzwrotnych. Metoda scenariusza posłużyła ocenie prawdopodobieństwa osiągnięcia zakładanych rezultatów realizacji instrumentów finansowych w ramach RPO i realizacji proponowanej strategii inwestycyjnej IF. Poznanie otoczenia oszacowanych wskaźników jest niezbędne, aby określone wartości zostały osiągnięte.

1.3 Logika badania

Logika niniejszego badania została ustalona w taki sposób, aby udzielić odpowiedzi na wszystkie pytania badawcze i wypełnić cel główny, czyli określić zasadność, możliwości, zakres i obszary wykorzystania IF.

Rysunek 3 Logika badania

Źródło: Opracowanie własne

Na początku raportu przedstawiono założenia RPO-L2020, aby przybliżyć planowane przedsięwzięcia w ramach programu, natomiast żeby określić obszary i beneficjentów IF dokonano diagnozy obszarów, w których rozważane jest wprowadzenie IF. Po tym etapie badania dokonano rozważań nad założeniami strategicznymi instrumentów finansowych, wraz z określeniem podaży i popytu na IF oraz opisem barier i nieprawidłowości rynku, jakie mogą zajść podczas wdrażania instrumentów. Po określeniu niniejszych kwestii w sposób dogłębny, zostały przedstawione

doświadczenia ogólnokrajowe jak i regionalne z wdrażania IF w poprzedniej perspektywie wraz z wnioskami wynikającym z tego na przyszłość. Ta część badania uzupełniła informacje z wcześniejszych rozdziałów, o beneficjentach i pośrednikach finansowych, a także regionalnych uwarunkowaniach wdrażania IF. Kolejnym etapem raportu jest opis charakterystyki IF w obecnej perspektywie finansowej – określona została luka finansowa, skutki interwencji publicznych, jak i jej proporcjonalność, a także wartość dodana. Po przedstawieniu zapotrzebowania na IF, kolejnym etapem raportu jest opis wdrażania instrumentów. Dokonano analizy systemu zarządzania i wdrażania IF, spójności instrumentów z innymi działaniami, jak i ich wpływu na osiągnięcie zakładanych celów RPO-L2020. Kończącym elementem raportu jest opis oczekiwanych rezultatów. Jako informację dodatkową, która znajduje się na końcu raportu, potraktowano analizę konieczności przeprowadzenia monitoringu i aktualizacji oceny ex-ante wdrażania instrumentów. Wnioski z raportu przedstawione w formie tabelarycznej prowadzą bezpośrednio do osiągnięcia celu głównego badania.

2 CHARAKTERYSTYKA INTERWENCJI I DIAGNOZA UWARUNKOWAŃ WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

2.1 Opis interwencji publicznej z wykorzystaniem IF w RPO-L2020

W ramach interwencji publicznej w RPO-L2020 sformułowanych zostało 31 priorytetów inwestycyjnych. W dwóch z nich przewidziano zastosowanie w perspektywie 2014-2020 instrumentów finansowych - w PI 3c i PI 8iii. Natomiast według starszej wersji RPO-L2020 z kwietnia 2014r. zastosowanie IF planowano w szerszym zakresie, w ramach priorytetów inwestycyjnych: Oś Priorytetowa 1: Gospodarka i Innowacje: PI 1b, PI 3a, PI 3b, PI 3c, Oś Priorytetowa 2: Rozwój cyfrowy: PI 2c, Oś Priorytetowa 3: Gospodarka niskoemisyjna: PI 4a, PI 4c, PI 4e, PI 4g, Oś Priorytetowa 4: Środowisko i kultura: PI 6a, PI 6b, PI 6d, Oś Priorytetowa 6: Regionalny rynek pracy: PI 8iii.

Podczas analizy desk research, dogłębnym przeanalizowaniu zapisów RPO-L2020 i badań terenowych uznano, że uzasadnione będzie zbadanie zasadności wdrożenia instrumentów zwrotnych w PI 1b, 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii, a także 9v. (Natomiast w wyniku dalszych analiz i szacowania luki finansowej ustalono, że w ramach PI 1b i 9v nie jest zasadne wprowadzanie IF na poziomie RPO-L2020. Szczegółowe wytłumaczenie decyzji znajduje się w rozdziale 3.3.2 Charakterystyka zapotrzebowania na inwestycje w ramach poszczególnych obszarów, celów tematycznych oraz priorytetów inwestycyjnych RPO-L2020.) To właśnie te priorytety zostały objęte w sposób szczególny przedmiotem badania. Są one zgodne z celami zakładanymi w dokumencie *Polska 2020 Wyzwania rozwojowe*, które dotyczą stworzenia warunków dla szybkiego wzrostu inwestycji, wzrostu aktywności zawodowej, a także rozwoju innowacyjności oraz gospodarki opartej na wiedzy i kapitale intelektualnym²⁰. Priorytet 9v, który dotyczy podmiotów ekonomii społecznej postanowiono dodać do analizy z uwagi, iż zasadne jest sprawdzenie czy IF powinny być kierowane również do powstających PES, które prowadzą działalność gospodarczą. Natomiast PI 3a, 3b, 2c, 4e, 6a, 6b i 6d uznano za obszary, w których wdrażanie IF nie jest zasadne głównie z uwagi na niekomercyjny charakter działań, jakie są prowadzone w ramach tych priorytetów. Wynika to z faktu, że wsparcie przekazywane przy wykorzystaniu IF jest uzasadnione jedynie w odniesieniu do przedsięwzięć generujących przychody wyższe od ponoszonych kosztów. Wsparcie w formie finansowania zwrotnego z elementami preferencyjnymi powinno być stosowane do projektów, które mają strumień przychodów wyższy od strumienia kosztów, ale ich rentowność jest niewielka. Dokładny wybór priorytetów RPO-L2020, w których rekomenduje się wdrożenie IF znajduje się w rozdziale 3.3.1. Ocena wraz z rekomendacjami proponowanej strategii inwestycyjnej, w tym opcji implementacyjnych niniejszego raportu.

W poprzedniej perspektywie w województwie lubuskim nie były realizowane programy krajowe związane z IF - JESSICA, JEREMIE i JASPERS. **Realizowano działanie z wykorzystaniem IF w ramach Działania 2.5 LRPO 2007-2013 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu oraz komponentu regionalnego POKL 2007-2013 w ramach Działania 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia.**

²⁰ Polska 2020. Wyzwania rozwojowe, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, lipiec 2009

Tabela 3 Układ priorytetów inwestycyjnych poddanych analizie w badaniu – RPO-Lubuskie 2020

Priorytet inwestycyjny i oś priorytetowa	Beneficjenci PI, którzy mogą ubiegać się o IF	Beneficjenci PI, którzy mogą ubiegać się o dotacje
<p>PI 1b OP I Gospodarka i Innowacje</p> <p>Przewiduje się realizację działań ukierunkowanych na – z jednej strony ożywienie aktywności innowacyjnej realizowanej przez same podmioty gospodarcze poprzez finansowanie inwestycji w zakresie zaplecza B+R oraz działalności badawczej przedsiębiorstw, (w sytuacji, gdy podmiot posiada plany dotyczące prac B+R), z drugiej zaś – implementację własnych lub nabytych rozwiązań innowacyjnych, wyników badań naukowych/technologii, zakupu praw do własności intelektualnej w celu ich dalszego rozwijania. Wsparcie inwestycji o charakterze przygotowania do wdrożeń nowych produktów i usług, które poprzedzone jest realizacją prac badawczych przedsiębiorstwa. Działania te przyczyniają się do lepszego włączenia efektów prac B+R do gospodarki. Istotnym elementem takiego działania będzie zwiększenie udziału środków prywatnych w finansowaniu B+R.</p>	brak	przedsiębiorcy, instytucje świadczące usługi w zakresie B+R, konsorcja przedsiębiorstw i uczelni wyższych oraz ich spółek celowych, konsorcja przedsiębiorstw i instytucji świadczących usługi w zakresie B+R
<p>PI 3c OP I Gospodarka i Innowacje</p> <p>W ramach PI mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa mogą uzyskać wsparcie na rozwój i wzrost konkurencyjności – w szczególności na inwestycje w nowoczesne maszyny i urządzenia oraz sprzęt produkcyjny, w celu wprowadzenia na rynek nowych lub ulepszonych produktów lub usług, wdrażanie innowacji, zastosowanie TIK w prowadzonej działalności. Przedsiębiorstwa będą mogły korzystać ze wsparcia również w formule zrzeszeń/partnerstw MŚP, a także finansowania za pomocą instrumentów finansowych.</p>	przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), partnerstwa/zrzeszenia MŚP, podmiot wdrażający instrument finansowy	przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), partnerstwa/zrzeszenia MŚP, podmiot wdrażający instrument finansowy
<p>PI 4a OP III Gospodarka Niskoemisyjna</p> <p>W ramach PI 4a wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące budowy nowych źródeł wytwórczych – ciepłych oraz wytwarzających energię elektryczną. Do tej grupy należy zaliczyć przede wszystkim źródła wykorzystujące energię geotermalną, wiatrową, wodną, słoneczną oraz energię pochodzącą z biomasy i biogazu.</p>	brak	przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, spółki prawa handlowego będące własnością JST, uczelnie/ szkoły wyższe, jednostki naukowe, jednostki badawczo-rozwojowe, instytucje kultury, operatorzy systemu dystrybucyjnego, właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych, rolnicy– prowadzący zarejestrowaną działalność gospodarczą, grupy producentów rolnych, jednostki organizacyjne JST (ośrodki doradztwa rolniczego), organy administracji państwowej prowadzące szkoły (szkoły rolnicze), rybacy śródlądowi oraz hodowcy ryb (w rozumieniu ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym) prowadzący zarejestrowaną działalność gospodarczą
<p>PI 4c OP III Gospodarka Niskoemisyjna</p> <p>W ramach PI 4c przewiduje się wsparcie projektów polegających na głębokiej</p>	brak	jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia oraz podmioty publiczne, których

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020
Raport Końcowy*

modernizacji energetycznej budynków. Do tej grupy zaliczyć należy przedsięwzięcia dotyczące ocieplenia obiektów – zarówno budynków użyteczności publicznej, jak i mieszkaniowych, wymiany stolarki okiennej oraz drzwiowej, a także modernizacji oświetlenia, w tym budowy inteligentnych energooszczędnych systemów oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej.		właścicielem jest JST lub, dla których podmiotem założycielskim jest JST, właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych
<p>PI 4g OP III Gospodarka Niskoemisyjna</p> <p>Przewidziane działania do realizacji na terenie województwa lubuskiego w ramach powyższego celu szczegółowego będą zadaniami uzupełniającymi dla projektów, które zostaną zrealizowane na poziomie krajowym. Wsparcie będzie przewidziane dla inwestycji na terenie miast oraz obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie. Głównym obszarem interwencji będzie nowoczesny transport publiczny, spełniający wysokie standardy środowiskowe i pozwalający na znaczne ograniczenie emisyjności pojazdów w miejskim transporcie drogowym.</p>	brak	przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, spółki prawa handlowego będące własnością JST, kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, uczelnie/ szkoły wyższe, jednostki naukowe, jednostki badawczo-rozwojowe, instytucje kultury, właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych
<p>PI 8iii OP VI Regionalny Rynek Pracy</p> <p>Szczególnym instrumentem pozwalającym na zwiększenie zatrudnienia jest wsparcie samozatrudnienia. Pomoc dla osób pozostających bez pracy, chcących rozpocząć działalność gospodarczą będzie realizowana w formie dotacji, pożyczek, szkoleń, doradztwa i mentoringu. Wsparcie koncentrować się będzie na obszarach o podwyższonym wskaźniku bezrobocia. Obszary takie wskazywane będą corocznie przez Instytucję Pośredniczącą w Planie działania lub równoważnym, rocznym dokumencie wdrożeniowym. W ramach PI 8iii będą realizowane działania skierowane do osób pozostających bez pracy, chcących rozpocząć działalność gospodarczą poprzez pomoc w otworzeniu i prowadzeniu firmy w początkowym etapie działalności. Rozwój przedsiębiorczości jest alternatywą dla osób, które nie są w stanie odnaleźć się na rynku pracy pomimo posiadanej motywacji i pomysłu na pracę zawodową na własny rachunek.</p>	Osoby pozostające bez pracy chcące rozpocząć działalność gospodarczą	jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, instytucje rynku pracy, instytucje otoczenia biznesu (IOB), podmioty ekonomii społecznej
<p>PI 9v OP VII Równowaga Społeczna</p> <p>Wsparcie w ramach Osi Priorytetowej będzie przeznaczone nie tylko dla podmiotów ekonomii społecznej, ale również dla instytucji powołanych do jej wspierania. Instytucje te poprzez dostarczanie niezbędnej wiedzy i doświadczenia w zakresie zasad prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzania zasobami ludzkimi czy stosowania przepisów prawnych, pomocy w poszerzaniu działalności i zdobywaniu zleceń, umożliwią rozwój i funkcjonowanie gospodarki społecznej w regionie. W ramach PI 9v będą realizowane działania skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez wsparcie podmiotów ekonomii społecznej. Praca i współodpowiedzialność za wspólne przedsięwzięcie biznesowe pozwoli na skuteczną integrację i usamodzielnienie odbiorców wsparcia. Konieczne dla rozwoju sektora ekonomii społecznej jest wsparcie otoczenia przedsiębiorstw społecznych, które napotykać na specyficzne bariery rozwoju, nieznane w tradycyjnej przedsiębiorczości.</p>	brak	dla konkursowego trybu wyboru projektów: jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, instytucje rynku pracy, instytucje otoczenia biznesu (IOB), podmioty ekonomii społecznej, podmioty działające w obszarze rynku pracy, zajmujące się aktywizacją osób wykluczonych społecznie, zagrożonych ubóstwem itp. (w tym jednostki pomocy społecznej); dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: ośrodki wsparcia PES i Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych od Zamawiającego i RPO-L2020

Alokacja przewidziana na IF w aktualnym RPO-L2020 z grudnia 2014r., który został przyjęty przez KE i jest wersją obowiązującą, dotyczy wsparcia w ramach PI 3c i 8iii, ponieważ wyłącznie w tych priorytetach przewiduje się zastosowanie IF. W PI 3c przeznaczono na IF 53,9 mln euro, co stanowi 55% alokacji na cały priorytet. W PI 8iii natomiast na IF przeznaczono 1,4 mln euro, co stanowi 20% alokacji na cały priorytet. Są więc w wysokości alokacji duże różnice pomiędzy tymi dwoma priorytetami. Szczególnie wysoka wydaje się być alokacja na PI 3c. Jest ona cztery razy wyższa niż alokacja na te działania w LRPO 2007-2013.

Tabela 4 Alokacje PI poddanych analizie w ramach badania ewaluacyjnego

PI	Działanie	Alokacja na cały PI w euro	Całość alokacji w euro na działanie	Alokacja w euro na IF w ramach działania	Alokacja w euro na dotacje w ramach działania	Procentowy udział kwoty alokacji jaka jest przeznaczona na typ działania w ramach danego PI
1b	rozwój innowacji w przedsiębiorstwach	49 955 148,00	49 955 148,00	0,00	49 955 148,00	100%
3c	rozwój MŚP	98 005 259,00	93 104 996,00	51 207 747,80	41 897 248,20	95%
	rozwój partnerstw/zrzeszeń MŚP		4 900 263,00	2 695 144,65	2 205 118,35	5%
4a	wytwarzanie energii cieplnej i elektrycznej z odnawialnych źródeł energii, w tym ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza związanej z wytwarzaniem i wykorzystaniem energii	19 601 052,00	19 601 052,00	0,00	19 601 052,00	100%
4c	obniżenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez poprawę efektywności energetycznej w istniejących obiektach użyteczności publicznej i mieszkaniowych	39 202 104,00	39 202 104,00	0,00	39 202 104,00	100%
4g	wytwarzanie energii cieplnej i elektrycznej w kogeneracji, w tym ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza	13 067 368,00	13 067 368,00	0,00	13 067 368,00	100%

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020
Raport Końcowy*

8iii	dotacje na spłatę odsetek (interestate subsidy)	7 107 612,00				
	bezzwrotne dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (m.in. osób niepełnosprawnych, osób powyżej 50 roku życia, osób z terenów wiejskich)		5 686 089,60	0,00	5 686 089,60	80%
	instrumenty finansowe, w tym preferencyjne pożyczki dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej					
	granty zwrotne (repayable grants),					
	wsparcie doradczo-szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej przez wyspecjalizowane instytucje oraz zgodnie z wypracowanymi i obowiązującymi standardami świadczenia usług		1 421 522,40	1 421 522,40	0,00	20%
9v	świadczenie usług animacyjnych, inkubacyjnych, biznesowych i promocyjnych dla wsparcia rozwoju ekonomii społecznej oraz podnoszenie kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników PES, zgodnie z KPRES przez ośrodki wspierania ekonomii społecznej	15 161 419,00	4 548 425,70	0,00	4 548 425,70	30%
	koordynacja sektora ekonomii społecznej w regionie oraz tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej przez ROPS		10 612 993,30	0,00	10 612 993,30	70%
	tworzenie miejsc pracy w sektorze przedsiębiorczości społecznej poprzez m.in. wsparcie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej					

Źródło: Dane pozyskane od Zamawiającego w oparciu o RPO-L2020

Elementem ukierunkowania interwencji w ramach funduszy strukturalnych jest w perspektywie finansowej UE 2014-2020 wprowadzenie wymogu przeznaczania określonych środków finansowych na poszczególne obszary tematyczne. Jest to tzw. ring fencing, który odnosi się do podstawowych wskaźników strategii Europa 2020. Pułapy finansowe dotyczą poszczególnych funduszy (EFRR, EFS), a ich wielkość uwarunkowana jest przede wszystkim stopniem rozwoju poszczególnych regionów - im lepiej rozwinięte regiony, tym pułapy wydatków ukierunkowanych na dany obszar tematyczny są wyższe. Ring fencing wprowadza więc mniejszą elastyczność w podejmowaniu decyzji o wyborze obszarów wsparcia.

Zaproponowane pułapy finansowe (ring fencingi) oznaczają:

- ➔ Konieczność zwiększenia wsparcia na cele związane z innowacyjnością i B+R (cel 1.), przedsiębiorczością (cel 3.) i gospodarką niskoemisyjną (cel 4.) - 50% środków EFRR; przy czym min. 15% środków EFRR na cele związane z gospodarką niskoemisyjną.

- ➔ Konieczność zwiększenia wsparcia na działania związane z włączeniem społecznym i ograniczaniem ubóstwa (cel 9.) – 20% środków EFS.
- ➔ Konieczność przeznaczenia 5% środków EFRR dla miast. Ring fencing dla miast jest do rozdysponowania dowolnie między celami tematycznymi, może również obejmować środki z celów objętych ring fencingami
- ➔ Niezależnie od wskazanych minimalnych poziomów koncentracji środków, na państwa członkowskie został nałożony obowiązek przeznaczenia co najmniej 60% (w przypadku Mazowsza – 80%) środków EFS w każdym programie operacyjnym finansowanym z tego funduszu na maksymalnie pięć priorytetów inwestycyjnych. Kwestia ta weryfikowana jest na poziomie właściwych programów operacyjnych – POWER i 16 RPO²¹.

Alokacje na poszczególne osie priorytetowe i priorytety inwestycyjne RPO-L2020 są więc skonstruowane zgodnie z zasadami określonymi w Umowie Partnerstwa dla koncentracji tematycznej (ring fencingi). Warto zwrócić uwagę na fakt, że konieczne jest zwiększenie środków, w porównaniu do poprzedniej perspektywy, na działania związane z B+R i gospodarką niskoemisyjną. Są to bowiem priorytety RPO-L2020, w których rozważane jest w niniejszym badaniu zastosowanie instrumentów finansowych.

Projektowana interwencja publiczna z wykorzystaniem IF w RPO-L2020 ma realizować cele wskazane w *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020* (2012), będące podstawą programowania regionalnego. W Strategii wskazano następujące podstawowe wyzwania rozwojowe:

- ➔ Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna;
- ➔ Społeczna i terytorialna spójność regionu;
- ➔ Region efektywnie zarządzany.

W ujęciu bardziej szczegółowym (analiza SWOT) w Strategii wskazano na następujące silne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia związane z obszarami, w których w RPO-L2020 zaplanowano wykorzystanie instrumentów finansowych:

Tabela 5 Analiza SWOT obszarów, w których w RPO-L2020 rozważane jest wykorzystanie instrumentów finansowych zgodnie ze Strategią rozwoju regionu

Obszary	Mocne strony	Słabe strony
Gospodarka regionalna	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Aktywnie działające strefy przemysłowe (strefy aktywności gospodarczej, parki przemysłowe i naukowo-technologiczne – Eko-Park Technologiczny w Gorzowie Wielkopolskim, Park Logistyki i Technologii Przemysłu Interior w Nowej Soli, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Mechaników Polskich, Lubuski Klaster Metalowy, Fundacja Przedsiębiorczość w Żarach, Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT, Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze, Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa w Gorzowie Wlkp., Park Naukowo-Technologiczny UZ); 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Niewystarczająco rozwinięta sieć instytucji otoczenia biznesu ➔ Niski poziom nakładów na firmy innowacyjne i w sektorze B+R;

²¹ Programowanie Perspektywy Finansowej 2014-2020 – uwarunkowania strategiczne, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej i Programowanie Perspektywy Finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej z 23.05.2014r.

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wyraźnie zarysowana w części powiatów specjalizacja w niektórych branżach przemysłowych i gospodarczych - m.in. pozyskiwanie oraz obróbka drewna, przemysł papierniczy i metalowy, branża informatyczna, przemysł rolno-spożywczy, motoryzacja; ➤ Zainteresowanie ze strony inwestorów obszarami inwestycyjnymi w województwie; ➤ Zainteresowanie ze strony inwestorów obszarami inwestycyjnymi w województwie. 	
Infrastruktura energetyki i ochrony środowiska	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Produkcja energii elektrycznej w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła w nowoczesnych źródłach wytwórczych wykorzystujących lokalne zasoby gazu ziemnego; ➤ Dobrze wykorzystany potencjał energetyki wodnej; ➤ Istniejący potencjał energii ze źródeł odnawialnych; ➤ Rozwiązana gospodarka ściekowa w większości miast 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niezadawalający stan techniczny sieci ciepłowniczych i węglowych źródeł wytwórczych oraz znaczny udział „niskiej emisji”; ➤ Niezadawalający stan urządzeń melioracyjnych i przeciwpowodziowych ➤ Nerozwieszona kompleksowo gospodarka wodno - ściekowa;
Kapitał ludzki, społeczny i spójność społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Duża aktywność organizacji pozarządowych na terenie województwa i dynamicznie rozwijający się sektor ekonomii społecznej; ➤ Wysoka przedsiębiorczość i zaradność ekonomiczna mieszkańców regionu; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wysokie bezrobocie w większości powiatów i niekorzystna struktura - bezrobocie długotrwałe i dziedziczone, w tym na obszarach byłych PGR; ➤ Niskie zatrudnienie w sektorze B+R;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Załącznik do Uchwały nr XXXII/319/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 listopada 2012 r.

Przy tak zdiagnozowanych uwarunkowaniach w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 wskazano na następujące cele strategiczne wraz z adekwatnymi celami operacyjnymi.

- **Cel strategiczny 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna** - Rozwój sektora B+R oraz usprawnienie mechanizmów transferu innowacji; Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej, Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy, Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich, Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, Udoskonalenie oraz rozbudowa infrastruktury energetycznej i ochrony środowiska, Rozwój potencjału turystycznego województwa, Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- **Cel strategiczny 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu** - Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych; Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna; Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej; Promocja włączenia zawodowego i społecznego; Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich;
- **Cel strategiczny 4. Region efektywnie zarządzany** - Tworzenie atrakcyjnego wizerunku województwa i promocja marki Lubuskie; Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej; Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej; Wzmocnienie integralności systemów zarządzania strategicznego i planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym; Podwyższenie sprawności działania administracji samorządowej i instytucji regionalnych.

Porównując cele strategiczne i operacyjne Strategii z zawartością RPO-L2020, w której zaplanowane jest wykorzystanie IF można dokonać następującej dystrybucji priorytetów inwestycyjnych:

Tabela 6 Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 realizowane przez osie priorytetowe RPO-L2020

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	Oś priorytetowa RPO-L2020
Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna Region efektywnie zarządzany	OP I Gospodarka i Innowacje
Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna	OP III Gospodarka Niskoemisyjna
Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna Społeczna i terytorialna spójność regionu	OP VI Regionalny Rynek Pracy
Społeczna i terytorialna spójność regionu	OP VII Równowaga Społeczna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 i RPO-L2020

Układ osi priorytetowych RPO-L2020 wpisuje się w realizację zidentyfikowanych celów wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. W **obu dokumentach – Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 i RPO-L2020 – zaplanowano i podkreślono znaczenie zastosowania instrumentów finansowych, których racjonalne wykorzystanie będzie miało kluczowy wpływ na rozwój województwa lubuskiego.**

2.2 Diagnoza obszarów województwa lubuskiego, w których zaplanowano IF

Instrumenty finansowe w niniejszym badaniu zostały przeanalizowane co do zasadności wdrożenia w RPO-L2020 w sektorze MŚP, szczególnie w zakresie przedsiębiorstw, które prowadzą działalność innowacyjną lub/i B+R. IF są również możliwe do wprowadzenia także w celu wspierania wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz efektywności energetycznej jak i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach. Przeanalizowana została także ich zasadność wdrożenia w priorytetach dotyczących pobudzenia przedsiębiorczości regionu, tworzenia nowych przedsiębiorstw i ochrony środowiska. Potencjalnymi beneficjentami IF w związku powyższym są, oprócz przedsiębiorstw MŚP, jednostki samorządu terytorialnego, ich jednostki organizacyjne oraz uczelnie wyższe, jednostki naukowe. Dodatkowo, z analizy oraz w toku badań, wskazano możliwość objęcia IF podmiotów ekonomii społecznej, które prowadzą działalność gospodarczą. Poniżej została przedstawiona charakterystyka powyżej wymienionych obszarów i beneficjentów końcowych IF w województwie lubuskim: Jednostki naukowe i B+R (1), Sektor MŚP (2), Rozwój przedsiębiorczości – nowe przedsiębiorstwa (3), Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne (4), Podmioty Ekonomii Społecznej (5), Gospodarka niskoemisyjna (6).

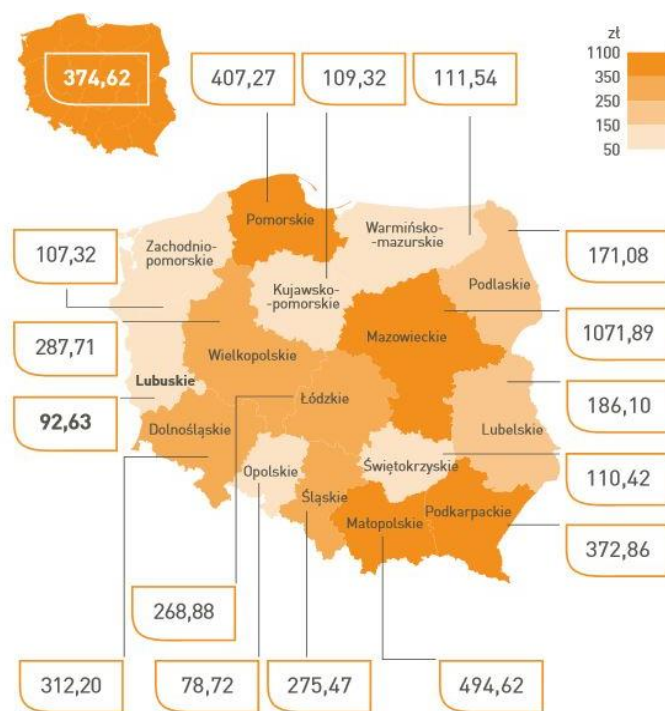
Sektor B+R i innowacyjne

Innowacyjni przedsiębiorcy

Obecnie w regionie sytuacja w sektorze B+R i innowacyjnym nie jest korzystna. Z danych statystycznych wynika, że województwo lubuskie cechuje się jednymi z najniższych w kraju nakładami na działalność B+R. W 2013 r. poniosło na ten cel jedno z najniższych nakładów w Polsce (92,63 zł/na 1 mieszkańca, średnia dla Polski 374,62zł/na 1 mieszkańca). Nie są one nawet w przybliżeniu równe średniej krajowej. Pozytywnym jest natomiast fakt, iż z roku na rok zwiększają się one sukcesywnie. Dalej jednak są one ponad 3 razy niższe niż w kraju²².

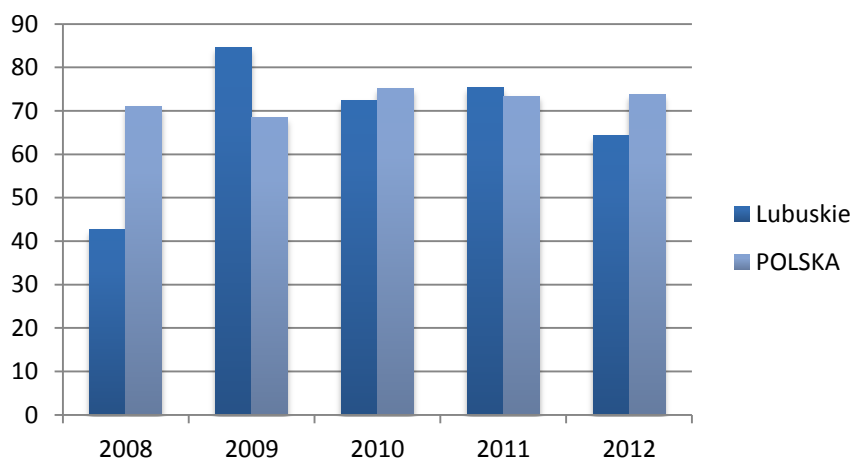
²² Źródło: Nakłady na działalność B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie lubuskim i Polsce, Strateg, 02.01.2015r.

**Mapa 1 Nakłady wewnętrzne na działalność B+R na 1 mieszkańca według województw
w 2013 r. w zł**

Źródło: Lubuskie mieć i być Dźwignie i hamulce rozwoju regionalnego, Demos Europa, Paweł Zerka, Warszawa 2014

**Wykres 1 Udział środków własnych w finansowaniu nakładów na działalność
innowacyjną w województwie lubuskim i Polsce**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie STRATEG, 02.01.2015r.

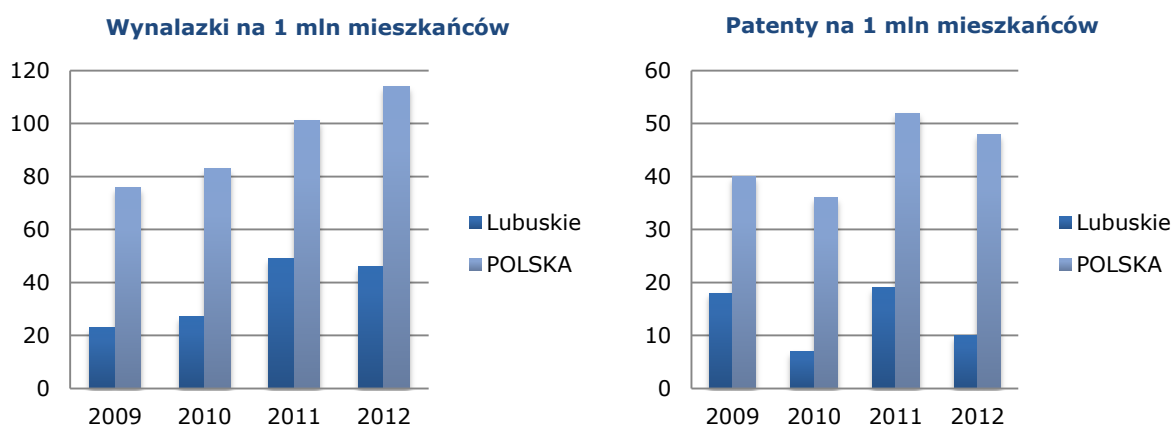
Powstające dziś parki naukowo-technologiczne (Gorzowski Ośrodek Technologiczny Park Naukowo – Przemysłowy Sp. z o.o., Park Naukowo – Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego w Nowym Kisielinie k. Zielonej Góry i Regionalne Centrum Technologii i Wiedzy INTERIOR Sp. z o.o. w Nowej Soli), nowoczesne naukowe hale laboratoryjne energetyki odnawialnej oraz innowacji agrotechnicznych (Sulechów, Kalsk) mają te tendencje odmienić²³. Jak przyznał przedstawiciel Parku Technologicznego w Nowej Soli podczas wywiadu indywidualnego, zadaniem Parku jest wspieranie projektów i firm innowacyjnych, zajmujących się działalnością B+R, a także

²³ <http://www.innowacje.lubuskie.pl/charakterystyka-gospodarcza.html>

sieciowania przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi w celu stwarzania konsorcjów, aby razem realizować innowacyjne przedsięwzięcia. Jest to ponadto określone we wskaźnikach do Działania 2.4 LRPO 2007-2013 *Transfer badań, nowoczesnych technologii i innowacji ze świata nauki do przedsiębiorstw*, z którego otrzymano środki na stworzenie Parku Technologicznego w Nowej Soli.

Za wysoki można uznać udział środków własnych w finansowaniu nakładów na działalność innowacyjną. W 2009 i 2011 r. był on wyższy niż średnia wartość dla Polski, natomiast w innych analizowanych latach był zbliżony do średniej krajowej. Sytuacja, w której przedsiębiorcy są skłonni inwestować własne środki w projekty innowacyjne, może świadczyć o dobrej kondycji finansowej przedsiębiorstw innowacyjnych oraz o ich pewności w swoje inwestycje, które co warto podkreślić, są powszechnie uznawane za ryzykowne. Z drugiej strony wytłumaczeniem takiej sytuacji może być fakt, że na innowacyjne, ryzykowne inwestycje przedsiębiorcy mają trudności z pozyskaniem zewnętrznych źródeł finansowania.

Wykres 2 Liczba wynalazków/patentów na 1 mln mieszkańców w województwie lubuskim i Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.innowacje.lubuskie.pl/system.app>, 02.01.2015r.

Liczba udzielonych patentów i zgłoszonych wynalazków na 1 mln mieszkańców w województwie lubuskim nie jest wysoka. Jest dużo niższa niż średnia krajowa, co można uznać za negatywne zjawisko jeśli chodzi o innowacyjność regionu, potwierdzające, że województwo potrzebuje bodźców do rozwoju tego rodzaju działalności i powinien być to z pewnością jeden z priorytetów.

Jak pokazują wyniki badań terenowych (FGI z jednostkami naukowymi) obecnie w województwie lubuskim funkcjonuje **kilkadziesiąt firm innowacyjnych, które tworzą nowoczesne rozwiązania technologiczne**. Nie jest to jednak liczba obserwacji, która miałaby wpływ na wskaźniki statystyczne województwa. Najbardziej innowacyjne przedsiębiorstwa w województwie funkcjonują w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp., następnie w Żarach, Międzyrzeczu, Nowej Soli, Rzepinie, Sulechowie, Świebodzinie i Czerwieńsku – m.in.:

- Ośrodek badawczo – rozwojowy firmy LfC projektujący sprzęt chirurgiczny, który znalazł się w pierwszej piątce polskich jednostek prowadzących działalność B+R. To jedyne lubuskie przedsiębiorstwo, którego inwestycja została wpisana na listę projektów kluczowych, unijnego programu Innowacyjna Gospodarka z projektem o sumie ponad 37 mln zł. Prace firmy LfC wygenerowały 12 patentów.
- Advanced Digital Broadcast Polska Sp. z o.o. – światowy lider na rynku telewizji cyfrowej i interaktywnej w zakresie projektowania i produkcji platform cyfrowych. Działalność firmy wygenerowała 200 patentów.

- Znaczące przedsiębiorstwa w regionie to również firmy - Astec, Mb Pneumatyka, Vetoquinol Biowet Sp. z o.o., Fabryka Maszyn Goma i Zakłady Jajczarskie Ovopol²⁴.

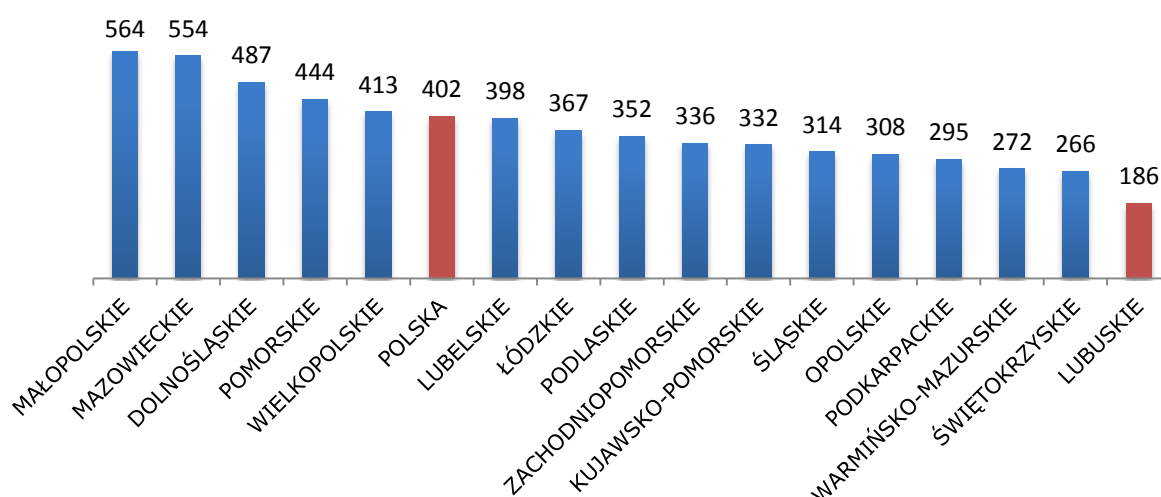
W większości przypadków są to małe lub średnie firmy, nierzadko rodzinne i rdzennie lubuskie, które posiadają własną myśl technologiczną.

Jednostki naukowe i potencjał B+R

Zgodnie z powyższą diagnozą przedsiębiorstw innowacyjnych, województwo lubuskie dąży do zmiany wizerunku i budowania przewagi konkurencyjnej poprzez rozwój potencjału naukowo-badawczego oraz kształtowania kultury innowacyjności. Jest to szczególnie podkreślone w Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji, która zakłada stworzenie z województwa regionu innowacyjnego i konkurencyjnego poprzez wzmocnienie edukacji i potencjału naukowo-badawczego, rozwój systemu innowacyjności i nowoczesnej infrastruktury innowacyjnej oraz wzrost przedsiębiorczości, a także konkurencyjności regionu. Aby osiągnąć wyżej wymienione cele w strategii założono rozwój ośrodków naukowych, rozwój współpracy między lubuskimi ośrodkami naukowymi oraz między ośrodkami lubuskimi i tymi spoza regionu. Zakładany jest również rozwój współpracy między ośrodkami naukowymi a przedsiębiorstwami, przy utworzeniu ośrodka pierwszego kontaktu dla przedsiębiorców, rozwój systemu innowacji i nowoczesnej infrastruktury innowacyjnej, społeczeństwa informacyjnego, instrumentów finansowania innowacyjności, promowanie dobrych praktyk jak i dostosowanie oferty szkoleń i doradztwa do potrzeb innowacyjności przedsiębiorstw.

Zakłada się również wzmocnienie przedsiębiorczości i konkurencyjności regionu. Ponadto powstało w województwie **Lubuskie Centrum Innowacji**, w którego skład wchodzi regionalne władze samorządowe, Lubuska Rada Innowacji i Biuro Koordynowania Strategii Innowacji. Zadaniem jednostki jest koordynacja oraz wspieranie pracy podmiotów działających w obszarze innowacji, czyli firm, uczelni, jednostek naukowych i instytucji finansujących²⁵. Może to być założenie trudne do wdrożenia w odniesieniu do liczby podmiotów o charakterze naukowym (uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe, jednostki badawczo-rozwojowe, jednostki naukowe, konsorcja przedsiębiorstw i uczelni wyższych oraz ich spółek celowych, konsorcja przedsiębiorstw i instytucji świadczących usługi w zakresie B+R) zarejestrowanych i działających w województwie.

Wykres 3 Studenci szkół wyższych na 10 tysięcy ludności w 2013 roku.

Źródło: BDL GUS, 2013.

²⁴ <http://www.innowacje.lubuskie.pl/charakterystyka-gospodarcza.html>.

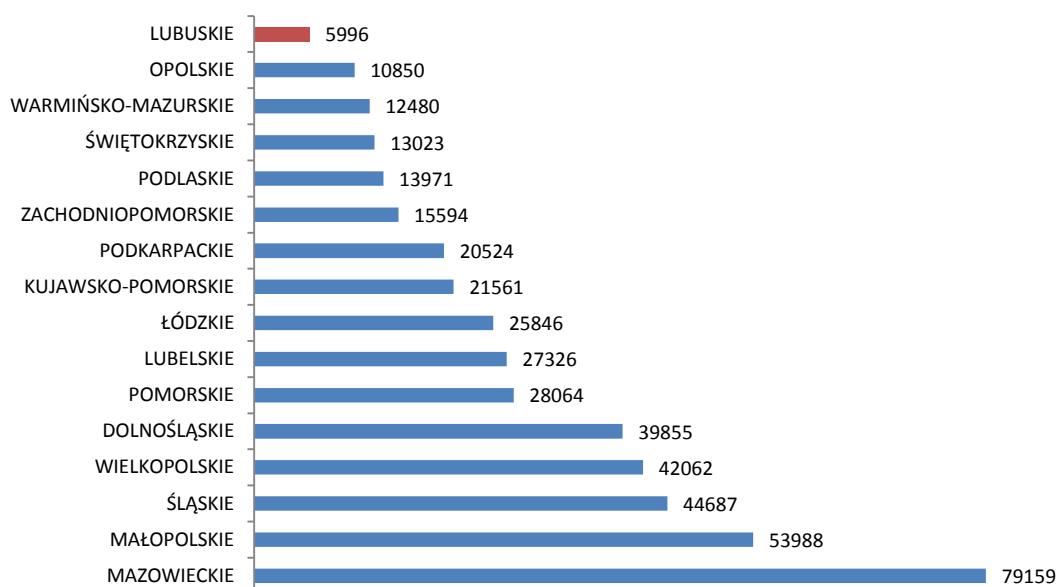
²⁵ Lubuska Regionalna Strategia Innowacji, Zielona Góra, 2010 r.

Wszystkich instytucji szkolnictwa wyższego działających w Lubuskiem jest 7 (dwie kolejne w stanie likwidacji²⁶), w tym trzy uczelnie publiczne²⁷. Są to: Uniwersytet Zielonogórski, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim oraz Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie. Pozostałe cztery uczelnie niepubliczne lub związki uczelni niepublicznych stanowią jednostki o kilkuletnim doświadczeniu funkcjonowania (maksymalnie 10-letnim).

Rocznie w województwie lubuskim ok. 6 tysięcy absolwentów opuszcza szkoły wyższe²⁸, z czego zdecydowana większość kończy studia na Uniwersytecie Zielonogórskim (subregion zielonogórski). W województwie odnotowuje się najniższy w kraju udział studentów w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców (lubuskie: 186 studentów na 10 tys. ludności; średnia dla Polski: 402 studenci na 10 tys. ludności). W latach 2005-2011 liczba studentów w województwie spadła o 35% tymczasem wskaźnik spadku dla całego kraju jest na poziomie niespełna 10%.

Łączna liczba absolwentów w województwie lubuskim jest najniższa ze wszystkich województw w kraju, co prezentuje wykres poniżej.

Wykres 4 Łączna liczba absolwentów szkół wyższych w poszczególnych województwach Polski w 2013 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, 2013

Powołując się na wyniki dotychczasowych badań²⁹, Uniwersytet Zielonogórski wyróżniają specjalne osiągnięcia w zakresie dziedzin, takich jak: astronomia i informatyka, co może wpłynąć na rozwój działalności innowacyjnej. Wynika to m.in. z włączenia w 2001 roku pod szyld Uniwersytetu Wyższej Szkoły Pedagogicznej oraz Politechniki Zielonogórskiej. Jednak, jak podkreślają autorzy cytowanego badania: *to jeszcze za mało, aby stał się [Uniwersytet] autentycznym centrum badawczym: przyciągającym najlepszych naukowców z kraju i zagranicy, oferującym studentom wysokiej jakości ofertę w ramach szerokiej gamy kierunków*. Ocena ta została potwierdzona podczas badania terenowego FGI z przedstawicielami ośrodków naukowych.

Wg danych GUS, w **województwie lubuskim, aktywnie działają 52 jednostki naukowo-badawcze**^{30 31}, a **tendencje są rosnące** (m.in. w roku 2008: 19 jednostek, 2010: 23, 2011: 31,

²⁶ <https://polon.nauka.gov.pl/opi/aa/rejestry/szkolnictwo?execution=e9s1>

²⁷ J.w.

²⁸ BDL GUS, dane za 2013 rok

²⁹ M.in. Zerka P., Lubuskie mieć i być; Dźwignie i hamulce rozwoju regionalnego, 2014, Warszawa

³⁰ BDL GUS, 2013

2012: 37). Wśród kluczowych jednostek, zdiagnozowanych w Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji³² znajdują się spółka LfC.

Ponadto, w województwie lubuskim, przy Uniwersytecie Zielonogórskim funkcjonuje **Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii Uniwersytetu Zielonogórskiego**, które za jeden z głównych celów stawia sobie zacieśnianie współpracy uczelni z jednostkami B+R. Jest ono członkiem **Konsorcjum Enterprise Europe Network West Poland**, w skład którego wchodzi 9 instytucji z obszaru zachodniej Polski, świadczących usługi na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Współpracuje również z ok. 250 firmami w województwie³³, szeroką grupą regionalnych NGO i innych podmiotów działających na rzecz innowacyjności (m.in. Stowarzyszeniem Inżynierów i Techników Mechaników Polskich, Lubuskim Klastrem Metalowym, Fundacją Przedsiębiorczość w Żarach, Federacją Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT, Organizacją Pracodawców Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, Kostrzyńsko-Słubicką Specjalną Strefą Ekonomiczną, Agencją Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze, Zachodnią Izbą Przemysłowo-Handlową w Gorzowie Wlkp., Parkiem Naukowo-Technologicznym UZ. W skali ponadregionalnej także z Wrocławskim Centrum Transferu Technologii, Poznańskim Parkiem Naukowo-Technologicznym Fundacji Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, jak również Zukunfts Agentur Brandenburg (ZAB) z Frankfurtu n. Odrą oraz CIT Centrum für Innovation und Technologie).

Pozytywnym aspektem wpływającym na rozwój innowacyjności w województwie jest 500 mln zł inwestowanych od 2000 r. w rozwój firm ulokowanych w regionie pochodzących m.in. z LRPO 2007-2013, który dofinansowuje innowacyjne projekty. Kolejne 200 mln zł jest inwestowanych we współpracę nauki i biznesu. Finansowane to również pochodzi m.in. z Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013. Ponadto, w województwie powstają instytucje, które mają służyć zbliżeniu nauki i gospodarki. Nakładem 125 mln zł powstał, wspomniany powyżej, Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego wraz z około parkowymi inwestycjami. Powstaje również Park Logistyki i Technologii Przemysłu Interior w Nowej Soli w specjalnej strefie ekonomicznej w sąsiedztwie wielu zagranicznych inwestorów, za sumę 15 mln zł. Kolejnym takim ośrodkiem jest Lubuski Ośrodek Innowacji i Wdrożeń Agrotechnicznych w Kalsku, gdzie zainwestowane zostało 40 mln zł oraz Hala laboratoryjna dla energetyki i odnawialnych źródeł energii za 15 mln zł w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sulechowie. Nakładem 14 mln zł powstał natomiast Eko-Park w Gorzowie Wielkopolskim, z czego prawie 6 mln. złotych stanowi dofinansowanie z Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego³⁴. Znaczącą rolę odgrywa ponadto kapitał zagraniczny, a właściwie wprowadzana przy okazji tych inwestycji międzynarodowa kultura organizacyjna, technologia, przestrzeń do rozwoju innowacyjności. Wszystkie działające uczelnie zlokalizowane w województwie lubuskim aktywnie korzystają ze środków UE na działania dotyczące badań i innowacji, głównie w ramach programu LRPO 2007-2013, ale także Europejskiego Funduszu Społecznego czy też Programu Współpracy Transgranicznej. Mimo to, jak wskazano w Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji, w zakresie nauki i sektora B+R, region cechuje przeciętny poziom pod względem właściwe wykorzystanych środków z UE³⁵.

Mimo tego, że z obecnych danych statystycznych nie wynika, aby województwo lubuskie cechowało się wysoką innowacyjnością i rozwojem sektora B+R, to ostatnie działania i znaczące firmy innowacyjne w regionie tworzą potencjał do zmiany sytuacji. Dodatkowe środki dla przedsiębiorstw innowacyjnych, uczelni, a także organizacji B+R z pewnością wspomogą ten proces. Jest on niezwykle ważny biorąc pod uwagę, iż Polska przyjęła jako cel krajowy Strategii Europa 2020 wysokość wydatków na B+R na poziomie 1,7% PKB (wobec 3% średnio dla całej Unii Europejskiej), w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego określono docelową wysokość dla roku 2020 tych inwestycji na poziomie 0,5% (z obecnych 0,1%) w relacji do PKB. Ponadto,

³¹ Def. GUS: Liczba jednostek, w których wystąpiła działalność B+R w danym roku sprawozdawczym w podziale na sektory instytucjonalne. Dane dostępne dla Polski ogółem i sektora przedsiębiorstw

³² Lubuska Regionalna Strategia Innowacji, 2010

³³ <http://www.cptt.uz.zgora.pl/index.php/partnerzy-cptt>

³⁴ http://lubuskie.pl/strona-glowna/news/&news_category=LRPO&news_id=15086 18.02.2015

³⁵ <http://www.innowacje.lubuskie.pl/charakterystyka-gospodarcza.html> 05.02.2015

struktura wydatków na działalność badawczo-rozwojową, zarówno w ujęciu europejskim, krajowym, jak i regionalnym, nie sprzyja rozwojowi innowacyjnej gospodarki. **Należy stopniowo przenosić ciężar finansowania aktywności w obszarze B+R z sektora publicznego na sektor prywatny, aby zapewnić większą efektywność działań innowacyjnych.** Na poziomie województwa lubuskiego obserwuje się również słabe lub bardzo słabe powiązanie świata nauki i biznesu, co dodatkowo wzmacnia niekorzystne uwarunkowania wpływające na ograniczenia rozwoju gospodarki innowacyjnej oraz generowanie miejsc pracy.

Sektor MŚP

Z danych statystycznych wynika, że w **województwie lubuskim dominuje sektor MŚP**, który charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem, przez co umożliwia zatrudnienie w różnych działach gospodarki. Specyfikacja tego sektora uelastycznia i uodparnia na zmiany koniunktury gospodarczej. Wśród przedsiębiorstw zdecydowanie **dominują podmioty zatrudniające do 10 osób**. Rośnie liczba firm zatrudniająca od 10 do 50 pracowników. **Wśród przedsiębiorstw dominuje działalność gospodarcza prowadzona przez osoby fizyczne.** Największą liczbę stanowią przedsiębiorstwa z sektorów gospodarki:

- ➔ handlu i naprawy,
- ➔ obsługi nieruchomości oraz firm,
- ➔ transportu, magazynowania i łączność,
- ➔ budownictwa³⁶.

W regionie zarejestrowanych jest 109 855 podmiotów gospodarczych. W przeliczeniu liczby przedsiębiorstw na mieszkańców, można oszacować, że w województwie lubuskim na 1000 mieszkańców jest 10,7 podmiotów gospodarczych. Dla porównania średnia wartość dla Polski wynosi 10,67, jest więc nieco niższa niż wartość dla województwa lubuskiego³⁷. Zlokalizowanie stosunkowo wysokiej liczby podmiotów gospodarczych w regionie może tłumaczyć transgraniczne położenie województwa – bliskość granicy z Niemcami oraz sytuacja transportowa - bliskość autostrady A2, a także trasy S3 w okolicy np. Nowej Soli i Zielonej Góry. **Z uwagi na położenie województwa, zainteresowanie kapitału zagranicznego inwestowaniem w Lubuskiem w ostatnim dziesięcioleciu stale rośnie.** Liczba spółek z kapitałem zagranicznym stanowi 38% wszystkich spółek, co przy 24% średniej krajowej stawia Lubuskie w ścisłej czołówce kraju. Ze względu na położenie województwa kapitał zagraniczny głównie pochodzi z Niemiec³⁸. Położenie województwa ma również wady, jako jedną z największych można stwierdzić brak znaczących aglomeracji, które znikają w cieniu dużych ośrodków miejskich takich, jak np. Poznań, Wrocław, a także Drezno czy Berlin.

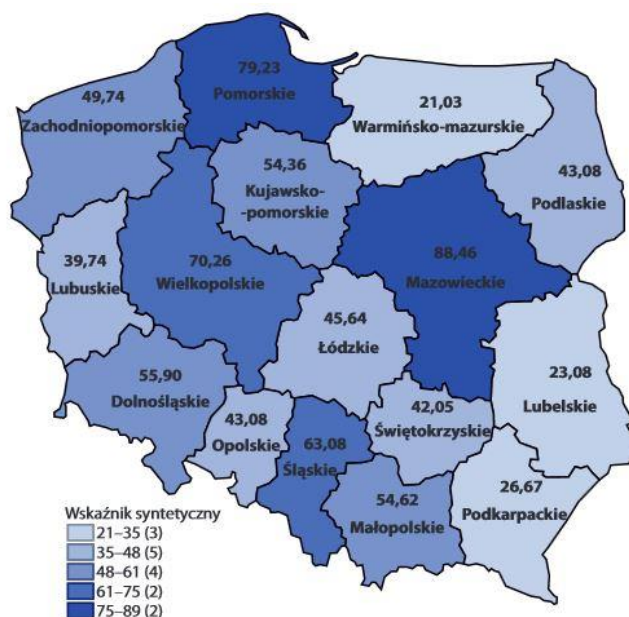
Jeżeli chodzi o poziom przedsiębiorczości to na podstawie syntetycznego wskaźnika PARP-u z 2012 r. można stwierdzić, że na tle innych województw Polski, lubuskie osiągnęło jedną z najniższych wartości wskaźnika. Wraz z czterema innymi województwami uplasowało się na przedostatniej pozycji. Wskaźnik ten sporządzono na podstawie miejsca zajmowanego przez dany region w 26 podrankingach województw obrazujących kształtowanie się zmiennych rozwoju przedsiębiorczości, takich jak np. liczebność przedsiębiorstw, wielkości przychodów, kosztów itp.

³⁶ J.w.

³⁷ GUS BDL, dane dla roku 2014, 18.02.2015

³⁸ J.w.

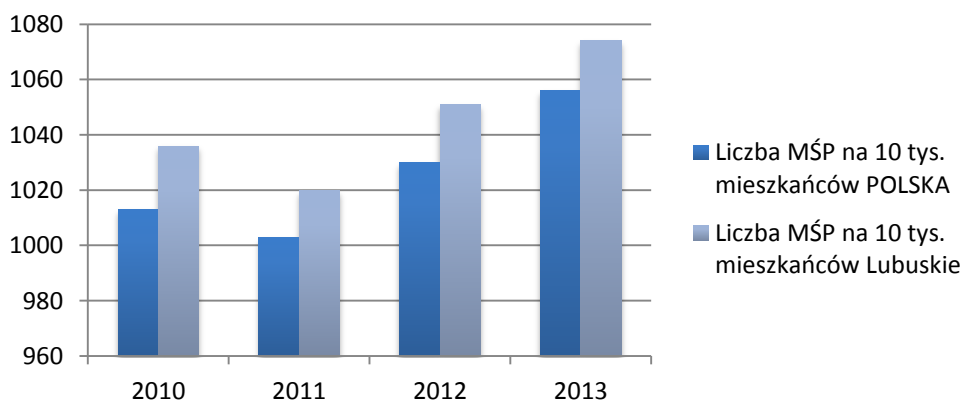
Mapa 2 Poziom przedsiębiorczości w regionach

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2012-2013, PARP, Warszawa 2014

Natomiast wskaźnik liczba MŚP na 10 tys. mieszkańców osiągał w latach 2010-2013 wyższą wartość niż średnia krajowa. Ponadto, na przedstawionym wykresie jest widoczna zdecydowana tendencja wzrostowa, co oznacza, że sytuacja dodatkowo poprawia się z roku na rok. Wskaźnik dla Polski również posiada tendencję wzrostową. Na poniższej mapie można zauważyć natomiast, że pod względem wskaźnika *liczba MPS aktywnych na 1000 mieszkańców* województwo lubuskie znajduje się wraz z województwem śląskim i łódzkim w środkowej grupie województw.

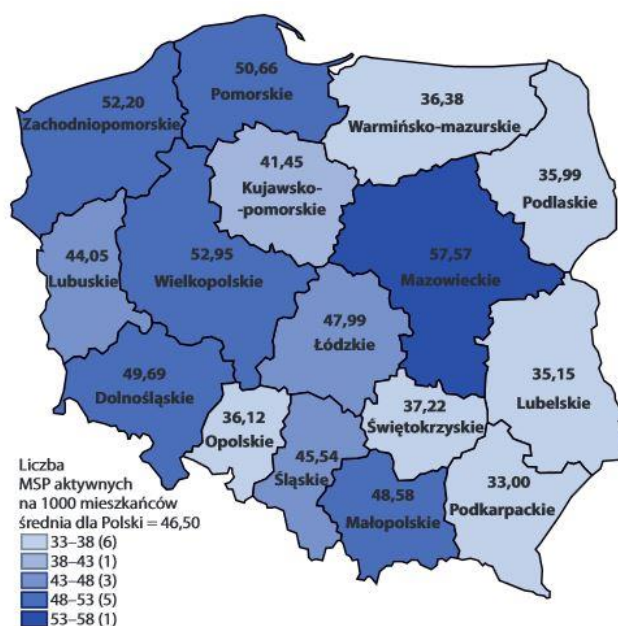
Wykres 5 Liczba MŚP na 10 tys. mieszkańców w województwie lubuskim i Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie STRATEG, 02.01.2015r.

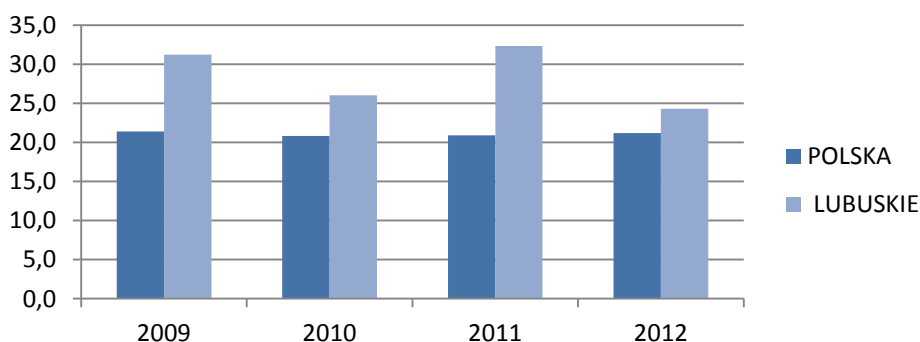
Jeżeli chodzi o nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach sektora MŚP w ciągu ostatnich czterech lat wskaźnik ten był wyższy niż średnia krajowa. Jest to istotne, ponieważ na podstawie tego indykatora można zobrazować rozwój firm z sektora MŚP, a także ich chęć do inwestowania, co po części może odpowiadać potencjałowi na korzystanie przedsiębiorców z instrumentów finansowych. Jednak według rankingu atrakcyjności inwestycyjnej województw IBnGR, województwo lubuskie zajęło 11. miejsce na szesnastu województw. Według niektórych analityków, województwo to pod niektórymi względami przypomina bardziej uboższą i słabiej rozwiniętą Polskę Wschodnią, niż prężnie rozwijającą się część zachodnią Polski – nakłady inwestycyjne mierzone w wartościach bezwzględnych wyniosły w Lubuskiem ponad 500 mln zł, w połowie 2014r. – dziesięciokrotnie mniej niż w województwie dolnośląskim.

Mapa 3 Liczba MŚP na 1 tys. mieszkańców w Polsce

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2012-2013, PARP, Warszawa 2014

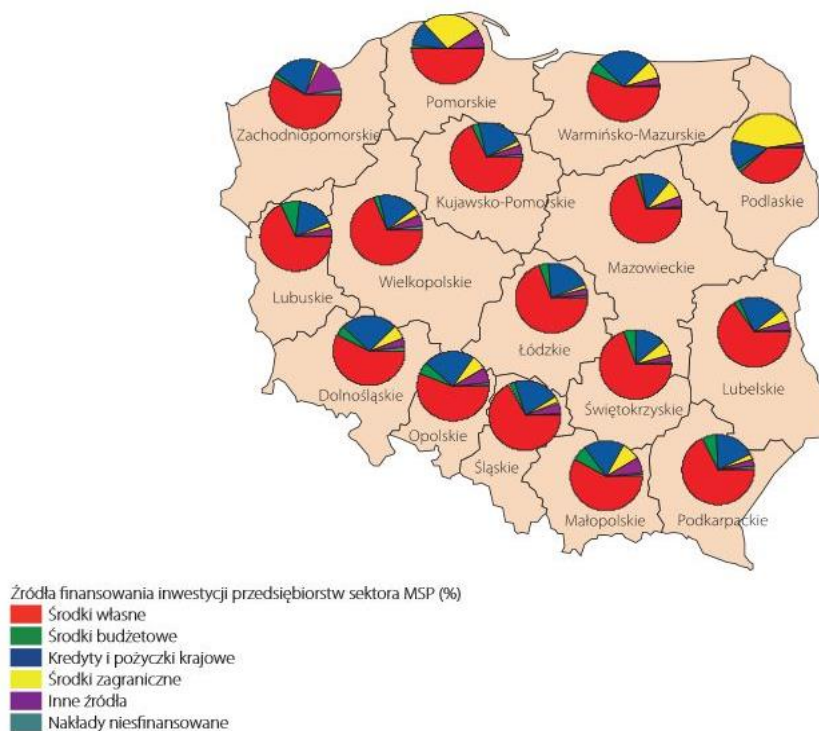
Wykres 6 Nakłady inwestycyjne wg klas wielkości przedsiębiorstw (przedsiębiorstwa MŚP) w odsetkach w województwie lubuskim i Polsce

Źródło: Źródło: Opracowanie własne na podstawie STRATEG, 02.01.2015r.

Z perspektywy niniejszego badania ważna jest nie tylko wielkość nakładów w przedsiębiorstwach, ale również źródła finansowania inwestycji. **We wszystkich polskich województwach wśród źródeł finansowania przeważają środki własne.** Z logiki inwestowania wynika, że nie jest to pozytywna sytuacja, ponieważ jeżeli przedsiębiorca decyduje się na inwestycję swoich środków w przedsiębiorstwo, to spodziewa się, że taka ryzykowna inwestycja przyniesie mu zdecydowanie wyższy zysk, niż np. bezpieczna lokata bankowa. Oznacza to, że zadowalająca rentowność kapitałów własnych przedsiębiorstwa powinna być wyższa niż średnie stopy procentowe lokat długoterminowych dostępnych na rynku. Te ostatnie zależą natomiast od wysokości stóp odsetkowych kredytów bankowych. Przy kredytach długoterminowych, marża banku stóp odsetkowych rzadko przekracza 2-3%. Wynika, więc z tego, że nawet w przypadku porównania drogiego kredytu z kapitałem własnym, koszt pożyczonego pieniądza będzie niższy niż koszt kapitału trwale związanego z przedsiębiorstwem. Pocieszający jest więc fakt, że **drugim co do wielkości źródłem finansowania inwestycji są kredyty i pożyczki. Świadczy to o potencjale i słuszności stosowania w województwie instrumentów finansowych.**

Mapa 4 Źródła finansowania inwestycji przedsiębiorstw sektora MŚP wg Raportu PARP, 2013r.

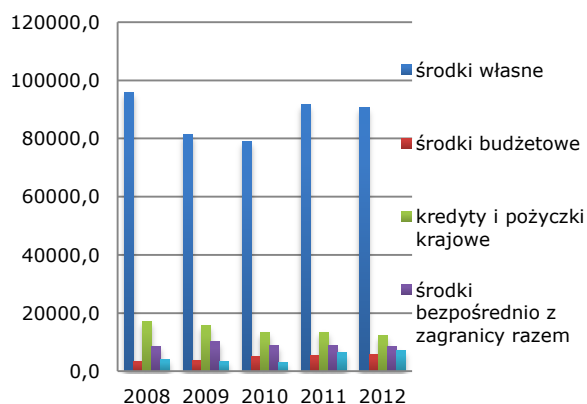

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2012-2013, PARP, Warszawa 2014

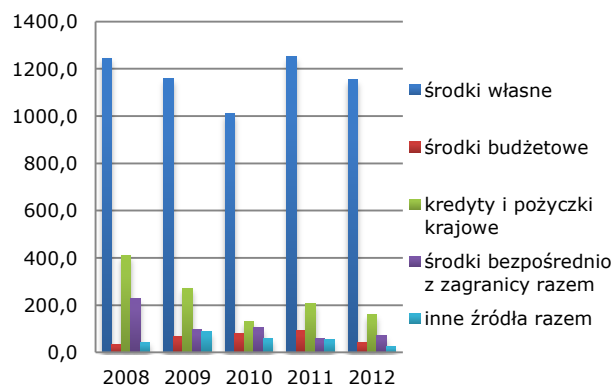
Ponadto, jak widać na poniższych wykresach, finansowanie inwestycji ze środków własnych to tendencja, która utrzymuje się od pięciu ostatnich lat. Jest ona widoczna w województwie lubuskim, ale także w innych polskich województwach. Średnia krajowa jest tylko nieco niższa niż wartości w województwie lubuskim. Środki własne jako źródło finansowania inwestycji zdecydowanie przeważają. Kredyty i pożyczki są na drugim miejscu, ale niepokoi fakt, że analizując województwo lubuskie widoczna jest tendencja spadkowa, sytuacja dla średniej w Polsce jest inna, widoczna jest zdecydowana stagnacja.

Wykres 7 Źródła finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach – Polska i województwo Lubuskie

Źródła finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach - Polska [mln zł]

Źródła finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach - Lubuskie [mln zł]

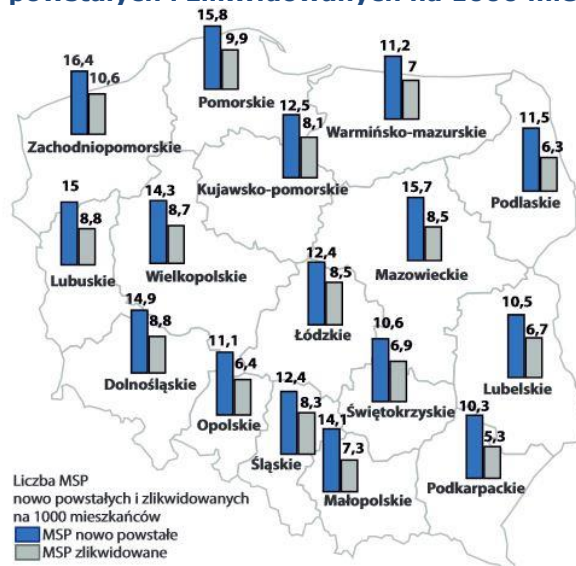

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, 05.01.2015r.

Rozwój przedsiębiorczości - nowe podmioty gospodarcze

Województwo lubuskie można określić jako region, który charakteryzuje się wysokim rozwojem przedsiębiorczości wyrażanym przez liczbę nowopowstałych przedsiębiorstw. Według raportu PARP w 2013 r. pod względem wskaźnika *liczba MŚP powstałych i zlikwidowanych na 1000 mieszkańców* w województwie lubuskim powstaje w stosunku do innych województw dużo nowych przedsiębiorstw. Pozytywny jest również fakt, że liczba nowo otwartych przedsiębiorstw w analizowanym roku przewyższyła liczbę zlikwidowanych MŚP.

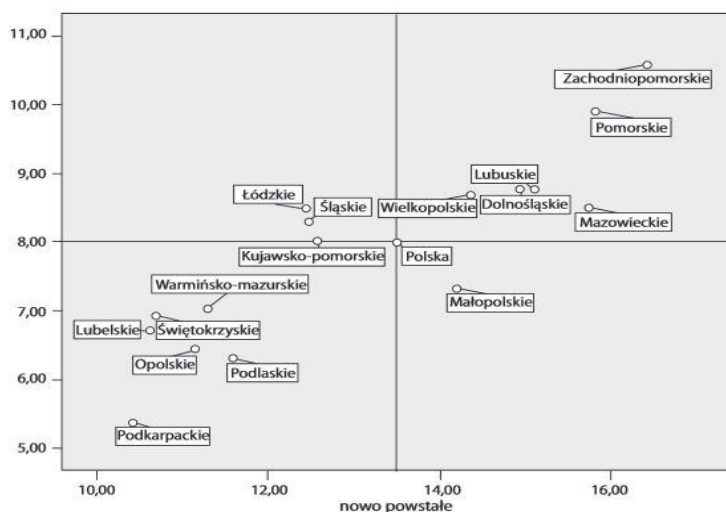
Mapa 5 Liczba MŚP powstałych i zlikwidowanych na 1000 mieszkańców w woj.

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2012-2013, PARP, Warszawa 2014

Województwo lubuskie charakteryzuje się znaczącą liczbą otwieranych, ale również zamykanych przedsiębiorstw. Na poniższym wykresie zestawienia zlikwidowanych i nowo powstałych MŚP znalazło się w prawej górnej ćwiartce, co oznacza, że jest jednym z najbardziej przedsiębiorczych województw w Polsce, w którym wiele przedsiębiorstw MŚP rozpoczyna działalność, ale także zamyka.

Wykres 8 Liczba MŚP powstałych i zlikwidowanych na 1000 mieszkańców w województwach

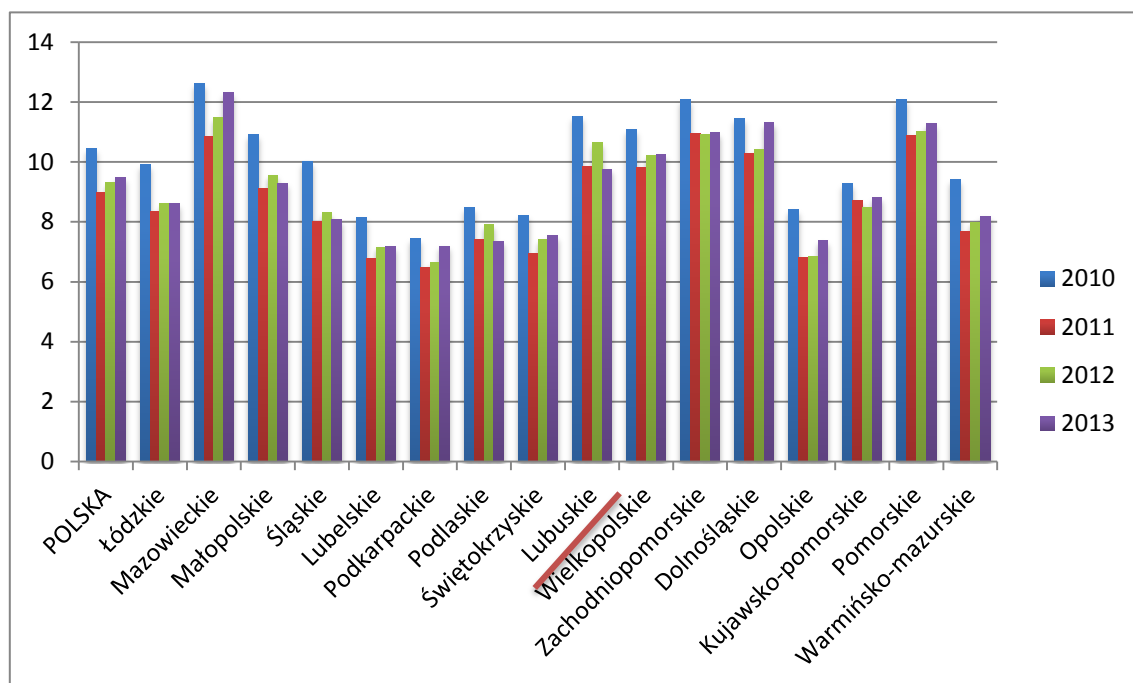

Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2012-2013, PARP, Warszawa 2014

Rozwój przedsiębiorczości województwa widać także na poniższym wykresie, który obrazuje liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 1 tys. ludności we

wszystkich województwach w ciągu ostatnich czterech lat. W Lubuskim wartości dla każdego z analizowanych lat przewyższyły średnią krajową. Niepokojący może być natomiast fakt, iż na poniższym wykresie nie widać tendencji rozwojowej, z roku na rok przedsiębiorstw nie przybywa coraz więcej. Sytuacja taka nie występuje jednak tylko w województwie lubuskim.

Wykres 9 Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 1 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie STRTEG, 05.01.2015r.

Biorąc pod uwagę powyższe, widać, że przedsiębiorcom potrzebna jest pomoc finansowa, głównie w początkowym okresie, po założeniu działalności. Instrumenty finansowe przeznaczone na założenie firmy pomogą nowopowstałym przedsiębiorcom w najtrudniejszym momencie, czyli w fazie początkowej utrzymać działalność.

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne

Według rankingu wykorzystania środków zagranicznych przez samorządy przeprowadzonego przez prof. dr hab. Pawła Swianiewicza (Uniwersytet Warszawski) dla Pisma Samorządowego Wspólnota **jeśli chodzi o wielkość pozyskiwanych funduszy na jednego mieszkańca, województwo lubuskie zajmuje drugie miejsce wśród polskich województw**. Najmniej pasywnych jednostek samorządu terytorialnego jeśli chodzi o wykorzystywanie funduszy unijnych znajduje się w województwach lubuskim, małopolskim, podkarpackim i świętokrzyskim³⁹.

Jeżeli chodzi o zadłużenie JST w województwie lubuskim to nie jest ono wysokie, w 2012 r. dochody o ok. 400 tys. zł. przewyższyły wydatki, natomiast w 2013 r. wydatki przewyższyły dochody o ok. 100 tys. zł.

³⁹ <http://www.wspolnota.org.pl/index.php?id=596>
<http://www.wspolnota.org.pl/aktualnosci/aktualnosc/wykorzystanie-srodkow-zagranicznych/> 05.02.2015

<http://www.wspolnota.org.pl/aktualnosci/aktualnosc/wykorzystanie-srodkow-zagranicznych/>

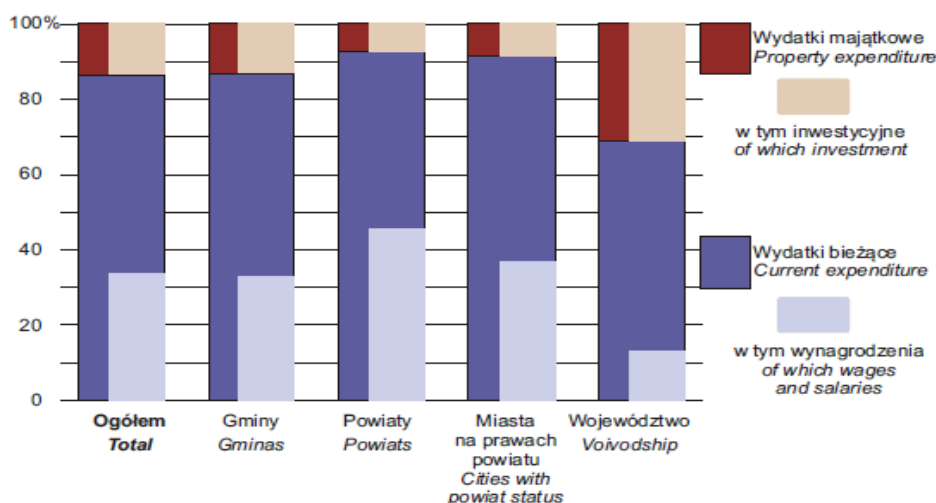
Wykres 10 Dochody i wydatki JST

	Dochody Revenue		Wydatki Expenditure		
	2012	2013	2012	2013	
	w mln zł		in mln zł		
Ogółem	4348,9	4738,5	4312,4	4617,2	Total
Gminy	2312,8	2456,2	2277,0	2384,4	Gminas
Powiaty	664,7	698,9	654,6	682,7	Powiatas
Miasta na prawach powiatu	931,9	984,1	934,0	971,9	Cities with powiat status
Województwo	439,5	599,3	446,8	578,3	Voivodship
	na 1 mieszkańca w zł		per capita in zł		
Gminy	2967	3154	2921	3062	Gminas
Powiaty	853	897	840	877	Powiatas
Miasta na prawach powiatu	3825	4041	3834	3991	Cities with powiat status
Województwo	430	586	437	566	Voivodship

Źródło: Województwo lubuskie 2014, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze http://zielonagora.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/wojewodztwo-lubuskie-2014-folder_1,3.html# 19.01.2015

Niepokojący może być natomiast fakt, iż wydatki JST z regionu to w przeważającej większości wydatki bieżące, a nie majątkowe. Najwięcej wydatków majątkowych jest na poziomie województw, natomiast na poziomie gmin, powiatów i miast na prawach powiatów wydatki bieżące to ponad 80% całkowitych wydatków. Fakt ten może świadczyć o ograniczonych inwestycjach JST ze względu na brak funduszy.

Wykres 11 Wydatki budżetów samorządu terytorialnego według rodzajów w 2013r.

Źródło: Województwo lubuskie 2014, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze http://zielonagora.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/wojewodztwo-lubuskie-2014-folder_1,3.html# 19.01.2015

Jednostki organizacyjne JST, które posiadają osobowość prawną same mogą pozyskiwać fundusze, zaciągać kredyty/pożyczki. W poprzedniej perspektywie finansowej ich działania były finansowane m.in. z funduszy unijnych. Podmioty te korzystały np. z dofinansowania projektów z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 przede wszystkim na inwestycje wodno-kanalizacyjne. Finansowanie takie dostał m.in. Zakład Gospodarki Komunalnej w Bytomiu Odrz. na modernizację sieci wodociągowej, budowę kanalizacji sanitarnej i zakup wozu asenizacyjnego, gminy Ośno Lubuskie i Przytoczna na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków. Dzięki funduszom PROW, rozbudowa lub budowa sieci wodociągowo-kanalizacyjnych będzie też możliwa w gminach Zbąszynek, Pszczew, Kłodawa, Sława, Witnica, Szczaniec i wielu innych. Urząd Marszałkowski

w Zielonej Górze zorganizował siedem naborów wniosków o dofinansowanie tego typu inwestycji, składały je głównie samorządy lokalne i spółki komunalne. Urząd Marszałkowski w Zielonej Górze w ciągu minionych siedmiu lat zorganizował siedem naborów dotyczących gospodarki wodno-ściekowej o dofinansowanie, z 259 wniosków pomoc została przyznana na 185 projektów w łącznej kwocie ok. 183 mln zł. Z szacunków wynika, że dzięki PROW w Lubuskim powstało m.in. 546 km sieci wodociągowej i kanalizacyjnej i siedem oczyszczalni ścieków⁴⁰.

Dofinansowanie na tego typu przedsięwzięcia jednostki organizacyjne JST mogły uzyskać również z LRPO 2007-2013 w ramach priorytetu III Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego, Działanie 3.1 Infrastruktura Ochrony Środowiska Przyrodniczego. Ze środków LRPO 2007-2013 skorzystało m.in. Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych "USKOM" Sp. z o.o. w Kożuchowie, który otrzymał blisko 4 mln zł na uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracji Kożuchów. Ponadto dzięki środkom LRPO 2007-2013 możliwa była budowa oczyszczalni ścieków w gminie Górzycza, Gozdnicza i Przytoczna oraz modernizacja systemu kanalizacji w gminach Babimost, Czerwińsk, Szlychtingowa. W ramach Działania 3.1 LRPO odbyły się 3 konkursy, w których łącznie wybrano 48 projektów, którym przyznano dofinansowanie⁴¹.

Skala zadłużenia spółek komunalnych w Polsce uprawnia do uznania, że zadłużenie to jest znaczące i może istotnie rzutować na sytuację finansową wspólnot samorządowych⁴². W województwie lubuskim np. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Żarach na inwestycję współfinansowaną z Unii Europejskiej musiało pożyczyć ponad 70 mln zł, a Miejski Zakład Gospodarki Komunalnej w Nowej Soli – ponad 30 mln zł⁴³. Kontrola NIK przeprowadzona w 2014 r. na podstawie analizy dochodów i wydatków samorządów w latach 2011-2013 r. w pięciu lubuskich gminach wykazała, **że samorządy w województwie lubuskim nadmiernie się zadłużają, by realizować inwestycje komunalne.** Poza nielicznymi wyjątkami, gminy terminowo spłacały kredyty, pożyczki, dokonywały wykupu obligacji oraz regulowały zobowiązania wynikające z projektów współfinansowanych ze środków UE⁴⁴.

Biorąc pod uwagę powyższe można stwierdzić, że jednostki samorządu terytorialnego, jak i ich jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną wykazują zapotrzebowanie na kapitał i posiadają doświadczenie w pozyskiwaniu finansowania.

Podmioty ekonomii społecznej

Zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej przyjętym przez Radę Ministrów w sierpniu 2014 roku, wspieranie przedsiębiorczości społecznej może stanowić element polityki wzrostu zatrudnienia, poprzez stworzenie miejsc pracy w sektorze usług społecznych, a co z tym związane, świadczenie usług użyteczności publicznej. Dostarczanie usług stosunkowo niedrogich, świadczonych przez podmioty wspierane w ramach przedsiębiorstw społecznych, może wpływać na rozwój konkurencyjności na lokalnym rynku usług. Najogólniej zaś, promowanie działań prospołecznych, w tym związanych z budowaniem przedsiębiorczości społecznej wpływa na wzrost kapitału ludzkiego. W sposób istotny z roku na rok zwiększa się w Polsce liczba przedsiębiorstw społecznych, m.in. w **województwie lubuskim rośnie liczba spółdzielni, w tym spółdzielni socjalnych.** Wg aktualnych danych zgromadzonych w *Wieloletnim Regionalnym Planie Działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubuskim na lata 2013-2020*⁴⁵, które zaktualizowano

⁴⁰ <http://finanse.wp.pl/kat,1034079,title,Lubuskie-Ostatnie-rozdanie-pieniedzy-z-PROW-2007-14,wid,17106574,wiadomosc.html?ticaid=114305>, 19.01.2015

⁴¹ <http://www.wfosigw.zgora.pl/lrpo/dok.php?a=k5&b=5105>, 18.02.2015

⁴² <http://www.samorzad.lex.pl/czytaj/-/artykul/zadluzenie-spolek-komunalnych-moze-miec-wplyw-na-sytuacje-finansowa-samorzadow/print> 05.01.2015r.

⁴³ <http://www.portalsamorzadowy.pl/lubuskie/prawo-i-finanse/miejskie-spolki-tona-w-dlugach,11377.html> 19.01.2015

⁴⁴ http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114877,17159863,NIK_niektore_z_lubuskich_gmin_maja_problemy_z_finansowa_niem.html 19.01.2015

⁴⁵ *Wieloletnim Regionalnym Planie Działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubuskim na lata 2013-2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2013

w oparciu o dane gromadzone przez ROPS w Zielonej Górze, jak również OWES w Zielonej Górze⁴⁶, a także Ministerstwo Sprawiedliwości⁴⁷, w województwie lubuskim działają 62 spółdzielnie, z czego 47 z nich to spółdzielnie socjalne, 9 - spółdzielnie pracy i 6 - spółdzielnie inwalidów. Ponadto, w województwie lubuskim funkcjonuje 70 fundacji, a także 111 stowarzyszeń oraz 21 stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych, które jednocześnie prowadzą działalność gospodarczą.

Tabela 7 Liczba podmiotów ekonomii społecznej prowadzących działalność gospodarczą w województwie lubuskim

Forma prawna przedsiębiorstwa społecznego	Liczba podmiotów w województwie lubuskim
spółdzielnia socjalna	47
spółdzielnia pracy	9
spółdzielnia inwalidów	6
stowarzyszenia	111
fundacje	70
stowarzyszenia kultury fizycznej i związków sportowych ⁴⁸	21
SUMA	264

Źródło: Wieloletni Regionalny Plan Działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubuskim na lata 2013-2020, Zielona Góra 2013; w tym: liczba spółdzielni zweryfikowana o aktualne (01.2015) dane OWES oraz ROPS w Zielonej Górze; pozostałe dane zweryfikowane na podstawie: Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego Ministerstwa Sprawiedliwości, stan na dzień 31.12.2014

Jak wynika z dotychczasowych badań⁴⁹, analiz stron internetowych i nieformalnych rozmów z osobami zaangażowanymi w monitorowanie działania podmiotów ekonomii społecznej⁵⁰, **większość podmiotów ekonomii społecznej działających w województwie lubuskim stanowią jednostki młode**, zakładane w przeważającej liczbie po 1990 roku (zdecydowana większość nie funkcjonuje dłużej niż 12 lat). W sposób zauważalny w ostatnich latach wzrasta ich liczba, a zjawisko w sposób szczególnie widoczny dotyczy spółdzielni socjalnych, których znacząca liczba powstała w przeciągu ostatnich dwóch lat⁵¹. Są to podmioty, które dotychczas znajdują się w fazie tworzenia – często w dalszym ciągu korzystają z dotacji otrzymanych na utworzenie niezbędnej infrastruktury umożliwiającej rozpoczęcie działalności, w tym wyposażania i jak dotąd ich aktywność jest ograniczona (niekoniecznie spowodowana brakiem środków finansowych, ale właśnie działaniami skoncentrowanymi na tworzenie jednostki).

Ponad połowa wszystkich podmiotów ekonomii społecznej, jak wynika z badań⁵², należy do kategorii małych, zatrudniających poniżej 29 osób, z czego większość stanowią podmioty angażujące w działalność między 10 a 29 osób. **Spośród podmiotów ekonomii społecznej prowadzących działalność gospodarczą, ok. 60% z nich działa lokalnie**, w tym ok. 1/3 w ramach jednego powiatu, a kolejna 1/4 podmiotów w ramach dwóch powiatów.

Podmioty ekonomii społecznej podejmujące działalność gospodarczą zarejestrowane w województwie lubuskim można podzielić na główne gałęzie działalności, wśród których zdecydowanie najliczniej reprezentowane są podmioty prowadzące działalność w obszarze edukacji⁵³. Najwięcej podmiotów działa w zakresie prowadzenia szkoleń (23%⁵⁴), organizacji

⁴⁶ Stan na 15.01.2015

⁴⁷ Sprawozdanie 31.12.2014 roku, Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego

⁴⁸ stowarzyszenia kultury fizycznej i związków sportowych wydzielone ze stowarzyszeń jako odrębna forma prawna

⁴⁹ Stan i perspektywy lubuskiej ekonomii społecznej, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2012

⁵⁰ Rozmowa telefoniczna z pracownikami Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Zielonej Górze oraz Gorzowie Wielkopolskim

⁵¹ Informacja od pracowników OWES

⁵² Stan i perspektywy lubuskiej ekonomii społecznej, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2012

⁵³ J.w.

⁵⁴ J.w.

impres sportowych i integracyjnych (ok. 10%), oprowadzania wycieczek po atrakcjach turystycznych (ok. 6%), ponadto dostarcza usługi rehabilitacyjne i fizjoterapeutyczne (ok. 5%), usługi cateringowe (ok. 4%), porządkowe (ok. 4%) oraz reklamowo-marketingowe (ok. 4%). Wśród głównych adresatów powyższych działań znajdują się osoby wszystkich grup wiekowych, zarówno dzieci, młodzież, dorośli w wieku 26-50 lat, jak i osoby 50+. Docelowo, w przypadku ponad połowy organizacji, wytwarzane przez nie dobra i usługi są kierowane do bezpośrednich beneficjentów, z którymi PES mają podpisane umowy, a poza tym usługi i dobra trafiają także do innych osób fizycznych.

Gospodarka niskoemisyjna

Wsparcie gospodarki niskoemisyjnej wynika z założeń Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego do 2020 r. Cel 1.6 planowany do realizacji w ramach celu strategicznego 1. *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna* zakłada udoskonalenie oraz rozbudowę infrastruktury energetycznej i ochronę środowiska. Realizowane działania przyczynią się również do osiągnięcia wskaźnika realizacji celu strategicznego, jakim jest udział produkcji energii elektrycznej z OZE w produkcji energii ogółem w roku 2020 na poziomie 12,5%. Istotność wykorzystania OZE podkreślono również w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015, gdzie najważniejszym priorytetem działań zdiagnozowanych w ramach Programu jest zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego. Przeciwdziałać temu można poprzez wykorzystanie OZE, szczególnie, że województwo lubuskie cechuje się bardzo dobrymi warunkami dla rozwoju odnawialnych źródeł energii, co nie jest obecnie w pełni wykorzystywane⁵⁵.

Rozwój energetyki odnawialnej ma istotne znaczenie dla realizacji podstawowych celów polityki energetycznej. Zwiększenie wykorzystania tych źródeł niesie za sobą większy stopień uniezależnienia się od dostaw energii z importu. Promowanie wykorzystania OZE pozwala na zwiększenie stopnia dywersyfikacji źródeł dostaw oraz stworzenie warunków do rozwoju energetyki rozproszonej opartej na lokalnie dostępnych surowcach. Energetyka odnawialna to zwykle niewielkie jednostki wytwórcze zlokalizowane blisko odbiorcy, co pozwala na podniesienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenie strat przesyłowych. Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych cechuje się niewielką lub zerową emisją zanieczyszczeń, co zapewnia pozytywne efekty ekologiczne. Rozwój energetyki odnawialnej przyczynia się również do rozwoju słabiej rozwiniętych regionów, bogatych w zasoby energii odnawialnej.

Do energii wytwarzanej z odnawialnych źródeł zalicza się głównie energię:

- ➔ z elektrowni wodnych,
- ➔ z elektrowni wiatrowych,
- ➔ ze źródeł wytwarzających energię z biogazu rolniczego, z oczyszczalni ścieków oraz biogazu składowiskowego,
- ➔ ze źródeł wytwarzających energię z biomasy, głównie z odpadów drzewnych, rolniczych i ogrodowych,
- ➔ z instalacji wykorzystujących promieniowanie słoneczne.

Znaczący udział w ilości wytwarzanej energii ze źródeł odnawialnych na terenie woj. lubuskiego stanowi obecnie energetyka wodna – EW Dychów i szereg MEW oraz wykorzystanie biomasy, głównie odpadów drzewnych w zakładach przemysłu drzewnego (np. Kronopol, Hardex). Pozostałe formy uzyskania energii ze źródeł odnawialnych wykorzystywane są w znikomym stopniu⁵⁶.

⁵⁵ Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, lipiec 2012

⁵⁶ Studium Rozwoju Systemów Energetycznych w Województwie Lubuskim do roku 2025, Ze Szczególnym Uwzględnieniem Perspektyw Rozwoju Energetyki Odnawialnej, Compendium

W diagnozie gospodarki niskoemisyjnej należy wziąć pod uwagę zarówno źródła wytwarzające energię elektryczną, jak i ciepłą. Wytwarzanie energii elektrycznej z OZE wymaga uzyskania koncesji niezależnie od mocy zainstalowanej urządzeń wytwórczych. Natomiast wytwarzanie energii ciepłej z OZE wymaga uzyskania koncesji wyłącznie dla źródeł ciepła o łącznej mocy zainstalowanej ciepłej przekraczającej 5 MW.

W tabeli poniżej zestawiono koncesjonowane instalacje OZE wykorzystywane wyłącznie do produkcji energii elektrycznej w województwie lubuskim na tle kraju.

Tabela 8 Zestawienie instalacji OZE w województwie lubuskim – dotyczy wyłącznie produkcji energii elektrycznej

Lp.	Typ instalacji	Polska		Województwo Lubuskie		
		Ilość instalacji [szt.]	Moc instalacji [MW]	Ilość instalacji [szt.]	Moc instalacji [MW]	Udział mocy [%]
1	elektrownie biogazowe	207	136,319	6	3,492	2,56
2	elektrownie biomasowe	29	876,108	1	1,800	0,21
3	elektrownia geotermalna	0	0,000	0	0,000	0,00
4	wytwarzające z promieniowania słonecznego	9	1,289	0	0,000	0,00
5	elektrownie wiatrowe	743	2 644,898	7	56,600	2,14
6	elektrownie morskie	0	0,000	0	0,000	0,00
7	elektrownie wodne, w tym:	771	966,236	57	118,860	12,30
	MEW do 5 MW	756	238,469	55	27,530	11,54
8	elektrownie realizujące technologię współspalania ⁵⁷	41	0,000 *	0	0,000	0,00
Razem		2 550	4 862,242	70	208,282	4,28

Źródło: Źródło: Opracowanie własne na podstawie URE, 31.12.2014 r.

W województwie lubuskim w 2012 r. działało 70 instalacji wykorzystujących OZE, a ich łączna moc wzrosła ze 103 MWe w 2007 r. do 208 MWe w 2014 r. **Stanowi to 4,28% całego udziału mocy instalacji wykorzystujących OZE w Polsce.**

Na terenie województwa lubuskiego działa 6 koncesjonowanych instalacji biogazowych o mocy około 3,5 MW, co stanowi około 2,56% udziału mocy z elektrowni biogazowych w Polsce. Znaczna część obszaru województwa lubuskiego leży w rejonie korzystnym i dość korzystnym, jeżeli chodzi o warunki wiatrowe dla budowy siłowni. W województwie lubuskim działa obecnie 7 koncesjonowanych instalacji wiatrowych o łącznej mocy wynoszącej około 57 MW, co stanowi niewiele ponad 2% udziału mocy wytwarzanej z OZE na terenie Polski. Potencjał hydroenergetyczny województwa lubuskiego **stanowi natomiast około 12% udziału mocy zainstalowanej w Polsce w elektrowniach wodnych.** Produkcja energii słonecznej wykorzystującej kolektory realizowana jest głównie przez inwestorów indywidualnych lub poprzez instytucje publiczne – czyli beneficjentów OP III Gospodarka Niskoemisyjna, w której rozważane są do zastosowania IF. Z zebranych informacji wynika, że kolektory słoneczne zainstalowane są na 26 obiektach użyteczności publicznej. Ponadto w najbliższym czasie w województwie planowanych jest szereg inwestycji w tym zakresie, m.in. przewiduje się realizację projektu budowy elektrowni

⁵⁷ dla instalacji współspalania nie można określić mocy

fotowoltaicznej. **Wszystkie gminy znajdujące się na obszarze województwa lubuskiego posiadają warunki geologiczne i zasobowe pozwalające na wykorzystanie energii wód termalnych**⁵⁸. Główne ośrodki występowania gorących wód termalnych zlokalizowane są w północno-zachodniej części województwa, przy granicy z województwem zachodniopomorskim⁵⁹.

Bariery jakie występują w rozwoju energetyki odnawialnej w województwie lubuskim to przede wszystkim bariery finansowe, ograniczenia przestrzenne i środowiskowe, a także bariery społeczne i administracyjne.

RPO-L2020 przewiduje także interwencję mającą na celu zwiększenie efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkaniowych. W ramach PI 4c wspierane będą projekty polegające na głębokiej modernizacji energetycznej budynków. Podejmowane działania będą polegać na ociepleniu budynków, wymianie okien i drzwi, a także modernizacji oświetlenia, w tym budowie inteligentnych energooszczędnych systemów oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej⁶⁰.

Obecnie kwestie termomodernizacji regulowane są w oparciu o Ustawę o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz związane z nią akty wykonawcze⁶¹. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 6 listopada 2008 r. w sprawie metodologii obliczania charakterystyki energetycznej budynku, lokalu lub części budynku stanowiącej samodzielną całość techniczno-użytkową świadectwo charakterystyki energetycznej zawiera kilka wartości określających dany budynek pod względem jego energochłonności. Podstawowym elementem jest wartość wskaźnika energii pierwotnej (EP). Wskaźnik EP określa roczne zapotrzebowanie na nieodnawialną energię pierwotną na jednostkę powierzchni pomieszczeń o regulowanej temperaturze powietrza w budynku, lokalu mieszkalnym lub części budynku stanowiącej samodzielną całość techniczno-użytkową i wyrażany jest w kWh/m²rok. W zależności od rodzaju paliwa, wartość zapotrzebowania na energię końcową mnoży się przez współczynnik nakładu wytworzenia energii pierwotnej. Średnie ważone wartości wskaźnika energii pierwotnej dla województwa lubuskiego są na średnim poziomie. Dla obiektów jednorodzinnych wynoszą 146, dla mieszkań wielorodzinnych 139, a dla budynków mieszkalnych 307, co średnim zapotrzebowaniu na nieodnawialną energię pierwotną. Zatem wskazuje to na ograniczone potrzeby termomodernizacyjne⁶².

W ramach Wojewódzkiego Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze realizowane były cztery linie kredytowe finansujące: realizację zadań modernizacyjnych służących ochronie powietrza, budowę małych i przydomowych oczyszczalni ścieków, termomodernizację budynków oraz zadania związane z usuwaniem i unieszkodliwianiem azbestu i wyrobów zawierających azbest. W poprzednich latach (2008-2014) wsparcie w zakresie termomodernizacji udzielone zostało na modernizację budynków użyteczności publicznej w ramach linii kredytowej WFOŚiGW. Wsparcie zostały takie budynki jak szkoły, szpitale, czy inne budynki użyteczności publicznej⁶³. Potencjał termomodernizacji jest znaczny, dzięki konsekwentnej realizacji dociepień zmierzającej do racjonalnego gospodarowania ciepłem można osiągnąć znaczne oszczędności. Działania termomodernizacyjne powstrzymują degradację budynków oraz obniżają koszty ich eksploatacji⁶⁴.

Powyższa diagnoza udowadnia, że w województwie lubuskim znajduje się znaczący potencjał do wytwarzania energii z OZE. Dodatkowe środki w postaci IF mogłyby przezwyciężyć barierę finansową w tym obszarze i doprowadzić do realizacji celu Strategii Rozwoju Województwa

⁵⁸ Technika Poszukiwań Geologicznych, Geosynoptyka i Geotermia nr 1/2000 „Geosynoptyka i geotermia województwa lubuskiego”

⁵⁹ Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego, Załącznik 1 Analiza stanu istniejącego systemów energetycznych, ENERGOEKSPERT Sp. z o.o. Katowice, www.energoekspert.com.pl, wrzesień 2013 r.

⁶⁰ Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020, wersja 7

⁶¹ Wpływ dotychczasowych termomodernizacji budynków mieszkalnych na oszczędność energii i planowanie programów rewitalizacji na przykładzie jednego z lubelskich osiedli, Anna Ostańska

⁶² Raport Stan energetyczny budynków w Polsce, Build Desk

⁶³ <http://www.wfosigw.zgora.pl> [dostęp 5.02.2015 r.]

⁶⁴ Wpływ dotychczasowych termomodernizacji budynków mieszkalnych na oszczędność energii i planowanie programów rewitalizacji na przykładzie jednego z lubelskich osiedli, Anna Ostańska

Lubuskiego do 2020, jakim jest udział produkcji energii elektrycznej z OZE w produkcji energii ogółem w roku 2020 na poziomie 12,5%.

Podsumowanie

Powyższa diagnoza uświadamia jak w obszarach, w których rozważane jest wdrożenie instrumentów finansowych kształtuje się sytuacja w województwie lubuskim. Przedstawiona charakterystyka pokazuje, że region cechuje się znaczącą liczbą inwestycji z kapitałem zagranicznym. Powstaje tu wiele firm z sektora MŚP, głównie mikroprzedsiębiorstw, którym niestety często nie udaje się długo funkcjonować na rynku, wiele z nich upada na samym początku swojej działalności. Firmy z sektora MŚP nie cechują się dokonywaniem inwestycji w nowe technologie, nie są to więc przedsiębiorstwa innowacyjne. Istnieją natomiast na terenie województwa parki naukowo-technologiczne i instytucje naukowe, które tego typu projekty realizują. Dość szeroko jest rozwinięta gospodarka niskoemisyjna, znaczący udział w ilości wytwarzanej energii ze źródeł odnawialnych na terenie woj. lubuskiego stanowi obecnie energetyka wodna oraz wykorzystanie biomasy. JST oraz jednostki organizacyjne JST dość znacząco się zadłużają, niestety wiele ze środków dłużnych kierowanych jest na wydatki bieżące, a nie inwestycyjne. Podmioty ekonomii społecznej to natomiast niewielkie, młode jednostki, które w większości przypadków działają wyłącznie lokalnie. W obszarach, w których rozważane jest wdrożenie IF znajduje się wiele problematycznych kwestii oraz beneficjentów, którzy potrzebują dodatkowych funduszy zewnętrznych, aby prawidłowo funkcjonować. Zasadne jest więc na pewno zaplanowanie dla nich dofinansowania w ramach RPO-L2020, warto jednak zastanowić się jaką powinno ono mieć formę oraz zakres, co zostało poddane analizie w niniejszym badaniu.

3 OCENA I OPIS UWARUNKOWAŃ IF W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM

3.1 Założenia strategiczne instrumentów finansowych

3.1.1 Beneficjenci końcowi instrumentów finansowych

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

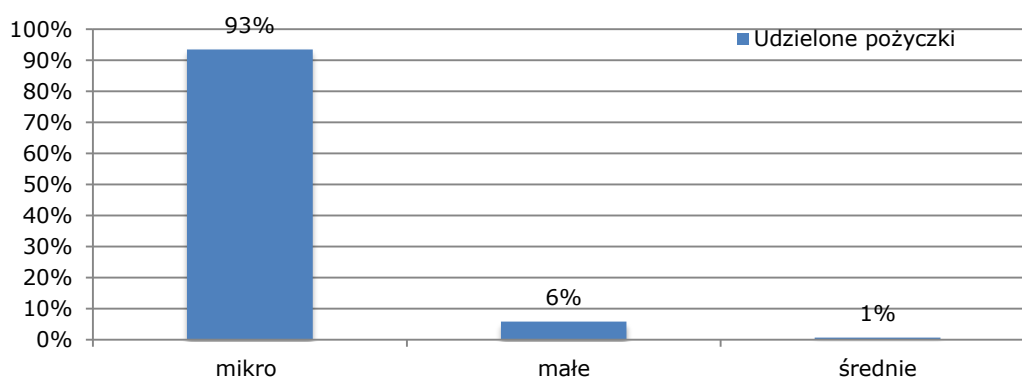
- Jaka jest docelowa grupa odbiorców ostatecznych instrumentów finansowych?
- Jakie podmioty są zainteresowane wsparciem w formie zwrotnej wśród podmiotów, co do których uważa się, że instrumenty wsparcia w formie zwrotnej mogłyby stanowić najbardziej efektywną formę wsparcia, w tym wśród grupy podmiotów, co do których dotychczasowa forma wsparcia oparta była o logikę grantową?

Zgodnie z wytycznymi projektów dokumentów KE dotyczących analizy ex-ante w zakresie instrumentów finansowych⁶⁵ zidentyfikowano cztery perspektywy badawcze: perspektywa strony popytowej, podażowej, systemowa oraz ekspercka. **Strona popytowa to strona grupy docelowej odbiorców ostatecznych czyli beneficjentów końcowych IF.** Na podstawie analizy RPO-L2020 we wcześniejszym rozdziale Raportu, można stwierdzić, że stronę popytową, do której kierowane są instrumenty finansowe stanowią:

- przedsiębiorcy z regionu (MŚP, nowe przedsiębiorstwa),
- osoby zamierzające rozpocząć własną działalność gospodarczą,
- podmioty działające na rzecz rozwoju zasobów ludzkich,
- podmioty uprawnione do prowadzenia pośrednictwa pracy w ramach sieci EURES,
- podmioty ekonomii społecznej,
- JST,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe w obszarze efektywności energetycznej oraz termomodernizacji.

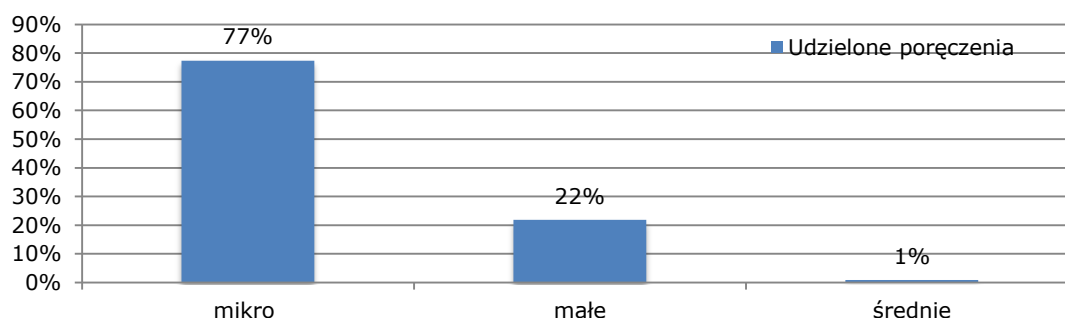
⁶⁵ Zamieszczone na stronie MIIR pod adresem <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/if/Strony/if.aspx> w zakładce „Dokumenty i wytyczne”

Wykres 12 Udzielone pożyczki wg rozmiaru przedsiębiorstwa na dzień 31.12.2014

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wniosków o płatność funduszy pożyczkowych i poręczeniowych w trakcie realizacji umów w ramach LRPO 2007-2013

Wykres 13 Udzielone poręczenia wg rozmiaru przedsiębiorstwa na dzień 31.12.2014r.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wniosków o płatność funduszy pożyczkowych i poręczeniowych w trakcie realizacji umów w ramach LRPO 2007-2013

Systematyczny wzrost zainteresowania inwestowaniem zewnętrznym beneficjentów końcowych przyczynia się do poprawy sytuacji przedsiębiorstw sektora MŚP, a także wzmocnienia infrastruktury rynku poprzez uruchomienie nowych programów wsparcia⁶⁶. W poprzedniej perspektywie finansowej do wyżej wskazanych grup były kierowane głównie granty. Przedsiębiorcy sektora MŚP mogli się dodatkowo ubiegać o instrumenty w ramach Działania 2.5 LRPO 2007-2013 i Działania 6.2 POKL. Doświadczenia lubuskich funduszy pożyczkowych i LFPK Sp. z o.o. wskazują, że **przedsiębiorcami zdecydowanie najczęściej sięgającymi po pożyczki oraz poręczenia są mikroprzedsiębiorstwa, najmniej natomiast przedsiębiorstwa średnie**. Jak potwierdzają badania terenowe (IDI z pożyczkobiorcami i FGI z pośrednikami finansowymi) mikroprzedsiębiorstwa to grupa, która ma największe problemy z przyznaniem kredytów komercyjnych. Podmioty mikro mają najniższą w sektorze MŚP zdolność kredytową lub w ogóle jej nie posiadają. Ponad połowa wszystkich negatywnych decyzji kredytowych dotyczy właśnie tych przedsiębiorstw, a co dziesiątą przyczynę odmów stanowi zbyt krótki okres funkcjonowania na rynku oraz brak wymaganego wkładu własnego⁶⁷. Można więc sądzić, że w szczególności do nich powinny być więc kierowane instrumenty finansowe.

⁶⁶ Piotr Tamowicz, *Zapotrzebowanie mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) na finansowanie kapitałem private equity/venture capital (PE/VC)*, Gdańsk, październik 2007

⁶⁷ Badanie rynku wybranych usług wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w Polsce. PSDB sp. z o.o. Raport końcowy, Warszawa, wrzesień 2010

3.1.2 Podaż instrumentów finansowych

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

➔ Jaka jest podaż instrumentów finansowych w województwie lubuskim w stosunku do potrzeb?

Według danych GUS w województwie lubuskim funkcjonuje ponad 3000 podmiotów realizujących działalność finansową i ubezpieczeniową⁶⁸. Usługi bankowe w województwie świadczy 12 banków komercyjnych posiadających rozbudowaną sieć placówek oraz 15 banków spółdzielczych, które funkcjonują głównie w mniejszych ośrodkach miejskich. Gęstość sieci placówek bankowych, w tym banków spółdzielczych, jest jedną z najniższych w Polsce. W 2012 r. w kraju na 1000km² powierzchni funkcjonowało 58 placówek bankowych, z kolei w Lubuskim na 1000km² przypada ich zaledwie 36. Tym samym województwo charakteryzuje się bardzo niskim stopniem rozwoju sieci dystrybucyjnej banków. Niemniej jednak, pod względem gęstości sieci placówek bankowych, czyli liczby placówek przypadających na 10 000 mieszkańców Lubuskie zajmuje 3 miejsce w kraju (średnia dla Polski wynosi 4,68, natomiast wskaźnik dla województwa lubuskiego wynosi 4,92)⁶⁹.

Oferta bankowa, skierowana do podmiotów gospodarczych działających na terenie województwa lubuskiego nie odbiega od oferty innych regionów Polski. Obejmuje ona szereg dopasowanych do specyfiki przedsiębiorstw instrumentów, które można podzielić na:

- ➔ finansowanie bieżącej działalności (m.in. kredyt w rachunku, obrotowy, odnawialny, odnawialny na wykup faktur, dyskontowy, karta kredytowa, linie kredytowe łączące ww. produkty, kredyt płatniczy),
- ➔ finansowanie inwestycji i rozwoju (kredyty inwestycyjne, kredyty i pożyczki hipoteczne, kredyty na finansowanie nieruchomości komercyjnych),
- ➔ finansowanie transakcji handlowych (dyskonta wierzytelności, faktoring, forfaiting, gwarancje bankowe, akredytywy). Mimo szerokiej oferty banków, dostępność podstawowego instrumentu finansowego - kredytu dla mikro, małych i średnich firm, jak podaje opublikowany przez NBP w styczniu 2013 kwartalny raport, jest ograniczona. Sektor MŚP należy do grupy przedsiębiorstw, które mają największy problem z otrzymaniem kredytu, czego przyczyną jest mocno zastrzona polityka kredytowa banków,

Oferta bankowa w województwie lubuskim jak i w innych regionalch Polski dotyczy zarówno kryteriów udzielania kredytów (przejawiająca się wysokimi wymogami dotyczącymi zdolności kredytowej), jak i warunków kredytowania (m.in. kosztów kredytu, wysokości zabezpieczeń). Mimo iż, jak podaje raport NBP, dostępność kredytów dla sektora MŚP, w tym dla najmniejszych podmiotów, poprawiła się nieznacznie w ciągu ostatniego kwartału 2012r., to w opinii banków tendencja zaostrzania polityki kredytowej, z uwagi na niekorzystne prognozy sytuacji gospodarczej oraz wzrost ryzyka poszczególnych branż, zostanie utrzymana. Poza bankami komercyjnymi pozostałe usługi finansowe świadczone są przez:

- ➔ Banki spółdzielcze,
- ➔ Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe,
- ➔ Fundusze pożyczkowe,
- ➔ Fundusze poręczeń kredytowych,
- ➔ Firmy leasingowe,
- ➔ Firmy factoringowe,
- ➔ Fundusze Venture Capital,
- ➔ Aniołów Biznesu⁷⁰.

⁶⁸ GUS BDL Dostęp 09.01.2015r. Podmioty Gospodarki Narodowej w Rejestrze Regon w Województwie Lubuskim

⁶⁹ Badanie ewaluacyjne pt. „Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia”, Szczecin 2013

⁷⁰ Badanie ewaluacyjne pt. „Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia”, Szczecin 2013

Dostępne na rynku inne produkty finansowe są zdecydowanie trudniej osiągalne dla przedsiębiorców sektora MŚP niż pożyczki i poręczenia oferowane przez dokapitalizowane regionalne fundusze pożyczkowe i poręczeniowe. Wynika to z faktu, iż **oferta funduszy dedykowana jest przedsiębiorcom z tego sektora, a tym samym parametry pożyczek i poręczeń są dostosowane do potrzeb i zdolności kredytowych niniejszej grupy podmiotów**. W przypadku odmowy udzielenia kredytu przez bank, z uwagi na wysokie ryzyko kredytowe, czy też brak historii kredytowej, fundusze pożyczkowe stanowią alternatywne źródło pozyskania środków finansowych. Ponadto **w odniesieniu do nowopowstałych firm oraz przedsiębiorstw, nieposiadających historii kredytowej, a także podmiotów, oczekujących szybkiego rozpatrzenia wniosku i prostszych procedur ubiegania się o pożyczkę – fundusze pożyczkowe stanowią optymalną, a często wręcz jedyną możliwość pozyskania środków finansowych**⁷¹.

Biorąc pod uwagę przeprowadzoną na potrzeby niniejszego badania diagnozę, popyt na IF w województwie jest znaczny, ponieważ charakteryzuje się ono dużą liczbą przedsiębiorców MŚP, szczególnie mikroprzedsiębiorstw, które mają problem z pozyskaniem instrumentów dłużnych z komercyjnych źródeł. Takie oceny wyrazili pożyczkobiorcy poprzedniej perspektywy w województwie lubuskim. Stwierdzili oni praktycznie jednomyślnie, że popyt wśród sektora MŚP na IF będzie wzrastał, ponieważ widzą oni realne korzyści w korzystaniu z finansowania zwrotnego. Ponadto, w poprzedniej perspektywie IF cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony beneficjentów końcowych, więc można się spodziewać, że w obecnej perspektywie również będą zainteresowani korzystaniem z nich, tym bardziej, że mniejsza pula środków będzie przeznaczona na dotacje.

3.1.3 Nieprawidłowości i bariery na regionalnym rynku instrumentów finansowych

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Czy i jakie nieprawidłowości występują na regionalnym rynku instrumentów finansowych?
- ➔ Jakie są bariery w korzystaniu z różnych instrumentów finansowych? Czy biorąc pod uwagę poziom wiedzy przedsiębiorstw o zewnętrznych źródłach finansowania konieczne jest wsparcie w zakresie dostępu do informacji o instrumentach finansowych?

W niniejszym badaniu analizie poddane jest skierowanie instrumentów zwrotnych do kilku grup ze względu na rodzaj adresowanej nieprawidłowości (ang. *market failure*), mogących skutkować suboptymalnym poziomem inwestycji w przypadku poszczególnych kategorii beneficjentów końcowych. Grupy te można scharakteryzować następująco:

Działalność B+R

Obecnie w regionie lubuskim sytuacja w sektorze B+R i innowacyjnym nie jest korzystna. Z danych statystycznych wynika, że województwo lubuskie cechuje się jednymi z najniższych w kraju nakładami na działalność B+R⁷². Powstające obecnie parki naukowo-technologiczne (w Gorzowie Wielkopolskim, Nowym Kisielinie k. Zielonej Góry i Nowej Soli), nowoczesne naukowe hale laboratoryjne energetyki odnawialnej oraz innowacji agrotechnicznych (Sulechów, Kalsk) mają te tendencje odmienić. Najistotniejszym problemem nie jest jednak niski poziom nakładów na działalność B+R, a brak współpracy przedsiębiorstw z sektorem badawczo-rozwojowym, co przekłada się na finansowanie badań podstawowych kosztem badań stosowanych i prac rozwojowych⁷³. Oprócz tego występuje również **niedopasowanie rodzajów instrumentów do adresowanych problemów, czyli zbyt wysoki udział pomocy bezzwrotnej**. Stosowanie pomocy bezzwrotnej ma uzasadnienie tylko na wczesnych etapach powstawania innowacji, w późniejszych etapach skuteczniejsze są zwrotne

⁷¹ J. w.

⁷² <http://www.innowacje.lubuskie.pl/charakterystyka-gospodarcza.html>

⁷³ Projekt Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020

formy pomocy oraz ulgi podatkowe, które zajmują mniej czasu na biurokrację. Pośród nieprawidłowości rynku inwestycji B+R należy również wskazać **brak możliwości dokładnego oszacowania ryzyka inwestycyjnego czego skutkiem jest wstrzymanie decyzji o finansowaniu projektu**. Z danych GUS wynika, że w 2012 roku kredyty bankowe finansowały jedynie 6,6% nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych; w sektorze usług było to 4,8%. Wyniki badania CATI lubuskich przedsiębiorców potwierdzają specyfikę tych kategorii beneficjentów końcowych wskazując na problem z **niedopasowaniem rodzaju instrumentów do finansowania projektów innowacyjnych (B+R+I)**. Pośród objętych badaniem przedsiębiorców tylko jedna osoba ubiegała się o przyznanie pożyczki na nabycie technologii, żadna natomiast nie ubiegała się o kredyt na informatyzację (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania). Wyniki badania nie pozwalają natomiast na wskazanie specyfik przyczyn odmowy udzielenia kredytu na cele B+R. Podobnie wyglądają wyniki w zakresie ubiegania się o pożyczkę. Jeden z badanych przedsiębiorców ubiegał się o pożyczkę na wypracowanie własnej technologii, natomiast nikt z respondentów nie ubiegał się o pożyczkę na prowadzenia prac badawczych i/lub rozwojowych, oraz informatyzację (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania). Jest to jednak tendencja ogólnokrajowa, która wynika ze specyfiki prowadzenia działalności przedsiębiorstw, ich gotowości do podejmowania działań innowacyjnych, prowadzenia badań i chęci finansowania tak ryzykownych inwestycji.

W literaturze przedmiotu wskazuje się również, że **projekty o charakterze B+R+I charakteryzują się szeregiem ryzyk niewystępujących przy projektach inwestycyjnych dotyczących zakupu tradycyjnych środków trwałych**. Jest to spowodowane kompleksowością projektów B+R, co skutkuje koniecznością posiadania bardzo dogłębnych informacji na temat ich istoty technicznej oraz parametrów rynkowych determinujących ich dochodowość. Ponadto, przedsiębiorstwa działające w Polsce mają trudności z finansowaniem projektów innowacyjnych w granicach pomiędzy 1 mln PLN a 15 mln PLN (są to tzw. granice luki finansowej). Przeprowadzona analiza funduszy oraz preferencji sieci aniołów biznesu w kraju potwierdza, że najtrudniej zdobyć przedsiębiorcom finansowanie wynoszące od 1 mln do 14 mln⁷⁴.

Sektor MŚP

Przeprowadzone badania jakościowe w obszarze nieprawidłowości rynku dotyczące projektów skierowanych na rozwój przedsiębiorstw sektora MŚP nie wskazało ścisłej specyfiki regionalnej. Przyczyny ograniczeń w dostępie do finansowania dłużnego wynikają z zawodności konkurencji (funkcjonowanie przedsiębiorstw monopolistycznych i oligopolistycznych) powodującej zmniejszenie możliwości funkcjonowania i wejścia na rynek mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Jak wskazały rozmowy z partnerami społeczno-gospodarczymi wskazana zawodność rynku jest związana z istotnym problemem, jakim jest zmniejszenie możliwości rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw konkurujących z dużymi przedsiębiorstwami. Mniejsze podmioty gospodarcze nie posiadają na tyle znaczącego, jak duże przedsiębiorstwa, zaplecza: przede wszystkim zasobów finansowych, ale także zasobów personalnych oraz doświadczenia – dającego szansę na realizację swoich inwestycji. **Z tej perspektywy, przedstawiona ocena sytuacji uzasadnia interwencję publiczną wspomagającą mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.**

Pośród niedoskonałości rynku skutkujących ograniczeniem w dostępie do finansowania dłużnego MŚP należy wskazać:

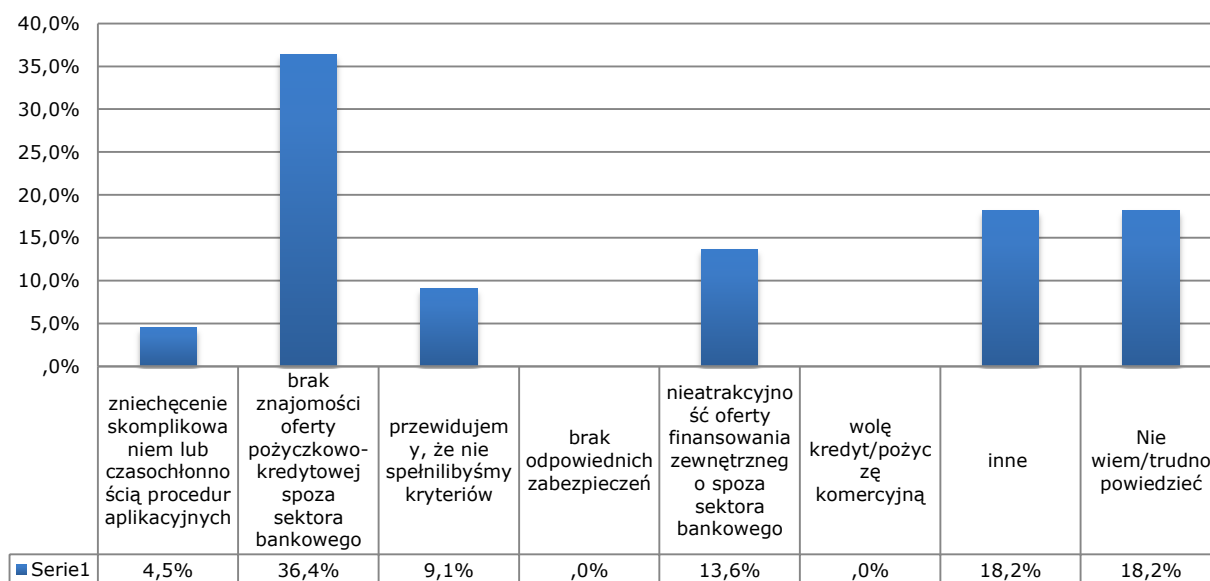
- **działanie dostawców finansowania w warunkach tzw. niedoskonałej informacji,**
- **działanie dostawców finansowania w warunkach tzw. asymetrii informacji,**

⁷⁴ Prędkiewicz K. Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Katedra Zarządzania Finansami Przedsiębiorstwa, Granice luki kapitałowej w Polsce, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, maj 2013

- 🔵 **technologie bankowe: jednym z kluczowych procesów napędzających obecny rozwój sektora bankowego jest znaczna standaryzacja i automatyzacja obsługi klienta.**

Przedsiębiorcy z woj. lubuskiego uczestniczący w badaniu CATI, którzy nie otrzymali kredytu, jako przyczynę odmowy wskazywali w przeważającej większości niską zdolność kredytową. Najczęstszymi problemami na jakie skarżyli się pożyczkobiorcy to natomiast zbyt długi czas procedury. Zawodności rynku wskazane przez respondentów badania CATI wyniknęły także w trakcie uzasadnienia ich niechęci do ubiegania się o pożyczkę z funduszy pożyczkowych.

Wykres 14 Powody nieubiegania się przedsiębiorców MŚP o pożyczkę z funduszy pożyczkowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CATI, N=411

Największym problemem, jaki wskazują przedsiębiorcy w pozyskaniu pożyczek jest brak znajomości oferty spoza sektora bankowego, taką odpowiedź udzieliło ponad 35% ankietowanych. Informacja ta została również potwierdzona podczas wywiadów IDI z pożyczkobiorcami, większość respondentów wskazało, że są niedoinformowani o możliwościach pozyskiwania IF. Chociaż część z nich przyznała, że dane te są dostępne, jednak samemu trzeba się zainteresować i zaangażować, aby je pozyskać. Wskazywali również na nieatrakcyjność tej oferty, ich obawę o niespełnienie wszystkich wymaganych warunków, jak i zbyt skomplikowane procedury aplikacyjne. W wywiadach IDI pożyczkobiorcy poprzedniej perspektywy finansowej również skarżyli się na **trudności z wypełnieniem wszystkich dokumentów**. Natomiast osoby, które ubiegały się o kredyty komercyjne lub pożyczki wskazywały, że procedury te są podobne i nie sprawiają im już większych trudności. **Przedsiębiorcy MŚP zgodnie wskazywali, że szczególnie trudne jest sporządzenie biznesplanu. Jest to o tyle trudne, że biznesplan trzeba sporządzić na 5 lat.** Dla firm sektora MŚP jest to bardzo długi okres. Warto też zwrócić uwagę na fakt, iż znacząca liczba respondentów wskazała, że korzystała z pomocy firmy zewnętrznej, która pomagała im w wypełnieniu wniosku o pożyczkę. Jest to dla beneficjentów dodatkowy koszt, jaki muszą ponieść, aby otrzymać finansowanie, który może zdecydować o tym, że finalnie nie zdecydują się o nie ubiegać. **Nie wskazywano natomiast na problemy w aplikacji o poręczenie.** Niektórzy respondenci podkreślali za to bardzo użyteczną i efektywną pomoc bezpośrednich doradców finansowych w instytucjach pośredników finansowych. Niedogodnością natomiast okazał się **zbyt długi okres oczekiwania na wypłacenie finansowania**. Osoby, które wskazały, że otrzymały środki do 1 miesiąca, oceniały procedurę jako szybką i sprawną natomiast te, które czekały dłużej wskazywały już na jej przewlekłość. Mimo

istnienia na rynku regionalnym sprawnego i dobrze rozwiniętego rynku bankowego, potrzeby finansowe niektórych podmiotów nadal pozostają niezaspokojone. Wynika to z powstającej asymetrii informacji dotyczącej głównie sektora MŚP, w tym szczególnie firm nowopowstałych⁷⁵. Beneficjenci końcowi IF w perspektywie finansowej 2007-2013 również zwracali uwagę na problem **asymetrii informacji**, czyli różnicę w wiedzy pomiędzy nabywcą a sprzedawcą na danym rynku, będącą źródłem zawodności rynku. Zawodności rynku wynikające z asymetrii informacji, negatywnej selekcji, które w konsekwencji prowadzą do racjonowania kredytu zostały potwierdzone przez wcześniejsze badania dla polskich przedsiębiorstw⁷⁶. Na rynku finansowym można spodziewać się niedoskonałości jego funkcjonowania związanego z asymetrią informacji – podmioty dysponujące kapitałem nie są w stanie dokonać pełnej oceny ryzyka i rentowności przedsięwzięcia ubiegającego o finansowanie – czy to ze względu na niedostępność informacji, czy też zbyt wysokie koszty takiej oceny. W wyniku przeprowadzonych analiz jakościowych można wskazać, że **IF powinny pozytywnie wpłynąć na ograniczenie zidentyfikowanego zjawiska nieoptymalnego poziomu inwestycji po stronie podmiotów dyskryminowanych** (mikro i małych, ewentualnie średnich przedsiębiorstw). Instrument powinien mieć charakter pożyczkowy i dopasowany do warunków realizacji projektów rozwojowych przez dyskryminowanych przedsiębiorców, tj. średni i długi okres finansowania, długi okres karencji w spłacie. Przedstawione powyżej dyspozycje związane z właściwym zaadresowaniem na poziomie instrumentu finansowego poszczególnych rodzajów dysfunkcjonalności rynkowych i specyficznych ryzyk znajdują odbicie w wynikach badania CATI i IDI z pożyczkobiorcami/przedsiębiorcami MŚP w województwie lubuskim.

Wsparcie przedsiębiorczości i tworzenie nowych przedsiębiorstw

Podobnie jak w przypadku projektów z obszaru B+R finansowanie start-up również natrafia na niesprawności rynku finansowego. **Projekty tego typu charakteryzują się wysokim poziomem ryzyka, ze względu na trudności w przewidzeniu ex-ante wszystkich sytuacji rzutujących na dochodowość projektu.** W ocenie rozmówców IDI (pożyczkobiorców IF poprzedniej perspektywy) główną przyczyną ograniczonego dostępu do kapitału początkowego jest **brak udokumentowanej historii kredytowej oraz odpowiednich zabezpieczeń.** W kilku bankach droga do kredytu dla nowego przedsiębiorcy może być krótsza, ale nawet jeśli firma od początku ma wysokie obroty początkowe wysokości dostępnego debetu są ograniczone. Wraz z wiekiem przedsiębiorstwa pozycja rynkowa i sytuacja finansowa poprawia się, co wiąże się bezpośrednio ze spadkiem poziomu ryzyka inwestycyjnego, a co za tym idzie oczekiwanym przez fundusze udzielające wsparcia finansowego zyskiem. W ocenie partnerów społeczno-gospodarczych, z którymi prowadzono wywiady IDI, finansowanie powstania firmy, jej wejścia na rynek i budowanie pozycji to najbardziej ryzykowne z punktu widzenia funduszy inwestycyjne. Konsekwencją tego jest to, że **banki praktycznie wycofują się z finansowania projektów o charakterze start-up.** Sytuacja ta skutkuje powstaniem tzw. **luki finansowej zmuszającej do finansowania startu firmy wyłącznie w oparciu o środki własne lub też wstrzymaniem się z uruchomieniem projektu.**

W literaturze naukowej faza startowa traktowana jest jako strategiczny etap rozwoju przedsiębiorstwa⁷⁷. Faza startowa jako faza podejmowania istotnych decyzji dotyczących kształtu przyszłego biznesu powinna być uporządkowana wewnętrznie i zrealizowana według określonej procedury obejmującej szereg przedsięwzięć. Propozycję takiego procesu przedstawia J. Bielak⁷⁸,

⁷⁵ Tamowicz P. Analiza luki finansowej w województwie pomorskim w zakresie dostępu przedsiębiorców do zwrotnych instrumentów finansowych w kontekście realizacji Działania 1.3 Poza-dotacyjne instrumenty wsparcia MŚP w ramach regionalnego programu operacyjnego dla województwa pomorskiego na lata 2007-2013 w drodze inicjatywy JEREMIE, Gdańsk, wrzesień 2009

⁷⁶ Por. Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, IBS, Warszawa 2013

⁷⁷ Por. Matejun M., Faza startowa jako strategiczny etap rozwoju przedsiębiorstwa, [w:] Lachiewicz S., Matejun M. (red.), Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 61-84.

⁷⁸ Bielak J.: Tworzenie i działanie małej firmy, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2001, str. 14-15

zwracając uwagę, iż pełny i poprawny proces powstawania nowej firmy powinien uwzględniać następujące fazy:

- świadome podjęcie decyzji o uruchomieniu własnej firmy,
- wybór charakteru gospodarczego przedsiębiorstwa,
- określenie potencjału startowego, skali i perspektywy nowego przedsięwzięcia gospodarczego,
- wybór optymalnej formuły organizacyjno-prawnej,
- wstępne rozpoznanie marketingowe,
- przeprowadzenie analizy efektywności ekonomicznej ex-ante,
- określenie zapotrzebowania, źródeł i zasad finansowania,
- dokonanie obowiązujących zgłoszeń formalnych,
- uruchomienie pierwszych przedsięwzięć reklamowych, informacyjnych i promocyjnych.

Fazy te związane są z przeprowadzaniem różnorodnych analiz i podejmowaniem decyzji przyszłego przedsiębiorcy. Decyzje podjęte w tych obszarach wpływają w sposób strategiczny na dalsze etapy rozwoju podmiotu, a błędne decyzje podjęte w fazie startowej mogą skutkować konsekwencjami rynkowymi i finansowymi w trakcie dalszego funkcjonowania. Nieoptymalny poziom inwestycji przedsiębiorców rozpoczynających funkcjonowanie na rynku powinno zostać ograniczone poprzez uruchomienie w celu finansowania start-up instrumentu pożyczkowego, konieczne jednak powiązanie z doradztwem i szkoleniem dla przyszłego przedsiębiorcy. Ze względu na to, że województwo lubuskie charakteryzuje się wysokim przyrostem nowych firm, szczególnie istotne jest, aby przedsiębiorstwa te przetrwały najtrudniejsze początkowe lata na rynku. Ponadto, ze względu na przygraniczne położenie województwa i powiązania z gospodarką niemiecką cenne mogłyby się okazać szkolenia i doradztwo we współpracy zagranicznej i wchodzenie firm na rynki zewnętrzne.

Projekty z obszaru energetyki odnawialnej i ochrony środowiska

W Polsce rynek dla niektórych segmentów sektora niskoemisyjnej energetyki, gospodarki odpadami stałymi i ochroną przyrody, bioróżnorodnością boryka się z niedoskonałościami oraz barierami rynku, które nie pozwalają na optymalną realizację projektów. Przyczyny ograniczeń w dostępie do finansowania dłużnego w obszarze energetyki i ochrony przyrody można wskazać w podziale na obszary: czynniki zewnętrzne, asymetria informacji, nieoptymalne warunki inwestycyjne, bariery wdrożenia, nieefektywna (w sensie Pareto⁷⁹) dystrybucja zasobów.

Pośród czynników zewnętrznych wskazać należy na **uwarunkowania prawne i ryzyka regulacyjne**. Przykładowo, ustawa o poprawie efektywności energetycznej miała aż dziesięć wersji roboczych, zanim zostały przyjęte, a projekt ustawy o odnawialnych źródłach energii wywołał dużą niepewność na rynku, co w efekcie doprowadziło do załamania napływu nowych inwestycji w sektorze OZE. Odnotować należy również dużą niepewność w zakresie ram regulacyjnych i prawnych dla energetyki odnawialnej. Nowa ustawa o OZE jest wciąż na etapie opracowania (od 2011 roku powstało kilka projektów tej ustawy). Ryzyka prowadzą do powstania premii za ryzyko, która w najlepszym razie jest uwzględniana w cenach wymienionych w kontraktach zawieranych przez inwestorów, a w najgorszym razie powoduje wycofanie się inwestora z realizacji inwestycji, bądź ubiegania się o wsparcie zwrotne projektu.

Pośród nieoptymalnych warunków inwestycyjnych w niniejszym obszarze należy wskazać na ogólnopolskie uwarunkowania, które nie mają przełożenia na rynek finansowy województwa lubuskiego. Przede wszystkim są to **ryzyka związane z kształtowaniem się parametrów determinujących dochodowość projektu**. Z uwagi na znaczną podaż węgla po umiarkowanej

⁷⁹ Efektywność Pareto zachodzi wtedy kiedy proces produkcji/konsumpcji można zorganizować tak, aby polepszyć sytuację jednego podmiotu nie pogarszając sytuacji któregośkolwiek z pozostałych podmiotów – na podstawie Efektywność – rozważania nad istotą i typologią, Grażyna Kozuń-Cieślak, Kwartalnik KES Studia i Prace, Nr 4(16)/2013, SGH

cenie, ceny energii w Polsce są dość stabilne. Redukcja emisji gazów cieplarnianych może to zmienić. Pomimo pewnych barier rynkowych, komercyjne finansowanie projektów w zakresie poprawy efektywności energetycznej i ochrony przyrody jest na ogół wykonalne, zwłaszcza w przypadku dużych przedsiębiorstw z dobrą historią kredytową. Dedykowane linie, którym towarzyszą dotacje na pomoc techniczną i budowanie potencjału, są często stosowane w celu pokonania barier w zakresie finansowania, takich jak **nieznajomość branży po stronie banków oraz brak wiedzy lub dość wysoki minimalny wymagany poziom rentowności dla tego typu inwestycji po stronie przedsiębiorstw**. W województwie lubuskim z uwagi na dość wysoki rozwój i szerokie jak na warunki polskie zastosowanie energii ze źródeł odnawialnych nieprawidłowości te prawdopodobnie są nieco ograniczone.

Projekty energetyczne i z zakresu ochrony środowiska ze względu na swoje zaawansowanie techniczne i kapitałochłonność mogą być wdrażane głównie przez większe podmioty o ugruntowanej pozycji finansowej. Gestorzy takich inwestycji zasadniczo nie znajdują się w obszarze luki finansowej. W badaniach ewaluacyjnych wskazuje się jednak, że interwencje w obszarze **efektywności energetycznej i ochrony środowiska realizowane są przez sektor prywatny na bardzo niewielką skalę i tylko w przypadku uzyskania finansowania zewnętrznego na ten cel**. Oznacza to, że nie ma zapotrzebowania na wykorzystanie funduszy prywatnych do realizacji takich inwestycji⁸⁰. Wstrzymywanie się komercyjnych instytucji finansowych z finansowaniem takich projektów może jednak wynikać z niedopasowania charakterystyk projektów do struktury pasywów (banków) i ceny pieniądza (stopa procentowa). W sytuacji generalnie niskiej skłonności do długoterminowego oszczędzania, banki nie są w stanie udzielać średnio i długoterminowych kredytów (gdyż nie posiadają odpowiedniej ilości depozytów długoterminowych). Wszystko to sprawia, iż można oczekiwać zmniejszonych możliwości finansowania projektów z niniejszych obszarów ze względu na ich **kapitałochłonność, długoterminowy charakter i niepewną rentowność objętą ryzykiem regulacyjnym** (np. niepewna przyszła cena zielonych certyfikatów). Wskazać należy zatem na ryzyko wynikające z generalnego niedoboru kapitału inwestora (instrumenty dłużne i kapitałowe) oraz braku informacji i udokumentowanych doświadczeń w tym zakresie po stronie inwestorów.

Projekty z zakresu energii z odnawialnych źródeł energii, a także termomodernizacji, jak wskazano wcześniej nie są domeną przedsiębiorców MŚP, a większych przedsiębiorstw, które nie znajdują się w luce finansowej. Warto zwrócić uwagę, że projekty z tego zakresu z powodzeniem mogą realizować JST i ich jednostki organizacyjne i do nich w tym zakresie również powinno się rozważyć wsparcie w postaci finansowania zewnętrznego.

Podmioty ekonomii społecznej

Przedsiębiorstwa społeczne ponoszą ryzyko ekonomiczne w takim samym stopniu, jak firmy komercyjne. Wg danych IBS i Coffey⁸¹, te **przedsiębiorstwa społeczne, które kiedykolwiek starały się o kredyt lub pożyczkę stosunkowo często napotykały przeszkody w pozyskaniu tego typu instrumentu**. Dotyczyło to 53% przedsiębiorstw starających się o instrument zwrotny, przy czym wyraźnie częściej na bariery napotykały spółdzielnie socjalne (75%). **Zdecydowana większość przedsiębiorstw społecznych nie była dotychczas zainteresowana korzystaniem z instrumentów zwrotnych. Podstawowe dwie przyczyny, to preferencja dla dotacji oraz obawa przed ryzykiem**. Wśród ważnych barier związanych z pozyskiwaniem zwrotnych instrumentów finansowych przez przedsiębiorstwa społeczne jest bardzo ograniczona w tym zakresie oferta na rynku polskim, nieuwzględniająca specyfiki tego typu podmiotów⁸². Informacje te potwierdzają także opinie podmiotów ekonomii społecznej

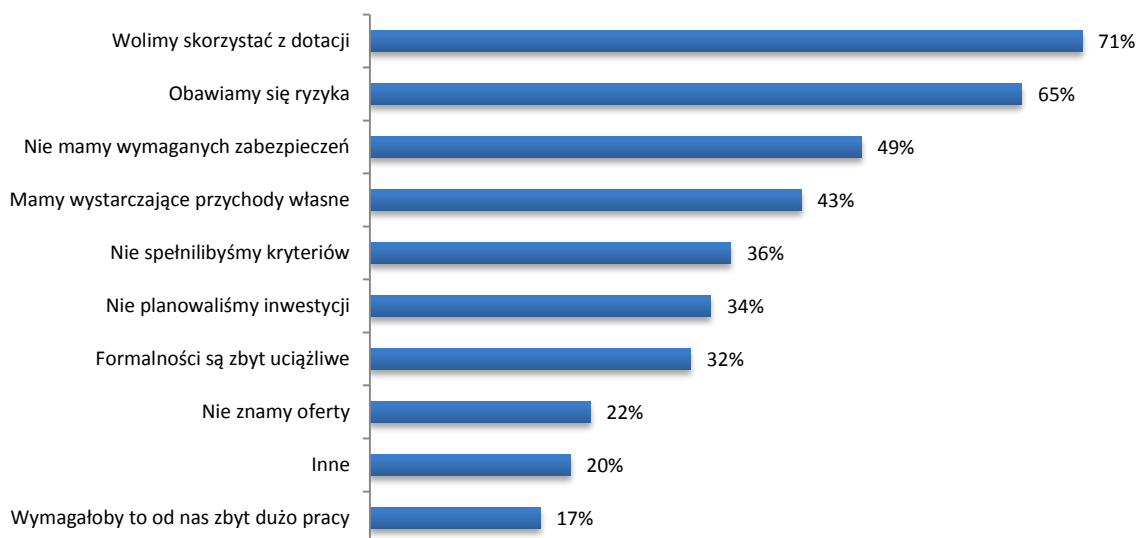
⁸⁰ Analiza i ocena możliwości zintegrowania działań w obszarze efektywności energetycznej z uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii, w tym z odpadów komunalnych i osadów ściekowych, Raport końcowy, PWC, Warszawa 2013, str. 44

⁸¹ Ocena ex-ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i osób młodych, Badanie IBS i Coffey International Development, Warszawa 2014

⁸² Instytucje finansujące nie dysponują ofertą dostosowaną do podmiotów ES – istnieją tylko narzędzia komercyjne, do których utrudniony jest dostęp – por. Ocena ex-ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i osób młodych, Badanie IBS i Coffey International Development, Warszawa 2014

występujących w województwie lubuskim (FGI z PES). Wśród przedstawicieli PES dominuje twierdzenie, że największym problemem wpływającym na możliwość pozyskiwania środków zwrotnych jest brak dostatecznej wiedzy otoczenia na temat specyfiki funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych, a także brak narzędzi finansowania zewnętrznego, w postaci pożyczek, poręczeń i kredytów bankowych dla podmiotów tego typu.

Wykres 15 Powody, dla których PS nie starały się o pożyczkę lub kredyt

Źródło: Ocena ex-ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i osób młodych, Badanie IBS i Coffey International Development, Warszawa 2014; n=751, próba dla całej Polski; badanie CATI

Ponadto, w większości, przedsiębiorstwa społeczne stanowią młode podmioty i z tego powodu otrzymują trudniejsze warunki dostępu do pożyczki, co w konsekwencji wpływa na obieraną przez nie strategię funkcjonowania, m.in. redukowanie planów inwestycyjnych lub opieranie się na dotacjach, a w konsekwencji ograniczenie zakresu prowadzonych działań i osiągania efektów społecznych lub w ogóle uniemożliwienie aplikowania takich podmiotów - co również świadczy o nieprawidłowościach w funkcjonowaniu rynku. Taka sytuacja miała miejsce w ramach systemowego programu pilotażowego zarządzanego przez TISE⁸³ (badanie IBS i Coffey).

Barierą dla korzystania z finansowania zwrotnego jest niedostateczna wiedza PES o możliwości pozyskania finansowania. Dużą rolę w tym obszarze odgrywa odpowiednie wsparcie merytoryczne i doradztwo, które powinno być oferowane przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (np. w wypełnianiu wniosków o pożyczkę). Także tutaj można wskazać pewne nieprawidłowości, gdyż **kompetencje OWES-ów są powszechnie nisko oceniane** (badanie IBS i Coffey). Badania wskazują na **niewielkie zainteresowanie OWES propagowaniem idei instrumentów zwrotnych bądź pozyskiwaniem środków na inwestycje**. Podstawową przyczyną jest przekonanie o niekomercyjnej, nisko zekonomizowanej bazie podmiotów ekonomii społecznej, których faza rozwoju nie dorosła do korzystania ze wsparcia finansowania zwrotnego⁸⁴. Podopieczni OWES postrzegani są przez te instytucje jako przedsiębiorstwa słabe rynkowo, nisko kapitalizowane, bez doświadczenia w kontaktach z instytucjami finansowymi. Niewątpliwie poprawa kompetencji OWES w tym obszarze powinna być przedmiotem działań w ramach PI 9v RPO-L2020. Scenariuszem wartym rozważenia jest więc zwiększenie działań informacyjnych i promocyjnych

⁸³ Więcej informacji o doświadczeniach z wdrażania instrumentów finansowych w obszarze ekonomii społecznej w rozdziale 4.2. Charakterystyka i doświadczenia IF w perspektywie 2007-2013, w szczególności podrozdziale 4.2.1. Ocena instrumentów finansowych w latach 2007-2013

⁸⁴ Ewaluacja funkcjonowania systemu wsparcia ekonomii społecznej, w tym szczególnie efektywności i skuteczności działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej (OWES, ROPS, WUP, PES, JST); Agrotec Polska 2014

skierowanych do PES (np. poprzez OWES) w zakresie oferty krajowej dla PES (POWER, TISE, PAFPIO).

Podsumowanie

Na podstawie powyższego, można wskazać specyfikę poszczególnych grup beneficjentów końcowych w zakresie ich zapotrzebowania i wskazanych regionalnych nieprawidłowości rynku. Brak jest skutecznych narzędzi wspierania przedsiębiorców znajdujących się w luce finansowej szukających finansowania inwestycji o najwyższym wskaźniku innowacyjności związanych z wysokim ryzykiem przedsięwzięcia, które nie jest akceptowane na rynku bankowym. Pośród nieoptymalnych warunków inwestycyjnych w obszarze energetyki należy wskazać na ogólnopolskie uwarunkowania, które nie mają przełożenia na rynek finansowy województwa lubuskiego. Przede wszystkim są to ryzyka związane z kształtowaniem się parametrów determinujących dochodowość projektu.

Oprócz nieprawidłowości rynku można wskazać szereg barier w dostępie do IF. Można je wyszczególnić m.in. na podstawie doświadczeń lubuskich przedsiębiorców MŚP, do których w poprzedniej perspektywie finansowej kierowane były IF. Bariery miały różny wymiar i były spowodowane wieloma czynnikami. W Raporcie Końcowym *Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia*, 2013r. wskazano na **niewielki poziom wiedzy przedsiębiorców na temat oferty IF oraz korzyści z nich płynących**. Powinno się w tym zakresie stworzyć system spójnej sieciowej informacji o IF oferowanych przy wsparciu RPO. Przedsiębiorcy często zamiast wyszukiwać możliwości rozwoju firmy prowadzą działalność bez długofalowego planu. Często samodzielnie gromadzą środki, opóźniając niezbędne inwestycje, a przyczyną tego jest obawa przed wysiłkiem, wymaganym przy pozyskiwaniu zewnętrznego kapitału. Przyczyna ich obaw nie jest jednak bezpodstawna, proces załatwiania formalności jest długi i żmudny z uwagi na niemałą liczbę koniecznych do skompletowania dokumentów oraz znaczny czas oczekiwania na rozpatrzenie wniosku. Zarówno przedsiębiorcy jak i pośrednicy finansowi skarżyli się na znaczne **zbiurokratyzowanie procesu udzielania wsparcia przedsiębiorcom oraz rozliczania się funduszu z udzielonych pożyczek/poręczeń wobec Instytucji Zarządzającej, w tym duże obciążenie kontrolami** (konieczność kontroli Beneficjentów Ostatecznych przez fundusz, a nie IZ LRPO) oraz sprawozdawczością, przy jednocześnie niewystarczających zasobach kadrowych niektórych instytucji (ograniczonych możliwościach finansowania dodatkowych etatów w ramach środków LRPO). Nie jest to jednak wyłącznie problem występujący w województwie lubuskim. W Raporcie z badania *Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007- 2013* przedsiębiorcy z innych regionów Polski również wskazywali na znaczny stopień skomplikowania dokumentacji niezbędnej do pozyskania finansowania. Jest to sytuacja o tyle zaskakująca, że zwrotność (a więc i mniejsza atrakcyjność niż w stosunku do dotacji) finansowania powinna skutkować znacznym uproszczeniem warunków pozyskania finansowania, a nie dzieje się tak w wielu przypadkach. Ponadto, często wskazywanymi barierami przez pożyczkobiorców są bariery związane z nadmiernym formalizmem procedur, brakiem stabilności reguł określających właściwą realizację projektu oraz zbędnym dublowaniem procesów oceny projektu przez banki po stronie instytucji wdrażającej⁸⁵. Można wskazać problemy także po stronie pośredników finansowych w województwie lubuskim. Pośrednicy podczas badań terenowych skarżyli się na **restrykcyjne zasady podziału wydatków i kompetencji pracowników w ramach struktur funduszy – konieczność wydzielania kosztów na zarządzanie realizacją konkretnych projektów**, co skutkowało dużą pracochłonnością procesu i niemożliwością skupienia się na podstawowej działalności funduszy, czyli efektywnym udzielaniu pożyczek/poręczeń. Ponadto wskazywali **brak jasnych reguł**

⁸⁵ Raport Rola banków w procesach absorpcji środków unijnych w Polsce - ocena, perspektywy i rekomendacje na lata 2014-2020, IBnGR i Związek Banków Polskich, Warszawa 2012

związanych z odpisywaniem od kapitału strat związanych z pożyczkami nieściągalnymi. Fundusze wskazują, iż obecnie, w dobie kryzysu około 30-40% mikrofirm ma problemy ze spłacaniem zaciągniętych pożyczek. Kolejnym utrudnieniem są ograniczenia związane z zakresem udzielanych pożyczek – brak możliwości udzielania pożyczek obrotowych na dowolny, niesprecyzowany przez przedsiębiorcę cel⁸⁶. Ponadto, na przeprowadzonym FGI pośrednicy finansowi z województwa lubuskiego wskazali na **problem związany z brakiem obowiązujących wytycznych dla funduszy pożyczkowych w zakresie sprawozdawczości.** Sprawy te są regulowane pismami IZ i IP, które przez misje audytowe Komisji Europejskiej w zakresie IF są zmuszone wprowadzać dodatkowe wymogi funduszom, takie jak np. konieczność przedstawiania przez pożyczkodawcę potwierdzenia przelewu każdej wykonanej przy użyciu środków z pożyczki transakcji. Taka sytuacja powoduje, że **rozliczanie pożyczki zaczyna przypominać pod względem formalności rozliczanie dotacji, co jest zaprzeczeniem idei instrumentów finansowych,** a przy tym jest to największy problem przedsiębiorców. Doświadczenia, tak krajowe jak i regionalne pokazują dodatkowo **problem konkutowania oferty instrumentów zwrotnych z programów regionalnych z krajowymi,** szczególnie dotyczy to poręczenia de minimis, co stanowi trudność w pozyskiwaniu klientów przez pośredników finansowych. Podczas spotkania focusowego w ramach niniejszego badania pośrednicy wskazali również, że ich zdaniem istnieje tendencja do centralizacji IF, co ogranicza ich działania. Zidentyfikowano również problem niewystarczającej promocji instrumentów finansowych oraz niedostatecznego poinformowania przedsiębiorców o tworzonej dla nich możliwościach rozwoju. Można się spodziewać, że bez działań promocyjnych rozwój instrumentów nie jest możliwy. Problemem ogólnopolskim jest słaba dostępność informacji o ofercie instytucji oferujących finansowanie zwrotne, a także **brak możliwości porównywania dostępnej oferty różnych pośredników finansowych, co utrudnia i z pewnością przedłuża podjęcie decyzji przez przedsiębiorców** co do skorzystania z oferty pośredników finansowych. **Upowszechnianie inżynierii finansowej jest również utrudnione przez wysoki poziom udzielanych przedsiębiorcom dotacji, które są przez nich uznawane, jako wyjątkowo atrakcyjne.** Jest to naturalne z dość oczywistych powodów, instrumenty zwrotne będą zawsze uważane za niezbyt atrakcyjne w sytuacji, gdy będzie jednocześnie dostępne finansowanie bezzwrotne, przeznaczone na podobne cele⁸⁷.

Doświadczenia inicjatywy JEREMIE realizowanej w innych regionach pokazują, że w sytuacji braku dobrze rozwiniętych, silnych publicznych pośredników finansowych **możliwości stworzenia alternatywnych strategii dystrybucji IF są bardzo ograniczone.** Próba poprawienia potencjału dystrybucyjnego w danym regionie poprzez aktywizowanie dużej liczby drobnych (lokalnych) pośredników (np. instytucji otoczenia biznesu) jest rozwiązaniem mało efektywnym (brak efektów skali, wysokie koszty stałe działania małych pośredników, mały zasięg oddziaływania). Strategię taką można traktować wyłącznie jako komplementarną wobec opierania instrumentów zwrotnych o bazę kluczowych graczy. Aktywizacja pośredników spoza regionu jest procesem długotrwałym i ograniczonym co do zakresu. W przypadku pośredników publicznych dotyczyło to jednak (praktycznie wyłącznie) podmiotów dużych o tradycyjnie ponad regionalnej strategii działania. Dzieje się tak, ponieważ tylko duże podmioty są w stanie podolać kosztom związanym z organizacją sieci dystrybucyjnej i zaplecza poza dotychczasowym terenem działania. W przypadku podmiotów prywatnych, teoretycznie bardziej mobilnych, w grę musi wchodzić motyw dochodowości lub komplementarności instrumentu, którym mają zarządzać. Jeśli zarządzanie instrumentem finansowym nie będzie dla takiego podmiotu dochodowe lub nie będzie stanowiło elementu uzupełniającego dotychczasową działalność, to wówczas bodźce do zaangażowania się w instrument będą nikłe. Obecne warunki dla zarabiania na instrumencie są ograniczone poprzez mechanizm wynagradzania, a atrybut komplementarności może dotyczyć tylko pewnej grupy

⁸⁶ Raport Końcowy Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia, Szczecin, 2013r.

⁸⁷ Raport z badania "Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007- 2013" badanie zrealizowane przez PAG Uniconsult na zlecenie MRR, Warszawa 2013

podmiotów (takich, np. dla których udzielanie pożyczek może korespondować i innego rodzaju usługami finansowymi).

W perspektywie 2007-2013 szczególnie **trudnym procesem okazało się uruchamianie instrumentów poręczeńiowych bazujących na instrumencie bazowym (kredyt) oferowanym przez banki komercyjne** (poręczenie portfelowe w ramach inicjatywy JEREMIE). Szereg przyczyn zarówno po stronie specyfiki mechanizmu JEREMIE (takich, jak np. mała alokacja na instrument, niewielkie różnice w metrykach instrumentów pomiędzy regionami, szereg wymogów proceduralno-sprawozdawczych), jak i banków (konserwatyzm, centralizacja decyzji, niska motywacja do angażowania się w projekty wychodzące poza core-business) spowodowały, że wyniki konkursów mających uruchomić instrument poręczenia portfelowego okazały się rozczarowujące.

Bardzo istotnym zagadnieniem rzutuującym na proces wdrażania regionalnych instrumentów finansowych jest koordynacja działań i ryzyko pojawienia się rozwiązań (instrumentów) konkurencyjnych. Do chwili obecnej wdrażanie instrumentów finansowych było koordynowane głównie horyzontalnie na szczeblu regionów. Było tak w przypadku inicjatywy JEREMIE do czego przyczyniał się fakt, że menedżerem wszystkich funduszy powierniczych była ta sama instytucja BGK S.A.. Doprowadziło to do powstawania sytuacji kolizyjnych pomiędzy instrumentami regionalnymi, a krajowymi, jak np. oferta poręczeńiowa i re-poręczeńiowa Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego oraz tzw. Poręczeńiowa Linia Gwarancyjna wdrażana przez BGK S.A. Pojawienie się tych instrumentów stworzyło znacznie trudniejsze warunki dla wdrażania rozwiązań regionalnych.

Przedstawiciele funduszy pożyczkowych i poręczeńiowych realizują różnego rodzaju działania promocyjne w miarę posiadanych możliwości finansowych funduszu, jak zidentyfikowano w badaniu „Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia” (2013r.). Do tej pory fundusze wykorzystywały następujące kanały informacyjne w ramach działań promocyjnych: strony internetowe funduszy poręczeńiowych/pożyczkowych, materiały informacyjne wydawane przez organizacje przedsiębiorców, informowanie przedstawicieli przedsiębiorców w tych organizacjach o ofercie pożyczkowej/poręczeńiowej, bezpośrednie kontakty z przedstawicielami banków (głównie w zakresie oferty poręczeń), ogłoszenia w prasie lokalnej, informacje podczas szkoleń przedsiębiorców, reklama w radiu i telewizji (sporadycznie), udział w konferencjach. Większość z powyższych sposobów docierania do przedsiębiorców charakteryzuje się niskim kosztem. Jednak fundusze chciałyby jako medium częściej wykorzystywać radio i telewizję, gdyż w ich opinii jest to najbardziej efektywny kanał komunikacji. Nie pozwalają im na to jednak ograniczone środki. Brak środków na skuteczną promocję oferty funduszy ma zapewne swoje odzwierciedlenie w wynikach badań, w których przedsiębiorcy pytani o posiadanie wiedzy na temat funduszy pożyczkowych/poręczeńiowych i ich oferty w większości odpowiadali, że takiej wiedzy nie posiadają (55% respondentów), lub że coś słyszeli, ale nie do końca mają wiedzę na ten temat (28% respondentów). Tylko 17% z nich udzieliło odpowiedzi twierdzącej. Z badania CAWI wśród osób zainteresowanych założeniem działalności gospodarczej 55% respondentów stwierdziła, że informacje o IF na założenie działalności są niedostatecznie rozpowszechnione. Inne wyniki uzyskano z wyników CATI – 48% stwierdziło, że rozpowszechnienie informacji o narzędziach finansowania zwrotnego są dobrze lub raczej dobrze rozpowszechnione, inaczej uważa 31% przedsiębiorców, a 21% nie umie tego ocenić. W wywiadach IDI natomiast respondenci uważają, że powinno się bardziej promować IF. Sami czasami dowiadywali się o nich przypadkowo, często w postaci tzw. poczty pantoflowej.

Przedsiębiorcy oceniają działania promocyjne funduszy pożyczkowych/poręczeńiowych jako niewystarczające. **Biorąc pod uwagę powyższe niezbędne jest wsparcie w zakresie dostępu do informacji o instrumentach finansowych.** Jak wynika z przeprowadzonej diagnozy do niniejszego badania, skłonność przedsiębiorców MŚP w województwie lubuskim do korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania jest dosyć niska, chociaż nie odbiega od średniej krajowej.

Podsumowując wyniki badań terenowych wnioski w tym zakresie są podobne jak w ustępie powyżej, działania promocyjne funduszy pożyczkowych/poręczeniowych są niewystarczające. **Potrzebna jest szeroko rozpowszechniona kampania informacyjna**, dzięki której przedsiębiorcy zrozumieją korzyści płynące dla nich z pozyskiwania zewnętrznych środków, w tym IF. Brakuje również informacji odnośnie sposobów pozyskiwania funduszy. Potencjalni odbiorcy końcowi IF często nie wiedzą w jaki sposób aplikować o finansowanie zewnętrzne. Często też nie są przekonani, że mają szansę na otrzymanie środków, ponieważ nie posiadają w ich mniemaniu potrzebnych ku temu warunków, np. historii kredytowej czy wystarczającego wkładu własnego, przez co w ogóle się o nie nie starają. Warto wprowadzić system spójnej sieciowej informacji o IF oferowanych przy wsparciu RPO. Ponadto, skuteczne mogłyby się okazać spotkania informacyjne i szkolenia dla przedsiębiorców MŚP informujące o możliwości otrzymania finansowania zewnętrznego, warunkach uzyskania pożyczki, możliwościach, jakie dają instrumenty finansowe, poręczenia, a także kredyty komercyjne wraz z dokładnymi informacjami odnośnie aplikacji o środki. Szkolenia takie mogłyby prowadzić m.in. przedstawiciele pośredników finansowych.

Wszystkie powyżej zidentyfikowane nieprawidłowości należy eliminować jako zbędne obciążenia i bariery dla przedsiębiorczości, poprzez ułatwienie przedsiębiorstwom dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP⁸⁸.

3.1.4 Zjawisko nieoptymalnego poziomu inwestycji

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

➡ Czy występuje zjawisko nieoptymalnego poziomu inwestycji?

Instrumenty finansowe znajdują zastosowanie w tych obszarach, w których zidentyfikowane są nieprawidłowości rynku lub nieoptymalny (suboptymalny) poziom inwestycji. Podstawowym celem przedsiębiorstwa jest w długim okresie czasu rozwój i osiąganie zysku. W dążeniu do tego celu przedsiębiorcy podejmują decyzje inwestycyjne, które niekiedy mogą być błędne, szczególnie w aspekcie długości okresu inwestycji i kapitałochłonności. Dodatkowo, nieefektywny poziom takiej inwestycji może dotyczyć określonego rodzaju produktu lub usługi, w szczególności rodzaju inwestycji, jego preferencji co do poziomu ryzyka, profilu ryzyka oraz celu inwestycji. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że problem ten może być także rozwiązywany za pomocą dotacji, jednak instrumenty zwrotne mają tę przewagę, że po pierwsze wymuszają oparcie inwestycji o rzetelny rachunek ekonomiczny, po drugie tworzą (przez rewolwing środków) możliwość wsparcia większej liczby projektów w znacznie dłuższym horyzoncie czasowym⁸⁹.

Oferowanie instrumentów finansowych na zasadach rynkowych umożliwia konkurencję instrumentów finansowych z ofertą komercyjną. Ze względu na większą elastyczność funduszy pożyczkowych, są one dla wielu przedsiębiorstw bardziej atrakcyjną opcją niż finansowanie kredytami bankowymi. Jeżeli do tego pożyczki z funduszu są tańsze niż kredyt bankowy, firmy mogą zacząć sięgać po nie zamiast kredytów. Sytuacja taka może oznaczać zniekształcenie rynku poprzez wywieranie nacisku konkurencyjnego na komercyjnych pożyczkodawców. Ponadto powoduje to ryzyko wystąpienia efektu jałowej straty – zaangażowania środków publicznych w celu wywołania efektu, który miałyby miejsce bez ich udziału. W tym przypadku mogą otrzymać finansowanie z funduszu pożyczkowego przedsiębiorstwa, które nie są ograniczone w dostępie do finansowania. W takim układzie pominięte mogą zostać mniej atrakcyjne firmy, które rzeczywiście potrzebują środków na ekonomicznie racjonalne projekty. Problemem z oferowaniem wsparcia na zasadach rynkowych jest natomiast możliwość niewykorzystania środków przez przedsiębiorstwa. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że większość

⁸⁸ Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki – Dynamiczna Polska 2020, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, styczeń 2013

⁸⁹ Por. Analiza możliwości zastosowania zwrotnych mechanizmów finansowania inwestycji w perspektywie 2014-2020 w województwie śląskim, IBS, Warszawa 2012

szacunków luki finansowej przekracza wielkość oferty dofinansowanych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, nie musi być to poważny problem.

Analiza potrzeb wyznacza najważniejsze założenia interwencji w odniesieniu do celów polityki publicznej oraz zdiagnozowanych potrzeb i niedoskonałości rynkowych, co jest warunkiem wstępnym wykonania oceny instrumentów finansowych. Zaznaczenia wymaga jednak, że ze względu na zakres niniejszego badania nie analizowano zagadnień w sposób oczywisty niepodlegających finansowaniu zwrotnemu, za które uznano przedsięwzięcia o ujemnym NPV (czyli niekomercyjnych), w szczególności polegające na dostarczaniu dóbr publicznych. Wyniki badania wskazują na specyfikę ze względu na cel i powód interwencji z wykorzystaniem IF (tabela):

Tabela 9 Specyfika nieoptymalnego poziomu inwestycji ze względu na cel i powód interwencji z wykorzystaniem IF⁹⁰

PI	Cel interwencji	Powód podejmowania interwencji	Grupa docelowa – beneficjenci końcowi	Konstrukcja wsparcia
3c	Zwiększenie dostępności do finansowania dla MŚP znajdujących się w luce finansowej: dostarczanie finansowania tam, gdzie nie jest ono dostępne na zasadach rynkowych.	<p>Niedoskonałość rynku kapitałowego powodująca, że niektóre MŚP mimo potencjału rozwojowego nie mają dostępu do finansowania rynkowego.</p> <p>Brak zaufania banków do przedsiębiorstw z sektora MŚP, które są postrzegane przez nie jako wysoce ryzykowne, bez odpowiedniej kadry zarządzającej i bez odpowiednich zabezpieczeń⁹¹.</p> <p>Przedsiębiorstwa z tego sektora mają gorsze warunki przy pozyskiwaniu kredytów niż duże przedsiębiorstwa⁹².</p> <p>Przedsiębiorstwa z sektora MŚP nie podejmują pozyskania zewnętrznych środków w postaci kredytów z obawy przed zbyt wysokimi wymogami stawianymi przez banki, skomplikowanymi i czasochłonnymi procedurami oraz wysokimi kosztami pozyskania kapitału.⁹³</p>	Przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), partnerstwa/zrzeszenia MŚP, podmiot wdrażający instrument finansowy	<p>Zwiększenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) powinno obejmować działania ukierunkowane na trzy główne obszary, w których małe i średnie przedsiębiorstwa są w niekorzystnej sytuacji <i>vis-a-vis</i> większych firm: dostęp do finansowania i rynków, dostęp do istotnych dla biznesu - wiedzy i umiejętności oraz możliwość przejścia do wyższej części łańcucha wartości. Dla osiągnięcia zakładanych efektów wsparcia konieczne jest akceptowanie ryzyka wyższego, niż ma to miejsce w wypadku sektora bankowego.</p> <p>Dla ograniczenia zjawiska jałowej straty wskazane jest udzielanie wsparcia na warunkach rynkowych. Wsparcie jest z założenia komplementarne do oferty rynkowej (tam, gdzie występuje zawodność rynku).</p>
4a 4c 4g	Pobudzenie inwestycji nierynkowych w wybranych dziedzinach dla	Realizacja zaplanowanych działań w ramach PI 4a przyczyni się do dynamicznej rozbudowy sektora gospodarki, jakim jest	W przypadku przedsięwzięć dotyczących efektywności energetycznej zgodnie	Dowolne wsparcie na zasadach preferencyjnych (wszystkie podmioty) lub na zasadach rynkowych

⁹⁰ W tabeli znalazły się wyłącznie priorytety inwestycyjne, w których ostatecznie rekomenduje się wdrożenie z poziomu RPO-L2020 IF.

⁹¹ D. Klonowski, Innowacyjność sektora MŚP w Polsce. Rządowe programy wsparcia a luka finansowa, Sprawne Państwo, Program Ernst & Young, Warszawa 2009

⁹² Sadowski W., Oferta sektora bankowego dla małych i średnich przedsiębiorstw w czasach kryzysu gospodarczego w Polsce w Przedsiębiorczość-Edukacja, Nr 9, Kraków, 2013, s. 93-110

⁹³ Raport MŚP pod Lupa, Europejski Fundusz Leasingowy, Warszawa 2011

	osiągnięcia konkretnych celów polegających przykładowo na ograniczeniu emisji zanieczyszczeń	energetyka odnawialna. Wykorzystanie lokalnych zasobów poprzez zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii pozwoli na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery, powstanie nowych miejsc pracy oraz na rozwój energetyki w kierunku zrównoważonym. Cele PI 4c są osiąganymi dzięki efektom zewnętrznym inwestycji. Dla części instytucji finansowanie rynkowe może być związane ze zbyt wysokimi kosztami i trudnościami. Projekty związane z podnoszeniem efektywności energetycznej są obciążone dużym ryzykiem oraz napotykać liczne bariery podczas realizacji, dlatego zainteresowanie nimi prywatnych inwestorów jest niewielkie. Ważne jest więc stworzenie preferencyjnych możliwości ich realizacji. ⁹⁴ W ramach PI 4g przewiduje się realizację przedsięwzięć, dzięki którym nastąpi dalszy rozwój generacji rozproszonej opartej na skojarzeniu, która ze względu na znaczne oszczędności paliwa podczas korzystania z tej technologii oraz aspekty środowiskowe, jest istotnym elementem zrównoważonego rozwoju, a także gospodarki niskoemisyjnej.	z projektem RPO-L2020 realizowane mają być projekty skierowane do jednostek samorządu terytorialnego (JST) ich związków, stowarzyszeń i porozumień oraz podmiotów publicznych, których właścicielem jest JST lub, dla których podmiotem założycielskim jest JST, właścicieli/zarządców budynków mieszkaniowych. Wsparcie powinno zostać zapewnione na realizację projektów potencjalnie generujących oszczędności lub przychody w stopniu zapewniającym nieujemne NPV przedsięwzięcia.	(tylko podmioty nieposiadające wystarczającej zdolności kredytowej).
8iii	Zwiększenie dostępu do finansowania w celu zakładania nowych działalności gospodarczych przez osoby pozostające bez pracy.	W województwie znajdują się regiony o trudnej sytuacji rozwojowej - tereny o utrudnionym dostępie do usług, charakteryzujące się słabo rozwiniętą przedsiębiorczością i wysokim bezrobociem, ubóstwem oraz zagrożeniem depopulacji.	JST ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, instytucje rynku pracy, IOB, PES, podmiot wdrażający instrument finansowy.	Tworzenie efektu zachęty oznacza dostarczanie środków po cenie niższej od rynkowej – implikuje to udzielanie wsparcia zwrotnego przy oprocentowaniu niższym od rynkowego, względnie subsydiowania odsetek (przy czym samo subsydium nie jest IF). Warto rozważyć wprowadzanie rozwiązań silnie związanych z rynkiem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie RPO-L2020

⁹⁴ Szczepanik K., *Finansowanie inwestycji w energetykę odnawialną i poprawę efektywności energetycznej - atrakcyjność, ryzyko, bariery.*, Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku, System finansowy: aktualne wyzwania i perspektywy rozwoju, T. 27, Gdańsk, 2013 s. 261-272

Na podstawie powyższej tabeli można wywnioskować, że najczęstsze i najbardziej prawdopodobne czynniki nieoptymalnego poziomu inwestycji w województwie lubuskim mogą wynikać z faktu, iż niektóre MŚP mimo potencjału rozwojowego nie mają dostępu do finansowania rynkowego, a nie podejmują pozyskania zewnętrznych środków w postaci kredytów z obawy przed zbyt wysokimi wymogami stawianymi przez banki, skomplikowanymi i czasochłonnymi procedurami oraz wysokimi kosztami pozyskania kapitału. Ponadto, projekty z wykorzystaniem OZE, kogeneracją i efektywnością energetyczną cechują się dużym ryzykiem, w związku z czym MŚP nie zawsze mogą pozyskać odpowiednie wsparcie finansowe, aby je zrealizować. Nieoptymalny poziom inwestycji może wynikać również z niewiarygodności np. mikroprzedsiębiorstw lub też podmiotów ekonomii społecznej, które prowadzą działalność gospodarczą.

3.1.5 Przyczyny zawodności rynku w zakresie finansowania zwrotnego

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- Jakie są przyczyny zawodności rynku w zakresie finansowania zewnętrznego (dotyczy finansowania uzyskanego z poza województwa, a także z instytucji finansowych) w województwie lubuskim?
- Czy są istotne różnice w tym zakresie w porównaniu do innych województw? Jakie są uwarunkowania wspólne, niezależne od specyfiki regionalnej?
- W jakim stopniu zaproponowane instrumenty finansowe niwelują niedoskonałość rynku? Czy ich zastosowanie istotnie wpłynie na poprawę sytuacji w tym zakresie?
- Jaki jest wpływ cyklu koniunkturalnego (w tym ostatniego kryzysu finansowego) na zakres i stopień występowania luki finansowej w województwie lubuskim?
- Czy należy podjąć jakieś dodatkowe działania aby, biorąc pod uwagę niską skłonność (jeżeli istnieje) przedsiębiorców do korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania o charakterze dłużnym i udziałowym, stworzyć efektywny sposób wykorzystania instrumentów finansowych do rozwoju przedsiębiorstw?

Zawodność rynku (market failure) prowadzi do niedostatecznej alokacji środków na zaplanowane działania. Istotniejsze jednak od samego stwierdzenia występowania niedoskonałości rynkowych jest określenie ich głównych przyczyn i analizowanie zaprojektowanych instrumentów z tej perspektywy. Wśród czynników powodujących występowanie niedoskonałości rynku wymienia się: pozytywne i negatywne efekty zewnętrzne, dobra publiczne i dobra społecznie pożądane, niekompletne rynki i prawa własności, asymetrię informacyjną, odmienne interesy uczestników rynku, niestabilność rynkową. Wszystkie proponowane instrumenty finansowe odpowiadają na to wyzwanie, przede wszystkim poprzez dostarczenie publicznego kapitału. Niektóre z nich także poprzez poprawę stopy zwrotu dla kapitału prywatnego. Dobra publiczne są przede wszystkim ogólnymi, niekonkurencyjnymi zasobami infrastrukturalnymi. Dobra społecznie pożądane mogą być tworzone przez rynek prywatny, ale dostęp do nich przynosi ogólne społeczne korzyści i jest pożądany przez wszystkich członków społeczeństwa.

Alokacja na instrumenty finansowe jest także uzależniona od dostępności w gospodarce dóbr publicznych i społecznie pożądanych. Istotne uzasadnienie interwencji na rynku za pomocą instrumentów finansowych stanowi niekompletność rynków i praw własności. Niekompletność rynków powoduje przede wszystkim suboptymalną alokację aktywów na rynku finansowym. Instrumenty finansowe wpisują się zatem w potrzebę ograniczenia niedostatecznej alokacji zasobów finansowych. Często pośrednicy finansowi nie mają dostatecznej wiedzy i nie są w stanie dokonać właściwej selekcji projektów inwestycyjnych. Instrumenty finansowe rozwiązują problem asymetrycznej informacji w dwojaki sposób. Po pierwsze, środki publiczne tworzą warunki do tolerowania wyższego poziomu ryzyka. Po drugie, sposobem na niwelowanie skutków asymetrii informacyjnej stanowi dobór odpowiednio kompetentnego zespołu zarządzającego instrumentami kapitałowymi. Ostatecznie instrumenty finansowe nie uwzględniają w swojej konstrukcji wszystkich aspektów problemu asymetrycznej informacji. Interwencję za pomocą instrumentów finansowych muszą, zatem uzupełniać inne, niefinansowe instrumenty.

Osobne zagadnienie stanowi stworzenie systemu doradztwa dla beneficjentów końcowych. Odmienne interesy uczestników rynku mogą stać się źródłem niesprawności rynku, ale przede wszystkim mogą zagrozić projektom finansowanym przez pośredników finansowych. Wyróżnić można dwa główne mechanizmy służące uzgodnieniu stron transakcji finansowanych przez pośredników. Skuteczności uzgadniania interesów stron procesu inwestycyjnego sprzyja – zwłaszcza w odniesieniu do instrumentów dłużnych – ustanowienie swoistej premii za sukces. Definiuje się ją jako dodatkowe korzyści, które odniesie ostateczny odbiorca pomocy, gdy zrealizuje założenia strategii inwestycyjnej. **Należy także pamiętać, że warunek konieczny powodzenia projektów inwestycyjnych stanowi postawa osoby odpowiedzialnej za realizację przedsięwzięcia.**

Przyczyną zawodności rynku może być także jego niestabilność. Abstrahując od źródeł niesprawności rynku, należy zwrócić uwagę, że ma ona wpływ na powodzenie programów wsparcia wykorzystujących instrumenty finansowe. Choć skutkiem niestabilności rynków może być kryzys finansowy, utrudniający każdorazowo realizację zakładanych wcześniej celów publicznych, niestabilność rynkowa może nawet sprzyjać osiągnięciu tych celów. Szczególnie wrażliwym na tego rodzaju przyczynę niedoskonałości rynkowej pozostaje rynek kapitału ryzyka. Może ona wywołać, opóźnić lub przyspieszyć cykle inwestycyjne w tym segmencie rynku kapitałowego. Wpływa również na perspektywę wyjścia z dokonanych inwestycji. Instrumenty kapitałowe mogą niwelować opisywaną niedoskonałość rynku poprzez ich antycykliczny wpływ na krajowy rynek kapitału ryzyka. Natomiast – w przypadku zaobserwowania wzmożonej aktywności prywatnego rynku kapitału ryzyka – należy zalecić rozważenie ograniczenia zakresu interwencji, nawet kosztem redukcji poziomu absorpcji środków alokowanych na dane działanie. Istotna jest – z punktu widzenia instytucji zarządzającej – okoliczność, że tego rodzaju zmian wynikających z niestabilności rynków finansowych nie da się z góry zaplanować.

Elementem, który często trudno przewidzieć, a stanowi poważny efekt niestabilności i zawodności rynku jest kryzys gospodarczy. Poważny kryzys gospodarczy miał miejsce stosunkowo niedawno, w latach 2008–2009 i był jednym z największych, kryzysów finansowych w historii gospodarki światowej. Rozpoczął się w Stanach Zjednoczonych, ale odbił się na gospodarkach innych krajów, szczególnie wysoko rozwiniętych. Negatywne skutki dla gospodarki światowej przełożyły się również na skalę mikro, czyli gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa, głównie sektora MŚP, które ucierpiały w związku z załamaniem produkcji, wzrostem bezrobocia, spadkiem dochodów i utrudnionym dostępem do kredytów⁹⁵. W Polsce w skutek kryzysu nastąpiło zacieśnienie akcji kredytowej – kredyt dla przedsiębiorstw zmalał o ok. 4% w 2009 r. i o 1,6% w 2010 r. Spadek ten był oczekiwany z uwagi na ogólnoswiatowe okoliczności, ale zaskoczenie stanowiła jego szeroka skala. Banki próbowały zwiększać udział bezpiecznych aktywów w swoich portfelach, standardy kredytowania zostały zacieśnione. Sytuację dodatkowo skomplikował fakt, że sektor finansowy w Polsce, podobnie jak w wielu rozwijających się gospodarkach znajduje się w chronicznym stanie nadpłynności, który w niektórych bankach występował także w trakcie spowolnienia gospodarczego. Kryzys z pewnością miał duży wpływ na przedsiębiorstwa MŚP. Jak pokazują wyniki badań przeprowadzonych w ramach badania *Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020*, IBS, Warszawa 2013, **W trakcie spowolnienia gospodarczego przedsiębiorstwa MŚP deklarują mniejszą gotowość do podejmowania nowych inwestycji**, a ich względna wrażliwość na cykl koniunkturalny wydaje się być większa niż w przypadku dużych firm. W recesji rośnie popyt na kredyt krótkoterminowy, głównie ze strony mniejszych firm, których sytuacja finansowa pogarsza się na tyle, że potrzebują zewnętrznego finansowania działalności bieżącej. **Wahania koniunktury widoczne są także**

⁹⁵ Współczesny kryzys finansowy – przyczyny i konsekwencje dla gospodarki światowej, Marzena Adamczyk, Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu [w:] Wyzwania gospodarki globalnej, Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego 2012, nr 31

w przypadku wydatków firm na działalność innowacyjną. W okresie spowolnienia gospodarczego przedsiębiorstwa znacząco ograniczyły nakłady na B+R. Podczas kryzysu banki nie chcą narażać się na ryzyko związane z finansowaniem MŚP, które są wtedy najbardziej wrażliwe na bankructwo, co powoduje wzrost w ich portfelach udziału bezpieczniejszych kredytów dla dużych firm. To może wiązać się z pogłębieniem luki finansowania dla MŚP, m.in. również w województwie lubuskim. W okresie kryzysu gospodarczego banki racjonują kredyty, udzielają je w mniejszym stopniu, niż udzielałyby w okresie dobrej koniunktury, w warunkach pełnej informacji. Sytuacja taka doprowadza do zwiększenia luki finansowej. W gospodarce, w której występuje racjonowanie kredytu ze strony banków, wielkość dostępnego finansowania zależy od strony podażowej rynku. W sytuacji ograniczenia dostępności kredytu bankowego w kryzysie zwiększają się problemy finansowe firm, co przyczynia się do dalszego pogłębienia recesji. Banki z powodu niechęci udzielenia kredytów ryzykownym przedsiębiorstwom pozbawionym przez kryzys możliwości zabezpieczenia długu muszą zagospodarować te środki inaczej. W tym celu udzielają więcej pożyczek dużym, bezpiecznym z ich punktu widzenia przedsiębiorstwom. Powyżej wskazane trendy zachowań banków w okresie słabej koniunktury są podobne we wszystkich regionach krajów rozwiniętych. Skutki kryzysu gospodarczego nie są obecnie już wyraźnie widoczne. Nie ma więc przesłanek do tego, aby sądzić, że kryzys obecnie znacząco wpływa na gospodarkę województwa lubuskiego i w perspektywie finansowej 2014-2020 spowoduje to zwiększoną lukę finansową. Jednak gdyby doszło w obecnej perspektywie do kryzysu gospodarczego, należy rozważyć przeprowadzenie uaktualnienia oceny zapotrzebowania w regionie na instrumenty finansowe.

Jeżeli chodzi o specyfikę województwa lubuskiego to przeprowadzone wywiady z instytucjami finansowymi, instytucjami otoczenia biznesu oraz przedsiębiorcami z terenu województwa lubuskiego potwierdziły występowanie analogicznych zawodności rynku w zakresie finansowania zewnętrznego, jak w innych polskich województwach. W przypadku przedsiębiorców (Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i Innowacje) zawodności rynku w zakresie finansowania zewnętrznego (na podstawie informacji uzyskanych z wywiadów z przedsiębiorcami) wynikają głównie z asymetrii informacji i unikania ryzyka przez banki. Dotyczą więc one przedsiębiorców rozpoczynających lub rozwijających działalność (brak historii kredytowej, bądź zbyt krótki okres prowadzonej działalności) oraz przedsiębiorców rozpoczynających lub prowadzących działalność innowacyjną. Wymienione powyżej zawodności rynku występują niezależnie od województwa, wskazano je m.in. w raportach dotyczących zastosowania instrumentów finansowych w RPO woj. małopolskiego⁹⁶, woj. podkarpackiego⁹⁷ i podlaskiego⁹⁸. W przypadku przedsięwzięć związanych z efektywnością energetyczną (Oś Priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna) zawodności rynku finansowego wynikają w dużej mierze ze specyfiki tych przedsięwzięć, tj. wysokich nakładów oraz przeważnie niskiej efektywności ekonomicznej⁹⁹ wymuszającej długi okres finansowania. Efektywność przedsięwzięć, w szczególności tych związanych z OZE i kogeneracją, zależy w dużym stopniu (pomijając standardowe ryzyko gospodarcze) od systemu wsparcia ze strony państwa w formie dopłat (np. poprzez system certyfikatów). Ze względu na brak stabilności w tym systemie¹⁰⁰ przedsięwzięcia związane z OZE i kogeneracją są traktowane przez stronę finansującą jako ryzykowne. W przypadku osób pozostających bez pracy, chcących założyć własną działalność gospodarczą (Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy) zawodności rynku w zakresie

⁹⁶ Analiza w zakresie możliwości zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych w województwie małopolskim w okresie programowania 2014-2020, Ecorys-Taylor Economics, Kraków 2014, s. 67

⁹⁷ Rola instrumentów inżynierii finansowej w zaspokajaniu potrzeb finansowych przedsiębiorstw w województwie podkarpackim, PAG Uniconsult Sp. z o.o., Warszawa, listopad 2011, s. 127

⁹⁸ Ocena wpływu wdrażania instrumentów inżynierii finansowej na gospodarkę regionu, PSDB Sp z o.o., s. 30

⁹⁹ Analiza i ocena możliwości zintegrowania działań w obszarze efektywności energetycznej z uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii, w tym z odpadów komunalnych i osadów ściekowych, pwc, 18 września 2013r., s. 102

¹⁰⁰ Zbyt wolny proces decyzyjny i legislacyjny związany z przedłużeniem wsparcia dla kogeneracji (żółte, fioletowe i czerwone certyfikaty) spowodował przesłanie roczną przerwę w udzielaniu tego wsparcia <http://www.ure.gov.pl/pl/urzad/informacje-ogolne/aktualnosci/5212,Prezes-URE-kontynuuje-wydawanie-zyoltych-i-czerwonych-certyfikatow.html>, natomiast ostatecznie uchwalona ustawa przedłużyła funkcjonowanie tego systemu do końca 2018 r.

<http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/komunikat.xsp?documentId=F121034E3CE049C9C1257CBC002D8F09>

finansowania zewnętrznego wynikają głównie z braku dostępu do finansowania (brak historii kredytowej, brak zabezpieczeń, wpisy w BIK).

Odpowiedzią na wiele rodzajów zawodności rynku może być stworzenie efektywnego sposobu wykorzystania instrumentów finansowych do rozwoju przedsiębiorstw, mimo niskiej skłonności przedsiębiorstw do korzystania z IF. Jak wynika z przeprowadzonej diagnozy do niniejszego badania, skłonność przedsiębiorców MŚP w województwie lubuskim do korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania jest dość niska, chociaż nie odbiega od średniej krajowej. Sytuacja taka pogłębia niedoskonałości na rynku, jeśli chodzi o wykorzystanie instrumentów zwrotnych. Podsumowując wyniki badań terenowych, wnioski w tym zakresie jednoznacznie wskazują na konieczność wzmocnienia działań promocyjnych. Działalność funduszy pożyczkowych/poręczeniowych w tym zakresie została określona przez respondentów badań terenowych jako niewystarczająca.

Potrzebna jest szeroko rozpowszechniona kampania informacyjna, dzięki której przedsiębiorcy zrozumieją korzyści płynące dla nich z pozyskiwania zewnętrznych środków, w tym IF.

3.2 Charakterystyka i doświadczenia IF w perspektywie 2007-2013

3.2.1 Ocena instrumentów finansowych w latach 2007-2013

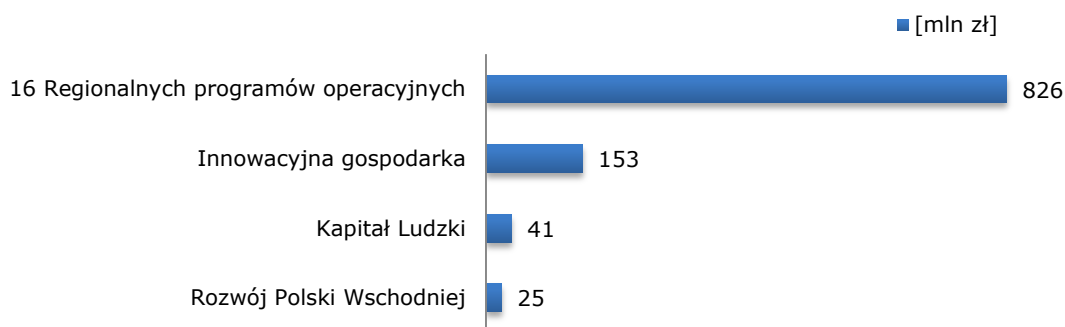
Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jakie doświadczenia wynikają z wdrażania w poprzedniej perspektywie 2007-2013 podobnych instrumentów oraz jakie wynikają z tego wnioski, które mogą być zastosowane w obecnej perspektywie?
- ➔ Jakie są dobre praktyki (w tym wartość dodana) wykorzystania instrumentów finansowych w perspektywie 2007-2013 w województwie lubuskim?
- ➔ Jak na podstawie doświadczeń z lat 2007 – 2013 można ocenić koszty zarządzania pobierane przez pośredników finansowych? Jaka jest efektywność tego rodzaju wsparcia w świetle planowanych podobnych instrumentów na lata 2014 – 2020 oraz w porównaniu z innymi województwami?

Doświadczenia i skutki krajowe ze stosowania IF w 2007-2013

W perspektywie finansowej UE na lata 2007-2013 po raz pierwszy uruchomiono instrumenty finansowe, według rozporządzenia MRR z dnia 26 października 2011 r. w sprawie udzielania pomocy ze środków instrumentów inżynierii finansowej w ramach regionalnych programów operacyjnych (Dz. U. Nr 245, poz. 1461 ze zm.). Pomoc ze środków regionalnego programu operacyjnego w formie IIF była udzielana mikro przedsiębiorcom, małym lub średnim przedsiębiorcom w formie pożyczki albo poręczenia na inwestycje realizowane na obszarze województwa objętego programem. W niektórych przypadkach w ramach poszczególnych RPO pośrednicy finansowi udzielali wsparcia w zakresie pożyczek i poręczeń, które nie stanowiło pomocy publicznej, oprocentowanie było ustalane zgodnie ze stopą referencyjną stosowaną przez KE. W Rozporządzeniu określono również, że warunkiem udzielenia regionalnej pomocy inwestycyjnej jest zobowiązanie się przedsiębiorcy do utrzymania nowej inwestycji w województwie, w którym udzielono mu pomocy, przez okres co najmniej 3 lat od zakończenia jej realizacji. Przepis ten był dla przedsiębiorców dość restrykcyjny, ale dla władz województwa była to gwarancja, że zainwestowane środki pozostaną w regionie i będą napędzały lokalną gospodarkę. **Na instrumenty finansowe w poprzedniej perspektywie w Polsce łącznie przeznaczono ponad 1 mld euro. Instrumenty finansowe w postaci pożyczek, gwarancji i wkładów kapitałowych były udzielane głównie w ramach regionalnych programów operacyjnych.**

Wykres 16 Wartość IF udzielona wg źródeł finansowania w 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/if/oif/Strony/glowna.aspx>, 05.01.2015r.

Na poziomie kraju w perspektywie finansowej 2007-2013 uruchomiono następujące zwrotne instrumenty finansowe:

- Do przedsiębiorców kierowane były fundusze z Osi priorytetowej 3. PO IG Kapitał dla innowacji. W ramach działania 3.1 Inicjowanie działalności innowacyjnej oferowane były dotacje na preinkubację oraz na inwestycje w nowo utworzone przedsiębiorstwa innowacyjne. W ramach działania 3.2 Wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka KFK inwestuje w fundusze venture capital/private equity, które zasilają kapitałowo małe i średnie przedsiębiorstwa na etapie zasiewu, startu lub ekspansji, szczególnie firmy innowacyjne lub prowadzące działalność badawczo-rozwojową. Natomiast działanie 3.3 Tworzenie systemu ułatwiającego inwestowanie w MŚP kierowane było do przedsiębiorstw MŚP i IOB-ów na m.in. tworzenie platform służących kojarzeniu inwestorów z przedsiębiorcami, szkolenia, kształtowanie gotowości inwestycyjnej. Z działania 3.1 i 3.2 PO IG nie zrealizowano w województwie lubuskim żadnego projektu, natomiast w ramach działania 3.3. PO IG dwa projekty w powiecie żarskim, średnia wartość projektu to 314,5 tys. zł.
- Na poziomie krajowym w oparciu o Działanie 4.2 PO IG utworzony został instrument finansowy o quasi-komercyjnym charakterze z wykorzystaniem środków prywatno-publicznych. Instrument ten miał charakter pożyczkowy – to jest kredyt komercyjny udzielany przez bank komercyjny na realizację projektu polegającego na wdrożeniu wyników prac B+R, połączony z dotacją (tzw. premia technologiczna) wypłacaną po zakończeniu wdrożenia przez BGK z przeznaczeniem na spłatę zobowiązania wobec banku (wartość środków przeznaczonych na wypłatę premii technologicznej wyniosła ok. 432,6 mln euro). Z tego wsparcia skorzystało 3 lubuskich przedsiębiorców, średnie dofinansowanie jakie otrzymali to 2,5 mln zł¹⁰¹;
- W ramach działania 4.3 PO IG uruchomione zostało wsparcie z poziomu krajowego w postaci kredytu technologicznego. Wsparcie finansowe przeznaczone jest na realizację inwestycji technologicznych, mających na celu zakup i wdrożenie nowej technologii lub wdrożenie własnej nowej technologii stosowanej na świecie nie dłużej niż 5 lat oraz uruchomienie na jej podstawie wytwarzania nowych lub znacząco ulepszonych towarów, procesów lub usług. Z **kredytu technologicznego w województwie lubuskim zrealizowano 26 projektów inwestycyjnych. Średnia wartość projektu wyniosła 1,8 mln zł.** Ze względu na parametry działania 4.3 PO IG ta forma wsparcia inwestycji technologicznych trafiła głównie w ręce przedsiębiorców średnich¹⁰²;
- W oparciu o Działanie 3.2 PO IG utworzony został instrument pod nazwą Krajowy Fundusz Kapitałowy S.A. Jest to instrument kapitałowy utworzony w formie tzw. funduszu funduszy mającego na celu dokapitalizowywanie prywatnych funduszy kapitałowych (tzw. *venture*

¹⁰¹ http://www.poig.gov.pl/Strony/lista_beneficjentow_POIG.aspx

¹⁰² J.w.

capital) inwestujących w sektor MŚP. Do instrumentu alokowano środki w wysokości 180 mln euro;

- W oparciu o środki z Działania 6.2 PO KL (wsparcie przedsiębiorczości oraz samozatrudnienia) na poziomie regionów utworzony został instrument pożyczkowy, z którego udzielane są preferencyjne pożyczki dla osób bezrobotnych zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą;
- Na poziomie regionalnym (województwa pomorskie, mazowieckie, śląskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie), w ramach inicjatywy JESSICA, utworzono siedem instrumentów pożyczkowych (tzw. FROM-y – Fundusze Rozwoju Obszarów Miejskich) oferujących długoterminowe pożyczki na tzw. projekty miejskie (okres kredytowania do 20 lat; oprocentowanie 0,25%-2,5%, karencja maks. 12 miesięcy, finansowanie od 75%-100% kosztów kwalifikowanych inwestycji). Na ten cel województwa przeznaczyły środki w wysokości odpowiednio: 57 mln, 40 mln, 60 mln, 66 mln i 33 mln euro. Z danych publikowanych przez BGK S.A. (zarządzającego trzema FROM-ami) wynika, że do marca 2014 r. zawarto 56 umów inwestycyjnych o wartości 564 mln zł;
- W oparciu o środki z Działania 1.4 PO KL utworzono tzw. fundusz powierniczy (zarządza nim BGK S.A.) mający organizować wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej. W oparciu o środki funduszu utworzono instrument pożyczkowy o wartości 30 mln zł zarządzany przez Towarzystwo Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (do końca czerwca 2013 r. beneficjentom końcowym udzielono 14 pożyczek na łączną kwotę 1 mln zł);
- W sześciu województwach (dolnośląskie, łódzkie, mazowieckie, pomorskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie) w ramach inicjatywy JEREMIE utworzono wydzielone tzw. fundusze powiernicze zarządzane przez Bank Gospodarstwa Krajowego S.A. (BGK). Alokacja środków publicznych do funduszy powierniczych wyniosła ok. 1,6 mld zł¹⁰³ o łącznej wartości 2,305 mld zł¹⁰⁴, przy czym 101 instrumentów (62%) stanowiły instrumenty (fundusze) pożyczkowe dysponujące środkami w wysokości 1,35 mld zł (59% wszystkich środków);
- W województwie kujawsko-pomorskim w ramach inicjatywy JEREMIE (opartej o lokalnego menedżera i niewielką pulę środków – 39 mln zł) uruchomiono sześć instrumentów (trzy re-poręczenia i trzy fundusze pożyczkowe);
- Instrumenty finansowe oparte o mechanizm JEREMIE wdrożono na terenie pięciu regionów Polski Wschodniej (lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie). Łącznie uruchomiono 15 instrumentów (trzy re-poręczenia dla funduszy poręczeniowych oraz 12 funduszy pożyczkowych) o kapitalizacji (wartość podpisanych umów) wynoszącej 117,8 mln zł;
- Na poziomie krajowym utworzono sieć 82 quasi-komercyjnych funduszy kapitałowych o charakterze załączkowym. Instrumenty te utworzono w formie dotacji lokowanej na wydzielonym rachunku zarządzanym przez pośrednika (na ogół instytucję otoczenia biznesu) z przeznaczeniem na dokonywanie komercyjnych inwestycji (equity – kapitał udziałowy) w projekty o charakterze start-up (utworzone fundusze mają charakter odnawialny). Do instrumentów alokowano środki o wartości ok. 591 mln zł (zaplanowano, że w tym co najmniej 50% ma być przeznaczana na inwestycje kapitałowe).

Ocena instrumentów finansowych stosowanych w perspektywie 2007-2013 w Polsce wskazuje na konieczność wsparcia ograniczonego głównie do przedsiębiorstw mikro i małych, ze zdecydowaną koncentracją środków na mikroprzedsiębiorstwach. Ocenę dopuszczalnych celów wydatkowania środków w ramach instrumentów zwrotnych można określić jako negatywną (w szczególności przeznaczenie środków na cele obrotowe). Wynika to z faktu, iż wachlarz celów powinien być jak najszerszy, tak aby umożliwić finansowanie wszelkich ekonomicznie uzasadnionych przedsięwzięć gospodarczych. Wskazuje się również na

¹⁰³ Jest to liczba umów o wsparcie podpisanych z pośrednikami finansowymi wybranymi w drodze konkursu. Faktycznie można przyjąć, że odpowiada to liczbie instrumentów.

¹⁰⁴ Jest to wartość podpisanych umów odpowiadająca przyznanym limitom pożyczki globalnej, Re-poręczeń i poręczeń portfelowych.

niewystarczającą w poprzedniej perspektywie finansowej promocję IF, która powinna zostać wsparta dodatkowym finansowaniem i być skierowana do konkretnych odbiorców, prezentując konkretne, oferowane instrumenty. W perspektywie 2007-2013 instrumenty zwrotne zostały także ocenione jako zbyt skomplikowane. IF powinny być z jednej strony jak najprostsze, co do konstrukcji i wymogów formalnych, z drugiej strony różnorodne i profilowane dla konkretnych grup odbiorców. Umożliwiłoby to z jednej strony skuteczne dotarcie z informacją do odbiorców, z drugiej lepsze adresowanie wsparcia¹⁰⁵. Informacje te potwierdzają również wyniki badań CATI i CAWI przeprowadzone na potrzeby niniejszego badania. 55% osób fizycznych zamierzających założenie działalności gospodarczej stwierdziło, że ich zdaniem stopień rozpowszechnienia informacji w województwie lubuskim na temat IF jest niedostateczny, a 52% z nich określiło, że brakuje alternatywy w postaci finansowania zwrotnego wobec oferty bankowej (częściowo ocena braku alternatywy do oferty bankowej może być spowodowana brakiem wiedzy na temat IF, co może wynikać z kolei z ograniczonego rozpowszechnienia informacji na ten temat). Przedsiębiorcy MŚP z województwa lubuskiego w badaniu CATI aż w 49% stwierdzili, że trudno im powiedzieć czy jest taka alternatywa. Może to świadczyć o tym, że nie mają wystarczającej wiedzy o IF i dlatego ciężko im się w ogóle wypowiadać w tym temacie¹⁰⁶. W związku z powyższym **rekomendowane jest podjęcie działań promujących i informacyjnych co do finansowania zwrotnego, szczególnie w ramach IF**. Ponadto, jak pokazało badanie CATI, w perspektywie 2007-2013 najczęstszą przyczyną nieubiegania się przedsiębiorców MŚP o finansowanie zewnętrzne był brak potrzeb inwestycyjnych, a także finansowanie inwestycji środkami własnymi, na kolejnym miejscu skomplikowanie lub czasochłonność procedur aplikacyjnych. Problemem dla przedsiębiorców była też nieznanomość oferty pożyczkowej/kredytowej, a także ich obawa, że nie spełnią wymaganych warunków w związku z czym nie ubiegali się o środki zewnętrzne.

Ocena IF w poprzedniej perspektywie wskazuje, że wsparcie kapitałowe przynajmniej częściowo powinno być wdrażane z poziomu krajowego. Efektywne wsparcie skierowane do przedsiębiorstw sektora MŚP, komplementarne a nie substytucyjne do oferty rynkowej, musi wiązać się z akceptacją podwyższonego ryzyka niepowodzenia inwestycji. Ocena doświadczeń poprzedniej perspektywy wskazuje, że w celu zapewnienia, że przedsiębiorstwa w luce nie będą musiały konkurować o skierowane do nich instrumenty zwrotne z przedsiębiorstwami posiadającymi zdolność kredytową, cena (oprocentowanie) instrumentów zwrotnych wpisujących się w lukę powinna być nie niższa od ceny rynkowej (właściwej dla finansowania zwrotnego udzielanego firmom przez banki). W przypadku przedsiębiorstw MŚP do skorzystania z instrumentów zwrotnych zachęcająca powinna być sama możliwość ponoszenia relatywnie niskich kosztów w porównaniu z często zaciąganimi przez nich kredytami/pożyczkami konsumpcyjnymi. W celu zapewnienia koncentracji środków na grupach szczególnie wymagających wsparcia, należy wprowadzać dla pośredników finansowych minimalne udziały kwotowe w portfelu wsparcia kierowanego do określonych grup (np. mikroprzedsiębiorstw z określonego obszaru lub przedsiębiorstw nowopowstałych). W ramach interwencji w formie instrumentów zwrotnych konieczne jest wytyczenie zbioru reguł i wytycznych wspólnych i obligatoryjnych dla wszystkich uczestników systemu. Dotyczy to zarówno rozstrzygnięć strategicznych (do kogo, w jakiej formie ma być kierowane wsparcie), jak i formalno-prawnych (podstawa prawna działania poszczególnych instytucji, wyjaśnienie wątpliwości powstających na przecięciu prawa UE i krajowego). Ocena wskazuje, że należy określić docelową perspektywę wykorzystania środków. Tworzone mechanizmy powinny w jak największym stopniu uwzględniać przyszłe samofinansowanie i trwałość stworzonych mechanizmów zarówno od strony instytucjonalnej, jak i funkcjonalnej¹⁰⁷.

Ważna jest również ocena działalności w ramach inicjatywy JEREMIE, która kierowana była do sektora MŚP, tak samo jak działania w ramach Działania 2.5 LRPO 2007-2013. Statystyki

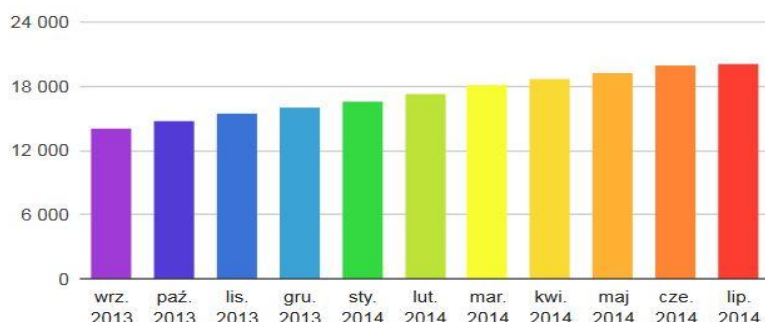
¹⁰⁵ Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, raport końcowy, IBS, Warszawa 2013

¹⁰⁶ Stwierdzenie na podstawie badania CATI

¹⁰⁷ Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, raport końcowy, IBS, Warszawa 2013

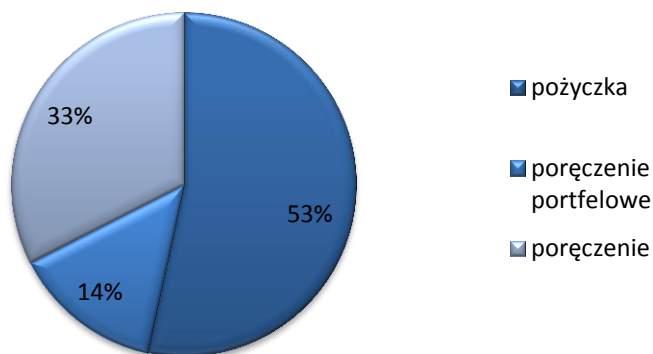
wdrażania IF w ramach inicjatywy świadczą o dużym zainteresowaniu takim rodzajem wsparcia. Pokazuje to jednocześnie występowanie luki finansowej w ofercie prostych i elastycznych instrumentów finansowych odpowiadających potrzebom sektora MŚP¹⁰⁸. **Środki w ramach inicjatywy JEREMIE kierowane były dla pośredników finansowych – banki, fundusze pożyczkowe itp., którzy mogą dzięki nim zabezpieczyć do 80% wartości kredytów i pożyczek udzielanych firmom – także początkującym.**¹⁰⁹ Inicjatywa działa w pięciu województwach – dolnośląskie, łódzkie, pomorskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie. W jej ramach utworzono wydzielone fundusze powiernicze zarządzane przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Alokacja środków publicznych do funduszy powierniczych wyniosła ok. 1,7 mld zł.¹¹⁰

Wykres 17 Liczba przedsiębiorców korzystających ze wsparcia w ramach inicjatywy JEREMIE (dane na koniec lipca 2014)

Źródło: <http://www.jeremie.com.pl/>, 05.01.2015

Wykres 18 Struktura produktów oferowanych w ramach inicjatywy JEREMIE (dane na koniec lipca 2014)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.jeremie.com.pl/>, 05.01.2015

Mechanizm JEREMIE był w perspektywie 2007-2013 determinowany w dużym stopniu przez wydajność pośredników finansowych. Ta z kolei zależy w dużym stopniu od zasobów kapitałów własnych, z których można finansować rozwój infrastruktury. Stabilność funkcjonowania systemu instrumentów finansowych jest uzależniony od stabilności źródeł ich zasilania oraz wielości wzajemnie uzupełniających się instrumentów. Część oferowanych instrumentów nie była atrakcyjna dla wybranych pośredników finansowych, wskutek czego cieszyły się one bardzo niewielkim zainteresowaniem¹¹¹.

¹⁰⁸ Ćwikła A., Wdrażanie instrumentów inżynierii finansowej w sektorze MŚP na przykładzie Inicjatywy JEREMIE, Warszawa, styczeń 2012

¹⁰⁹ JEREMIE dla firm, http://www.pi.gov.pl/Finanse/chapter_95778.asp [Dostęp 18.08.2014]

¹¹⁰ O Jaremie, <http://www.jeremie.com.pl/> [Dostęp 18.08.2014]

¹¹¹ Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007-2013, Warszawa 2013

Drugim popularnym mechanizmem w poprzedniej perspektywie była inicjatywa JESSICA, która polega na **wspólnym europejskim wsparciu na rzecz trwałych inwestycji w obszarach miejskich**. Inicjatywa ta jest instrumentem finansowym opracowanym przez Komisję Europejską, Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) oraz Bank Rozwoju Rady Europy (CEB).¹¹² W Polsce inicjatywa była wdrażana w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO). W ramach inicjatywy funkcjonowało 5 funduszy Rozwoju Obszarów Miejskich, w województwach: mazowieckim, zachodniopomorskim, pomorskim, wielkopolskim i śląskim. Środki przeznaczone na realizację inicjatywy JESSICA w Polsce wynosiły ponad 256 mln euro. Pożyczki oferowane w ramach tej inicjatywy mają charakter produktów długoterminowych (15-20 lat) o bardzo niskim koszcie finansowym (stopa procentowa poniżej stopy rynkowej).¹¹³

Jak wynika z analiz prowadzonych przez MIiR wdrażanie instrumentów zwrotnych w okresie 2007–2013 realizowane było przez wiele instytucji, co obok efektów synergii stworzyło także realne ryzyko kolizji między instrumentami. W związku z tym obserwacje, jakie się nasuwają w kontekście wdrażania IF w perspektywie 2014–2020, są następujące:

- Dotychczasowe wsparcie projektów z zakresu B+R realizowanych przez MŚP odbywało się za pośrednictwem formuły kredytu technologicznego z tzw. premią technologiczną wypłacaną przez BGK (działanie 4.3 PO IG). Ta formuła wsparcia dzięki trafnemu zaadresowaniu ryzyk związanych z projektami B+R cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem. Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020 zakłada kontynuację tej formy wsparcia dla MŚP. Wsparcie dotacyjne dla fazy B+R realizowane było także przez NCBiR (np. IniTECH, Demonstrator+); programy te obejmowały refundację części kosztów badań przemysłowych, prac rozwojowych i przygotowania do wdrożenia. Zapisy PO IR (PI 1.2) wskazują, że wsparcie dla tego typu projektów będzie kontynuowane z poziomu krajowego;
- Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej jest realizowane w formie pilotażowego programu pożyczkowego; dedykowanym instrumentem pożyczkowym zarządza Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych Sp. z o.o. (alokacja na instrument wyniosła 25 mln zł). Program Operacyjny Wiedza – Edukacja – Rozwój zakłada kontynuację tego typu działań na szczeblu krajowym (instrumenty pożyczkowe, poręczeniowe, tzw. *social venture capital*); środki będą wprowadzane na rynek przez fundusz funduszy, którym będzie BGK;
- Obok instrumentów poręczeniowych o charakterze regionalnym, w ostatnich 2–3 latach znacznie rozwinęły się instrumenty poręczeniowe wdrażane z poziomu krajowego – np. instrumenty wdrażane za pośrednictwem BGK oraz środki re-poręczeniowe oferowane bankom komercyjnym przez EBI. W ofercie BGK funkcjonuje Portfelowa Linia Poręczeniowa (poręczenia na kwotę od 100 tys. zł do 3,5 mln zł; od 36 miesięcy do 120 miesięcy), Portfelowa Linia Gwarancyjna (poręczenia portfelowe dla banków na kwotę od 100 tys. zł do 3,5 mln zł na maksymalnie 39 miesięcy) oraz Gwarancja *de minimis* (kredyty inwestycyjne i obrotowe, poręczenie na kwotę do 3,5 mln zł na okres od 27 do 99 miesięcy); z kolei oferta EBI sprowadza się do poręczenia portfelowego dla banków komercyjnych; duża atrakcyjność tej oferty poręczeniowej znacznie zawęziła pole działania dla regionalnych funduszy poręczeniowych, które ze względu na niewielkie kwoty kapitału poręczeniowego nie są w stanie konkurować z ofertą BGK czy EBI;
- Wsparcie kapitałowe do tej pory realizowane było przez dedykowaną strukturę funduszu funduszy tj. Krajowy Fundusz Kapitałowy oraz w formule niezwrotnej przez PARP i Działanie 3.1 PO IG (inicjowanie działalności innowacyjnej). Oba strumienie zasilania kapitałowego będą realizowane w podobnej formule.

¹¹² http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/RPO/Aktualnosci/Strony/Jessica_240310.aspx [Dostęp 05.01.2015]

¹¹³ Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007-2013, Warszawa 2013

Doświadczenia i skutki stosowania IF w 2007-2013 w województwie lubuskim

Zgodnie z wytycznymi projektów dokumentów Komisji Europejskiej dotyczących analizy ex-ante w zakresie instrumentów finansowych, zidentyfikowano jako jedną z perspektyw badawczych stronę podaźową.¹¹⁴ W perspektywie 2007-2013 na rynku lubuskim dostępne były mechanizmy wsparcia finansowego przedsiębiorstw oraz osób chcących założyć działalność gospodarczą. Dla firm będących w stabilnej kondycji finansowej i posiadających zadowalające zabezpieczenie najpowszechniejszą formą uzyskiwania kapitału był kredyt bankowy. Możliwa była jednak również pomoc z funduszy zwrotnych, finansowanych ze środków EFRR w ramach Działania 2.5. *Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu* na ostatecznych adresatów wsparcia LRPO 2007-2013¹¹⁵. Projekty wspierane w ramach interwencji LRPO sprzyjały rozwojowi przedsiębiorczości w regionie, zwiększając potencjał rozwojowy województwa, a także przyczyniały się do tworzenia większej liczby trwałych miejsc pracy oraz zwiększały szanse na poprawę zatrudnienia¹¹⁶.

W ramach Działania 2.5. LRPO 2007-2013 w ramach Indykatywnego Planu Inwestycyjnego – Projektów Kluczowych¹¹⁷ ogółem zostało dokapitalizowanych 4 pośredników, w trybie pozakonkursowym:

W pierwszym etapie:

- Lubuski Fundusz Pożyczkowy – Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze,
- Lubuski Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. w Zielonej Górze.

W drugim etapie rozszerzenia listy IPI dokapitalizowano:

- Fundusz Pożyczkowy w Dobiegniewie – prowadzony przez Fundację Wspierania Małej Przedsiębiorczości z siedzibą w Dobiegniewie,
- Fundusz Pożyczkowy w Żarach – prowadzony przez Fundację Przedsiębiorczość w Żarach.

W roku 2012 został ogłoszony konkurs na pośredników finansowych, również w ramach Działania 2.5. LRPO 2007-2013, w którym wyłoniono poniższych pośredników:

- Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.,
- Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze,
- Fundacja Przedsiębiorczość w Żarach,

które zawarły kolejne, osobne umowy na pośredniczenie w udzieleniu instrumentów finansowych.

Z kolei pierwsze umowy na pośredniczenie finansowe zawarły w ramach konkursu:

- Europejskie Centrum Doradztwa Finansowego Sp. z o.o.,
- Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim.

Konkurs cieszył się powodzeniem, ponieważ w sumie wpłynęło siedem wniosków o dofinansowanie. Finansowania w ramach konkursu nie otrzymały:

- Fundusz Pożyczkowy w Dobiegniewie – prowadzony przez Fundację Wspierania Małej Przedsiębiorczości z siedzibą w Dobiegniewie,
- Fundusz Pożyczkowy "ODRA – INWESTYCJE" działający w ramach Polskiej Fundacji Przedsiębiorczości.

¹¹⁴ zamieszczone na stronie MIIR pod adresem <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/if/Strony/if.aspx> w zakładce „Dokumenty i wytyczne”

¹¹⁵ Badanie ewaluacyjne pt. „Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia”, Szczecin 2013

¹¹⁶ Wpływ projektów pro-lizbońskich oraz pro-Europa 2020 wspartych w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 na rozwój społeczno-gospodarczy regionu, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, sierpień 2012

¹¹⁷ http://lrpo.lubuskie.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=64&Itemid=114 Dostęp 08.01.2015

W sumie więc w województwie lubuskim w perspektywie 2007-2013 działało sześciu pośredników finansowych i zrealizowano 9 projektów.

Tabela 10 Wyniki naborów na pośredników finansowych w ramach Działania 2.5 LRPO 2007-2013 (stan na 31.12.2014r.)

Pośrednik	Numer projektu	Otrzymane dofinansowanie [zł]	Całkowita wartość projektu [zł]	Liczba beneficjentów	Liczba udzielonych pożyczek / poręczeń	Średnia wartość udzielonej pożyczki/poręczenia [zł]	Suma wartości udzielnych pożyczek/poręczeń [zł]
Lubuski Fundusz Pożyczkowy działający w strukturach Agencji Rozwoju Regionalnego S.A.	RPLB.02.05.00-08-002/09	10 000 000	10 530 000	94	108	141054	15 233 856
	RPLB.02.05.00-08-004/13	4 500 000	4 740 000	25	25	150020	3 750 500
Lubuski Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.	RPLB.02.05.00-08-001/09	10 000 000	10 530 000	102	102	142344	14 519 086
	RPLB.02.05.00-08-001/13	2 000 000	2 110 000	17	17	123406	2 097 902
Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości działający przy Fundacji „Przedsiębiorczość” w Żarach	RPLB.02.05.00-08-003/10	2 850 000	3 000 000	31	31	97419	3 020 000
	RPLB.02.05.00-08-006/13	2 375 000	2 500 000	12	12	166967	2 003 600
Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości działający w ramach Stowarzyszenia Wspierania Małej Przedsiębiorczości z siedzibą w Dobiegniewie	RPLB.02.05.00-08-003/09	3 000 000	3 160 000	109	109	66872	7 289 000
ECDF Sp. z o.o.	RPLB.02.05.00-08-002/13	2 850 000	3 000 000	2	2	101054	202 107
Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim	RPLB.02.05.00-08-007/13	760 000	800 000	21	21	39429	828 000
SUMA/ŚREDNIA	-	38,34 mln	40,37 mln	413	427	114,3 tys. zł	48,94 mln zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych od Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego

Sześciu pośredników finansowych otrzymało dofinansowanie na prawie 39 mln zł. W sumie pośrednicy udzielili 427 instrumentów finansowych 413 beneficjentom. Średnia wartość udzielonej pożyczki/poręczenia wynosi ponad 114 tys. zł.

Największą kwotę dofinansowania otrzymał Lubuski Fundusz Pożyczkowy działający w strukturach Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. (w ramach obu projektów), udzielając tym samym największej liczby pożyczek, oraz osiągając najwyższą kwotę udzielonego finansowania. Niedaleko za nim jest również Lubuski Fundusz Poręczeń Kredytowych. Najmniej do tej pory IF udzielił ECDF Sp. z o.o. Średnio najwyższe wartości pożyczek udzielał Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim, najniższe natomiast Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości działający w ramach Stowarzyszenia Wspierania Małej Przedsiębiorczości z siedzibą w Dobiegniewie. Niezależnie od pożyczek i poręczeń ze środków LRPO 2007-2013, fundusze udzielały pożyczek i poręczeń ze środków własnych. W przypadku LFPK Sp. z o.o. liczba udzielanych poręczeń w 2008 r. (tj. przez pierwszym dokapitalizowaniem z LRPO 2007-2013) wyniosła 283, natomiast wartość ok. 39 mln zł¹¹⁸. W obszarze planowanej w RPO-L2020 Osi Priorytetowej 3. Gospodarka niskoemisyjna funkcjonowały na terenie woj. lubuskiego w poprzedniej perspektywie instrumenty finansowe Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z siedzibą w Zielonej Górze i Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Należy tutaj wymienić:

- pożyczki (w tym w szczególności pożyczki na finansowanie wkładu własnego projektów dofinansowanych z bezzwrotnych źródeł UE),
- pożyczki płatnicze,
- pożyczki z umorzeniem,
- linia kredytowa – dopłata do oprocentowania oraz dopłata do rat kredytowych. W ramach linii kredytowych dofinansowanie następujących typów zadań (modernizacje służące ochronie powietrza (linia nr 1), termomodernizację budynków (linia nr 3).
- powiązanie instrumentów zwrotnych i bezzwrotnych w celu likwidacji niskiej emisji wspierającej wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii. (Program pilotażowy – KAWKA),
- System Zielonych Inwestycji GIS.
- realizacja programu wsparcia inwestycji ze źródeł odnawialnych PROSUMET.

W 2013 r. z pożyczki WFOŚiGW zostały sfinansowane dwa projekty związane z efektywnością energetyczną realizowane przez Energetykę Ciepłą Opolszczyzny S.A.: w Nowej Soli i Sulechowie¹¹⁹.

W ramach Programu pilotażowego WFOŚiGW *Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii - KAWKA*:

- w lipcu 2014 r. podpisano umowę pożyczki z PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. na realizację zadania pn. "Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w śródmieściu Gorzowa Wlkp.- udział PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A." na kwotę 19 829 tys. zł¹²⁰.
- w październiku 2014 r. podpisano umowy: pożyczki (9 312 tys. zł) oraz dotacji (29 250 tys. zł) z Miastem Gorzów Wielkopolski na realizację zadania pn. "Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w śródmieściu Gorzowa Wlkp. - udział Miasta Gorzowa Wlkp."¹²¹.

¹¹⁸ Na podstawie materiałów informacyjnych LFPK Sp. z o.o.

¹¹⁹ Sprawozdanie z działalności WFOŚiGW w Zielonej Górze za rok 2013, s. 43

¹²⁰ http://www.wfosigw.zgora.pl/wfzg/dok.php?kod_str=300140701

¹²¹ http://www.wfosigw.zgora.pl/wfzg/dok.php?kod_str=300141031

W ramach Systemu Zielonych Inwestycji GIS (program ogólnopolski) podpisano w całym okresie realizacji tego programu, tj. w latach 2010-2014, umowy na dwa projekty zlokalizowane na terenie woj. lubuskiego¹²²:

- ➡ termomodernizacja Nowego Szpitala w Kosztynie n/Odrą: dotacja 1 440 tys. zł, pożyczka 2 421 tys. zł,
- ➡ budowa biogazowni rolniczej produkującej prąd elektryczny i ciepło o łącznej mocy 0,8 MW w Golinie: dotacja 4 278 tys. zł, pożyczka 6 777 tys. zł.

¹²² Na podstawie analizy list przedsięwzięć zakwalifikowanych do dofinansowania zamieszczonych na stronach poszczególnych konkursów GIS: <http://www.nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/system-zielonych-inwestycji---gis/konkursy/>

Tabela 11 Pośrednicy finansowi działający w perspektywie 2007-2013 w województwie lubuskim

	Pożyczki			Poręczenia
Cechy	Lubuski Fundusz Pożyczkowy działający w strukturach Agencji Rozwoju Regionalnego S.A.	Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości działający przy Fundacji „Przedsiębiorczość” w Żarach	Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości działający w ramach Stowarzyszenia Wspierania Małej Przedsiębiorczości z siedzibą w Dobiegniewie	Lubuski Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.
Ostateczni odbiorcy	mikro, mali i średni przedsiębiorcy	mikro, mali i średni przedsiębiorcy	mikro, mali i średni przedsiębiorcy	<p>poręczenie może uzyskać mikroprzedsiębiorca, mały lub średni przedsiębiorca spełniający warunki określone w Załączniku I do Rozporządzenia Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 06 sierpnia 2008 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (Dz. Urz. UE L 214/3 z 09.08.2008r.), który:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzi działalność gospodarczą zgodnie z prawem obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej; • posiada siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; • posiada na terenie województwa lubuskiego siedzibę lub główne miejsce wykonywania działalności gospodarczej lub na tym terenie zamierza przeprowadzić inwestycję; • prowadzi działalność gospodarczą co najmniej 6 miesięcy; • nie spełnia kryteriów uznania go za przedsiębiorcę zagrożonego w rozumieniu Wytycznych wspólnotowych dotyczących pomocy państwowej w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw (Dz. Urz. WE C 244/2 z 01.10.2004); • posiada bieżącą i perspektywiczną zdolność kredytową, tj. zdolność do spłaty kredytu wraz z odsetkami, prowizjami i innymi kosztami ubocznymi, w terminach wynikających z umowy

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020
Raport Końcowy*

				<p>o udzielenie kredytu;</p> <ul style="list-style-type: none"> nie zalega z płatnościami z tytułu ubezpieczenia społecznego, jak też z tytułu podatków i innych danin publicznych; wyraził zgodę na przekazanie Funduszowi przez Instytucję Finansującą danych zawartych w dokumentacji kredytowej
Przeznaczenie	nie określono	cele inwestycyjno - obrotowe	pożyczki mogą być przeznaczane na cele inwestycyjne lub inwestycyjno - obrotowe	cele inwestycyjne i obrotowe
Minimalna kwota	brak	brak	brak	brak
Maksymalna kwota	400 000 zł	200 000 zł	120 000 zł	60 proc.
Maksymalny okres spłaty	72 miesiące	60 miesięcy	60 miesięcy	Nie dotyczy
Maksymalny poziom zabezpieczenia poręčanego finansowania	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Nie dotyczy	60 miesięcy
Maksymalny okres karencji w spłacie	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	Nie dotyczy
Oprocentowanie	stałe w całym okresie trwania pożyczki, stopa referencyjna określona przez Komisję Europejską (stopa bazowa + marża); minimalne oprocentowanie - 4,9 proc.	oprocentowanie pożyczki składa się ze stopy bazowej oraz marży; stopa bazowa ustalana jest dla Polski przez Komisję Europejską na dzień 27.05.2013 r. wynosi 3,9 proc.; marża natomiast w oparciu o Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie zmiany metody ustalania stóp referencyjnych i dyskontowych (Dz. Urz. UE C 14 z 19.01.2008 r. Str. 6); jej wysokość uzależniona jest od okresu funkcjonowania i oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej danego	od 5,80 do 8,80 proc.	Nie dotyczy

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020
Raport Końcowy*

		<p>przedsiębiorstwa oraz od oferowanego poziomu zabezpieczenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> dla firm prowadzących działalność gospodarczą w okresie do 1 roku wysokość marży wynosi od 0,6 do 4 proc.; dla firm prowadzących działalność gospodarczą w okresie powyżej 1 roku wysokość marży wynosi od 4 do 6,5 proc. 		
Prowizja	od 1 do 2 proc.	Fundusz pobiera opłatę manipulacyjną w wysokości od 1 do 4 proc. kwoty przyznanej pożyczki, płatną jednorazowo w momencie jej udzielenia (opłata manipulacyjna może być doliczona do kwoty pożyczki); w okresie preferencyjnym opłata manipulacyjna wynosi 1 proc.	od 1 do 3 proc.	<p>wysokość prowizji zależna jest od ryzyka poręczenia, zwrotu na kapitale oraz okresu, na jaki poręczenie jest udzielane.; minimalna wysokość prowizji dla poszczególnych okresów kształtuje się następująco:</p> <ul style="list-style-type: none"> do 6 miesięcy - od 0,3 proc.; ponad 6 do 12 miesięcy - od 0,6 proc.; ponad 12 do 24 miesięcy - od 1,1 proc.; ponad 24 do 36 miesięcy - od 1,6 proc.; ponad 36 do 48 miesięcy - od 1,8 proc.; ponad 48 do 60 miesięcy - od 2 proc.
Wymagany wkład własny	minimum 10 proc.	20 proc.	10 proc.	Nie dotyczy
Średni czas rozpatrzenia wniosku	do 30 dni	do 30 dni	30 dni od dnia jego zarejestrowania	maksymalnie 14 dni (zwykle 2-3 dni)
Opłata za rozpatrzenie wniosku	100 zł	brak	brak	100 zł
Inne opłaty	koszty zabezpieczeń pokrywa pożyczkobiorca	brak	brak	opłata za zmiany zawartej już umowy poręczenia 50 zł
Czas oczekiwania	wypłata następuje po podpisaniu umowy	niezwłocznie	1 dzień po podpisaniu umowy pożyczki	Nie dotyczy

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020
Raport Końcowy*

na uruchomienie pożyczki	pożyczki, umów prawnych zabezpieczeń pożyczki oraz po dokonaniu wpłaty przez pożyczkobiorcę prowizji; może to nastąpić w jednym dniu			
Preferowane formy zabezpieczeń	<ul style="list-style-type: none"> • weksel bez protestu in blanco wraz z deklaracją wekslową z wystawienia pożyczkobiorcy - obligatoryjnie; • poręczenie osób trzecich; • hipoteka; • przewłaszczenie własności dóbr pożyczkobiorcy lub osób trzecich wraz z cesją praw z polisy ubezpieczeniowej; • zastaw na lokatach bankowych 	<p>Zabezpieczenie spłat należności z tytułu pożyczki wynosi minimum 100 % kwoty podstawowej pożyczki i może je stanowić:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poręczenie osób trzecich; • przewłaszczenie na zabezpieczenie własności dóbr zakupionych przez pożyczkobiorcę lub innych dóbr pożyczkobiorcy wraz z cesją ubezpieczenia; • weksel z własnego wystawienia ""in blanco"" bez protestu; • inne równoważne powyższym zabezpieczenie majątkowe 	<ul style="list-style-type: none"> • weksel in blanco; • poręczyciele; • zastaw hipoteczny; • zastaw rejestrowy; • przewłaszczenie rzeczy 	<ul style="list-style-type: none"> • weksel in blanco kredytobiorcy; • poręczenie wekslowe małżonka kredytobiorcy lub osoby trzeciej; • w szczególnych przypadkach inne zabezpieczenia (stosowane bardzo rzadko)
Zasięg terytorialny	województwo lubuskie	województwo lubuskie	województwo lubuskie	województwo lubuskie
Inne istotne warunki udzielenia wsparcia	brak	ostateczny termin ubiegania się o wsparcie - 30.06.2015	Zakończenie realizacji projektu zgodnie z obowiązującą umową o dofinansowanie - 31.12.2013 r.	<ul style="list-style-type: none"> • minimalna kwota poręczenia: 10 tys. zł • maksymalna kwota poręczenia: 1, 4 mln zł - dla kredytów inwestycyjnych; • 800 tys. zł - dla kredytów obrotowych w rachunku kredytowym ze spłatą ratą; • 600 tys. zł - dla kredytów obrotowych w rachunku bieżącym ze spłatą jednorazową

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/if/poradnik/przedsiębiorca>, 09.01.2015r.

Na podstawie powyższego zestawienia oferty pośredników finansowych dokapitalizowanych w trybie pozakonkursowym w poprzedniej perspektywie finansowej, najbardziej doświadczonych, o najszerzej ofercie IF w województwie lubuskim¹²³ można zauważyć, że oferta ta jest skierowana głównie do sektora MŚP. Jest to zgodne z obecnymi zaleceniami i trendami mówiącymi o koncentracji wsparcia przede wszystkim na przedsiębiorstwach mikro, małych i średnich oraz zaprzestanie udzielania bezzwrotnego wsparcia inwestycyjnego przedsiębiorstwom dużym.¹²⁴ Oferta lubuskich pośredników finansowych skupia się na udostępnianiu finansowania na cele inwestycyjne i obrotowe. Maksymalna kwota oferowanej przez pośredników pożyczki waha się od 120 tys. zł do 400 tys. zł, natomiast maksymalny poziom zabezpieczenia poręczanego finansowania to 60%. Maksymalny okres spłaty u wszystkich pośredników jest podobny 60-72 miesiące, tak samo jak maksymalny okres karencji w spłacie – 6 miesięcy. Oprocentowanie, prowizja jak i inne opłaty są natomiast zróżnicowane, dzięki czemu każdy przedsiębiorca może przekalkulować, która z opcji jest dla niego najbardziej opłacalna i na tej podstawie wybrać pośrednika finansowego, od którego chce zaciągnąć pożyczkę. W przypadku poręczenia wybór jest niejako ograniczony przez dostępność tylko jednego pośrednika finansowego w tym obszarze. Termin rozpatrzenia wniosku, wymagany poziom wkładu własnego czy preferowane formy zabezpieczenia są również podobne u wszystkich pośredników. Relatywnie podobne warunki udzielania pożyczek u wszystkich pośredników są zrozumiałe, ponieważ są one kierowane do jednej grupy – przedsiębiorców MŚP oraz udzielane na podobne cele.

Podobne są również koszty pośredników finansowych udzielających beneficjentom końcowym finansowanie zwrotne. W opinii przedstawicieli funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, które działały w województwie lubuskim w poprzedniej perspektywie finansowej **koszty zarządzania projektami w ramach Działania 2.5 LRPO zostały oszacowane na 3% wartości projektu**. Koszty te nie były refundowane w ramach projektu, ale fundusze mogły pokryć je z wypracowanych w ramach udzielanych pożyczek i poręczeń prowizji, odsetek i innych kosztów ponoszonych przez przedsiębiorcę. Biorąc pod uwagę rezultaty osiągnięte przez poszczególne fundusze w postaci osiągniętych wskaźników, a nawet przekroczenia tych wskaźników oraz efekty osiągnięte przez przedsiębiorców można stwierdzić, że **koszty te nie są wygórowane i zbyt wysokie w stosunku do osiągniętych efektów**. W opinii funduszy pożyczkowych/poręczeniowych były one oszacowane na poziomie, który pokrywał podstawowe koszty zarządzania projektem, ale zdarzało się, że w nagłych przypadkach fundusze musiały pokrywać koszty dojazdów do klienta ze środków własnych¹²⁵. Instrumenty udzielane przez pośredników finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020 jak i w ubiegłej są kierowane głównie do sektora MŚP. Również warunki i zasady ich udzielania mają być w głównej mierze podobne. A zatem można spodziewać się, że koszty zarządzania ponoszone przez pośredników finansowych będą podobne.

Koszty zarządzania pośredników finansowych można szacować jak w poprzedniej perspektywie na 3% projektu.

W obecnej perspektywie koszty zarządzania IF przez pośredników finansowych są określone dla wszystkich województw, opisane zostały w Rozporządzeniu Delegowanym Komisji (UE) nr 480/2014 z dnia 3 marca 2014 r., które uzupełnia rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013. Porównanie kosztów obecnej perspektywy z kosztami z poprzedniej zostało przedstawione poniżej.

¹²³ Dane i informacje dostępne jedynie dla pośredników finansowych dokapitalizowanych w ramach Działania 2.5. LRPO 2007-2013 w ramach Indyktywnego Planu Inwestycyjnego – Projektów Kluczowych w trybie pozakonkursowym

¹²⁴ Por. Ocena wpływu polityki spójności na wzrost konkurencyjności i innowacyjności polskich przedsiębiorstw i gospodarki, badanie zrealizowane przez IBS na zlecenie MRR, Warszawa 2010

¹²⁵ Badanie ewaluacyjne pt. „Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia”, Szczecin 2013

Tabela 12 Porównanie limitów kosztów zarządzania dla IF w okresie 2007-2013 i 2014-2020

Instrument	Limity kosztów zarządzania dla okresu 2007-2013	Limity kosztów zarządzania dla okresu 2014-2020		
	Koszty zarządzania (corocznie)	Koszty zarządzania (corocznie)	Wynagrodzenie za poziom aktywności od udzielonego finansowania (corocznie)	Maksymalny limit obu rodzajów kosztów w ramach danego projektu
Pożyczki	3% (pożyczki) 4% (mikropożyczki)	0,5%	1% od aktywnych pożyczek 1,5% od aktywnych mikropożyczek	8% pożyczki 10% mikropożyczki
Poręczenia	2%	0,5%	1,5% od aktywnych poręczeń	10%

Źródło: za Ewaluacja ex-ante instrumentów finansowych wdrażanych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2014-2020 na podstawie Rozporządzenia Delegowanego Komisji (UE) nr 480/2014 z dnia 3 marca 2014 r.

Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) nr 480/2014 z dnia 3 marca 2014 r. stanowi, że w przypadku instrumentów dłużnych pośrednicy finansowi (szczególnie ci dysponujący wystarczającym kapitałem, aby wnieść do projektu duży udział własny) mogą liczyć na dodatkowe korzyści z tego tytułu. Taki mechanizm zachęca pośredników do wdrażania IF w nowej perspektywie finansowej. Poważne obawy natomiast budzą limity kosztów zarządzania dla pośredników finansowych, w większości przypadków są znacząco niższe, niż w poprzednim okresie programowania. Poniżej prezentujemy podstawowe różnice w stosunku do przepisów obowiązujących w okresie 2007-2013.

W poprzedniej perspektywie finansowej dostępne były oferty IF skierowanych do przedsiębiorstw w początkowej fazie rozwoju. Dostępne wsparcie kapitałowe oferowane było przedsiębiorcom w ramach poddziałania 1.2.3. SPO WKP, działania 3.2 PO IG (KFK) oraz 3.1 PO IG. W dwóch pierwszych przypadkach beneficjentami końcowymi były innowacyjne MŚP, natomiast w działaniu 3.1 PO IG były to *start-up-y*. Dotychczasowe doświadczenia wskazują bowiem na sektorowość wsparcia skierowanego przede wszystkim do sektora ICT. Wsparcie przedsiębiorstw w fazie start-up z poziomu regionalnego może powodować bowiem znaczne utrudnienia w pozyskaniu wsparcia poprzez konieczność weryfikacji podmiotów z uwagi na kryterium regionalne.

Ze względu na specyfikę prowadzonej działalności inwestycyjnej i konieczność osiągnięcia dużej podaży projektów inwestycyjnych, w okresie 2004-2006 obszarem działania pośredników oferujących wsparcie kapitałowe był cały kraj. Wsparcie kapitałowe dostępne było w postaci Funduszy załączkowych (Poddziałanie 1.2.3. SPO WKP *Poprawa dostępności do zewnętrznego finansowania inwestycji przedsiębiorstw*). W układzie sektorowym ich oferta była skierowana do wybranych, uznawanych za najbardziej perspektywiczne, sektorów gospodarki. Dominującym sektorem były tu szeroko rozumiane usługi ICT. **Pośród beneficjentów Poddziałania 1.2.3. SPO WKP nie było żadnego beneficjenta z regionu lubuskiego¹²⁶.**

W okresie programowania 2007-2013 przedsiębiorcy mogli skorzystać ze wsparcia Funduszy portfelowych KFK (Działanie 3.2 PO IG) oraz z Funduszy start-up (Działanie 3.1 PO IG Inicjowanie działalności innowacyjnej). Oferta produktowa, co do swojej istoty była zbliżona do oferty funduszy załączkowych, choć skala inwestycji była zdecydowanie większa. Warunki tej oferty regulowała ustawa z dnia 4 marca 2005 r. o Krajowym Funduszu Kapitałowym oraz rozporządzenie

¹²⁶ Por. Ewaluacja trafności i efektów realizacji Działania 1.2. Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, BDG-V-281-46-MK/09 RAPORT KOŃCOWY, PAG Uniconsult, Warszawa 2009

wykonawcze¹²⁷. Oferowany produkt polegał więc na wsparciu innowacyjnych przedsiębiorców poprzez objęcie nowej emisji akcji lub udziałów, nabywaniu instrumentów dłużnych (np. obligacje) i udzielaniu pożyczek (w związku z dokonywanymi inwestycjami kapitałowymi). Wartość pojedynczej inwestycji w przedsiębiorcę w ramach KFK nie mogła przekroczyć kwoty 1,5 mln euro. Z danych KFK wynika, że wśród zrealizowanych inwestycji 90% pod względem liczby i 89% pod względem wartości to sektor ICT¹²⁸.

Oferta finansowa w zakresie wsparcia kapitałowego w ramach Funduszy start-up (Działanie 3.1 PO IG) znacznie różniła się do ofert prezentowanych powyżej. Produkt kapitałowy ukierunkowany był na finansowanie działalności założycielskiej (start-up) i (z definicji) powiązany był z usługą pre-inkubacji (selekcja innowacyjnych pomysłów, pomoc w tworzeniu przedsiębiorstwa, zakup aktywów materialnych na pierwsze wyposażenie przedsiębiorcy). Wsparcie kapitałowe polegało na nabywaniu lub obejmowaniu akcji lub udziałów tworzonej spółki, z tym że wartość tej inwestycji (nabytych i/lub objętych akcji i udziałów) włącznie z aktywami przekazanymi przedsiębiorcy na pierwsze wyposażenie nie mogła przekroczyć 200 tys. euro (włącznie z inną pomocą de minimis otrzymaną w ciągu danego roku i dwóch wcześniejszych lat), a udział pośrednika we własności musiał być nie większy niż 50%. Warunki udzielania wsparcia w ramach Działania 3.1 PO IG nie narzucały pośrednikom wymogów, co do geograficznej koncentracji realizowanych inwestycji kapitałowych.

W ramach komponentu regionalnego POKL w woj. lubuskim realizowano wsparcie w ramach Priorytetu VI. Rynek pracy otwarty dla wszystkich, działanie **6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia**. W ramach działania 6.2 POKL realizowany był projekt własny Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze pn. „**Lubuski Przedsiębiorca**” (POKL.06.02.00-08-001/10, okres realizacji: 01.09.2010-30.06.2014, wartość umowy: 7 289 150,00 zł). W ramach tego projektu oferowano wsparcie w formie dotacji, która pokrywała 100% kosztów realizacji projektu, a jej wysokość nie mogła być mniejsza niż 50 tys. zł. Na podstawie danych sprawozdawczych¹²⁹ można wskazać, że w I edycji projektu było 20 uczestników, w ramach II edycji było 37 uczestników, w III edycji 37 uczestników, a w IV edycji 52. W działaniu 6.2 POKL była również dostępna pomoc w formie zwrotnych instrumentów finansowych w ramach projektu „**Dodaj pieniądze do pomysłu**” (POKL.06.02.00-08-002/12, okres realizacji: 01.07.2013-31.12.2015, wartość umowy: 2 500 000,00 zł). Projekt ten realizowany jest przez Lubuski Fundusz Pożyczkowy działający w strukturach Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze. Jest to przedsięwzięcie, które obecnie trwa, jego realizacja rozpoczęła się 1 lipca 2013 r., a zakończenie planowane jest 31 grudnia 2015 r. Projekt zakłada udzielenie wsparcia finansowego w formie pożyczek dla minimum 56 nowopowstałych przedsiębiorstw, w tym 34 prowadzonych przez kobiety i 22 prowadzonych przez mężczyzn. Forma wsparcia możliwa do pozyskania dla beneficjentów w tym projekcie to pożyczki udzielane na podstawie Regulaminu udzielania pożyczek w wysokości maksymalnej do 50 tys. złotych dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą. Dodatkowo beneficjenci mogą skorzystać z bezpłatnego wsparcia szkoleniowo – doradczego. Do tej pory w ramach projektu udzielono 39 na łączną kwotę 1 408 550 zł. Średnia wartość pożyczki otrzymana przez beneficjentów w ramach tego projektu to ok. 36 tys. zł¹³⁰.

W ramach niniejszego badania poddano ocenie również doświadczenia IF w ramach podmiotów ekonomii społecznej, mimo, że w województwie lubuskim w perspektywie 2007-2013 nie realizowano działań w tym zakresie.

¹²⁷ Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 15 czerwca 2007 roku w sprawie wsparcia finansowego udzielanego przez Krajowy Fundusz Kapitałowy (Dz. U. Nr. 115 poz. 796).

¹²⁸ Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007-2013, PAG Uniconsult, Taylor Economics, Warszawa 2013, str. 43

¹²⁹ Dane pozyskane od Zamawiającego

¹³⁰ Dane pozyskane z Lubuskiego Funduszu Pożyczkowego Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

Dotychczas w Polsce funkcjonują dwie znaczące instytucje oferujące zwrotne instrumenty finansowe podmiotom, które zgodnie z definicją KPRES należą do grupy przedsiębiorstw społecznych:

➔ **Polsko Amerykański Fundusz Pożyczkowy Inicjatyw Obywatelskich**

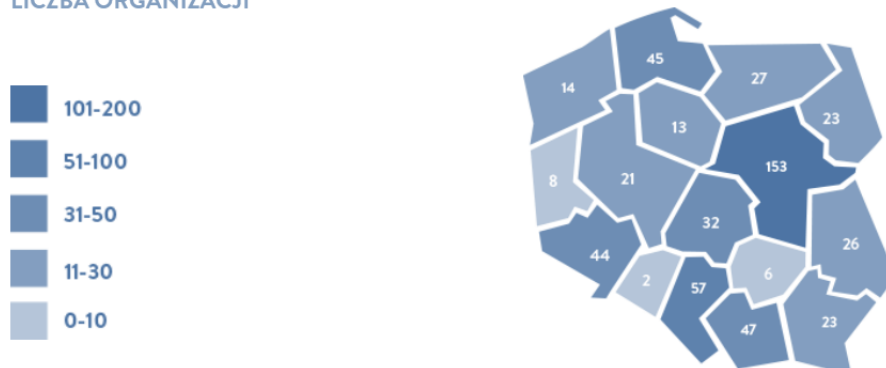
Większość udzielanego wsparcia z PAFPIO finansowego związana jest z pomocą w utrzymaniu płynności finansowej podmiotom, które często funkcjonują w oparciu o dotacje (często wypłacane z opóźnieniem, stąd pojawiające się problemy z płynnością). Fundusz pożyczkowy oferuje także wsparcie pomostowe związane z prefinansowaniem działań, a także na zakładanie działalności gospodarczej oraz rozwój i inwestycje w działalność. Ze względu na charakter oferowanego wsparcia, zazwyczaj są to pożyczki krótkoterminowe, których spłata nie przekracza dwóch lat.

Dla stworzenia konkurencyjnych warunków dla organizacji pozarządowych, PAFPIO deklaruje ograniczenie biurokracji i bardziej indywidualne podejście do poszczególnych organizacji. Minimalna kwota udzielanej pożyczki określona jest na 10 000 zł. Suma maksymalna nie jest jednoznacznie określona, zależy od zdolności podmiotu zaciągającego pożyczkę do jej spłaty. Jednak, przy uwzględnieniu obecnej sytuacji przedsiębiorstw społecznych, dla wielu z nich warunki proponowanego przez PAFPIO wsparcia są zbyt wysokie.

Dotychczas (od 1999 do kwietnia 2014 roku) ze wsparcia finansowego oferowanego przez PAFPIO w województwie lubuskim skorzystało tylko osiem organizacji, co jest wartością jedną z najniższych w skali kraju – trzecią od końca¹³¹. Wg najnowszych informacji, pożyczki zaciągnięte zostały przez dwie fundacje i sześć stowarzyszeń. Łącznie udzielono 19 pożyczek na łączną kwotę: 1 089 500,00 zł¹³².

Mapa 6 Liczba organizacji, które otrzymały pożyczkę w ramach PAFPIO (od 1999 do 2014 roku)

LICZBA ORGANIZACJI

Źródło: pafpio.pl, stan na kwiecień 2014 r.

Wg danych udostępnionych na stronie PAFPIO¹³³, spośród 546 organizacji w kraju, które skorzystały z pożyczki PAFPIO, jedynie niewielki odsetek z nich (ponad 4% organizacji), nie spłaciło zaciągniętych pożyczek ani nie zastosowało planu awaryjnego. W ciągu 15 lat funkcjonowania PAFPIO pożyczył 157 milionów złotych, z czego nie spłacono (zostało utracone) 1,6 miliona złotych, tj. poniżej 1,5% pożyczonej kwoty¹³⁴.

Niepokoici jednak informacja związana z tym, że w samym województwie lubuskim aż trzy stowarzyszenia (spośród wszystkich ośmiu), które zaciągały pożyczki od PAFPIO nie

¹³¹ Źródło: pafpio.pl

¹³² Informacja pozyskana od Członka Zarządu PAFPIO, stan na 15.01.2015

¹³³ Pafpio.pl; stan na kwiecień 2014

¹³⁴ Jw.

spłaciły swojego zobowiązania, co spowodowało utratę przez PAFPIO sumy ok. 400 tys. zł¹³⁵ (tj. ok. 37% łącznej sumy udzielonych przez PAFPIO pożyczek w tym województwie).

➤ Towarzystwo Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych

TISE w szczególności dużym zainteresowaniem cieszy się w Polsce od 2012 roku, wraz z rozpoczęciem systemowego programu pilotażowego finansowania podmiotów ekonomii społecznej, w którym pełni funkcję pośrednika finansowego dla makroregionów (pięciu obszarów wyodrębnionych w obszarze zasięgu funkcjonowania Centrów Ekonomii Społecznej, w tym makroregionu 3, obejmującego województwo: dolnośląskie, lubuskie, wielkopolskie, opolskie). Jest to projekt pilotażowy powołany decyzją Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, realizowany przez Bank Gospodarstwa Krajowego, którego istotą jest uruchomienie zwrotnych instrumentów finansowych skierowanych do przedsiębiorstw społecznych. W ramach pilotażu uruchomiono jeden instrument pożyczkowy. Do 30 czerwca 2015 roku planowane jest udzielenie 251 pożyczek na łączną kwotę bliską 25 mln zł¹³⁶, w tym prawie 6 mln zł dla makroregionu 3.

Dotychczas (2015), TISE udzieliło ogółem 200 pożyczek na sumę powyżej 17,15 mln zł, z czego w makroregionie 3, do którego należy województwo lubuskie, 32 pożyczki na łączną kwotę ok. 2,74 mln zł. Pula wciąż niewydanych środków dla tego obszaru wynosi ok. 3,3 mln zł. Ze wsparcia TISE w województwie lubuskim skorzystała dotychczas Łużycka Spółdzielnia Socjalna (wysokość pożyczki: 24 000 zł) i Stowarzyszenie Instytut Przestrzeni Artystycznej (wysokość pożyczki: 100 000 zł)¹³⁷. Dodatkowo, jak wynika z relacji uczestników wywiadu grupowego z przedstawicielami PES, dwie kolejne spółdzielnie socjalne ubiegają się o środki z TISE, a ich wnioski są obecnie rozpatrywane przez Fundusz. Warto podkreślić pozytywne opinie tych spółdzielni o jakości udzielonego wsparcia i informacji przez doradców TISE.

Oferta TISE dla NGO/PES obejmuje, poza możliwością wzięcia pożyczki ze środków UE w ramach pilotażu (ES Fundusz), także pożyczki pomostowe i inwestycyjne. Ponadto, istnieje możliwość pozyskania promesy na założenie działalności gospodarczej pod warunkiem udowodnienia dysponowania niezbędnymi funduszami na realizację planów. W uzasadnionych przypadkach NGO/PES ma również możliwość ubiegania się o pożyczkę na odrębnych zasadach, w ramach „pożyczki szytej na miarę”.

➤ Fundusz Mikro

Na rynku znajduje się jeszcze jedna oferta – Fundusz Mikro, skierowana do sektora MŚP, jednak fundusz ten nie boi się ryzyka związanego z finansowaniem przedsiębiorstw społecznych. Fundusz oferuje pożyczki do 70 000 zł. Oferta kierowana jest do przedsiębiorstw działających nie krócej niż 10 miesięcy. Niestety, podmiot ten nie prowadzi ewidencji PES, którym udzielono pożyczki w latach 2007-2014.

W zakresie instrumentów zwrotnych należy przede wszystkim zwrócić uwagę na brak oferty kredytowej, linii kredytowych oferowanych przez banki podmiotom z obszaru PES. Bez względu na koszty kredytu, bądź płynność finansową przedsiębiorstwa społecznego, oferta kredytowa wydaje się być dla lubuskich PS niedostępna. Co prawda, niektóre banki (TISE, bank DnB Nord, Bank Ochrony Środowiska S.A., czy niektóre banki spółdzielcze) oferują produkty bankowe dla PES, jest to jednak głównie oferta prowadzenia rachunków bankowych. W zakresie finansowania dłużnego, większość instytucji finansowych obsługuje tego typu podmioty w ramach standardowej oferty jak dla MŚP. Zasada funkcjonowania wolnorynkowej oferty dłużnej dla PES obejmuje preferencje w pobieraniu opłat i prowizji, nie wiąże się natomiast z łagodniejszymi wymaganiami kredytowymi.¹³⁸

¹³⁵ Jw.

¹³⁶ Źródło: http://www.dfop.org.pl/pl/1/nse/15/416/Fundusz_pożyczkowy_dla_podmiotow_ekonomii_spoecznej

¹³⁷ Źródło: http://esfundusz.pl/?page_id=144

¹³⁸ Mazur-Swierczyńska M, Ekspertyza: Ocena procedury udzielania pożyczek z poręczeniem podmiotom ekonomii społecznej, Toruń 2012

Analizując dotychczasowe doświadczenia w wykorzystaniu instrumentów zwrotnych warto wspomnieć o ryzyku, jakie ponoszą fundusze w związku z niespłaconymi zobowiązaniami pożyczkobiorców. Ryzyko niespłacenia zaciągniętych zobowiązań nie wydaje się wyższe niż wśród przedsiębiorstw, na co wskazują dotychczasowe doświadczenia PAFPIO (4% organizacji w skali kraju), co podkreśla również ekspertyza Herbst¹³⁹. Jak wynika z raportu Agrotec¹⁴⁰, z punktu widzenia funduszy problemem jest brak zaplecza finansowego i infrastrukturalnego (brak rzeczywistego zabezpieczenia), specyfika działalności przedsiębiorstw społecznych (duże ryzyko grup docelowych, pracowników) oraz brak nastawienia na maksymalizację zysku. Warto jednak podkreślić, iż w **opinii TISE spółdzielnie socjalne i organizacje pozarządowe są jednym z najpewniejszych klientów - spółdzielnie socjalne, podobnie jak pozostałe podmioty ekonomii społecznej, są bardzo stabilnymi dłużnikami, wywiązującymi się ze swoich zobowiązań**¹⁴¹.

Dobre praktyki (w tym wartość dodana) wykorzystania IF w perspektywie 2007-2013 w województwie lubuskim

Jak zauważono w poprzednich rozdziałach, głównym zadaniem IF, a jednocześnie zaletą jest udostępnienie przedsiębiorcom dostępu do finansowania zewnętrznego na rozwój i prowadzenie swojej działalności. Finansowanie to ponadto, może zostać przeznaczone na dowolny cel (w tym również na finansowanie bieżącej działalności firmy). Następną kwestią są korzyści podatkowe, wynikające z możliwości traktowania odsetek jako kosztów, brak ingerencji w udziały firmy, a także uproszczone procedury uzyskania finansowania¹⁴². Oprócz bezpośrednich korzyści instrumentów finansowych można zauważyć również ich wartość dodaną, która pojawi się w sytuacji, kiedy IF będą prawidłowo wdrażane i wykorzystywane. Warto podkreślić, że często wartość dodana instrumentów finansowych jest skorelowana z ryzykiem związanym z ich stosowaniem. **Wysoki poziom wartości dodanej wykazuje finansowanie skierowane do beneficjentów końcowych znajdujących się w luce finansowej.** Jeżeli bowiem nie są oni w stanie pozyskać finansowania na rynku komercyjnym, to finansowanie z udziałem środków publicznych ma znaczną wartość dodaną. Z drugiej jednak strony sektor komercyjny nie bez powodu niechętnie finansuje określone grupy klientów – jednym z istotnych powodów bywa wysokie, ponadprzeciętne ryzyko. **Największą więc wartością dodaną instrumentów finansowych jest umożliwienie skorzystania z instrumentów zwrotnych grupom o utrudnionym dostępie do takiego finansowania** i dzięki temu osiągnięcie przez beneficjentów końcowych konkretnych korzyści, które w dłuższej perspektywie przełożą się na korzyści regionalne.

Tabela 13 Wartość dodana wg rodzaju instrumentu

Rodzaj instrumentu	Wartość dodana
Instrument pożyczkowy	<p>Instrumenty zwrotne charakteryzują się większą w porównaniu do wsparcia dotacyjnego precyzją dotarcia do beneficjentów końcowych faktycznie potrzebujących kapitału na realizację projektu inwestycyjnego. Powodem takiej sytuacji jest odejście od zerowego kosztu pieniądza oraz wprowadzenie mechanizmu selekcji projektów opartego o kryteria para-komercyjne (biznes plan, rentowność, analiza ryzyka). Powoduje to ograniczenie ryzyka sięgania po wsparcie przez podmioty posiadające wystarczające środki własne na sfinansowanie projektu. W przypadku pożyczki racjonalną decyzją przedsiębiorcy posiadającego wystarczające własne zasoby jest samodzielnie sfinansowanie projektu.</p> <p>Wzrost kosztu pozyskania pieniądza (oprocentowanie pożyczki) jak również wymóg zwrotności (spłata rat kapitałowych) powinny prowadzić do racjonalizacji zakresu, rodzaju i struktury projektów. Wsparcie dotacyjne stwarzało zagrożenie zwiększania skali projektów zbędnych dla realizacji danego celu rozwojowego. Mogło to bezpośrednio prowadzić do nieoptymalnej alokacji zasobów. Przeciwnie niż w warunkach dotacji, wymóg zwrotności zmusza</p>

¹³⁹ Herbst, I., Analiza możliwości finansowania podmiotów ekonomii społecznej w Polsce, Bank DnB Nord, Warszawa 2014

¹⁴⁰ Ewaluacja funkcjonowania systemu wsparcia ekonomii społecznej, w tym szczególnie efektywności i skuteczności działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej (OWES, ROPS, WUP, PES, JST) Agrotec Polska, Warszawa 2014

¹⁴¹ J.W.

¹⁴² Por. Znaczenie instrumentów zwrotnych w ograniczaniu luki finansowej i podnoszeniu bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw z sektora MŚP; B. Lepczyński, M. Penczar

	beneficjentów końcowych do racjonalizacji projektów, aby zapewnić ich rentowność.
	Aktywniejsza dystrybucja – wprowadzenie bodźców dla operatorów instrumentu finansowego powinno skutkować znacznie efektywniejszą dystrybucją środków – dotarciem do większej grupy beneficjentów końcowych.
	Większy zasięg oddziaływania – możliwość wystąpienia różnych podmiotów w roli operatorów finansowych umożliwia rozbudowę sieci dystrybucyjnej i zwiększenie geograficznej dostępności wsparcia.
	Podaż kapitału w warunkach instrumentu zwrotnego jest ciągła i bardziej stabilna niż w warunkach zasilania dotacyjnego, które ma ograniczony charakter ze względu na dostępność wsparcia tylko gdy trwa konkurs, tj. raz lub dwa razy w roku – zależnie od tempa organizacji konkursów. Natomiast produkty finansowe oferowane przez dany instrument zwrotny są z założenia dostępne cały czas, co ułatwia przedsiębiorcom planowanie projektów inwestycyjnych (np. nie trzeba wstrzymywać projektu do momentu otwarcia konkursu dotacyjnego).
Instrument poręczeniowy	Kredyty, które można uznać za instrument bazowy są dostarczane zazwyczaj przez sektor bankowy, którego zasięg i skala działalności jest dużo szersza niż działalność pożyczkowa funduszy pożyczkowych, co powoduje, że instrument poręczeniowy pozwala w krótkim czasie wesprzeć bardzo dużą liczbę przedsiębiorców.
	Mechanizm poręczenia stwarza możliwość osiągnięcia znacznego efektu dźwigni finansowej , uzyskania efektu końcowego znacznie przekraczającego wartość zaangażowanego kapitału publicznego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie desk research

Powyżej zidentyfikowane wartości dodane wynikają przede wszystkim z precyzji dotarcia do osób, które faktycznie potrzebują finansowania zewnętrznego. Drugą przyczyną jest racjonalizacja projektów, gdyż jako, że nie jest to finansowanie bezzwrotne, beneficjent końcowy IF także musi wnieść wkład własny, co sprawia, że inwestycje są bardziej przemyślane niż w przypadku dotacji. Dzięki temu, że pośrednikami finansowymi mogą być różne podmioty powinno zwiększyć się geograficzne i czasowe (stałe) oddziaływanie wsparcia, a także dzięki bodźcom dla operatorów, zorganizować efektywniejszą dystrybucję. Nie można również zapomnieć o wartości dodanej w postaci efektu dźwigni, która w przypadku wsparcia bezzwrotnego jest niemożliwa. Wszystkie powyższe korzyści i wartości dodane IF są możliwe do uzyskania w województwie lubuskim. **Dzięki zaplanowaniu IF skierowanych do konkretnych grup beneficjentów końcowych można się spodziewać, że efekty te będą widoczne głównie w sektorze MŚP, a także powstaną dzięki nim nowe firmy typu start-up.**

W województwie lubuskim w poprzedniej perspektywie można zidentyfikować dobre praktyki w wykorzystaniu funduszy z instrumentów zwrotnych. Pozytywną sytuacją jest fakt, że podczas indywidualnych wywiadów przedsiębiorcy, którzy ubiegali się, czy też otrzymali zarówno dotację jak i pożyczkę stwierdzali, że instrumenty zwrotne są dla nich bardziej korzystne. Podczas wywiadu IDI właścicielka firmy Welpol wskazała, że procedura pozyskania dotacji jest bardzo trudna, a wynik aplikacji niepewny. Sprawia to, że dotacja nie jest aż tak atrakcyjną formą wsparcia. Według respondentki lepiej wziąć niskooprocentowaną pożyczkę i mieć pewność, że otrzyma się w niedługim czasie dodatkowe środki, a nie starać się o granty, które można otrzymać dopiero np. za rok, czyli w czasie, w którym sytuacja firmy może się już diametralnie zmienić. Ponadto, za wypełnienie dokumentów aplikacyjnych o dotację trzeba zapłacić zewnętrznej firmie, która przygotowuje odpowiednie analizy, a wynik otrzymania środków finansowych jest niepewny. Respondenci badania IDI sami zauważali, że dotacje to oczywiście atrakcyjne rozwiązanie, ale większą motywacją do rozwoju działalności jest pożyczka. Ponadto, niektórzy uważali, że dotacje niejako psują rynek, są pozyskiwane na przedsięwzięcia, które w czysto wolnorynkowej sytuacji nie miałyby możliwości realizacji, ponieważ nie są opłacalne. Następstwem tego jest często upadek działalności, które powstały dzięki grantom. Pozytywną sytuacją w województwie lubuskim jest fakt, iż wielu respondentów (szczególnie mikro przedsiębiorców) podczas indywidualnych rozmów, stwierdziło, że nie przetrwałoby kilku pierwszych lat działalności bez preferencyjnej pożyczki, ponieważ na kredyt nie mieli żadnych szans. Pożyczki udzielane z Działania 2.5 LRPO 2007-2013.

Jak okazało się podczas badania terenowego przyczyniły się ponadto do rozwoju różnych dziedzin jak np. podologii, dzięki pożyczce salon urody-specjalistycznej, który otrzymał fundusze z ARR zakupił jedyny w województwie profesjonalny laser do leczenia stóp. Na podstawie powyższych doświadczeń można zauważyć, że dzięki IF przedsiębiorczość województwa rozwija się w znaczący sposób.

3.2.2 Ocena i analiza doświadczeń wynikających z wdrażania w poprzedniej perspektywie 2007-2013 instrumentów finansowych

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jakie wnioski i rekomendacje z badań ewaluacyjnych w zakresie wsparcia przedsiębiorczości i instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2007-2013 należy uwzględnić w konstruowaniu wsparcia w ramach RPO-L2020?
- ➔ Jaka powinna być skala zastosowania wsparcia zwrotnego w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych RPO-L2020 w oparciu o doświadczenia perspektywy 2007-2013 w regionie?

Na podstawie powyższych doświadczeń ogólnopolskich jak i w województwie lubuskim w stosowaniu IF, można wskazać czynniki niepowodzeń i sukcesu, dzięki którym możliwe są do określenia zagrożenia przewidywane do wystąpienia w obecnej perspektywie 2014-2020 związane z wdrażaniem IF. Czynniki te zostały opisane w ustępie o barierach w korzystaniu z IF niniejszego raportu. Jednocześnie na ich podstawie można określić kierunki, którymi należy podążać w dystrybuowaniu IF, aby przedsięwzięcie to zakończone zostało sukcesem.

Czynniki niepowodzeń wdrażania IF wynikające z doświadczeń perspektywy finansowej 2007-2013

Jako czynniki niepowodzeń można wskazać:

- ➔ zbiurokratyzowanie procesu udzielania wsparcia przedsiębiorcom oraz rozliczania się funduszu z udzielonych pożyczek/poręczeń wobec Instytucji Zarządzającej, w tym duże obciążenie kontrolami oraz sprawozdawczością, przy jednocześnie niewystarczających zasobach kadrowych niektórych instytucji
- ➔ znaczny stopień skomplikowania dokumentacji niezbędnej do pozyskania finansowania,
- ➔ nadmierny formalizm procedur,
- ➔ niewielki poziom wiedzy przedsiębiorców na temat oferty IF oraz korzyści z nich płynących,
- ➔ brak stabilności reguł określających właściwą realizację projektu,
- ➔ restrykcyjne zasady podziału wydatków i kompetencji pracowników w ramach struktur funduszy – konieczność wydzielania kosztów na zarządzanie realizacją konkretnych projektów,
- ➔ brak jasnych reguł związanych z odpisywaniem od kapitału strat związanych z pożyczkami nieściągalnymi,
- ➔ problem konkurowania oferty instrumentów zwrotnych z programów regionalnych z krajowymi,
- ➔ słaba dostępność informacji o ofercie instytucji oferujących finansowanie zwrotne,
- ➔ brak możliwości porównywania dostępnej oferty różnych pośredników finansowych, co utrudnia i z pewnością przedłuża podjęcie decyzji przez przedsiębiorców,
- ➔ wysoki poziom udzielanych przedsiębiorcom dotacji, które są przez nich uznawane, jako zdecydowanie atrakcyjniejsze niż IF,
- ➔ słaba koordynacja działań i ryzyko pojawienia się rozwiązań (instrumentów) konkurencyjnych - sytuacje kolizyjne pomiędzy instrumentami regionalnymi, a krajowymi,

jak np. oferta poręczeniowa i re-poręczeniowa Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego oraz tzw. Poręczeniowa Linia Gwarancyjna wdrażaną przez BGK S.A.¹⁴³.

Czynniki sukcesu wdrażania IF wynikające z doświadczeń perspektywy finansowej 2007-2013

Czynniki sukcesu zaobserwowanymi podczas realizacji perspektywy finansowej 2007-2013 są natomiast przede wszystkim:

- Zdolność dystrybucyjna tj. posiadane zasoby kadrowe i infrastrukturalne (np. lokalne oddziały, biura, punkty przedstawicielskie/agencyjne), które w sposób bezpośredni determinują zasięg oddziaływania instrumentu (pośrednika), możliwość dotarcia pośrednika z ofertą do szerokiego grona klientów, możliwość zapewnienia szybkiej obsługi itd.,
- Zasoby kapitałów własnych, które zarówno determinują możliwość inwestowania w rozwój kadry i infrastruktury, ale przede wszystkim determinują wielkość zgłaszanego popytu na wsparcie (wartość instrumentu). Wynika to z konieczności zapewnienia pewnego poziomu partycypacji danego pośrednika w instrumencie i analogicznie w oferowanych pożyczkach/poręczeniach. W konsekwencji więc przykładowo (tak jak to funkcjonuje w ramach inicjatywy JEREMIE) przy tworzeniu instrumentu pożyczkowego z minimalną partycypacją pośrednika na poziomie 5%, dany pośrednik, aby uzyskać wsparcie na poziomie 10 mln zł musi dysponować środkami własnymi w wysokości 0,5 mln (na pokrycie własnej partycypacji)¹⁴⁴.

Ryzyka możliwe do wystąpienia w perspektywie 2014-2020 w ramach wykorzystania instrumentów finansowych

Zdobyte podczas realizacji perspektywy finansowej 2007-2013 doświadczenia zarówno regionalne, jak i ogólnokrajowe posłużą do sformułowania rekomendacji na okres 2014-2020. Zdiagnozowane zostały ryzyka, które mogą wystąpić w województwie lubuskim w programowanym okresie oraz sformułowane zostały rekomendacje służące zmniejszeniu ryzyka ich wystąpienia (tabela):

¹⁴³ Czynniki niepowodzeń sporządzone na podstawie rozdziału Bariery w korzystaniu z instrumentów finansowych

¹⁴⁴ M. Gajewski, J. Szczucki, P. Tamowicz, M. Przybyłowski - Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007-2013. Raport ewaluacyjny dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Warszawa, grudzień 2012 r., P. Tamowicz – Inicjatywa JEREMIE w Polsce. Nowy mechanizm interwencji publicznej. Pierwsze doświadczenia z wdrażania inicjatywy JEREMIE w woj. pomorskim oraz pozostałych regionach

Tabela 14 Matryca prezentująca zidentyfikowane ryzyka wynikające z doświadczeń perspektywy finansowej 2007-2013 oraz przypisująca im: prawdopodobieństwo wystąpienia oraz wagę (istotność ryzyka)

PRAWDOPODOBIENSTWO WYSTĄPIENIA RYZYKA

		1	2	3	4
WAGA RYZYKA	4		<ul style="list-style-type: none"> Trudności funduszy ze znalezieniem klientów Niewystarczająca promocja inżynierii finansowej oraz niedostateczne poinformowanie przedsiębiorców 		
	3		<ul style="list-style-type: none"> Restrykcyjne zasady podziału wydatków i kompetencji pracowników w ramach struktur funduszy – konieczność wydziałania kosztów na zarządzanie realizacją konkretnych projektów 	<ul style="list-style-type: none"> Niewystarczające kompetencje lubuskich przedsiębiorców w zakresie wiedzy z ekonomii i przedsiębiorczości 	
	2		<ul style="list-style-type: none"> Brak zainteresowania udzielaniem wsparcia ze strony funduszy pożyczkowych 	<ul style="list-style-type: none"> Brak jasnych reguł związanych z odpisywaniem od kapitału strat związanych z pożyczkami nieściągalnymi 	<ul style="list-style-type: none"> Znaczny stopień skomplikowania dokumentacji, nadmierna formalizacja procedur, brak stabilności reguł
	1				

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 15 Środki zaradcze zaproponowane do zidentyfikowanych ryzyk

Przewidywane ryzyko	Środki zaradcze	Waga Ryzyka	Prawdopodobieństwo wystąpienia
• Niewystarczające kompetencje lubuskich przedsiębiorców w zakresie wiedzy z ekonomii i przedsiębiorczości	➔ Szkolenia skierowane do przedsiębiorców oraz osób zmierzających założyć działalność gospodarczą.		
• Znaczny stopień skomplikowania dokumentacji, nadmierna formalizacja procedur, brak stabilności reguł	➔ Uproszczenie dokumentacji, ograniczenie formalizacji i zapewnienie stabilności reguł.		
• Brak jasnych reguł związanych z odpisywaniem od kapitału strat związanych z pożyczkami nieściągalnymi	➔ Uproszczenie i wyjaśnienie reguł pośrednikom finansowym związanych z odpisywaniem strat nieściągalnych pożyczek/poreczeń w wyniku udzielania IF w ramach RPO		
• Trudności funduszy ze znalezieniem klientów	➔ Ograniczenie wsparcia w ramach poszczególnych działań do jednej formy finansowania. Podniesienie konkurencyjności oferty operatorów finansowych względem innych instytucji finansowych.		
• Niewystarczająca promocja inżynierii finansowej oraz niedostateczne poinformowanie przedsiębiorców	➔ Promocja inżynierii finansowej wśród beneficjentów końcowych IF w perspektywie finansowej 2014-2020.		
• Restrykcyjne zasady podziału wydatków i kompetencji pracowników w ramach struktur funduszy – konieczność wydzielania kosztów na zarządzanie realizacją konkretnych projektów	➔ Łagodniejsze i mniej restrykcyjne reguły dla pośredników finansowych w zakresie podziału ich wydatków i kompetencji pracowników struktur funduszy, nie egzekwowanie wydzielania kosztów na zarządzanie realizacją konkretnych projektów		
• Brak zainteresowania udzielaniem wsparcia ze strony funduszy pożyczkowych	➔ Promocja i rozpowszechnienie wiedzy o dostępnych IF oraz ofercie pośredników finansowych w tym zakresie.		

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie doświadczeń działań w perspektywie finansowej UE 2007-2013, analizie czynników porażki i sukcesów, a także ryzyk można zidentyfikować pożądane i niepożądane działania w celu uruchomienia w perspektywie 2014-2020 instrumentów finansowych.

Tabela 16 Działania pożądane i niepożądane w ramach instrumentów finansowych

Działania pożądane	Działania niepożądane
IF powinny być jak najprostsze, co do konstrukcji i wymogów formalnych, a jednocześnie różnorodne i profilowane dla konkretnych grup odbiorców.	Niewystarczająca waga przykładana do promocji instrumentów finansowych – jest to element, który zaniedbano w perspektywie 2007-2013, przez co można sądzić ograniczono wiedzę beneficjentów końcowych o prowadzonych działaniach.
IF powinny być komplementarne a nie substytucyjne do oferty rynkowej, muszą wiązać się z akceptacją podwyższonego ryzyka, niepowodzeniem inwestycji.	Instrumenty finansowe muszą być atrakcyjne dla pośredników finansowych, ponieważ w innym wypadku będą się one cieszyły bardzo niewielkim zainteresowaniem.
Zaplanowane koszty otrzymania finansowania zwrotnego muszą być niskie w porównaniu z oferowanym przez banki komercyjne.	Ważnym czynnikiem niepowodzenia IF jest zbyt skomplikowana procedura aplikacyjna i zbyt duża liczba niezbędnych do przygotowania dokumentów, co utrudnia beneficjentom końcowym uzyskanie finansowania zwrotnego.
Określenie zbioru reguł i wytycznych wspólnych i obligatoryjnych dla wszystkich uczestników systemu - rozstrzygnięć strategicznych (do kogo, w jakiej formie ma być kierowane wsparcie) jak i formalno-prawnych (podstawa prawna działania poszczególnych instytucji, wyjaśnienie wątpliwości powstających na przecięciu prawa UE i krajowego).	Dla pośredników finansowych największymi ograniczeniami jest brak jasnych reguł związanych z odpisywaniem od kapitału strat związanych z pożyczkami nieściągalnymi i restrykcyjne zasady podziału wydatków oraz kompetencji pracowników w ramach struktur funduszy – konieczność wydzielenia kosztów na zarządzanie realizacją konkretnych projektów
Szansą na rozwój mechanizmów inżynierii finansowej jest ograniczenie możliwości skorzystania z dotacji przedsiębiorcom, do których skierowane są IF.	Czynniki niepowodzeń mogą wynikać również z trudnych do spełnienia warunków otrzymania finansowania zwrotnego przez start up-y, należy nie określać ścisłych kryteriów doboru przedsiębiorstw, aby większa liczba beneficjentów końcowych mogła skorzystać z finansowania.

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie doświadczeń perspektywy finansowej lat 2007-2013 można także oszacować, w których PI RPO-L2020 powinno się zastosować największą skalę wsparcia zwrotnego. Na podstawie poprzednich rozdziałów można stwierdzić, że IF powinny być w szczególności skierowane do sektora MŚP. W ramach Działania 2.5 LRPO 2007-2013 udzielono przedsiębiorcom znacznej liczby poręczeń i pożyczek, na ogólną kwotę 49 mln zł. W obecnej perspektywie kierowane są do nich IF w ramach PI 3c RPO-L2020, na podstawie popytu na IF w ramach Działania 2.5 LRPO 2007-2013 można sądzić, że to właśnie na ten priorytet inwestycyjny powinno się przeznaczyć najwięcej środków na instrumenty zwrotne dla MŚP. Natomiast w PI 4a, PI 4c, PI 4g instrumenty mogłyby cieszyć się powodzeniem wśród przedsiębiorców MŚP, którzy prowadzą działalność związaną z kogeneracją i OZE. Przedsiębiorstwa te mają z uwagi na ryzykowne przedsięwzięcia utrudniony dostęp do kredytów dlatego warto, w tym przypadku przeznaczyć dla nich IF. Można się spodziewać popytu na dodatkowe środki finansowe ze strony tych przedsiębiorstw, ponieważ w poprzedniej perspektywie ubiegali się oni o kredyt technologiczny, który był kierowany właśnie do innowacyjnych MŚP. Z projektu tego skorzystało 26 lubuskich przedsiębiorstw. Natomiast w ramach priorytetu 8iii RPO-L2020 planowane są IF dla osób zainteresowanych założeniem działalności gospodarczej. W poprzedniej perspektywie fundusze takie były oferowane w ramach działania 6.2 POKL. W ramach tego Działania w województwie lubuskim zrealizowano dwa projekty, które cieszyły się dużym zainteresowaniem. W pierwszym z nich, w którym oferowano dotacje było 146 beneficjentów, natomiast w drugi, gdzie oferowano finansowanie zwrotne udzielono 39 pożyczek na sumaryczną kwotę 1,4 mln zł. Na podstawie powyższych doświadczeń można się spodziewać, że w ramach PI 8iii RPO-L2020 również powinno się w dużej skali zastosować IF.

3.2.3 Ocena skuteczności instrumentów finansowych stosowanych w latach 2007-2013

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- Jaki skutek wywołało wdrażanie instrumentów finansowych w perspektywie 2007-2013 z różnych źródeł/programów w województwie lubuskim?
- Jaka jest skuteczność instrumentów finansowych stosowanych w latach 2007-2013, w odniesieniu do propozycji sektorowego ich wykorzystania?

Ocena skuteczności instrumentów finansowych w województwie lubuskim stosowanych w latach 2007-2013 wskazuje, iż **najmocniejszą stroną IF była dostępność wsparcia dla sektora MŚP, mającego trudności z uzyskaniem kapitału w komercyjnych instytucjach finansowych**. Dostępność ta przejawiała się zarówno w preferencyjnym oprocentowaniu, co ma znaczenie dla niewielkich bądź nowopowstałych firm, jak i łatwiejszych warunkach uzyskania pożyczki i poręczenia. Takie opinie wyrażono podczas spotkań fokusowych i wywiadów indywidualnych przeprowadzonych na potrzeby niniejszego badania. Natomiast **najslabszą stroną inżynierii finansowej dla przedsiębiorców poprzedniej perspektywy finansowej okazały się skomplikowane procedury aplikacyjne, zbyt duża ilość niezbędnych do przygotowania dokumentów oraz niewystarczająca wiedza dotycząca dostępnych instrumentów finansowych**.

Z perspektywy pośredników finansowych działających na terenie województwa lubuskiego można zidentyfikować natomiast poniższe wnioski:

- Duże zainteresowanie przedsiębiorców pożyczkami i poręczeniami w ramach LRPO 2007-2013 - w przypadku niektórych funduszy pożyczkowych popyt jest większy niż obecne możliwości finansowe. Dla funduszy pożyczkowych obrót środkami otrzymanymi w ramach dokapitalizowania z 2009r. miał wartość 1,6¹⁴⁵, natomiast dla LFPK Sp. z o.o. stosunek udzielonych poręczeń do otrzymanych w 2009r. środków wyniósł 1,5¹⁴⁶.
- **Brak jednolitych wytycznych dla funduszy pożyczkowych w zakresie rozliczania pożyczek** (sprawozdawczość pożyczkobiorcy). Sprawy związane ze sprawozdawczością są regulowane pismami instytucji nadrzędnych, które w sposób nieskoordynowany, często bez podania podstawy prawnej narzucają dodatkowe wymogi funduszom.
- **Zbiurokratyzowanie zasady rozliczania środków** przyznanych na pożyczki/poręczenia oraz zarządzanie IF, przypominające coraz bardziej pod względem formalności rozliczanie dotacji.
- Występuje **zagrożenie podwójnego finansowania**, gdy montaż finansowy projektu zakłada zaangażowanie kilku instrumentów pochodzących ze środków UE (np. pożyczka z poręczeniem). Brak wytycznych dla funduszy w tym zakresie jest istotnym ograniczeniem ich działalności.
- W pierwszych latach realizacji Instrumentów Finansowych w ramach perspektywy 2007-2013 nie było możliwości objęcia poręczeniem kredytów/pożyczek na cele obrotowe co miało wpływ na ograniczenie liczby udzielonych poręczeń,
- Bardzo ważne jest znaczenie edukowania przedsiębiorców na etapie ubiegania się przez nich o finansowanie (analiza założeń biznesplanu, informowanie na temat sposobu działania poszczególnych produktów finansowych) – zmniejsza to późniejsze problemy ze spłacalnością zobowiązań oraz ogranicza frustrację/niezadowolenie przedsiębiorców pojawiające się w momencie trudności finansowych firmy.

¹⁴⁵ Na podstawie wniosków o płatność funduszy pożyczkowych wg stanu na 31.12.2014. Obrót środkami dla wszystkich dokapitalizowań funduszy pożyczkowych wyniósł 1,1. Biorąc jednak pod uwagę maksymalny okres spłaty pożyczek wynoszący 5 lat, a w przypadku Lubuskiego Funduszy Pożyczkowego 7 lat bardziej miarodajny wydaje się być wskaźnik obrotu wyliczony dla pierwszego dokapitalizowania.

¹⁴⁶ Na podstawie wniosku o płatność LFPK Sp. z o.o. wg stanu na 31.12.2014. Stosunek udzielonych poręczeń do środków pozyskanych z wszystkich dokapitalizowań LFPK Sp. z o.o. wyniósł 1,4.

Szansą na rozwój mechanizmów inżynierii finansowej jest ograniczenie możliwości skorzystania z dotacji przez przedsiębiorców, zachęcenie do współpracy komercyjnych banków, zarówno w kwestii akceptowania poręczeń z funduszy, jak i włączania do swojej oferty instrumentów zwrotnych, zwiększona promocja projektów związanych z instrumentami, zwiększenie znaczenia inżynierii finansowej w okresie programowania 2014-2020 oraz wzmożona edukacja ekonomiczna przedsiębiorców, jak i szkolenia dla pośredników finansowych. Zagroženiem dla inżynierii finansowej jest możliwość uzyskiwania przez przedsiębiorców kapitału dostępnych w innych formach. Najpowaźniejszym z nich jest popularna i bezzwrotna dotacja, jednak obawy może budzić również możliwość udzielania środków w ramach inicjatywy JEREMIE. Jednak **część lubuskich przedsiębiorców w wywiadach IDI sama wskazywała na przewagę IF nad dotacjami**. Stwierdzili m.in., że pożyczki są lepsze od dotacji, ponieważ procedura pozyskania dotacji jest dużo trudniejsza, a jej wynik niepewny, co sprawia, że dotacje nie są aż tak atrakcyjną formą wsparcia. Respondenci wskazywali, że wolą wziąć niskooprocentowaną pożyczkę, znając dokładnie warunki jej spłaty, niż starać się o bezzwrotne środki, których termin otrzymania jest często odległy w czasie. Przy obecnej sytuacji na rynku może się okazać, że uwarunkowania firmy są już zupełnie inne i cel, na który otrzymano dotację nie jest już priorytetowy. Ponadto, za wypełnienie dokumentów aplikacyjnych o dotację jak pokazały wywiady IDI większość przedsiębiorców MŚP w województwie lubuskim płaci zewnętrznym firmom, które przygotowują odpowiednie analizy, mimo to otrzymanie środków finansowych jest niepewne, co sprawia, że firmy ponoszą czasami niepotrzebne koszty. Przy ubieganiu się o pożyczkę można procedurę aplikacyjną przejść bez korzystania z pomocy zewnętrznej. Przedsiębiorcy wskazali także, że w ich mniemaniu dotacje „psują rynek”, ponieważ przedsiębiorcy ubiegają się o nie nie mając pewności o sukcesie przedsięwzięcia, na którego finansowanie się ubiegają. W przypadku, kiedy przedsiębiorca zainwestuje swój kapitał inaczej podchodzi do inwestycji.

Współpraca z pośrednikami finansowymi w ocenie kadry zarządzającej LRPO 2007-2013 na zrealizowanym na potrzeby niniejszego badania FGI została oceniona jako bardzo dobra, chociaż jak przyznano na spotkaniu współpraca z WFOŚiGW nie była prosta. Pośrednik ten stosował dodatkowe niewymagane przez IZ procedury kontroli, które wydłużały znacząco procedurę ubiegania się o finansowanie beneficjentów końcowych.

Beneficjenci IF poprzedniej perspektywy finansowej dostrzegli trudności dotyczące ubiegania się o finansowanie zewnętrzne, w związku z czym podali konkretne przykłady uproszczenia warunków przy aplikowaniu o środki zwrotne. Według nich powinno się uprościć procedury i dokumentację, ponieważ przedsiębiorcy zwracali często podczas rozmów uwagę na trudności z jej wypełnianiem. Do najpilniejszych kwestii wymagających wprowadzenia zidentyfikowano precyzyjne procedury, zwłaszcza w obszarze opodatkowania środków. Do kolejnych barier w rozwoju inżynierii finansowej można również wskazać skomplikowane i niejasne procedury związane z realizacją projektów przez pośredników finansowych oraz niewystarczająca promocja instrumentów zwrotnych. Wdrażanie przez pośredników instrumentów zwrotnych jest utrudnione przez niski poziom stratości, a także ograniczenia kwotowe i okres kredytowania. Na podstawie analizy poprzedniej perspektywy finansowej do najkorzystniejszych ekonomicznie dla przedsiębiorstw form finansowania zaliczyć można zarówno preferencyjne pożyczki i kredyty, jak i bezzwrotne dotacje. Zgodnie z powyższym należy podjąć w perspektywie finansowej 2014-2020 szereg działań służących promocji inżynierii finansowej, zaangażować lokalne i regionalne władze w celu dotarcia do przedsiębiorców zlokalizowanych na terenie małych miejscowości, oraz nagłaśniania dobre praktyki w zakresie skuteczności instrumentów zwrotnych i korzyści, jakie wiążą się z ich wykorzystaniem.

Realizacja przedsięwzięć przez lubuskich przedsiębiorców z udziałem pożyczek/poręczeń udzielonych w ramach instrumentów finansowych wspartych w ramach Działania 2.5 LRPO przyniosła im w większości oczekiwane efekty w postaci wzrostu zwiększenia innowacyjności, czy też zwiększenia zatrudnienia. Tylko 11% ankietowanych przedsiębiorców stwierdziło, że otrzymane wsparcie nie przyniosło żadnych efektów lub też trudno powiedzieć jakie efekty przyniosło.

Jeżeli chodzi o działalność innowacyjną to warto zwrócić uwagę na wnioski i doświadczenia krajowe, poniżej przedstawione zostały najważniejsze konkluzje w tym zakresie z dokumentu „Ocena ex ante instrumentów finansowych w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój” z października 2014r.¹⁴⁷, w którym opisano szczegółowo skuteczność instrumentów finansowych w latach 2007-2013 w odniesieniu do wsparcia innowacyjności w skali ogólnopolskiej:

- ➔ w zakresie pożyczek:
 - ➔ standardowej oferty funduszy pożyczkowych nie można uznać za stymulującą aktywność innowacyjną przedsiębiorstw, ze względu na skalę udzielanego finansowania (średnia wartość pożyczki wynosiła 78 tys. złotych, najliczniejszą grupę stanowiły pożyczki w kwocie od 10 do 30 tys. złotych),
 - ➔ trudno ocenić efektywność innych instrumentów, tj. pożyczki na przedsięwzięcia inwestycyjne o charakterze innowacyjnym ze środków Funduszu Powierniczego JEREMIE województwa wielkopolskiego, Funduszu Pożyczkowego Wspierania Innowacji PARP ze względu na krótki okres funkcjonowania;
- ➔ w zakresie poręczeń:
 - ➔ dostępna w przeszłości oferta instrumentów gwarancyjnych nie zaspakajała potrzeb firm innowacyjnych,
 - ➔ dostępna oferta była stosunkowo droga, co wynikało z opłat prowizyjnych oraz naliczanych w przypadku niektórych funduszy pożyczkowych opłat za rozpatrzenie wniosku,
 - ➔ mało atrakcyjnym z punktu widzenia firm innowacyjnych był również obecny na rynku standard gwarantowanej wartości kredytu, w przedziale od 50% do 75%.

3.3 Charakterystyka i preferowane rodzaje IF w perspektywie 2014-2020

3.3.1 Ocena wraz z rekomendacjami proponowanej strategii inwestycyjnej, w tym opcji implementacyjnych

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jakie typy instrumentów finansowych są pożądane w województwie? Jakie są istotne różnice w tym zakresie w porównaniu z innymi województwami?
- ➔ Czy zaprogramowana strategia inwestycyjna RPO-L2020 z wykorzystaniem instrumentów finansowych jest optymalna?
- ➔ Czy zasadna jest realizacja wszystkich zaproponowanych instrumentów finansowych, o których mowa w projekcie RPO L2020 (w szczególności w kontekście potencjalnego popytu)?

W celu oceny strategii inwestycyjnej RPO-L2020 w niniejszym rozdziale została przeanalizowana zasadność stosowania IF we wszystkich Priorytetach Inwestycyjnych RPO-L2020. Podsumowanie analizy opartej o wyniki badań jakościowych oraz desk research przedstawiono poniżej.

- ➔ PI 1b, cel szczegółowy - Zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw

Zgodnie z zapisami RPO L2020 celem interwencji PI 1b w obszarze B+R kierowanej przedsiębiorstw jest wzmocnienie gospodarki regionalnej w oparciu o nowoczesne technologie i innowacyjne rozwiązania. Mając na uwadze wnioski diagnozy tego obszaru, stosunkowo niski poziom innowacyjności województwa w skali kraju oraz konkurencyjność oferty B+R, zachodzi konieczność podjęcia działań w celu pobudzenia działalności B+R oraz współpracy między sferą B+R oraz przedsiębiorstwami. **Inwestycje w ramach PI 1b są obarczone znacznym ryzykiem niepowodzenia, co jest charakterystyczne dla przedsięwzięć w obszarze działalności badawczo-rozwojowej, dlatego warto w ramach tego priorytetu rozważyć wyłącznie bezzwrotną formę dofinansowania. Jednak ze względu na to, że w dużej mierze są to**

¹⁴⁷ „Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007-2013”, PAG Uniconsult Sp. z o.o.-Taylor Economics sp. z o.o., Warszawa, marzec 2013, s. 68-76

także przedsięwzięcia komercyjne i przynoszące zyski, warto przeanalizować, czy w tym obszarze zasadne jest zastosowanie instrumentów zwrotnych. Istnieje możliwość zastosowania instrumentów typu pożyczka/poręczenie na prace B+R włącznie z etapem tzw. pierwszej produkcji, czy na zakup gotowych wyników badań. Fundusze do tej pory nie miały doświadczeń z tego typu projektami. Działalność funduszy pożyczkowych skupiała się w perspektywie 2007-2013 na inwestycjach rozwojowych w przedsiębiorstwach, w których element innowacji nie był wymagany. Ograniczeniem była maksymalna kwota udzielanej pożyczki, która mogła okazać się zbyt niska dla przedsiębiorcy realizującego projekt innowacyjny (500 tys. zł w przypadku Funduszu ODRA, 400 tys. zł w przypadku ARR S.A., 200 tys. zł Fundacja Przedsiębiorczość, 300 tys. zł - ECDF Sp. z o.o.). Fundusze poręczeniowe mają wyższe limity udzielanych poręczeń (w przypadku LFPK Sp. z o.o. jest to 1,4 mln zł a w przypadku funduszu POLFUND 3,3 mln zł), więc ich oferta była bardziej dostosowana do finansowania przedsięwzięć innowacyjnych¹⁴⁸. W **obszarze PI 1b kierowane są również liczne instrumenty z poziomu krajowego dlatego należy sprawdzić czy nie są one wystarczające i czy nie zaspokoja potrzeb w tym zakresie.**

➡ PI 3a, cel szczegółowy - Lepsze warunki do rozwoju MŚP

Wsparcie świadczone w ramach priorytetu 3a będzie miało na celu podniesienie konkurencyjności sektora MŚP poprzez stworzenie warunków do rozwoju nowych oraz funkcjonujących MŚP, również poprzez wsparcie profesjonalizacji usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu (IOB). Wsparcie skierowane jest do IOB, partnerstw MŚP, jednostek naukowych, jednostek badawczo-rozwojowych oraz jednostek samorządu terytorialnego. Kluczowym celem PI ma być stworzenie warunków do rozwoju nowych przedsiębiorstw dlatego też zasadne jest założenie, że celowi temu **nie służyłoby stosowanie instrumentów zwrotnych.**

➡ PI 3b, cel szczegółowy - Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP.

Biorąc pod uwagę cel jakim ma być rozwój i dywersyfikacja działalności firm lokalnych na rynki zagraniczne poprzez wprowadzenie nowych modeli biznesowych oraz charakter podejmowanych w tym kierunku działań (promocja gospodarcza regionu i ekspansja gospodarcza MŚP) zasadne wydaje się być **wsparcie świadczone w ramach dotacji, a nie instrumentów zwrotnych.** Instrumenty bezzwrotne mogą pobudzić badany obszar w wymaganym stopniu. Trzeba mieć też na uwadze, że angażowanie środków zwrotnych w przedsięwzięcia związane ze zdolnościami rozwojowymi MŚP na rynkach innych niż lokalny byłoby ryzykowne dla beneficjentów końcowych, bowiem obszar ten w dalszym ciągu jest słabo rozwinięty i w żaden sposób nie gwarantujący zwrotu inwestowanych środków. Rozważając zastosowanie instrumentów finansowych w sferze związanej z internacjonalizacją, trzeba zauważyć, że unijne przepisy prawne znacząco ograniczają możliwość wspierania działalności eksportowej. Tego typu ograniczenia pojawiają się w rozporządzeniu o wyłączeniach grupowych i rozporządzeniu o pomocy de minimis. Dotyczą one zakazu udzielania pomocy przyznawanej na działalność związaną z wywozem do państw trzecich lub państw członkowskich, produktów, tworzeniem i prowadzeniem sieci dystrybucyjnej lub innymi wydatkami bieżącymi związanymi z prowadzeniem działalności wywozowej. Dopuszczalna jest natomiast pomoc, związana z uczestnictwem w targach i misjach gospodarczych oraz na badania i doradztwo związane z przygotowywaniem działalności eksportowej.

➡ PI 3c, cel szczegółowy - Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP

Głównym beneficjentem priorytetu są przedsiębiorcy sektora MŚP, finansowanie jest przeznaczone na wsparcie i rozwój przedsiębiorstw MŚP w regionie. Charakter PI 3c jest podobny do Działów 2.1 i 2.2 LRPO 2007-2013 oraz części typów projektów realizowanych w ramach Działania 2.5 LRPO, w którym stosowane były instrumenty zwrotne. W ramach priorytetu planowane jest wsparcie na działania komercyjne, które jak najbardziej powinny przynieść finansowe korzyści beneficjentom

¹⁴⁸ Dane pozyskane od Zamawiającego

końcowym, dlatego **zasadne jest zastosowanie w niniejszym priorytecie instrumentu zwrotnego**. W ramach PI 3c RPO-L2020 realizowane będą projekty polegające na wdrożeniu wyników prac badawczo-rozwojowych zrealizowanych w wyniku przedsięwzięć przedsiębiorców MŚP w ramach PI 1b RPO-L2020. Zgodnie z ewaluacją ex-ante POIR 2014-2020 w PI 3c preferowane powinny być projekty wdrożeniowe będące rezultatem prac B+R współfinansowanych ze środków osi priorytetowej I (w ramach PI 1b), co zapewnia ciągłość finansowania beneficjentom tej osi. **W związku z powyższym beneficjenci PI 1b powinni być traktowani w preferencyjny sposób.**

W PI 3c instrumenty finansowe powinny być kierowane głównie do przedsiębiorców, którzy realizują projekty zakładające niższy poziom innowacyjności usługowej, produkcyjnej, czy organizacyjnej. Dotacje natomiast powinno się skierować na projekty wysoko innowacyjne, również do beneficjentów końcowych kontynuujących przedsięwzięcia zrealizowane w ramach PI 1b.

- PI 2c, cel szczegółowy - Zwiększone zastosowanie systemów teleinformatycznych w administracji publicznej

Główny cel PI to maksymalne wykorzystanie ekonomicznego i społecznego potencjału TIK, w szczególności Internetu, który stanowi ważny środek działalności gospodarczej i społecznej. Biorąc pod uwagę charakter projektów realizowanych w ramach PI należy zauważyć, że mają one specyfikę niekomercyjną, są to: inwestycje w infrastrukturę służącą zwiększeniu stopnia cyfryzacji, komunikacji i bezpieczeństwa przechowywania danych (w tym projekty z zakresu e-zdrowia, e-administracji, etc.), archiwizacja danych, digitalizacja i cyfryzacja zasobów, otwarcie publicznych zasobów w celu ponownego wykorzystania, uruchomienie platform wymiany informacji pomiędzy podmiotami (administracja publiczna, przedsiębiorstwa, ośrodki zdrowia, służby porządkowe i ratownicze oraz obywatelami) zapewniających bezpieczeństwo przesyłanych danych, rozwój elektronicznych platform usług administracji publicznej. Niekomercyjny charakter tego typu inwestycji sprzyja stosowaniu instrumentów bezzwrotnych. W przypadku zastosowania instrumentów zwrotnych konieczne byłoby zagwarantowanie środków na spłatę zaciągniętych zobowiązań, co w efekcie mogłoby spowodować jedynie wzrost wydatków instytucji bez zapewnienia dodatkowego źródła dochodu. **Nie jest więc zalecane w tym obszarze stosowanie instrumentów zwrotnych.**

- PI 4a, cel szczegółowy - Zwiększony udział produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego

Wsparcie w ramach PI 4a obejmie przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące budowy nowych źródeł wytwórczych energii wykorzystujących energię wodną, wiatrową, słoneczną, geotermalną oraz pochodzącą z biomasy i biogazu. Realizacja działań w ramach tego obszaru przyczyni się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Ponadto, realizacja tego typu przedsięwzięć może przyczynić się do powstania nowych miejsc pracy oraz umożliwi rozwój energetyki w kierunku zrównoważonym. Inwestycje w ramach PI 4a są obarczone znacznym ryzykiem niepowodzenia, co jest charakterystyczne dla przedsięwzięć w obszarze produkcji energii z OZE, jednak w dużej mierze są to przedsięwzięcia komercyjne i przynoszące zyski dlatego w tym obszarze **zasadne jest zastosowanie instrumentów zwrotnych**. IF możliwe jest w tym przypadku do zastosowania w połączeniu ze wsparciem dotacyjnym. Fundusze nie mają do tej pory doświadczenia w finansowaniu takich projektów. Ze względu na stosunkowo wysokie nakłady inwestycyjne projektów z zakresu OZE, konieczny jest długi okres finansowania oraz stworzenie nowego produktu finansowego.

- PI 4c, cel szczegółowy - Zwiększona efektywność energetyczna budynków w sektorze publicznym i mieszkaniowym

Planowane w ramach PI 4c działania dotyczą głębokiej modernizacji energetycznej budynków. Inwestycje związane z kompleksową modernizacją budynków przewidziane w priorytecie powinny

prowadzić do zapewnienia strumienia oszczędności gwarantującego, że poniesione koszty są uzasadnione z ekonomicznego punktu widzenia. Z tego względu projekty przewidziane w tym priorytecie mogą zostać sfinansowane przy pomocy instrumentów finansowych. **Mechanizm preferencyjnych pożyczek rekomenduje się zastosować w przypadku budownictwa mieszkaniowego, a także na budynki użyteczności publicznej, ponieważ modernizacja energetyczna przynosi policzalne konkretne oszczędności, które mogą być przeznaczane na spłatę zobowiązań.**

- PI 4e, cel szczegółowy - Ograniczenie niskiej emisji zanieczyszczeń z sektora transportu oraz ograniczenie odpływu pasażerów komunikacji publicznej.

Wsparcie w ramach PI 4e będzie udzielane na projekty, które będą stanowić istotny element wpływający na zrównoważony rozwój energetyczny województwa. Wsparcie w tym obszarze przyniesie wymierne korzyści, zarówno społeczne, jak i ekologiczno-energetyczne. Charakter tych działań dotyczy sektora transportu i komunikacji publicznej, co nie jest obszarem komercyjnym. W tym obszarze **zasadne jest więc zastosowanie jedynie instrumentów bezzwrotnych**. Ze względu na to, że jednostki samorządu terytorialnego nie mają większych kłopotów z pozyskaniem finansowania komercyjnego, naturalnie z wyjątkiem jednostek o wysokim zadłużeniu, uruchamianie specjalnego instrumentu finansowego dla kilku projektów wydaje się być nieuzasadnione, ponieważ koszty związane z jego przygotowaniem od przewyższyłyby korzyści.

- PI 4g, cel szczegółowy - Zwiększony udział energii wytwarzanej w kogeneracji

Działania wspierane w ramach tego priorytetu przyczynią się do realizacji zasad zrównoważonego rozwoju oraz rozwoju gospodarki niskoemisyjnej. Decentralizacja energetyki i stworzenie lokalnego rynku wytwarzania energii jest działaniem niezwykle ważnym i pożądanym, który pozwoli również na wypełnienie zobowiązań ekologicznych UE. Działanie to m.in. skierowane jest do przedsiębiorców MŚP. Inwestycje w ramach PI 4g są obarczone znacznym ryzykiem niepowodzenia, co jest charakterystyczne dla przedsięwzięć w obszarze energii wytwarzanej w kogeneracji, jednak w dużej mierze są to przedsięwzięcia przynoszące zyski. Dlatego w tym obszarze **zasadne jest zastosowanie instrumentów zwrotnych**. IF możliwe jest w tym przypadku do zastosowania w połączeniu ze wsparciem dotacyjnym. Fundusze nie mają do tej pory doświadczenia w finansowaniu takich projektów, co stwarza ograniczenia dla funduszy podobne jak w zakresie PI 4a.

- PI 5b, cel szczegółowy - Zwiększone bezpieczeństwo powodziowe w regionie

Priorytet obejmuje działania dotyczące rozwoju infrastruktury przeciwpowodziowej oraz wyposażenie specjalistycznych służby ratownictwa technicznego i przeciwpowodziowego w specjalistyczny sprzęt. Według dokumentu „Zagrożenia powodziowe województwa Lubuskiego”¹⁴⁹ województwo lubuskie jest obszarem silnie narażonym na występowanie powodzi. Przyczyną występowania wezbrań wody w regionie są wezbrania występujące na górnej Odrze i jej większych dopływach: Nysie Kłodzkiej, Bobrze i Nysie Łużyckiej. Ich przyczyną są najczęściej intensywne i długotrwałe opady deszczu. Na terenie województwa znajduje się 817,888 km wałów przeciwpowodziowych. Według *Zestawienia oceny stanu technicznego wałów przeciwpowodziowych na terenie województwa lubuskiego na podstawie danych z przeglądu jesiennego roku 2013*¹⁵⁰ stan techniczny wałów na terenie województwa jest niezadowalający. Tylko 16% wałów jest w dobrym stanie technicznym. Działania podejmowane w celu polepszenia infrastruktury przeciwpowodziowej i wyposażenia służb w specjalistyczny sprzęt przyczynią się do wzrostu bezpieczeństwa powodziowego w regionie co jest jednym z celów Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. Te uwarunkowania regionalne oraz niekomercyjny charakter przedsięwzięć podejmowanych w ramach priorytetu **uzasadnia podjęcie decyzji o niestosowaniu instrumentów zwrotnych**.

¹⁴⁹ Biuletyn informacji publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, www.bip.lubuskie.pl, 16.01.2015]

¹⁵⁰ Lubuski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, Zielona Góra, 2014

- ➔ PI 6a, cel szczegółowy - Zmniejszony poziom odpadów komunalnych podlegających składowaniu na terenie województwa lubuskiego.

Głównym celem działań podejmowanych w ramach PI 6a będzie uporządkowanie sektora gospodarki odpadami, zarówno komunalnymi, jak i innymi, w tym odpadami niebezpiecznymi. Zważywszy na konieczność tworzenia rozwiązań spójnych na poziomie regionalnym, zakładać należy konieczność ponoszenia dużych nakładów na tego typu inwestycje – co w przypadku JST może być niemożliwe do realizacji. Stąd wspieranie tego typu przedsięwzięć instrumentami bezzwrotnymi jest zasadne, mimo że zgodnie z propozycjami MIIR – tego typu inwestycje mogłyby być objęte wsparciem zwrotnym (byłoby to jednak zasadne tylko w przypadku projektów czysto komercyjnych). Warto tu podkreślić, że projekty w zakresie gospodarki odpadami będą wspierane mechanizmami zwrotnymi w ramach POIIS 2014-2020 poprzez wykorzystanie doświadczeń NFOŚiGW. Dlatego też w ramach niniejszego priorytetu **nie jest zasadne stosowanie instrumentów zwrotnych**.

- ➔ PI 6b, cel szczegółowy - Zwiększona liczba mieszkańców regionu korzystających z oczyszczalni ścieków

Głównym celem PI 6b jest poprawa stanu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Niedorozwój gospodarki ściekowej w województwie znacząco wpływa na stan zanieczyszczenia wód. Charakter podejmowanych działań nie jest komercyjny, JST i ich jednostki organizacyjne mogłyby mieć ograniczone możliwości spłaty pożyczek zaciągniętych na ten cel. Koszty poniesionych nakładów poszczególne JST mogą uwzględnić w kalkulacji dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków, jednak nawet to nie gwarantuje wystarczającego strumienia płatności pozwalającego na wsparcie w formie instrumentów zwrotnych. Z uwagi na powyższe **nie rekomenduje się zastosowania w niniejszym priorytecie instrumentów zwrotnych**.

- ➔ PI 6c, cel szczegółowy - Zwiększona liczba mieszkańców regionu korzystających z dóbr dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego.

W ramach tego priorytetu podejmowane będą działania dotyczące ochrony zabytków oraz rozwoju zasobów kultury, w tym poprawy jakości funkcjonowania instytucji kultury. Niekomercyjny charakter projektów możliwych do realizacji w ramach tego priorytetu **uzasadnia wsparcie dotacyjne**.

- ➔ Priorytet 6d, cel szczegółowy - Ochrona różnorodności biologicznej regionu

Planowane na etapie realizacji przedsięwzięcia dotyczą wielu aspektów oraz obszarów, w tym rozwoju niezbędnej infrastruktury, finansowania programów ochrony przyrody oraz nowoczesnych programów edukacyjnych, a także wykorzystania lokalnych zasobów przyrodniczych, przy czym najważniejszą przesłanką dla realizowanych przedsięwzięć w tym priorytecie jest aspekt ochrony przyrody. Działania w ramach priorytetu nie mają charakteru komercyjnego. W związku z tym **zasadne jest objęcie tego typu inwestycji wyłącznie wsparciem bezzwrotnym**.

- ➔ PI 7b, cel szczegółowy - Poprawiona zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa regionu w ruchu drogowym.

Rozwój sektora transportowego ma strategiczne znaczenie dla województwa. Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, główne zastrzeżenia w zakresie infrastruktury transportowej województwa dotyczą złego stanu technicznego części dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich, a także braku obwodnic omijających centra dużych miast. Niekomercyjny charakter działań podejmowanych w ramach priorytetu oraz duże potrzeby regionu w zakresie infrastruktury drogowej w pełni uzasadniają decyzje o **wspieraniu jedynie w formie bezzwrotnej**.

- ➔ PI 7d, cel szczegółowy - Poprawiona zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa regionu w ruchu kolejowym.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 mówi również o niezadowalającym stanie sieci kolejowej w województwie oraz o potrzebie zwiększenia znaczenia transportu kolejowego, jako wytwarzającego najmniej zanieczyszczeń. W ramach priorytetu planowane są działania dotyczące modernizacji sieci linii kolejowych, zakup taboru kolejowego, a także modernizacja infrastruktury dworców kolejowych. Specyfika tego sektora w województwie uzasadnia **zastosowanie instrumentów bezzwrotnych**.

- PI 8i, cel szczegółowy - Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, tj. kobiet, osób w wieku 50+, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych i osób o niskich kwalifikacjach.

Wsparcie kierowane do osób pozostających bez pracy, szczególnie: kobiet, osób w wieku 50+, osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych i osób o niskich kwalifikacjach, **powinno być finansowane za pomocą instrumentów bezzwrotnych** zważywszy na to, że są to osoby o szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.

- PI 8iii, cel szczegółowy - Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy

Planowane działanie ma na celu pobudzenie przedsiębiorczości i powstanie nowych przedsiębiorstw sektora MŚP. Beneficjentami działania są osoby zainteresowane założeniem działalności gospodarczej, jest to cel komercyjny, przynoszący zyski w związku z czym **zasadne jest w tym zakresie zastosowanie instrumentów zwrotnych**. Instrumenty finansowe możliwe są w tym obszarze do zastosowania w połączeniu z formami bezzwrotnego wsparcia¹⁵¹. Wsparcie bezzwrotne mogłoby być przeznaczone dla osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy na doradztwo i szkolenia na etapie zakładania działalności (np. przygotowanie biznesplanu, szkolenie dotyczące instrumentów finansowych i możliwych form montażu finansowego). Po założeniu działalności przedsiębiorcy mogliby wnioskować o pożyczkę (z lub bez poręczenia) na realizację określonego w biznesplanie przedsięwzięcia.

- PI 8iv, cel szczegółowy - Wzrost aktywności zawodowej osób wyłączonych z rynku pracy z powodu opieki nad małymi dziećmi

Podobnie jak w Priorytecie Inwestycyjnym 8i zważywszy na charakter odbiorców działań podejmowanych w ramach priorytetu **zastosowanie instrumentów bezzwrotnych jest w pełni uzasadnione**.

- PI 8v, cel szczegółowy - Dostosowanie przedsiębiorstw i ich pracowników do zmian zachodzących w gospodarce. Upowszechnienie aktywizacji zawodowej osób zwolnionych lub przewidzianych do zwolnienia.

Planowane działania w zakresie PI 8v to wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych, a także dostarczanie kompleksowych usług (szkoleniowych, doradczych, diagnostycznych) odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw w oparciu o system popytowy. Charakter działań podejmowanych w ramach priorytetu w pełni uzasadnia **udzielanie wsparcia jedynie w formie dotacyjnej**.

- PI 8vi, cel szczegółowy - Wzrost możliwości zatrudnienia lub utrzymania zatrudnienia przez osoby zagrożone opuszczeniem rynku pracy ze względu na stan zdrowia, w szczególności osoby 50+.

¹⁵¹ Fundusze posiadają obecnie produkty przeznaczone na cel objęty tym PI: produkt pn. „Dodaj pieniądze do pomysłu” oferowany przez Lubuski Fundusz Pożyczkowy, działający w strukturach Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze, w ramach Działania 6.2 „Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, produkt pn. „Poręczenie na Start” oferowany przez POLFUND S.A. w ramach Programu Ramowego na rzecz konkurencyjności i Innowacji Unii Europejskiej 2007-2013, produkt pn. Pożyczka „Standard” oferowany przez fundusz pożyczkowy ECDF Sp. z o.o. utworzony w ramach działania 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu LRPO 2007-2013

W ramach PI8vi planowane jest wspieranie działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz wczesną diagnostykę w zakresie chorób mających największy wpływ na aktywność zawodową. Działania te są zakładane wobec osób, które nie są w stanie ze względów zdrowotnych kontynuować zatrudnienia na swoim stanowisku pracy i konieczne jest w ich przypadku przeprowadzenie programów przekwalifikowania i zmiany stanowiska/miejsca pracy albo programów modyfikujących stanowisko pracy w aspekcie negatywnego wpływu na zdrowie, by dalsze wykonywanie obowiązków służbowych nie pogarszało stanu zdrowia pracowników. Co do zasady, wsparcie kierowane będzie do osób w wieku aktywności zawodowej, a w przypadku działań zdrowotnych, do osób narażonych na ryzyko wystąpienia chorób oraz określonych w poszczególnych programach profilaktycznych. Wyjątkowo niekorzystna sytuacja odbiorców działań podejmowanych w ramach priorytetu w pełni uzasadnia **zastosowanie instrumentów bezzwrotnych**.

- ➔ PI 9i, cel szczegółowy - Wzrost zdolności do zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Województwo Lubuskie osiąga jeden z najwyższych w kraju wskaźników zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym (37% w 2011 roku, przy wartości wskaźnika dla całej Polski 27%)¹⁵². Dlatego zarówno specyfika regionalna jak i charakter podejmowanych w ramach priorytetu działań, sprawia, że decyzja o stosowaniu **wyłącznie instrumentów bezzwrotnych jest uzasadniona**.

- ➔ PI 9iv, cel szczegółowy - Zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Ze względu na specyficzny i niekomercyjny charakter realizowanych w ramach priorytetu projektów, nie generujących bezpośrednich przychodów finansowych **udzielanie wsparcia wyłącznie o charakterze dotacji jest zasadne**.

- ➔ PI 9v, cel szczegółowy - Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia

W ramach priorytetu planowane są działania skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez wsparcie podmiotów ekonomii społecznej. Ze względu na specyfikę podmiotów ekonomii społecznej **decyzja o zastosowaniu instrumentów bezzwrotnych jest uzasadniona. Dla podmiotów ekonomii społecznej prowadzących działalność gospodarczą rozważyć można także instrumenty zwrotne, chociaż takie będą kierowane z programu krajowego POWER**.

- ➔ PI 10i, cel szczegółowy - Zwiększenie liczby miejsc w edukacji przedszkolnej i podniesienie kompetencji uczniów w przedszkolach. Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Podejmowane działania mają charakter niekomercyjny, nie generują bezpośredniego zysku finansowego, a więc w przypadku tego priorytetu **zastosowanie instrumentów bezzwrotnych jest w pełni uzasadnione**.

- ➔ PI 10iii, cel szczegółowy - Upowszechnienie kształcenia ustawicznego osób dorosłych, w tym będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Według propozycji Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju działania w obszarze kształcenia ustawicznego, wspieranie edukacji formalnej i pozaformalnej osób dorosłych może odbywać się poprzez udzielenie pożyczek/dotacji umożliwiających sfinansowanie kosztów udziału tych osób w wszelkich typach kursów, szkoleniach, jak również zajęć na studiach wyższych i podyplomowych oraz w szkołach dla dorosłych. W ramach PI beneficjentami końcowymi wsparcia będą osoby

¹⁵² Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, 2014

dorośle, które byłyby zainteresowane podwyższaniem własnych kwalifikacji. W ramach PI 90% środków zostanie przeznaczone na wsparcie osób najbardziej potrzebujących, tj. starszych i o niskich kwalifikacjach. Biorąc to pod uwagę w ramach priorytetu **zaleca się zastosowanie instrumentów bezzwrotnych**.

- ➔ PI 10 iv, cel szczegółowy - Zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i placówek oświatowych kształcenia zawodowego. Zwiększenie umiejętności zawodowych osób dorosłych.

W ramach Priorytetu inwestycyjnego 10iv będą realizowane działania ukierunkowane na rozwój kompetencji, kwalifikacji i umiejętności przyszłych pracowników (w tym osób niepełnosprawnych), między innymi dzięki wsparciu nauczania zawodowego poprzez praktyczną i nowoczesną naukę zawodu oraz podnoszenie kompetencji kadry w zakresie kształcenia zawodowego, a także poprzez współpracę z potencjalnymi pracodawcami z regionu. W ramach PI 10iv będą realizowane działania skierowane do jednostek systemu oświaty realizujących kształcenie zawodowe w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby związane z poprawą ich funkcjonowania. Jako, że działanie jest skierowane na rozwój kompetencji młodzieży (szkolnictwo zawodowe), a także osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy tj. wsparcie dla osób dorosłych w tym zwłaszcza osób w wieku powyżej 50 lat, osób niepełnosprawnych, osób o niskich kwalifikacjach, osób zamieszkujących tereny wiejskie, tzw. biednych pracujących, **zastosowanie instrumentów bezzwrotnych jest uzasadnione**.

- ➔ PI 9a, cel szczegółowy - Poprawiona dostępność wysokiej jakości infrastruktury zdrowotnej. Poprawiona jakość infrastruktury społecznej uwzględniająca obszary deficytowe.

Zakładane efekty podejmowanych w ramach priorytetu przedsięwzięć nie mają charakteru rynkowego, dotyczą obszaru infrastruktury zdrowotnej i społecznej, dlatego **najlepszą formą wsparcia w tym przypadku są oferowane instrumenty bezzwrotne**.

- ➔ PI 9b, cel szczegółowy -Zmniejszenie zagrożenia ubóstwem na obszarach marginalizowanych.

W ramach PI 9b RPO-L2020 wsparcie przeznaczone jest na zadania dotyczące kompleksowej rewitalizacji fizycznej zdegradowanych terenów przemysłowych, powojсковych, wiejskich i miejskich. Projekty mogą dotyczyć przebudowy lub adaptacji zdegradowanych budynków, obiektów, terenów i przestrzeni w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych lub rekreacyjnych, turystycznych. Działania inwestycyjne realizowane w ramach tego PI mają przede wszystkim służyć rozwiązywaniu zdiagnozowanych na rewitalizowanym obszarze problemów społecznych. Ze względu na zdiagnozowane w ramach pracy nad Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 duże zagrożenie obszarów województwa zjawiskiem marginalizacji społecznej i ekonomicznej, do których skierowane są działania w ramach Priorytetu, a działania te nie generują zysków finansowych **zastosowanie wsparcia wyłącznie w formie dotacji jest uzasadnione**. Na obecnym etapie nie jest zasadne w ramach PI 9b wdrażanie instrumentów finansowych, nie ma bowiem w ramach tego priorytetów projektów, które byłyby możliwe do finansowania w formie zwrotnej, a jednocześnie prowadziły do osiągnięcia wyznaczonych celów i wymogów stawianych dla tego priorytetu inwestycyjnego.

- ➔ PI 10a, cel szczegółowy - Zwiększona dostępność wysokiej jakości edukacji przedszkolnej. Lepsza jakość infrastruktury edukacji ogólnej na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym. Zwiększona dostępność oraz poprawa warunków kształcenia i szkolenia zawodowego.

Zakładane efekty przedsięwzięć nie mają charakteru rynkowego, nie generują bezpośrednich zysków finansowych dlatego **najlepszą formą wsparcia są instrumenty bezzwrotne**.

Podsumowanie

Powyższa analiza pokazuje, że obecny brak instrumentów zwrotnych w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych może znajdować uzasadnienie w specyficznych uwarunkowaniach regionu, a także charakterze planowanych przedsięwzięć lub beneficjentów końcowych. Dodatkowo, część z obszarów będzie mogła być objęta wsparciem zwrotnym z pozycji programów krajowych. Zaproponowane formy finansowania pozwalają na osiągnięcie celów programu, dlatego nie ma potrzeby stosowania alternatywnych form wsparcia służących realizacji celów. Jak zauważa M. Szczepański, instrumenty zwrotne „powinny finansować jedynie projekty generujące dochód”¹⁵³.

Warto zwrócić uwagę, że dotychczas wsparcie zwrotne w regionie kierowane było do sektora MŚP. Już na etapie badania „Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia”¹⁵⁴ zwracano uwagę na to, że istnieją i będą istnieć obszary wymagające wsparcia głównie dotacyjnego (obszary ważne z punktu widzenia rozwoju regionu czy społeczności regionu – o czym była mowa w analizie poszczególnych priorytetów).

Jedną z przeszkód w rozwijaniu mechanizmów zwrotnych jest krótki czas spłaty zobowiązania oraz pogarszająca się w wyniku kryzysu finansowego kondycja finansowa, co jest problemem zarówno dla przedsiębiorców jak i JST w regionie. Zgodnie bowiem z diagnozą sytuacja przedsiębiorców w ostatnich latach znacznie się pogorszyła i skłonność do zaciągania przez nich kolejnych zobowiązań (szczególnie zwrotnych) może być znacznie niższa. Sytuacja JST również nie skłania ich do zaciągania zobowiązań, które w krótkim czasie wymagać będą zwrotu. Optymalnym sposobem na ożywienie w tym zakresie mogą być formy bezzwrotnego wsparcia, które w dalszej mierze przyczynić będą się w największej mierze do realizowania celów rozwojowych.

Podsumowując, można stwierdzić, że zastosowanie IF w obecnej wersji RPO-L2020 PI 3c i 8iii jest jak najbardziej zasadne. Powinno się również je rozważyć w kilku innych priorytetach, ale nie we wszystkich, które były wskazane w kwietniowej wersji RPO-L2020. Jednakże należy mieć na uwadze, że z jednej strony – jest to analiza ogólna, oparta o literaturę przedmiotu i wyniki badań jakościowych, a z drugiej strony – w trakcie trwania perspektywy finansowej 2014-2020 mogą zaistnieć przesłanki do podjęcia decyzji o objęciu instrumentami zwrotnymi innych działań/priorytetów. Z pewnością warto przeprowadzić ocenę mid-term w tym zakresie, która pozwoli ocenić w pełni zasadność funkcjonowania systemu instrumentów zwrotnych w województwie i wskaże możliwe zmiany na przyszłość.

Na podstawie analizy RPO - L2020 można przyjąć, że w ofertach instrumentów finansowych przewidziane są pożyczki i poręczenia, które mają być wdrażane z poziomu regionalnego. W ramach niniejszego badania zasadność zastosowania IF sprawdzana jest dla: PI 1b, 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii oraz 9v. Jednak analiza luki finansowej dla PI 1b i 9v wykazała, że nie jest zasadne w ramach tych priorytetów wdrażać IF, dlatego nie zostały one ujęte w tabeli. W RPO-L2020 nie są przewidziane instrumenty w postaci inicjatywy JEREMIE, ani JESSICA. Dokapitalizowani w ramach RPO-L2020 pośrednicy finansowi zaplanowane regionalne produkty IF będą oferować beneficjentom końcowym na terenie województwa lubuskiego. W ramach priorytetów inwestycyjnych, w ramach których analizowane są IF proponuje się wdrożenie konkretnych produktów finansowych:

¹⁵³ M. Szczepański, *Poza dotacyjne instrumenty finansowe w polityce spójności UE po 2013 roku – wymiar wspólnotowy i krajowy. Analiza propozycji KE dotyczącej rozszerzenia zakresu stosowania instrumentów inżynierii finansowej w polityce spójności po 2013 roku*, Warszawa 2011

¹⁵⁴ *Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia*, Szczecin 2013

Tabela 17 Typy IF dla priorytetów inwestycyjnych RPO-L2020

PI	Typ IF - Produkt finansowy	Opis/Uzasadnienie proponowanego typu IF
3c	Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe wspierające plany inwestycyjne oraz obrotowe szerokiej grupy mikro, małych i średnich przedsiębiorców	Działania mają na celu podniesienie konkurencyjności sektora MŚP poprzez stworzenie warunków do rozwoju nowopowstałych i funkcjonujących MŚP, rozwój MŚP poprzez wsparcie działalności eksportowej, co ma sprzyjać umiędzynarodowieniu ich oferty, a także wzmocnienie pozycji lubuskich podmiotów na globalnym rynku. Projekty polegają na dofinansowaniu funduszy pożyczkowych, które będą udzielały pożyczek i poręczeń głównie lokalnym MŚP. Nie planuje się w tym narzędziu szczególnych ograniczeń dostępu. Fundusz ma udzielać pożyczek na cele inwestycyjne oraz na cele obrotowe, ale tylko związane z realizacją inwestycji. Podstawowym narzędziem będzie pożyczka oprocentowana preferencyjnie . Natomiast kwestie związane z analizą ryzyka oraz przyjmowanym zabezpieczeniem powinny być traktowane standardowo. Dany instrument finansowy pośrednio przyczyni się do wniesienia wkładu w osiąganie celów PI 3a, 3b poprzez dokapitalizowanie pośredników finansowych.
4a, 4c, 4g	Fundusze pożyczkowe wspierające plany inwestycyjne w zakresie gospodarki niskoemisyjnej	Działanie polega na dofinansowaniu funduszy pożyczkowych, które będą udzielały pożyczek w zakresie inwestycji w OZE, termomodernizacji, projektów w celu przejścia na gospodarkę niskoemisyjną. Nie planuje się w tym narzędziu szczególnych ograniczeń dostępu. Fundusz ma udzielać pożyczek na cele inwestycyjne oraz na cele obrotowe, ale tylko związane z realizacją inwestycji OZE. Podstawowym narzędziem będzie pożyczka oprocentowana preferencyjnie . Natomiast kwestie związane z analizą ryzyka oraz przyjmowanym zabezpieczeniem powinny być traktowane standardowo.
8iii	Pożyczki na rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej	Pożyczki przeznaczone na rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej będą udzielane beneficjentom końcowym na preferencyjnych warunkach . Celem działania jest rozwój przedsiębiorczości oraz tworzenie nowych miejsc pracy jako elementów rozwoju rynku pracy, przeciwdziałaniu bezrobociu i promowaniu zatrudnienia, zatem do grupy beneficjentów końcowych należą osoby pozostające bez zatrudnienia oraz osoby pracujące chcące założyć działalność gospodarczą.

Źródło: Opracowanie własne

Z punktu widzenia respondentów badań terenowych najbardziej pożądanym instrumentem jest pożyczka. Respondenci zazwyczaj nie wskazują jakiego rodzaju miałyby to być pożyczka, ale podkreślają, że ważna jest dla nich wysokość możliwej do pozyskania kwoty. Chociaż wiele osób wskazało również, że bardzo dobrze odbieranym produktem finansowym, na który jest zapotrzebowanie są poręczenia. Jednak w porównaniu do pożyczki były one wskazywane w dużo mniejszym stopniu. Najczęściej podkreślaną zaletą produktu jest łatwość jego uzyskania. Przedsiębiorcy korzystają z poręczenia nie tylko ze względu na brak innego zabezpieczenia. Poręczenie jest wygodniejszą formą zabezpieczenia niż np. ustanawianie hipoteki na nieruchomości, czy zastawu kaucyjnego na maszynach i urządzeniach. Dla niektórych przedsiębiorców poręczenie jest jedyną możliwością zwiększenia skali działania, bo bez niego w ogóle nie zrealizowaliby inwestycji rozwojowej. Mimo wyrażonej przez respondentów badania chęci korzystania z pożyczek z danych ogólnopolskich wynika, że w województwie lubuskim jak i innych polskich województwach najwięcej inwestycji pochodzi ze środków własnych. Sytuację taką widać zwłaszcza wśród mikro przedsiębiorców. Oni w przeważającej większości korzystają ze środków własnych. Taki stan rzeczy można interpretować jako wynik obaw najmniejszych przedsiębiorców o to, czy w przyszłości będą w stanie spłacać swoje zobowiązania. Dlatego też w pierwszej kolejności decydują się na wybór środków własnych. Poza tym, banki nie są skłonne udzielać mikroprzedsiębiorcom kredytów, ponieważ wątpią w ich stabilność na rynku i stałe dochody. Tymczasem małe i średnie firmy częściej wskazują na zewnętrzne źródła finansowania. O kredycie bankowym mówi około 50% firm. W przypadku wykorzystywania funduszy unijnych, najlepiej radzą sobie z tym średnie firmy. Z tych środków korzysta obecnie prawie jedna trzecia z nich. To znaczna różnica w porównaniu z małymi firmami, wśród których z unijnych pieniędzy korzysta tylko ok. 10%, i firmami mikro, gdzie ten odsetek wynosi zaledwie 5%¹⁵⁵. **Jeśli chodzi**

¹⁵⁵ MŚP pod Lupą, Europejski Program Modernizacji Polskich Firm, 2011

o oczekiwania przedsiębiorstw dotyczące preferowanych źródeł finansowania to kredyty bankowe są najbardziej popularnym źródłem zewnętrznego finansowania w Polsce, a także w całej Europie¹⁵⁶. Najpopularniejszym zewnętrznym źródłem finansowania małych i średnich przedsiębiorstw są kredyty krótkoterminowe, z których korzystają one chętniej niż firmy duże. W wypadku wszystkich przedsiębiorstw najczęściej stosowanym finansowaniem zwrotnym są kredyty i pożyczki obrotowe, następnie leasingi i kredyty inwestycyjne. Zdecydowanie najrzadszym zjawiskiem jest natomiast zewnętrzne finansowanie kapitałowe. Finansowanie zwrotne wykorzystywane jest w większym stopniu przez firmy większe niż mniejsze, za wyjątkiem pożyczek od rodziny lub znajomych, które są szczególnie popularne wśród mikro i małych przedsiębiorców. Korzystanie z dotacji jest zdecydowanie częstsze w wypadku firm większych. Jednocześnie największe różnice w korzystaniu z zewnętrznego finansowania występują dla firm mikro, firmy te dzieli od firm małych znacznie większa przepaść, niż firmy małe od dużych i średnich. Należy podkreślić, że **znaczna część przedsiębiorstw nie korzysta z żadnych form zewnętrznego finansowania.** Takie kształtowanie się źródeł finansowania jest wynikiem działania zarówno czynników popytowych jak i podażowych. Przyczyny nieubiegania się o finansowanie zwrotne są silnie zróżnicowane w zależności od wielkości przedsiębiorstwa, jednak we wszystkich główną przyczyną jest chęć finansowania działalności ze środków własnych. Takie wnioski pokazały również wyniki CATI. Jednocześnie dla mniejszych firm zdecydowanie większą wagę mają takie czynniki jak obawa przed zadłużeniem i skomplikowane procedury, a w mniejszym stopniu także przekonanie o niezdolności obsługi zadłużenia i założenie o niespełnianiu kryteriów¹⁵⁷.

3.3.2 Charakterystyka zapotrzebowania na inwestycje w ramach poszczególnych obszarów, celów tematycznych oraz priorytetów inwestycyjnych RPO-L2020

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jaka jest wielkość luki finansowej/kapitałowej w zakresie dostępu do finansowania zewnętrznego, m.in. w obszarze przedsiębiorstw oraz w zakresie działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej?
- ➔ Czy zidentyfikowana luka finansowa/kapitałowa jest zróżnicowana ze względu na branżę, obszar (z uwzględnieniem proponowanych obszarów inteligentnej specjalizacji)? Jakiego rodzaju podmiotów (m.in. przedsiębiorstw, jst) obejmuje luka finansowa/kapitałowa – w rozbiciu na wielkość, okres funkcjonowania, etap rozwoju (dot. przedsiębiorstw), formę prawną i inne istotne kryteria różnicujące potencjalnych beneficjentów?
- ➔ Ile podmiotów i jakie pozostają w obszarze luki finansowej/kapitałowej w województwie lubuskim?
- ➔ Jaka jest wartość zapotrzebowania w województwie lubuskim potencjalnych beneficjentów RPO-L2020 na finansowanie zewnętrzne (obecne i prognozowane)?

3.3.2.1 Zasadność kierowania IF do poszczególnych beneficjentów końcowych IF

Tak jak opisano to wcześniej analizując stronę popytową IF, głównymi beneficjentami końcowymi instrumentów finansowych w RPO-L2020 są przedsiębiorcy MŚP oraz osoby zamierzające rozpocząć własną działalność gospodarczą, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, a także jednostki naukowe, spółdzielnie mieszkaniowe i zarządzający wspólnotami mieszkaniowymi oraz podmioty ekonomii społecznej. Konieczność ujęcia wszystkich grup jako beneficjentów IF wymaga analizy.

Przedsiębiorcy MŚP i osoby zamierzające rozpocząć działalność gospodarczą

Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, jak i osoby, które dopiero chcą złożyć działalność gospodarczą, jak było to podkreślone wcześniej, mają poważne problemy z uzyskaniem kredytów

¹⁵⁶ Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, IBS, Warszawa 2013

¹⁵⁷ J.w.

ze źródeł komercyjnych. Wnioski z przeprowadzonych IDI z pożyczkobiorcami w ramach Działania 2.5 LRPO 2007-2013 pokazują, że wielokrotnie przedsiębiorcy nie spełniają warunków, aby otrzymać kredyt komercyjny lub muszą zastawiać swoje maszyny czy inny posiadany sprzęt, aby posiadać odpowiedni kapitał własny, co jest dodatkowym utrudnieniem. Banki obawiają się pożyczać pieniądze na niepewne inwestycje, tym bardziej, że w województwie lubuskim jest bardzo wysoki współczynnik zamykania działalności gospodarczych przez przedsiębiorców MŚP w dość szybkim czasie. Ważne jest jednak, aby sektor MŚP rozwijał się, powstawało coraz więcej firm, dlatego **skierowanie IF do tej grupy beneficjentów jest jak najbardziej zasadne.**

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne

Z przeprowadzonego badania CATI wynika, że JST oraz jednostki organizacyjne JST nie były w dużym stopniu zainteresowane w ubiegłej perspektywie pożyczkami spoza sektora bankowego. Jedynie 16% przedstawicieli tych grup ubiegało się o takie pożyczki. Jednostki organizacyjne JST najczęściej ubiegały się natomiast o dotację (52% respondentów). Sytuacja ta może wynikać ze słabej kondycji finansowej jednostek. Tak jak zostało to podkreślone w diagnozie badania są one znacząco zadłużone, co prawdopodobnie skutkuje tym, że nie mają warunków, aby ubiegać się o instrumenty zwrotne, potrzebują finansowania w postaci grantów. Kredyt natomiast był najbardziej popularnym źródłem finansowania w poprzedniej perspektywie finansowej, o który ubiegały się JST, 76% z nich ubiegało się o kredyt bankowy. Ważną informacją z punktu widzenia luki finansowej jest to, że 98% z nich otrzymało go. Powszechnie uważa się, że jednostki samorządu terytorialnego należą do najbardziej wiarygodnych i ekonomicznie bezpiecznych klientów banków, ponieważ mają stałe, pewne dochody, ich gospodarka finansowa jest jawna, ustawa o finansach publicznych uniemożliwia im zbyt duże zadłużanie się, a także są ustawowo zobligowane do terminowego regulowania zobowiązań¹⁵⁸. **W** związku z tym banki chętnie udzielają im finansowania zwrotnego. **W** takiej sytuacji nie jest zasadne kierowanie do nich instrumentów finansowych. Zasadniczym argumentem przemawiającym za tym jest fakt, iż oferowanie im IF blokuje znaczne środki finansowe innym potrzebującym grupom beneficjentów. Tymczasem można je przeznaczyć na inne cele, zarówno w formie dotacji, jak i instrumentów finansowych. Ponadto, inwestycje niekomercyjne, które nie przynoszą zysków co do zasady powinny być finansowane z bezzwrotnych instrumentów, ponieważ JST, jak i ich jednostki organizacyjne nie będą miały funduszy, aby zwrócić zobowiązania. **Nie jest więc zasadne kierowanie instrumentów finansowych do powyższych grup.**

Jednostki naukowe i B+R

W diagnozie niniejszego badania pokazano, że w województwie działa obecnie 9 uczelni wyższych, w tym 3 publiczne i 52 jednostki naukowo badawcze oraz Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Do jednostek, które działają w sektorze B+R można zaliczyć również duże przedsiębiorstwa, które zlokalizowane są głównie w okolicach Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego, które działają komercyjnie i cechują się w dużej mierze wysokimi zyskami. Co do zasady, IF nie powinny być kierowane do dużych przedsiębiorstw, ponieważ mają one możliwość bez większych problemów zaciągnięcia kredytu komercyjnego. **Instrumenty zwrotne mogłyby być jedynie kierowane do przedsiębiorców MŚP, którzy prowadzą działalność innowacyjną, co zostanie rozważone w późniejszej części dotyczącej analizy luki finansowej w ramach PI 1b.**

Podmioty ekonomii społecznej

Jak pokazała diagnoza obszaru podmiotów ekonomii społecznej w województwa lubuskim, są to jednostki młode i dość małe. Jak podkreślono to na FGI, zorganizowanym na cele niniejszego badania, mają duże problemy w uzyskaniu kredytu komercyjnego. Wg uczestników spotkania jest to dla nich praktycznie niemożliwe. Podmioty ekonomii społecznej, które nie prowadzą działalności

¹⁵⁸ Joanna Nagiełło, Zdolność kredytowa jako element potencjału finansowego jednostek samorządu terytorialnego, Studia Regionalne i Lokalne nr 3(25)/2006

gospodarczej, a funkcjonują wyłącznie jako jednostki działające społecznie nie mają wystarczających środków na zwrotne formy finansowania. A zatem do nich powinny być kierowane granty. Natomiast **PES, które prowadzą w ramach swojej działalności przedsiębiorstwo powinny zostać beneficjentem końcowym IF.** Mają one jako niewielkie przedsiębiorstwa utrudnione warunki na rynku, bardzo ciężko pozyskać im kredyt komercyjny, w związku z czym powinny zostać do tej grupy skierowane zwrotne instrumenty finansowe.

Podsumowanie

W związku z powyższym, zapotrzebowanie na instrumenty finansowe w województwie lubuskim zostanie rozpatrzone poniżej dla określonych priorytetów inwestycyjnych (określonych jako zasadne do wdrożenia w ich ramach IF) dla przedsiębiorców MŚP w PI 1b (konsorcja instytucji B+R z przedsiębiorstwami MŚP), 3c, 4a, 4c, 4g, dla osób pozostających bez pracy i chcących założyć działalność gospodarczą w 8iii oraz dla podmiotów ekonomii społecznej prowadzących działalność gospodarczą w PI 9v.

3.3.2.2 Charakterystyka zapotrzebowania na IF

Wartość zapotrzebowania na instrumenty finansowe jest kluczowym elementem niniejszego badania i stanowi zasadniczy jego wynik w obszarze analizy potrzeb. Dane te dostarczają informacji do zaplanowania interwencji w obszarze oceny instrumentów i związanych z nią szacunków efektu dźwigni. Zapotrzebowanie na inwestycje można przedstawić za pomocą oszacowania luki finansowej, która odzwierciedla ograniczenie dostępu do finansowania zewnętrznego ekonomicznie uzasadnionych inwestycji dla pewnego podzbioru, wynikające z niedoskonałości rynku¹⁵⁹. Najczęstszymi przyczynami występowania luki są:

- niewystarczające informacje,
- prawdziwy lub postrzegany brak atrakcyjności inwestycyjnej,
- ograniczony dostęp do niezbędnej infrastruktury publicznej, ochrony praw własności i finansowania.

Fakt, że sektor prywatny nie inwestuje w niektórych obszarach gospodarki, nie zawsze jest równoznaczny z nieprawidłowością w funkcjonowaniu rynku, często raczej wynika ze źle zorganizowanego lub nierealnego projektu¹⁶⁰. **Luka finansowa to różnica kapitału między podażą kapitału, a popytem na niego.** W związku z tym **luka wiąże się z brakiem podaży kapitału na popyt wyrażony przez przedsiębiorstwa, które posiadają ciekawe i opłacalne ekonomicznie projekty inwestycyjne.** Luka przede wszystkim dotyczy zazwyczaj finansowania o niewielkich kwotach oraz przedsiębiorstw typu start-up, w szczególności z branży innowacyjnej¹⁶¹.

Poziom luki w ujęciu wojewódzkim jest wypadkową aktywności gospodarczej i dostępności finansowania na terenie województwa. W związku z tym, w ujęciu bezwzględnym luka jest większa w województwach o większej liczbie firm (a więc większych). Odniesienie luki do PKB uwidacznia względne problemy w dostępności do kapitału. W **perspektywie finansowej 2014-2020 wsparcie zwrotne dla przedsiębiorstw powinno koncentrować się na wsparciu mikroprzedsiębiorstw, a także firm małych, przy czym zasadniczym celem wsparcia**

¹⁵⁹ Por. Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, IBS, Warszawa 2013

¹⁶⁰ Assignment 28 2014-2020 JESSICA Evaluation Study for Nine Polish Regions: Kujawsko-Pomorskie, Łódzkie, Lubelskie, Małopolskie, Mazowieckie, Śląskie, Świętokrzyskie, Wielkopolskie, Zachodniopomorskie, Draft Final Report, 5 July 2013, Ecorys, Mazars, Infralinks

¹⁶¹ Rola banków w procesach absorpcji środków unijnych w Polsce – ocena perspektywy i rekomendacje na lata 2014-2020, ZBP, Warszawa/Gdańsk 2012

powinno być zwiększenie dostępności środków inwestycyjnych i obrotowych w proporcji odpowiadającej oszacowaniu luki¹⁶².

W raporcie końcowym *Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020* dokonano porównania wartości luki finansowej w województwach. **Województwo lubuskie plasuje się wśród regionów, w których poziom luki jest stosunkowo niski, szczególnie jeśli chodzi o poziom luki *per capita*.** Poziom luki w relacji do PKB jest już wyższy, ale dalej jeden z najniższych w Polsce. Przyczyną tego może być fakt, iż luka w wartościach bezwzględnych zależy w dużym stopniu od wielkości gospodarki województwa – aktywności gospodarki i dostępności finansowania, a tak jak było to przedstawione we wcześniejszych rozdziałach poziom ten nie jest wysoki.

Tabela 18 Poziom luki finansowej w województwie lubuskim wg badania IBS

Województwo	Udział w luce Krajowej	Wielkość luki	Luka w przeliczeniu na jednego mieszkańca	Luka w przeliczeniu na PKB w cenach bieżących
lubuskie	2,80%	350 159 213,55 zł	345,46 zł	0,99%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 IBS

Wdrożenie IF nie powinno wynikać z innych niż luka finansowa przesłanek, ponieważ wtedy oznacza próbę wpływu na zachowania przedsiębiorstw i spowodowania z ich strony zachowań, które nie miałyby miejsca w sytuacji braku działań publicznych. W związku z tym zapotrzebowanie na instrumenty finansowe powinno być szacowane w odniesieniu do zaplanowanych celów i efektów interwencji, a nie samych deklaracji potencjalnych beneficjentów. Sytuacja taka wynika w wielu przypadkach z trudności jednoznacznego oszacowania skali interwencji w zakresie stymulowania powstawania nowych podmiotów lub wsparcia rozwoju danego sektora za pomocą IF. Jednak o ile w przypadku niektórych obszarów może ona być agregacją deklarowanych potrzeb, w innych może być oszacowana na podstawie kosztów jednostkowych i zakładanych do osiągnięcia wskaźników.

W poniższej części rozdziału zostały scharakteryzowane obszary, których dotyczą działania zaplanowane przez IZ w zakresie instrumentów finansowych: MŚP, działalność B+R, gospodarka niskoemisyjna, wsparcie przedsiębiorczości i tworzenie nowych przedsiębiorstw oraz podmioty ekonomii społecznej.

Szacunki luki finansowej zostały wykonane na bazie danych zastanych i badania CATI (w części skierowanej do przedsiębiorstw) i CAWI (części skierowanej do osób chcących założyć działalność gospodarczą), wg metodologii wykorzystanej w szacunkach dla MIiR. Reszta obszarów została oszacowana na podstawie określenia zapotrzebowania na inwestycje. Luka została oszacowana na okres siedmioletniej perspektywy finansowej 2014-2020¹⁶³.

Sektor MŚP

Instrumenty finansowe stosowane na zasadach rynkowych powinny w efektywny sposób wyeliminować lukę finansową w zakresie wsparcia rozwoju potencjału i innowacyjności istniejących przedsiębiorstw MŚP. Natomiast do przedsięwzięć z zakresu preferencji branżowych np. RIS mogą być kierowane dotacje, ale także instrumenty finansowe oferowane z zastosowaniem preferencji. W ramach PI 3c RPO-L2020 znajduje się wiele typów projektów:

- ➔ wsparcie innowacyjnych przedsięwzięć realizowanych przez MŚP,
- ➔ wsparcie rozwoju istniejących MŚP, w tym m. in.:

¹⁶² Por. *Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, badanie zrealizowane przez IBS na zlecenie MRR, Warszawa 2013*

¹⁶³ Mimo roku 2015 luka finansowa została obliczona na kolejne 7 lat zgodnie z zasadą N+2 zarządzania finansowego funduszami pomocowymi Unii Europejskiej, ponieważ w takim okresie (do 2022r.) środki te będą dostępne do wykorzystania.

- wprowadzenia na rynek nowych lub ulepszonych produktów/usług,
- wprowadzanie nowych technologii cyfrowych wykorzystywanych w rozwoju przedsiębiorstw (w tym m. in. sprzedaż internetowa, wewnętrzny obieg dokumentów, zarządzanie),
- zakup sprzętu i usług służących rozwojowi technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym nowej e-usługi,
- zakup licencji na oprogramowanie, zakup usług IT, wdrożenie innowacyjnych rozwiązań internetowych w organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwem,
- budowa lub modernizacja zakładów do produkcji urządzeń dla sektora OZE);

W PI 3c preferowane powinny być projekty wspierające innowacje w inteligentnych specjalizacjach regionu, a także inwestycje charakteryzujące się wysokim poziomem innowacji oraz dużym potencjałem rynkowym. Wsparcie powinno obejmować rozbudowę przedsiębiorstw, m.in. zakup nowoczesnych urządzeń w celu wprowadzenia na rynek nowych, ulepszonych produktów i usług, a także przedsięwzięcia służące rozwojowi produktów i usług opartych na nowoczesnych technologiach. Ważnym obszarem wsparcia w ramach PI 3c powinien być również rozwój działań z wykorzystaniem nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych, m.in. zakup licencji na oprogramowanie i sprzęt, jak i nowych kierunków rozwoju usług, np. e-handlu. Przedmiotowe działania, z uwagi na ich potencjalnie innowacyjny charakter mogą być finansowane w ramach dotacji. Instrumenty finansowe powinny być wykorzystane natomiast na działania przyczyniające się do zwiększenia konkurencyjności i aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw MŚP, do zwiększenia skali prowadzonej działalności, tworzenia nowych miejsc pracy, a także wzrostu produkcji sprzedanej oraz potencjału rynkowego województwa.

Tak jak wskazano w *Ewaluacji Ex-Ante Instrumentów Finansowych Wdrażanych w Województwie Kujawsko-Pomorskim w latach 2014-2020*, a także biorąc pod uwagę powyższe typy projektów, oraz wiek firmy i poziom ryzyka projektu powinno się zastosować:

- instrumenty zwrotne na warunkach rynkowych w przypadku występowania przedsiębiorstwa/przedsięwzięcia w luce finansowej, w przypadku projektów obarczonych zwykłym ryzykiem biznesowym,
- instrumenty zwrotne na warunkach preferencyjnych – w przypadku projektów innowacyjnych wpisujących się w inteligentne specjalizacje, wysoce innowacyjne, spełniające i realizowane przez podmioty istniejące na rynku i nie wiążące się z wysokim ryzykiem biznesowym,
- dotacje lub preferencyjne IF na projekty komercyjnie wykorzystujące prace B+R sfinansowane ze środków w ramach PI 1b RPO-L2020.

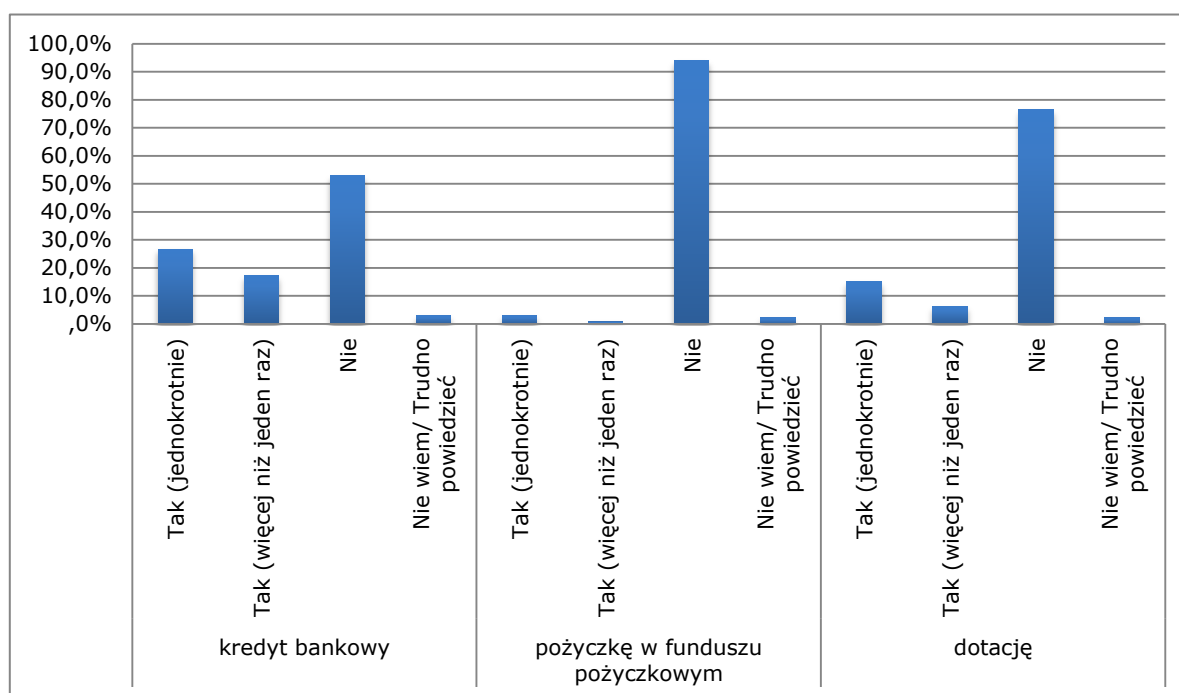
Ponadto, do przedsiębiorców MŚP kierowane będą środki (bezzwrotne, zwrotne i mieszane) w ramach PO IR 2014-2020 Osi II na proces wdrożenia rynkowych wyników prac B+R. Alokacja na inwestycje w infrastrukturę, zdolności i wyposażenie w MŚP, związane bezpośrednio z działaniami badawczymi i innowacyjnymi w ramach Osi II PO IR to 260 mln zł, czyli ok 1,1 mld zł¹⁶⁴. Jak wskazano w Ewaluacji Ex-ante PO IR, **IF w ramach PI 3c powinny być kierowane na działania, które nie są wysoce innowacyjne i nie charakteryzują się znaczącym ryzykiem. Na te przedsięwzięcia kierowane powinny być dotacje lub instrumenty finansowe, ale na warunkach preferencyjnych, zwłaszcza na projekty zakładające komercyjne wykorzystanie prac B+R sfinansowanych ze środków publicznych, w szczególności prac zrealizowanych w ramach PI 1b.**

Na podstawie wyników badania ewaluacyjnego pt. *Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji*

¹⁶⁴ Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020; przyjęty kurs euro to 4,2 zł.

otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia, Szczecin, 2013r., można wywnioskować, że wśród przebadanych 267 przedsiębiorców z sektora MŚP w kwietniu 2013 roku większość z nich (58%) finansowała swoje zamierzenia inwestycyjne zewnętrznymi źródłami kapitału. W badaniu przewidywano również, że Lubuscy przedsiębiorcy będą w przyszłości zainteresowani finansowaniem zwrotnym, głównie środkami o charakterze inwestycyjnym, przekraczającym kwotę 10 tys. zł, chociaż zauważono również wyraźne zapotrzebowanie na środki o charakterze obrotowym. Znaczna część przedsiębiorców wciąż wykazuje brak potrzeby korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania swoich wydatków i preferuje własne zasoby gotówkowe. W badaniu CATI niniejszego badania wykazano natomiast, że większość przedsiębiorców nie ubiega się o zewnętrzne źródła finansowania. Jednakże pośród podmiotów gospodarczych, które starały się o finansowanie zewnętrzne największa grupa przedsiębiorstw ubiegała się o kredyt komercyjny. Dużo mniejszym powodzeniem, wśród badanych przedsiębiorców województwa cieszyły się pożyczki oraz dotacje.

Tabela 19 Poziom ubiegania się przez przedsiębiorców MŚP o finansowanie zewnętrzne w latach 2007-2013 w woj. lubuskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników CATI, N=411

Pierwszy krok analizy luki finansowej to określenie liczby przedsiębiorstw starających się o finansowanie zewnętrzne, którego nie uzyskały. Oszacowanie tej liczby uświadamia jaką część przedsiębiorstw ma rzeczywiście utrudniony dostęp do źródeł zewnętrznych. Obliczenia na podstawie badania CATI przeprowadzonego na cele niniejszego badania wykazały, że **55% przedsiębiorców MŚP z województwa lubuskiego ubiegało się o finansowanie zewnętrzne w latach 2007-2013. Z tej grupy 6% nie uzyskało finansowania.** Na tej podstawie można stwierdzić (obliczając $55\% \cdot 6\%$), że **3,3% przedsiębiorstw w województwie lubuskim nie uzyskała finansowania zewnętrznego w perspektywie 2007-2013.** Oznacza to, że z całej populacji przedsiębiorstw MŚP w województwie 3,3% z nich nie otrzymała finansowania zewnętrznego, **co stanowi ok. 3622 przedsiębiorstw MŚP w całym województwie** (w województwie lubuskim w roku 2013 było 109745 przedsiębiorstw MŚP¹⁶⁵).

¹⁶⁵ Dane GUS BDL – Dane krótkookresowe - Podmioty gospodarcze i przekształcenia własnościowe i strukturalne - Podmioty wg klas wielkości – suma liczby przedsiębiorstw mikro (0-9 pracowników), małych (10-49 pracowników) i średnich (50-250 pracowników) jako wartość przedsiębiorstw MŚP województwie [dostęp 26.01.2015]

Rysunek 4 Przedsiębiorstwa w województwie lubuskim, które w 2007-2013 miały utrudniony dostęp do źródeł zewnętrznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CATI

Drugim krokiem określenia luki finansowej jest zbadanie nakładów finansowych w poprzedniej perspektywie jakie poniosły przedsiębiorstwa, które nie uzyskały finansowania zwrotnego. Następnie określone zostało jaki udział w finansowaniu inwestycji miały źródła zewnętrzne w perspektywie 2007-2013.

Tabela 20 Wyliczenie nakładów na 1 przedsiębiorstwo w województwie lubuskim

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nakłady inwestycyjne wg klas wielkości przedsiębiorstw (przedsiębiorstwa MŚP) [tys. zł]	Brak danych	Brak danych	1457508	1467763	1574437	1586932	Brak danych
Liczba MŚP w województwie	106335	101747	101292	105999	104316	107591	109745
Nakłady na 1 przedsiębiorstwo MŚP [zł]	Brak danych	Brak danych	14389	13846	15092	14749	Brak danych

Źródło: Dane wyliczone na podstawie GUS BDL [dostęp 26.01.2015]

Jako, że z powyższej analizy oszacowano, że 3622 przedsiębiorstw MŚP doświadcza lukę w finansowaniu, można wnioskować, że ich nakłady na inwestycje w poprzedniej perspektywie¹⁶⁶ wyniosły 210 351 272 zł (3622*suma nakładów poprzedniej perspektywy na 1 przed z tab. wyżej). Na podstawie powyższych danych można natomiast sądzić, że w przyszłości, w ciągu 7 lat

¹⁶⁶ Z powodu braku danych nt. nakładów inwestycyjnych i środków trwałych w przedsiębiorstwach w roku 2007, 2008 i 2013 nakłady inwestycyjne zostały obliczone na podstawie lat 2009-2012, później zostaną one przełożone na czteroletniego okresu na siedmioletni, aby odzwierciedlić cały okres programowania 2007-2013

(perspektywy finansowej 2014-2020) nakłady inwestycyjne tych przedsiębiorstw wyniosą **368,11 mln zł¹⁶⁷**.

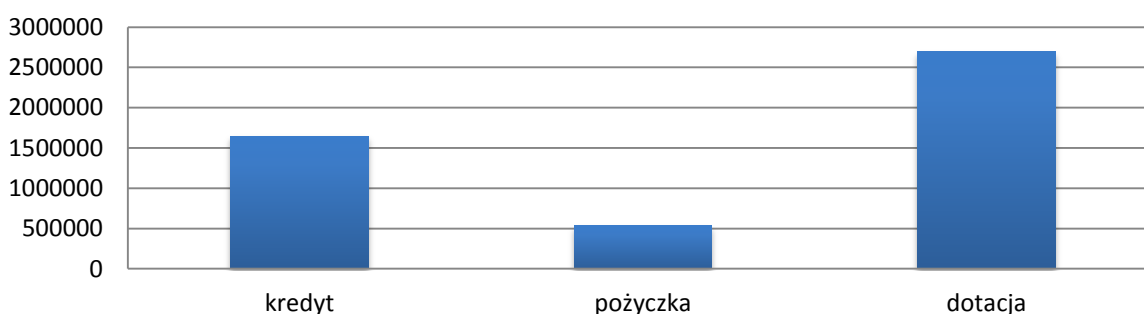
Z badania CATI uzyskano informację, że **49,6% przedsiębiorców w województwie lubuskim, aby zrealizować inwestycje potrzebuje środków zewnętrznych**. Można, więc na tej podstawie obliczyć udział nakładów finansowych przedsiębiorstw województwa, które nie otrzymały finansowania z trzech źródeł poddanych analizie – kredytów, pożyczek i dotacji.

Wartość luki finansowej wyliczonej jako udział kredytów, pożyczek i dotacji w finansowaniu działalności przedsiębiorstw, które nie otrzymały finansowania wynosi 180 mln. zł.

II sposób

Ten sposób szacowania luki finansowej skupia się na analizie bezpośrednio kwot, o jakie ubiegali się przedsiębiorcy. Najwyższe kwoty o jakie się ubiegano pochodzą z dotacji, najmniejsze natomiast z pożyczek z funduszy pożyczkowych.

Wykres 19 Średnia kwota finansowania zewnętrznego o jaką ubiegali się przedsiębiorcy w woj. lubuskim w 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CATI

Kolejnym krokiem szacowań jest określenie kwoty o jaką ubiegali się przedsiębiorcy, którym odmówiono finansowania zewnętrznego. Nie ma w tym obszarze zasadności korzystania z wyników CATI niniejszego badania, ponieważ takich obserwacji w badanej populacji było jedynie 10, co jest bardzo małą i niewiarygodną próbą. Proponuje się więc odwołać w tym przypadku do wysokości wniosku o finansowanie zewnętrzne, składanych przez przedsiębiorców w województwie lubuskim w latach 2007-2013. Średnia w tym przypadku nie oddaje realnej wysokości wniosków, ponieważ wnioski te bardzo różnią się od siebie, wahają się od kilku tysięcy do kilku milionów złotych. Najbardziej zasadne więc w tej sytuacji jest przyjęcie mediany, wynosi ona **300 tys. zł**.

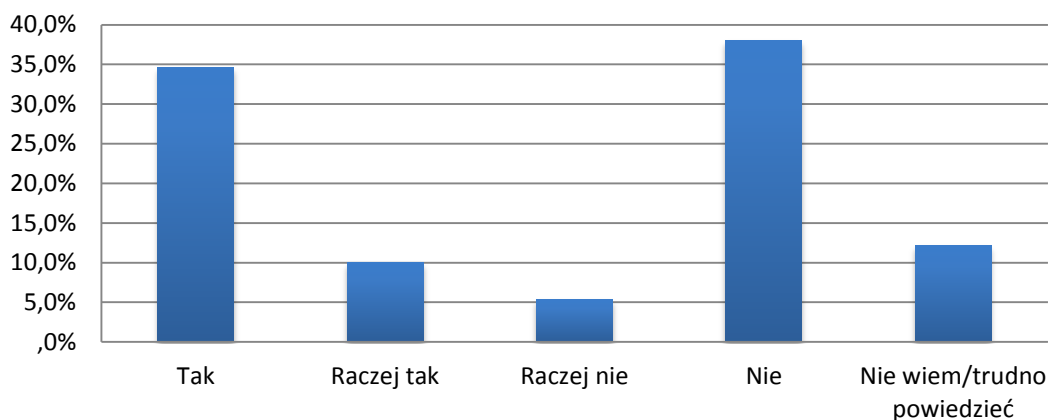
Na podstawie powyższego, iloraz wartości średniego wniosku o finansowanie zewnętrzne i liczby przedsiębiorstw, które nie uzyskały finansowania, dostosowano do siedmioletniego okresu programowania, na podstawie czego określono **nominalną prognozowaną wielkość luki finansowej** dla województwa lubuskiego, która wyniesie w latach 2014-2020 **1 902 mln zł**.

Kolejnym etapem szacowania luki jest wzięcie pod uwagę planów inwestycyjnych przedsiębiorców w przyszłej perspektywie finansowej. W badaniu CATI zapytano respondentów o ich plany inwestycyjne – rozwój przedsiębiorstw, projekty, jakie chcą zrealizować w najbliższych 24

¹⁶⁷ Kwota nakładów na inwestycje w poprzedniej perspektywie przedsiębiorstw doświadczających lukę została pomnożona przez 7/4 (1,75) aby dane na 4 lat z poprzedniej perspektywy dopasować do 7 lat, które zostają oszacowane w perspektywie 2014-2020

miesiącach¹⁶⁸. Wyniki badania świadczą o tym, że ok. 55% przedsiębiorstw nie planuje inwestycji w ciągu najbliższych 2 lat.

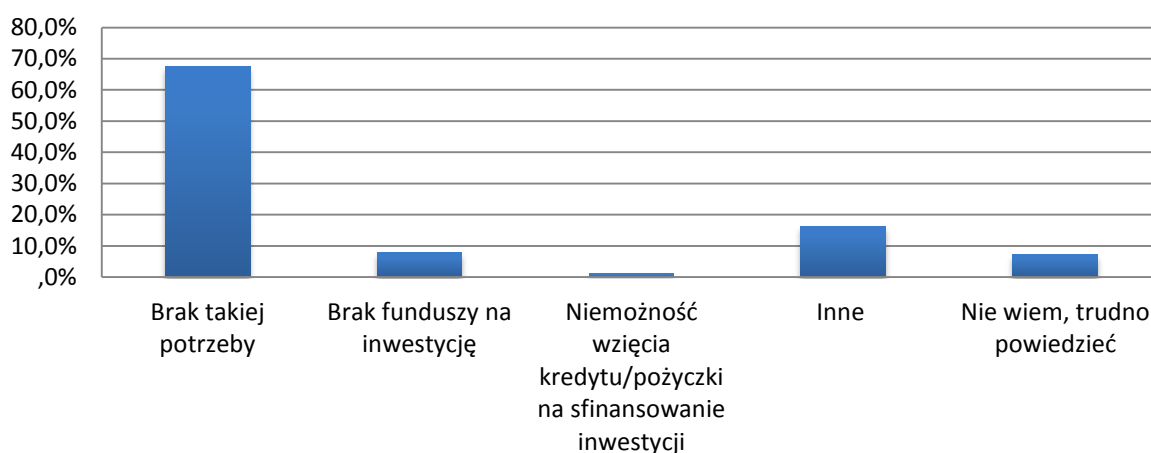
Wykres 20 Plany inwestycyjne przedsiębiorstw w woj. lubuskim na najbliższe 2 lata

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CATI

Na podstawie powyższych danych, oszacowaną i skorygowaną lukę finansową (1 902 mln zł) pomniejszono o 39,4% (odsetek przedsiębiorstw, które ubiegały się o finansowanie, ale nie planują inwestycji), aby uzyskać wielkość, o którą przedsiębiorstwa będą się w największym stopniu starać i która może stanowić lukę finansową w przyszłości. Wynosi ona **742 mln zł**.

Wykres 21 Powody braku planowania inwestycji przedsiębiorstw w woj. lubuskim na najbliższe 2 lata

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CATI

Większość przedsiębiorców w województwie lubuskim nie planuje w najbliższych latach inwestycji, powodem tego jest w większości przypadków fakt, iż nie mają takiej potrzeby, 7,9% przedsiębiorców wskazuje jako powód takiej sytuacji brak funduszy, a 1,1% niemożność uzyskania finansowania zewnętrznego. Można, więc przypuszczać, że w momencie pojawienia się nowych źródeł finansowych przedsiębiorcy Ci (9%) mogą się o nie ubiegać w celu zrealizowania inwestycji. Konieczne jest zatem skorygowanie wartości 39,4% o odsetek przedsiębiorców, którzy nie planują inwestycji z powodu braku finansów. W związku z czym wielkość luki będzie skorygowana o 35,9%¹⁶⁹.

¹⁶⁸ Pytanie o plany dla 7 kolejnych lat uznano jako niezasadne, plany na najbliższe 2 lata są w tym przypadku bardziej miarodajne

¹⁶⁹ $39,4\% \cdot (100\% - 9\%)$

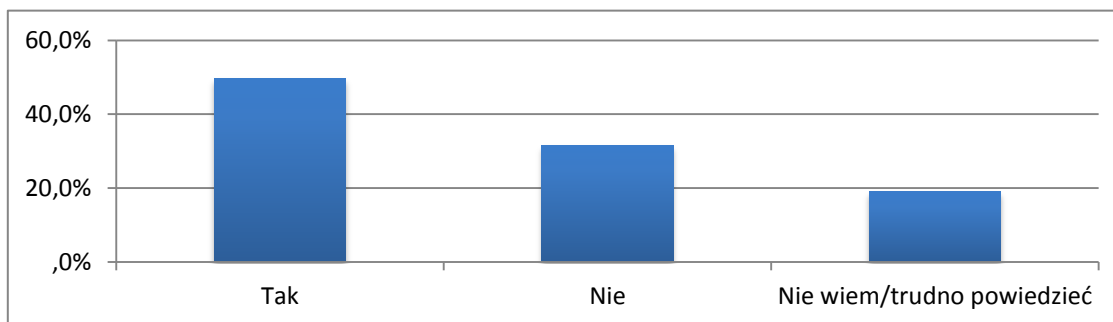
Wartość luki finansowej wyliczonej jako część wartości finansowania zewnętrznego, o które przedsiębiorcy starali się, ale go nie otrzymali – wynosi 267 mln zł na okres całej perspektywy.

Warto jednak zauważyć, że luka liczona niniejszym sposobem może być w przypadku województwa lubuskiego zawyżona, ponieważ respondenci CATI wskazywali na bardzo różne wysokości kwot o jakie się ubiegali, wahały się one od kilku tysięcy do kilku milionów złotych. Szczególnie wysokie były kwoty pozyskanych dotacji jakie otrzymywali ankietowani przedsiębiorcy. Można się spodziewać, że w przypadku pożyczek przedsiębiorcy nie byłiby zainteresowani pozyskaniem tak znaczących kwot.

III sposób

Trzeci sposób szacowania luki wprowadza do analizy element nie tylko badania ilościowego, ale również jakościowego. Jest to niejako podsumowanie i rozwinięcie dwóch poprzednich sposobów szacowania luki. Analizę na tym etapie rozpoczyna badanie źródeł finansowania inwestycji rozwojowych planowanych do realizacji przez przedsiębiorców w latach 2014-2020. **Prawie 50% z przedsiębiorców, którzy planują inwestycję chcą ubiegać się na ten cel o finansowanie zewnętrzne¹⁷⁰.**

Wykres 22 Chęć przedsiębiorców skorzystania z finansowania zewnętrznego w celu realizacji inwestycji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CATI

Ważny pod kątem niniejszego badania jest szczególnie fakt, że **57,4% przedsiębiorców, którzy wyrażają chęć ubiegania się o kredyt/pożyczkę na sfinansowanie inwestycji bierze pod uwagę finansowanie niekomercyjne**, spoza sektora bankowego, np. z funduszu pożyczkowego.

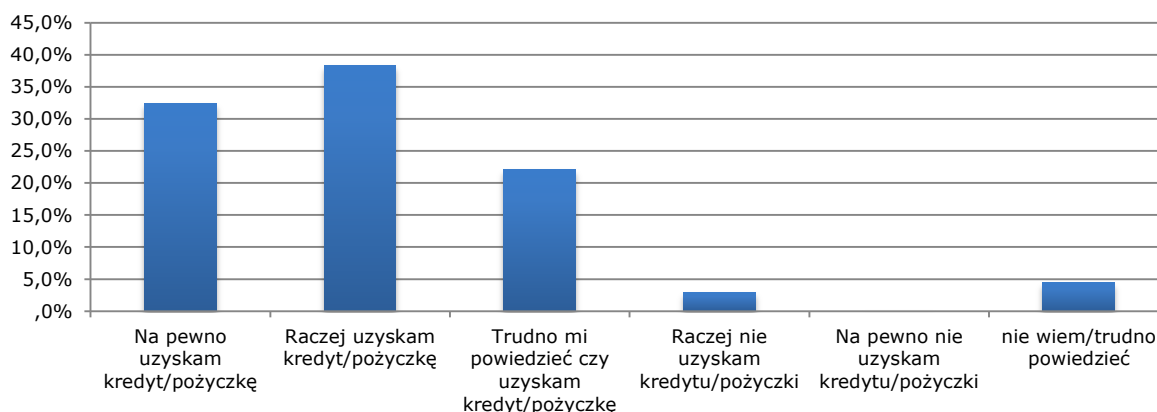
Do analizy należy również dołączyć informację o **liczbie przedsiębiorców, którzy w przypadku braku dotacji, o którą w pierwszej kolejności zabiegają, zdecydowałyby się na wystąpienie o kredyt/pożyczkę, wartość ta stanowi 24,7%**. Odpowiedzi raczej nie (18,2%) i zdecydowanie nie (36,4%) stanowią przeważały w tym przypadku. Świadczy to niestety o niechęci przedsiębiorców do finansowania zwrotnego w porównaniu z bezzwrotnymi dotacjami. Warto jednak wziąć pod uwagę fakt, iż przedsiębiorcy mogą nie zdawać sobie sprawy z tego, że polityka unijna zmienia się i mają nadzieję dalej korzystać z finansowania bezzwrotnego, w przypadku kiedy dowiedzą się, że nie ma takiej możliwości mogą zmienić zdanie i skorzystać z instrumentów finansowych.

Odpowiedzi respondentów na pytania w ramach CATI dostarczyły jeszcze innych bardzo ważnych informacji dotyczących negatywnych skutków luki finansowej. Z przeprowadzonego badania wynika, że **44% przedsiębiorstw, które nie otrzymałyby finansowania zewnętrznego zaniechałoby inwestycji**. Może to świadczyć o tym, że przez ograniczony dostęp przedsiębiorców do finansowania zewnętrznego w województwie lubuskim mogłoby być o prawie o połowę mniej

¹⁷⁰ Źródło: Wyniki CATI

zrealizowanych inwestycji w sektorze MŚP, a także wskazuje to na duże znaczenie kredytów/pożyczek dla przedsiębiorców. Dodatkowych danych uzupełniających dostarcza analiza deklaracji przedsiębiorców dotycząca ich szans na pozyskanie finansowania zewnętrznego. Zdecydowana większość z nich uważa, że ich szanse w uzyskaniu finansowania zewnętrznego są wysokie. Ponad 70% respondentów uważa, że jest w stanie uzyskać takie finansowanie. Niewiele przedsiębiorców wątpi, że nie uzyska finansowania zewnętrznego, żaden z nich nie udzielił odpowiedzi, że na pewno go nie uzyska, natomiast odpowiedzi, że raczej go nie uzyska udzieliło jedynie 2,9% przedsiębiorców. Wiele osób nie jest również pewna czy uzyska finansowanie, odpowiedzi „trudno powiedzieć” udzieliło ponad 22% respondentów.

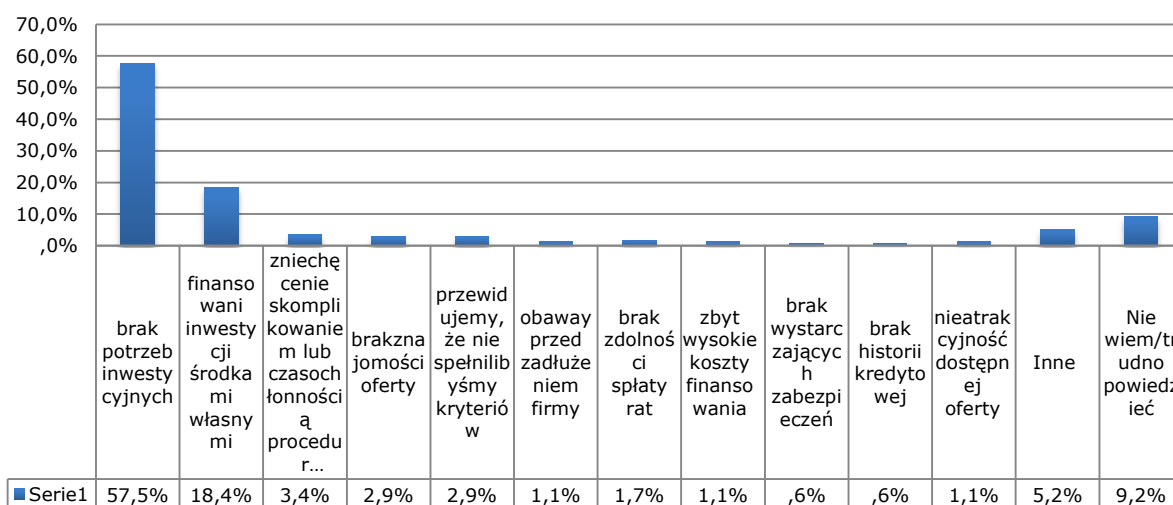
Wykres 23 Ocena szans na uzyskanie kredytu/pożyczki przez przedsiębiorstwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CATI

W celu pogłębienia badania poniżej przedstawione zostało zestawienie przyczyn nieubiegania się o finansowanie zewnętrzne lubuskich przedsiębiorców z sektora MŚP. **Najczęstszą przyczyną nieubiegania się o finansowanie zewnętrzne był brak potrzeb inwestycyjnych i preferencja respondentów finansowania inwestycji środkami własnymi.** Część osób wskazała również, że jest zniechęcona skomplikowaną procedurą aplikacyjną lub też nie zna oferty finansowania na rynku. Analizując wskazane przez przedsiębiorców powody nieubiegania się o finansowanie zewnętrzne we wszystkich przypadkach można mówić o luce finansowej, jednak tylko brak historii kredytowej jest przesłanką obiektywną, niezachwianą przez opinie i osądy respondentów. Odpowiedź tę wskazało 0,6% respondentów.

Wykres 24 Przyczyny nieubiegania się o finansowanie przez przedsiębiorstwa

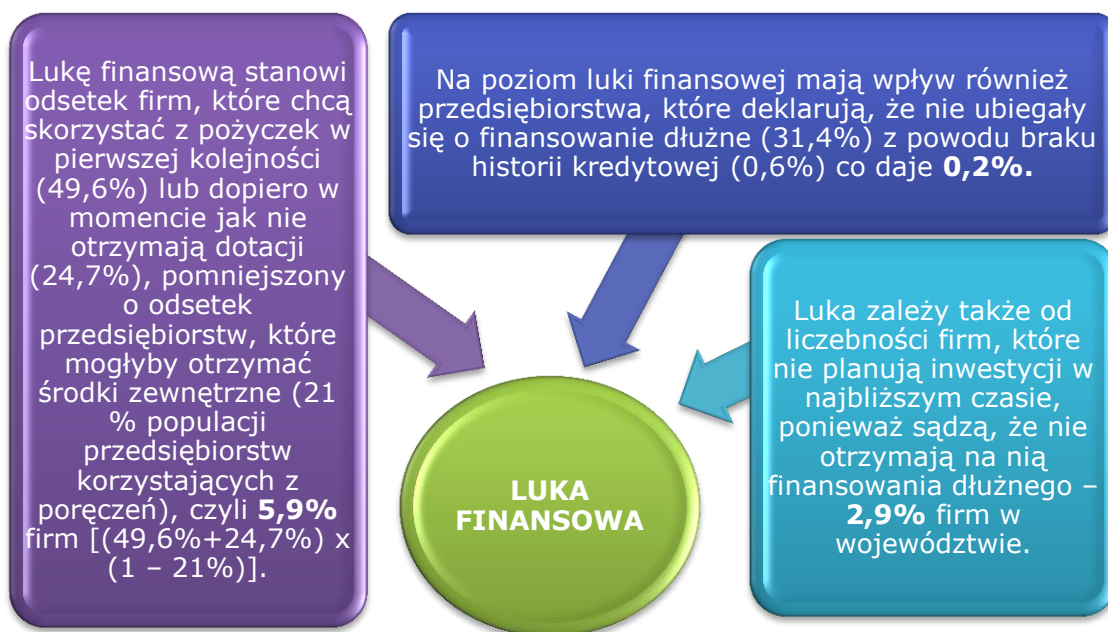

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CATI

Aby dogłębniej poddać analizie badane zagadnienie zbadano jak przedsiębiorcy oceniają swoje szanse na otrzymanie pożyczki/kredytu bez poręczenia. 49% respondentów stwierdziło, że nie miałyby szans na otrzymanie finansowania bez poręczenia, 30% nie umiało tego określić, natomiast tylko 21% przedsiębiorców wskazało, że bez poręczenia dostałoby finansowanie, o które się ubiegało.

Na podstawie przedstawionych informacji dokonano analizy luki finansowej, która została oszacowana na podstawie trzech głównych przyczyn jej występowania.

Rysunek 5 Główne przyczyny występowania zjawiska luki finansowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CATI

Suma powyżej oszacowanych wartości stanowi odsetek firm znajdujących się w luce finansowej. Czyli na podstawie powyższego jest to **9%**. Łączna akcja kredytowa na rzecz MŚP w województwie wynosi rocznie około 0,6 mld zł¹⁷¹, czyli **wartość luki finansowej w tym przypadku można oszacować na 54 mln zł rocznie**.

Oszacowanie luki finansowej na poziomie 54 mln zł rocznie przekłada się na zapotrzebowanie na kapitał dla funduszy pożyczkowych i poręczeniowych w regionie. Na tej podstawie można przyjąć, iż pożyczki będą się zwalniać w cyklu trzy, trzy i pół letnim, daje to **zapotrzebowanie na poziomie około 189 mln zł** na okres 7 lat.

Wartość luki finansowej wyliczonej jako akcja kredytowa pomniejszona o odsetek firm, które nie korzystają z finansowania zewnętrznego, ponieważ nie mają lub uważają, że nie mają takiej możliwości to 189 mln zł.

Podsumowując zastosowane trzy metody szacowania luki finansowej można zauważyć, że oszacowana wartość luki drugim sposobem znacznie odbiega od wartości obliczonych pierwszym i trzecim. Jednak jak zostało to podkreślone wcześniej, luka liczona drugim sposobem może być w przypadku województwa lubuskiego zawyżona, ponieważ respondenci CATI wskazywali na bardzo

¹⁷¹ Wartość oszacowana na podstawie kwartalnych danych ogólnopolskich na temat rocznej łącznej akcji kredytowej dla MŚP z NBP

różne wysokości kwot o jakie się ubiegali, szczególnie wysokie były kwoty pozyskanych dotacji. Można się spodziewać, że w przypadku pożyczek przedsiębiorcy nie byłiby zainteresowani pozyskaniem tak znaczących kwot. Drugi i trzeci sposób szacowania luki dały natomiast podobne wyniki. Trzeci sposób jest podsumowującym, bierze pod uwagę więcej czynników – powodów występowania luki, a także odwołuje się stricte do planów inwestycyjnych na 2014-2020 przedsiębiorców MŚP i ich planów co do zaciągania zadłużenia, korzystania z poręczeń oraz opinii o ich szansie na uzyskanie finansowania zewnętrznego. Wydaje się więc być on najbardziej kompleksowy.

Działalność B+R – MŚP innowacyjne

W ramach PI 1b RPO-L2020 przewiduje się realizację działań ukierunkowanych na ożywienie aktywności innowacyjnej realizowanej przez podmioty gospodarcze poprzez finansowanie inwestycji w zakresie zaplecza B+R oraz działalności badawczej przedsiębiorstw, a także implementację własnych lub nabytych rozwiązań innowacyjnych, wyników badań naukowych/technologii, zakupu praw do własności intelektualnej w celu ich dalszego rozwijania. Wsparcie w ramach PI 1b będzie skoncentrowane na podniesieniu jakości i efektywności usług/działalności podmiotów sfery B+R, a nie na wspieraniu samej infrastruktury badawczej. Inwestycje badawczo-rozwojowe w ramach PI 1b powinny być ukierunkowane na możliwość wdrożenia wyników do działalności gospodarczej. Samo wdrożenie będzie natomiast mogło być dofinansowane w ramach PI 3c¹⁷².

Zapotrzebowanie na środki finansowe w ramach działalności B+R można oszacować na podstawie nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw MŚP. Dane GUS (2012r.) wskazują, że nakłady przedsiębiorstw na działalność B+R w województwie lubuskim to ponad 26,8 mln zł. Aby oszacować natomiast nakłady MŚP na działalność B+R można posłużyć się odsetkiem ich nakładów inwestycyjnych wśród wszystkich firm w województwie lubuskim, który wynosi 71%. Wnioskując na podstawie powyższego, roczne nakłady przedsiębiorstw sektora MŚP na inwestycje na działalność B+R w województwie lubuskim wynoszą ponad 19 mln zł.

W badaniu ilościowym przeprowadzonym na potrzeby badania wskazano, że przedsiębiorstwa innowacyjne/związane z działalnością B+R nie ubiegały się o zewnętrzne źródła finansowania w postaci kredytu/pożyczki w okresie 2007-2013, ponieważ w 44% tych firm nie zidentyfikowało tego typu potrzeb, 33% wolą sfinansować inwestycje ze środków własnych, a 11% nie miała ku temu wystarczających zabezpieczeń. Obecnie ¾ firm z sektora MŚP zajmujących się działalnością B+R myśli o zrealizowaniu nowej inwestycji. W związku z tym 59% respondentów zamierza ubiegać się o kredyt/pożyczkę. Pozytywną informacją może być fakt, iż 100% respondentów udzieliło odpowiedzi, że bierze pod uwagę finansowanie zwrotne z sektora poza bankowego. **Można więc sądzić, że rocznie będą one potrzebowały 11,21 mln zł na inwestycje w tym zakresie. Pożyczki będą się zwalniać w cyklu trzy, trzy i pół letnim, daje to zapotrzebowanie na poziomie 39 mln zł na okres 7 lat.**

Luka finansowa w zakresie działalności B+R przedsiębiorstw MŚP to 39 mln zł.

Wspieranie działalności innowacyjnej z poziomu regionalnego nie powinno być jednak wysokie, biorąc pod uwagę tzw. linię demarkacyjną – zestaw kryteriów wskazujących dla określonych typów projektów miejsce (program) ich realizacji, w celu uniemożliwienia wielokrotnego finansowania ze środków różnych funduszy UE¹⁷³. Zgodnie z Umową Partnerstwa z maja 2014 r. głównym celem Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój będzie przede wszystkim rozwój prac badawczych, realizowanych w konkretnych przedsiębiorstwach czy

¹⁷² RPO-L2020, grudzień 2014

¹⁷³ http://www.mir.gov.pl/fundusze/fundusze_europejskie/linia_demarkacyjna/strony/linia_demarkacyjna_fe.aspx [dostęp 07.01.2014]

zaangażowanie sektora biznesu lub indywidualnych przedsiębiorstw we współpracę z jednostkami badawczymi oraz zwiększenie stopnia komercjalizacji i wyników badań, które znajdą swoje zastosowanie w konkretnych przedsiębiorstwach. W **związku z tym niewiele środków powinno kierować się z poziomu regionalnego, ponieważ zasadnicza część działań będzie realizowanych z programu krajowego**¹⁷⁴. W ramach Osi I PO IR dedykowane są środki na zwiększenie aktywności przedsiębiorstw w obszarze działalności badawczo-rozwojowej. Zastosowane mają być w ramach tej osi instrumenty (dotacje i koinwestowanie kapitałowe), które będą dopasowywane do przedmiotu wsparcia (przedsięwzięcia o wysokim poziomie ryzyka). Beneficjentami wsparcia w Osi I PO IR są przedsiębiorstwa dojrzałe realizujące prace B+R, a także przedsiębiorstwa na wczesnym etapie rozwoju, grupy przedsiębiorstw realizujące wspólne dla branży agendy badawcze. Alokacja PO IR na procesy badawcze i innowacyjne w MŚP to 2,6 mld euro, czyli ok. 10,7 mld zł¹⁷⁵. Wsparcie w postaci dotacji kierowane jest na działalność badawczo-rozwojową przedsiębiorstw dużych i MŚP. Jego intensywność zależeć będzie od fazy prac B+R (poziomu ryzyka)¹⁷⁶. Biorąc pod uwagę zdecydowaną skłonność do korzystania z instrumentów bezzwrotnych zamiast zwrotnych lubuskich przedsiębiorców, co pokazało przeprowadzone badanie CATI, **można się spodziewać, że przedsiębiorcy MŚP w pierwszej kolejności będą próbować korzystać z oferowanych dotacji**. Do tej grupy kierowane będą również instrumenty finansowe (bezzwrotne, zwrotne i mieszane) z II Osi PO IR na wdrożenie innowacyjnych rozwiązań, w szczególności wyników prac B+R lub prac rozwojowych. Alokacja na inwestycje w infrastrukturę, i wyposażenie w MŚP, związane bezpośrednio z działaniami badawczymi i innowacyjnymi w ramach Osi II PO IR to 260 mln zł czyli ok. 1,1 mld zł¹⁷⁷. W ramach tej osi kontynuowana będzie dotychczasowa forma wsparcia (Działanie 4.3. PO IG) - kredyt technologiczny, z którego skorzystało 26 lubuskich przedsiębiorców. Jest to niewielka liczba zważając na to, że ogólnie z kredytu technologicznego skorzystało 717 przedsiębiorców z całej Polski, czyli jedynie 3,2% przedsiębiorców¹⁷⁸. Pozyskali oni 1,36 mld zł, przy dostępnej kwocie dofinansowania 45 mld zł, czyli jedynie 3% alokacji na to Działanie. Wynika to z faktu, który podkreślono w diagnozie badania, **popyt na realizację działań B+R wśród przedsiębiorstw MŚP w województwie lubuskim nie jest wysoki. Przedsiębiorcy nie są skłonni realizować działań badawczo-rozwojowych, dlatego też nie ubiegają się o środki finansowe na ten cel. Działalność badawcza w regionie jest znikoma, dlatego też bardzo ważne jest podejmowanie działań, które będą służyć wzrostowi, poprzez m.in. większe zastawianie dotacji niż mających na uwadze jej pobudzenie, m.in. bardziej zasadne będzie instrumentów zwrotnych**.

Biorąc pod uwagę wysoką alokację środków dostępnych z poziomu krajowego z PO IR 2014-2020 można stwierdzić, że są one wystarczające i wypełnią oszacowany popyt na środki finansowe lubuskich przedsiębiorstw MŚP w zakresie PI 1b RPO-L2020 (czyli 39 mln zł), w związku z czym nie ma potrzeby kierować do nich instrumentów finansowych z poziomu regionalnego w ramach RPO-L2020.

Gospodarka niskoemisyjna

W perspektywie 2014-2020 szacuje się, że potrzeby inwestycyjne w celu zapewnienia realizacji celów polityki energetycznej oraz celów w zakresie gospodarki odpadami stałymi zgodnie z unijnymi dyrektywami do roku 2020 wynoszą ok. 30-40 miliardów euro, z czego **17 miliardów euro przypada na odnawialne źródła energii, 7,6 miliardów EURO na efektywność energetyczną, a 6,5 miliardów euro na gospodarkę odpadami stałymi**¹⁷⁹. W związku z czym zgodnie z propozycją MIIR strategia inwestycyjna dla celów tematycznych: gospodarka

¹⁷⁴ Linia demarkacyjna pomiędzy Programami Operacyjnymi Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej z dnia 4 marca 2014 r., Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2014-2020

¹⁷⁵ Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020; przyjęty kurs euro to 4,2 zł.

¹⁷⁶ Ewaluacja ex-ante Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020

¹⁷⁷ Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020; przyjęty kurs euro to 4,2 zł.

¹⁷⁸ http://www.poiq.2007-2013.gov.pl/strony/lista_beneficjentow_poiq.aspx_stan_na_31.12.2014 r., dostęp 19.02.2015

¹⁷⁹ Ex-ante IF dla proponowanego Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” na lata 2014-20 w wybranych sektorach: energii i odpadów stałych, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego i Bank Światowy, 2014

niskoemisyjna i ochrona środowiska (tylko odpady stałe) w POiŚ to 2,5 miliardy euro. Zakładane jest, że 55% wsparcia z UE będzie udzielane w formie instrumentów zwrotnych. IF będą oferowane głównie na realizację projektów w zakresie energetyki odnawialnej oraz projektów z zakresu termomodernizacji budynków mieszkalnych i poprawiających efektywność energetyczną w sektorze publicznym oraz mieszkaniowym. W przypadku projektów z zakresu poprawy efektywności energetycznej współfinansowanie z krajowego sektora publicznego oparte jest na bieżącej lub historycznej alokacji środków publicznych na termomodernizację budynków. W przypadku OZE i sieci ciepłowniczych zakłada się, że wsparcie z sektora publicznego będzie stanowić równowartość wsparcia z UE. W przypadku projektów wspieranych w formie dotacji unijnych kwoty te mają być rozdzielone po równo¹⁸⁰.

W związku z działaniami zaplanowanymi w RPO-L2020 warto podkreślić warunki wsparcia planowane na poziomie krajowym przedsiębiorstw z sektora MŚP. Skala intensywności tego wsparcia będzie wynikać w znacznym stopniu z istniejących niedoskonałości rynku i często, mimo istnienia elementu dochodowego w projektach, może być rekomendowane, przynajmniej częściowe, wsparcie dotacyjne. Planowane jest, aby poziomy wsparcia były oparte przynajmniej na trzech kryteriach: wielkości przedsiębiorstwa, sektora, w którym działa oraz poziomu rozwoju danego obszaru (miasta, regionu), jeżeli działalność takiego przedsiębiorstwa jest ograniczona takimi ramami terytorialnymi¹⁸¹.

➤ **PI 4a wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych**

Energetyka wiatrowa

Zgodnie z danymi Studium rozwoju systemów energetycznych w województwie lubuskim do roku 2025 przewidywany rozwój energetyki wiatrowej na terenie województwa lubuskiego stwarza ogromną szansę na zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii i spełnienie w ten sposób wymogów unijnych w tym zakresie. Musi się to jednakże wiązać z jednoczesną rozbudową i modernizacją istniejącej infrastruktury sieciowej oraz inwestycjami w systemowe źródła wytwarzania energii.

Zgromadzone dane z samorządów oraz od inwestorów, wskazują na możliwość powstania farm wiatrowych o łącznej mocy zainstalowanej ok. 1500 MW.

Aktualnie zinventaryzowano 2 istniejące oraz 2 planowane (nowe lokalizacje) wiatrowe źródła energii o łącznej mocy 6,6 MW, o średniej mocy 1,65 MW.

Zakładamy koszt 1KW wynosi ok. 1500 euro (kurs walutowy=4,2 zł/€), zatem łączna wartość instrumentu wyniesie: $[2 \cdot 1650 \text{ KW} \cdot 1500 \text{ euro} \cdot 4,2 = \mathbf{20\,790\,000 \text{ zł}}]$

Energetyka wodna

Zgodnie z danymi Studium rozwoju systemów energetycznych w województwie lubuskim do roku 2025, znaczący udział w ilości wytwarzanej energii ze źródeł odnawialnych na terenie woj. lubuskiego stanowi obecnie energetyka wodna – ok. 4% wyprodukowanej i zużytej na terenie województwa energii. Techniczny potencjał hydroenergetyczny województwa szacowany na 1544 GWh/rok, wykorzystywany jest obecnie w 11% – około 170 GWh/rok (z tego okręg zielonogórski ponad 90%). Głównym obiektem jest Elektrownia Wodna Dychów o mocy 90 MW. Dodatkowo eksploatowane są 53 elektrownie wodne o łącznej mocy ok. 27 MW (wg URE) (średnia moc elektrowni to 0,51 MW). Jednak większość istniejących stopni wodnych jest już zagospodarowanych, co przekłada się na mniej korzystne warunki i możliwości inwestowania. Zakłada się zatem, że luka finansowa w tym obszarze jest niewielka. Zgodnie z mapą zamieszczoną

¹⁸⁰ Por. Ex-ante IF dla proponowanego Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” na lata 2014-20 w wybranych sektorach: energii i odpadów stałych, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego i Bank Światowy, 2014

¹⁸¹ Analiza i ocena możliwości zintegrowania działań w obszarze efektywności energetycznej z uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii, w tym z odpadów komunalnych i osadów ściekowych, PWC, Warszawa 2013

w opracowaniu *Sytuacja energetyczna w województwie lubuskim w zakresie OZE oraz efektywności energetycznej* inwestycje w elektrownie wodne planowan są w 4 miejscowościach.

Zakładamy że koszt 1KW wynosi 6 tys. zł (dane Ernst&Young)¹⁸², a średnia moc elektrowni wodnej to 0,51 MW. Zatem łączna wartość instrumentu to: $[4*510KW*6\ 000\ zł = 12\ 240\ 000\ zł]$.

Biomasa

Zgodnie z danymi Studium rozwoju systemów energetycznych w województwie lubuskim do roku 2025 w województwie lubuskim potencjalna powierzchnia uprawianej biomasy wynosi 411 463 ha.

Potencjał mocy cieplnej uzyskanej z biomasy może wynieść nawet 97 MW, podczas gdy obecnie wynosi 86,5 MW. Bardzo dobre warunki do produkcji ciepła z biomasy posiada: powiat zielonogórski i żagański. Dobre warunki ma: gorzowski, żarski, słubicki, międzyrzecki, świebodziński i nowosolski. Ograniczone warunki są w: powiecie krośnieńskim, strzelecko-drezdeneckim, wschowskim, sulęcińskim oraz w mieście Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra.

W 2008 roku zinwentaryzowano 35 kotłowni spalających biomasę o łącznej mocy około 86,5 MW. Kotłowni wykorzystujących biomasę w postaci drewna i odpadów drewnianych jest 28 o łącznej mocy około 79 MW, natomiast wykorzystujących słomę jest 7 o łącznej mocy 7,5 MW.

Zakładamy na podstawie informacji z raportu IEO¹⁸³, że średni koszt inwestycji dla biomasy wynosi ok. €2000/1KW (kurs walutowy=4,2 zł/€). Przyjmujemy, że inwestycje w biomasę wzrosną z 86,5 MW do 97 MW, czyli o 10,5 MW. Zatem łączna wartość instrumentu finansowego to: $[10\ 500\ KW*2000*4,2 = 88\ 200\ 000\ zł]$.

Biogaz

Zgodnie z danymi Studium rozwoju systemów energetycznych w województwie lubuskim do roku 2025 duży inwestor niemiecki planuje budowę biogazowni rolniczych (przewidzianych jest wspólnie z polskimi dostawcami około 20 lokalizacji za kwotę ok. 150 mln Euro, w tym 60% to środki własne, reszta środki UE), które będą realizowane głównie w woj. lubuskim.

Według danych URE¹⁸⁴ w województwie lubuskim działają 2 instalacje działające w oparciu o odpady z produkcji rolnej o mocy ok. 1,3 MW (średnia wynosi 0,65 MW).

Zakładamy (na podstawie danych IEO), że koszt 1KW=€2000. Zatem łączna wartość luki finansowej wynosi: $[20*650KW*2000*4,2 = 109\ 200\ 000\ zł]$.

Podsumowanie

Łączne zapotrzebowanie na środki finansowe w obszarze wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych w woj. lubuskim wynosi **230,43** mln zł. Jednak szacując lukę finansową tylko sektora MŚP należy wziąć pod uwagę ich potencjał w realizacji przedsięwzięć z zakresu produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz rzeczywiste potrzeby wynikające z diagnozy uwarunkowań gospodarczych województwa lubuskiego oraz doświadczenia z okresu programowania z okresu 2007-2013. Na dotychczasowe doświadczenia związane ze wsparciem energetyki odnawialnej należy patrzeć także przez pryzmat funkcjonowania krajowego ustawodawstwa. Przedłużające się prace nad ustawą o OZE pozwalają na stwierdzenie, że brak jest ostatecznych rozstrzygnięć, które mogłyby pozwolić na przesądzenie, czy w obszarze gospodarki niskoemisyjnej w pełni uzasadnione jest zastosowanie instrumentów finansowych.

¹⁸² Wpływ energetyki wiatrowej na wzrost gospodarczy w Polsce, Raport przygotowany przez Ernst & Young we współpracy z Polskim Stowarzyszeniem Energetyki Wiatrowej oraz European WindEnergy Association

¹⁸³ ANALIZA DOTYCZĄCA MOŻLIWOŚCI OKREŚLENIA NEZBĘDNEJ WYSOKOŚCI WSPARCIA DLA POSZCZEGÓLNYCH TECHNOLOGII OZE W KONTEKŚCIE REALIZACJI „KRAJOWEGO PLANU DZIAŁANIA W ZAKRESIE ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH”, Instytut Energetyki Odnawialnej

¹⁸⁴ <http://www.ure.gov.pl/uremapoze/mapa.html> [dostęp 3.01.2015 r.]

Kilka argumentów przemawia za niską aktywnością przedsiębiorców na polu produkcji energii z OZE:

1. Ryzyko wynikające z ograniczeń i niepewności na rynku energii i źródeł odnawialnych (wstrząsy cenowe/ zmienność cen energii; zmienność cen zielonych certyfikatów),
2. Niepewność co do kształtu i wdrożenia ram/ przepisów regulacyjnych (niepewna ramy prawne i regulacyjne dotyczące OZE, niepewny kształt ustawy dot. OZE);
3. Ryzyko wynikające z braku skutecznych i przejrzystych zasad udzielania zezwoleń: uzyskanie zezwolenia na realizację projektów w zakresie OZE w Polsce jest czasochłonne – wymaga przejścia kilku etapów, dodatkowo procedury nie są ujednolicone;
4. Ryzyko wynikające z generalnego niedoboru kapitału inwestora: MŚP mają ograniczone możliwości inwestycyjne;
5. Wyniki badania CATI z przedsiębiorcami wskazują, że 70% przedsiębiorców z branży OZE w ciągu najbliższych 24 miesięcy będzie starało się ubiegać o pozyskanie kredytu. Podczas, gdy w okresie 2007-2013 tylko 10% przedsiębiorców starających się o kredyt nie otrzymało go. Zatem przyjmuje się, że w luce finansowej znajdzie się tylko 10% planowanych inwestycji w OZE.
6. Niska aktywność podmiotów z sektora MŚP w realizacji projektów w ramach PO IS 2007-2013 (Temat priorytetu: energia odnawialna: wiatrowa, energia odnawialna: słoneczna, energia odnawialna: biomasa). Wśród 73 beneficjentów 49 reprezentowało sektor MŚP. Ale tylko jedno mikroprzedsiębiorstwo było z woj. lubuskiego.

Podsumowując, zapotrzebowanie na środki finansowe wśród MŚP jest znacznie niższe niż powyższe szacunki odnoszące się do generalnego potencjału w zakresie OZE w województwie lubuskim. Zakładamy, że rzeczywiście zrealizowane zostaną inwestycje stanowiące 30% oszacowanego potencjału, co daje wartość równą **69,13 mln zł**.

Badanie CATI dowodzi, że tylko 10% ubiegających się o kredyt znajduje się w luce finansowej, przy takich założeniach luka finansowa w województwie lubuskim wyniesie $10\% \cdot 69,13 \text{ mln zł} = \mathbf{6,913 \text{ mln zł} \sim 7 \text{ mln zł}}$.

Należy też wziąć pod uwagę, że część zapotrzebowania zostanie sfinansowana kredytami komercyjnymi połączonymi z innymi mechanizmami wsparcia publicznego, np. w ramach środków programów krajowych.

➤ **PI 4c wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym**

Z danych GUS (NSP 2011 r.) wynika że w województwie lubuskim istnieje 36 455¹⁸⁵ budynków mieszkaniowych i użyteczności publicznej. Ze względu na znaczny koszt ponoszony przez wnioskodawcę realizujące projekty termomodernizacyjne przyjęto bardzo niski udział budynków przeznaczanych do termomodernizacji – 1%. Zbliżoną wartość, ok. 36 budynków, należy przyjąć jako szacunek rocznych potrzeb w zakresie termomodernizacji starszych budynków. Z Raportu Banku Światowego¹⁸⁶ wynika, że orientacyjne inwestycje w termomodernizację budynków w latach 2014-2020 stanowią zaledwie około 10% popytu na termomodernizację. W sytuacji braku danych na temat powierzchni budynków i/lub powierzchni użytkowej (koszt termomodernizacji na 1 mkw = ok. 300 zł) można jedynie orientacyjnie przyjąć, że termomodernizacja jednego obiektu nie powinna przekroczyć kwoty 1 mln zł. Przy takich założeniach wysokość zapotrzebowania może wynosić **18 mln zł** [$36 \cdot 1 \text{ mln zł} \cdot 5 \cdot 10\% = 18 \text{ mln zł}$].

➤ **PI 4g promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe**

¹⁸⁵ Budynki mieszkalne należące do gmin, pozostałych podmiotów oraz wspólne, dane z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r.

¹⁸⁶ Ocena ex-ante instrumentów finansowych Dla proponowanego Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” na lata 2014-20 w wybranych sektorach: energii i odpadów stałych, Bank Światowy, 2013, str. 79

Zgodnie z Umową Partnerstwa z maja 2014 r. region w ramach PI 4g powinien realizować następujące projekty: Podział w oparciu o moc zainstalowaną: budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji, budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji z OZE, budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania ciepła w wyniku, której jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w wysokosprawnej kogeneracji, budowa przyłączy do sieci ciepłowniczej i elektroenergetycznej. Podział do 1 MW mocy en. elektrycznej¹⁸⁷.

W ramach wsparcia zakłada się realizację projektów polegających na budowie lokalnych, małych źródeł energii w układzie ko-generacyjnym oraz modernizacja źródeł ciepła poprzez zmianę źródeł na jednostki kogeneracji. IZ planuje zastosowanie inżynierii finansowej.

Według danych URE w terenie regionu lubuskiego koncesje na wytwarzanie ciepła posiada 9 podmiotów. Z danych URE wynika, że jedynie 22% wytwórców ciepła działa w układzie ko-generacyjnym (cała Polska). Z analizy danych sektorowych wynika, że koszty inwestycji dla układu ko-generacyjnego małej mocy dla turbiny gazowej wynosi ok. 14 mln zł. Z analizy wynika, że tylko 2 zakłady wytwarzania ciepła o mocy 1MW będą zainteresowane interwencją. Założono jednak że w ramach RPO nie będą realizowane projekty przez przedsiębiorstwa energetyczne (tylko przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa).

Z danych GUS wynika że na terenie regionu działa 595 kotłowni dostarczających ciepło do budynków¹⁸⁸. Nie mając dostępu do danych na temat wielkości kotłowni (tylko w największych z nich instalacja bloku ko-generacyjnego jest opłacalna) zakładamy że inwestycją taką będzie zainteresowanych jedynie 2,5% kotłowni (hotele, baseny, biurowce) – **tj. 15 instalacji o mocy do 100 kW**. Zakładamy więc, że w grę wchodzić będzie instalacja układów małych o mocy do 100 KW i przy koszcie ok. €1000/1KW = ok. 400 000 zł. Założyć możemy zainteresowanie układem ko-generacyjnym z zapotrzebowaniem na moc 350 KW energii cieplnej i 200 KW energii elektrycznej np. w średniej wielkości szpitalu. Cena ko-generatora wraz z automatyką i włączeniem w aktualny system ciepłny i energetyczny wyniesie ok. 1 200 000,00 zł¹⁸⁹. Zatem 15 potencjalnych podmiotów będzie zainteresowane wsparciem na łączną kwotę 15*1 200 000,00 zł = 18 000 000,00 zł.

Ryzyko w zakresie kogeneracji wynika głównie z kondycji finansowej odbiorców ciepła sieciowego oraz rynku emisji dwutlenku węgla. Zakłady energetyki cieplnej od dawna odczuwają niekorzystne skutki cen ustalanych poniżej poziomu zwrotu kosztów, jak wynika choćby z różnicy cen w krajach skandynawskich i krajach Europy Wschodniej. Ponieważ w Polsce istnieje potrzeba wymiany aktywów na nowe, pojawi się presja na wzrost cen, która napotka na pewien opór, wpływając na kondycję finansową sektora. Kolejne ryzyko dla sektora wiąże się z cenami emisji CO₂ oraz z ich zastosowaniem. Wyższe ceny emisji CO₂ miałyby negatywny wpływ na opłacalność ekonomiczną kotłowni opalanych węglem i gazem, w porównaniu do rozwiązań opartych na biomasie i energii słonecznej. Ryzyka te są już odczuwalne w sektorze elektroenergetycznym, a ich wpływ zaznaczy się również w strukturze źródeł dostaw w ciepłownictwie¹⁹⁰.

Ze względu na ryzyko występujące w zakresie kogeneracji oraz grupy beneficjentów ostatecznych interwencji, przyjmuje się, że wszystkie zainteresowane wsparciem podmioty znajdować się będą w luce finansowej, która wyniesie zatem w tym obszarze **18 mln zł**.

W ramach planowanego wsparcia w PI 4a, PI 4c i PI 4g RPO-L2020 dokonano szacowania luki finansowej w obszarze gospodarki niskoemisyjnej. Samej luki nie da się zresztą precyzyjnie określić bez ostatecznych rozstrzygnięć ustawowych (przedłużająca się praca nad ustawą o OZE). Wynikiem analizy jest szacunek ok. 42 mln zł.

¹⁸⁷ Linia demarkacyjna z dn. 19.02.2014

¹⁸⁸ Dane z GUS BDL, stan na 20.03.2014

¹⁸⁹ http://www.proper.com.pl/pliki/Kogeneracja.Wielka_szansa_malej_energetyki.pdf, dostęp z dn. 20.03.2014

¹⁹⁰ Polska Ocena ex-ante instrumentów finansowych, Dla proponowanego Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” na lata 2014-20 w wybranych sektorach: energii i odpadów stałych, Bank Światowy

Wsparcie przedsiębiorczości i tworzenie nowych przedsiębiorstw

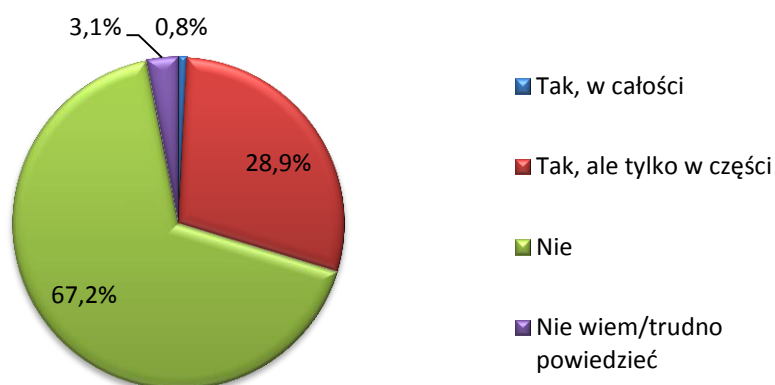
Analizując stronę popytową i określenie zapotrzebowania na IF przeprowadzono badanie kwestionariuszowe CAWI z osobami bezrobotnymi zainteresowanymi założeniem własnej firmy¹⁹¹. Wyniki badania wskazują, że 68,5% ankietowanych jest zdecydowana założyć własną działalność gospodarczą w okresie najbliższych 6 lat, a kolejne 31,5% raczej planuje założyć działalność. W obu przypadkach, wśród osób badanych przeważają ludzie młodzi, w wieku 25-34 lata, kolejno są grupy 18-24 oraz 35-44 lata. Ponad 42% osób planuje zatrudnić od 2 do 4 pracowników, nieznacznie niższy odsetek (ponad 38%) osób planuje prowadzić wyłącznie jednoosobową działalność, będąc zarazem jej właścicielem i pracownikiem. Jedynie 10% badanych deklaruje chęć zatrudnienia większej liczby osób (od 5 do 9), a pozostałe osoby nie posiadają jeszcze sprecyzowanej strategii w tym zakresie.

Najwięcej spośród badanych deklaruje chęć działania w sektorze usług (sekcja S), ponadto, w handlu hurtowym i detalicznym oraz naprawie pojazdów samochodowych, włączając motocykle (sekcja G), a także w budownictwie (sekcja F).

67,2% badanych osób nie posiada funduszy na założenie samodzielnie przedsiębiorstwa, a 28,9% posiada pewne środki, ale w całości nie jest w stanie sfinansować inwestycji.

Niespełna 1% respondentów jest w stanie założyć działalność gospodarczą, pokrywając koszty w całości z własnych środków. Sytuacja analizowanej grupy wskazuje jednoznacznie, że fundusze na zakładanie nowych przedsiębiorstw oraz wspieranie MŚP są jak najbardziej uzasadnione i potrzebne.

Wykres 25 Możliwość sfinansowania zakładanej działalności z własnych środków przez osoby fizyczne w woj. lubuskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI, N=130

31,3% respondentów już teraz jest zdecydowanych na ubieganie się o finansowanie zwrotne na założenie działalności. 32% ankietowanych jeszcze nie podjęło decyzji, natomiast 36,7% nie zamierza występować o pożyczkę/kredyt. Sytuacja jest więc stosunkowo wyrównana, prawie tyle samo osób jest zdecydowanych na finansowanie zewnętrzne co osób, które go nie chcą. Wśród najczęściej wskazywanych powodów nieubiegania się o finansowanie zwrotne jest sama świadomość ewentualnego posiadania zadłużenia, a także możliwe trudności ze spłacaniem rat. **Ponadto, badane osoby w dalszej kolejności wskazywały także na brak odpowiednich zabezpieczeń, brak historii kredytowej i obawę o niespełnienie kryteriów przyznania pożyczki.** Obawy te nie są pozbawione podstaw, co wynika z faktu, iż w pierwszych latach działalności przedsiębiorstwa typu start-up – zaczynające dopiero swoją działalność, mają bardzo niskie możliwości finansowe i często zalecane jest, aby na samym początku korzystały ze środków

¹⁹¹ n=130

pochodzących od rodziny/przyjaciół, a także aniołów biznesu, ponieważ w początkowych fazach rozwoju firmy te cechują się dużą niepewnością co do ich dalszej przyszłości¹⁹².

Wykres 26 Powody nieubiegania się o kredyt/pożyczkę w celu założenia działalności gospodarczej¹⁹³

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI, N=130

Osoby, które zamierzają ubiegać się o finansowanie zwrotne na założenie działalności, średnio planują wnioskować o kwotę ok. 53 tys. zł, przy czym warto zauważyć, że występuje duża rozbieżność w tym zakresie wśród poszczególnych badanych. Najczęściej wymienianą sumą jest ok. 30 tys. zł¹⁹⁴.

Wśród głównych celów, na które osoby deklarujące chęć wzięcia pożyczki chcą ją spożytkować należy wyposażenie firmy (meble, sprzęt biurowy), maszyny i urządzenia techniczne, narzędzia oraz zakup pojazdów.

Określeniem zapotrzebowania na IF wśród osób planujących założenie firmy jest ich deklaracja i zainteresowanie co do uwzględnienia przy ubieganiu się o finansowanie pożyczki spoza sektora bankowego, czyli np. z funduszu pożyczkowego, który byłby pośrednikiem finansowym – beneficjentem RPO Lubuskie 2014-2020. Jak wynika z badania CAWI prowadzonego wśród osób chcących założyć firmę, 21,5% bierze pod uwagę taką możliwość, a blisko 8% dotąd nie ma na ten temat wyrobionej własnej opinii.

Aby stwierdzić jakie jest zapotrzebowanie na IF w postaci poręczenia, w przeprowadzonym na cele niniejszej ewaluacji badaniu CAWI, zbadano deklaracje osób zamierzających założenie działalności gospodarczej co do skorzystania z zabezpieczenia finansowania zewnętrznego. Jedynie 30% ogółu badanych odniosło się do tej kwestii, w tym ok. 41% osób wyraziło chęć poręczenia. Wśród tych osób, zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowiły osoby deklarujące, iż planują pozyskać poręczenie od rodziny/przyjaciół. Dla podmiotów typu start-up jest to naturalne, ponieważ jest to bezpłatna forma zabezpieczenia. Można się spodziewać, że osoby, które nie mają takiej możliwości lub nie chcą z pewnych względów z niej skorzystać sięgną po inne zabezpieczenia.

W przeciwieństwie do niskiego zainteresowania badanych kwestią poręczeń, a także średnim zainteresowaniem zaciąganiem pożyczek, **osoby fizyczne planujące założenie działalności wyrażają wysokie zainteresowanie dotacjami. Aż 94,6% osób, które planuje założenie**

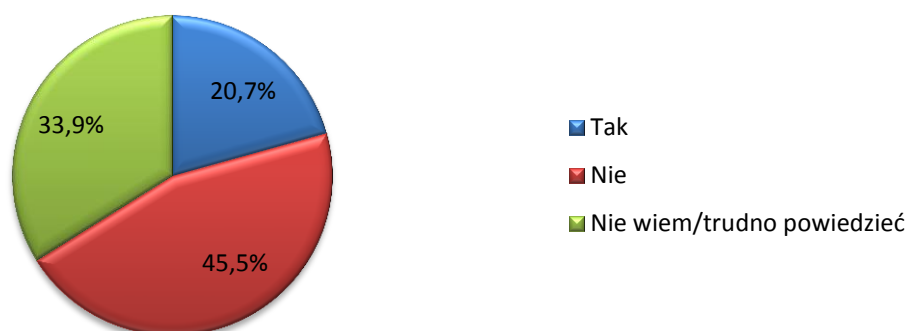
¹⁹² Rola banków w procesach absorpcji środków unijnych w Polsce – ocena perspektywy i rekomendacje na lata 2014-2020, ZBP, Warszawa/Gdańsk, 2012

¹⁹³ Było to pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego odpowiedzi nie sumują się do 100%.

¹⁹⁴ Wartość podana z wyników badania CAWI z osobami planującymi założyć własną działalność gospodarczą, n=130; najniższa wskazana wysokość planowanej do zaciągnięcia pożyczki wynosiła 10 tys. zł, natomiast najwyższa 400 tys. zł, jednakże dla większości badanych (3/4), planowana wnioskowana kwota nie przekraczała 47,5 tys. zł.

firmy chce ubiegać się o dotację. Przypomnijmy, że o finansowanie zwrotne chce ubiegać się 31,3% respondentów. Sytuacja taka nie jest zaskoczeniem, w wielu przypadkach wynika z braku funduszy na pokrycie wkładu własnego i spłacanie rat oraz odsetek, dla wielu osób stanowi także atrakcyjniejszą formę pomocy wynikającą z samej istoty braku konieczności zwrócenia wziętych pieniędzy. Ponadto może wynikać również z doświadczeń poprzedniej perspektywy, w której dotacje były udzielane w szerszym zakresie niż planowane to jest w okresie 2014-2020. Mając na uwadze owe ograniczenia finansowania bezzwrotnego, analizie poddano zainteresowanie osób fizycznych chcących założyć działalność w przypadku, kiedy nie otrzymają dotacji. Aż 45,5% respondentów w takiej sytuacji nie zamierza ubiegać się o finansowanie zwrotne.

Wykres 27 Czy w wypadku nieotrzymania dotacji planują Państwo ubiegać się o kredyt lub pożyczkę na sfinansowanie założenia firmy?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI, N=130

Oznacza to, że osoby chcące założyć działalność nie posiadają odpowiednich funduszy na planowane inwestycje i przeprowadzą je wyłącznie wtedy, kiedy otrzymają na nie finansowanie bezzwrotne lub też nie są pewni swojego pomysłu na biznes i nie chcą inwestować w niego własnych środków. Jako, że jak wspomniano wyżej, większość osób, które dopiero zamierzają założyć działalność nie posiada znacznych funduszy, aż **72,3% w przypadku nieotrzymania finansowania zewnętrznego (pożyczki/ kredytu/ dotacji) zaniecha inwestycji**, a zaledwie 10,8% osób będzie mimo to realizowało poczynione plany. Jest to alarmująca informacja, która świadczy o tym, jak istotne dla rozwoju przedsiębiorczości i powstawania nowych firm w regionie jest udostępnienie wsparcia finansowego osobom planującym założenie działalności.

Zdaniem większości badanych osób, dotychczasowa oferta zewnętrznych źródeł finansowych jest niewystarczająca, 45,4% osób oceniło ją jako przeciętną a kolejne 31% jako złą lub bardzo złą. Ponadto, zdaniem 50,8% badanych, w województwie lubuskim brakuje alternatywy (np. w postaci funduszy pożyczkowych, funduszy poręczeniowych itp.) wobec oferty bankowej źródeł finansowania zewnętrznego, a kolejne blisko 27% osób nie ma na ten temat zdania. Być może jest to wynik dość niskiego poziomu rozpowszechnienia wiedzy wśród potencjalnych beneficjentów dotyczącej możliwości finansowania inwestycji ze zwrotnych środków finansowych. Zdaniem 54,6% badanych dane te są niedostatecznie rozpowszechnione, 23,8% jako dostateczne.

W województwie lubuskim w 2013 roku odnotowano istnienie 1670 firm na liczbę 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym¹⁹⁵, z czego 1601 z nich, to firmy jednoosobowe i zatrudniające do 9 pracowników (co potwierdzają również powyżej przedstawione wyniki CAWI). W województwie lubuskim według danych GUS¹⁹⁶ w 2013 r. mieszkało 690 387 osób w wieku produkcyjnym, co stanowiło 2,69% ogółu ludności w wieku produkcyjnym w Polsce¹⁹⁷. Jak wspomniano w diagnozie, województwo lubuskie, mimo ogólnie niskiej pozycji pod względem

¹⁹⁵ BDL GUS, Podmioty wg wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym

¹⁹⁶ BDL GUS, Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym

¹⁹⁷ W Polsce w 2013 r. było 25 646 082 osób w wieku produkcyjnym

łącznej liczby przedsiębiorstw w skali kraju, w odniesieniu do liczby ludności zamieszkującej region cechuje się dużą dynamiką pod względem liczby nowo powstających przedsiębiorstw i likwidowanych przedsiębiorstw.

Z danych regionalnych PARP wynika, że średniorocznie ok. 13,3 tys. osób¹⁹⁸ potencjalnie mogłoby być zainteresowanych ubieganiem się o wsparcie zwrotne i bezzwrotne skierowane na rozpoczęcie działalności gospodarczej – przyjmując najaktualniejszą dostępną informację o liczbie nowo powstałych przedsiębiorstw w województwie lubuskim.

Z danych ogólnopolskich GUS¹⁹⁹ wynika jednocześnie, że 46,3% osób zakładających nowe firmy to osoby, dla których jest to pierwsze miejsce pracy lub osoby bezrobotne.

Należy przy tym podkreślić, że w perspektywie 2014-2020, w ramach PI 8iii RPO-L2020, przewidziano wsparcie dla osób pozostających bez pracy powyżej 29 roku życia, które chcą założyć działalność gospodarczą, poprzez finansowanie środkami zwrotnymi, a także w za pomocą dotacji, która będzie dostępna dla osób pozostających bez pracy, znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. W ramach PI 8i RPO-L2020 także zaplanowano dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Jednakże wsparcie dostępne będzie dla osób bezrobotne bezrobotnych. Działanie to planowane jest do realizacji wyłącznie przez powiatowe urzędy pracy. W okresie 2014-2020 będzie również możliwe pozyskiwanie środków z poziomu krajowego, pochodzących z Funduszu Pracy, gdzie PUPy będą stanowiły ośrodki opiniotwórcze, związane z kwalifikowaniem osób do uzyskania wsparcia. Natomiast w ramach PO WER 2014-2020 w PI 8.6 planowane jest udzielanie preferencyjnych pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej osobom młodym (do 29 roku życia) pozostającym bez pracy. Środkami na ten cel będzie dysponował Bank Gospodarstwa Krajowego.

Jeżeli odnieść dane dotyczące średniorocznej liczby zakładanych działalności gospodarczych w kraju do poziomu województwa lubuskiego, oznaczałoby to, że populacja bazowa (osoby znajdujące się w grupie objętej PI 8iii i 8i) to blisko 6,2 tys. osób. Badania GUS²⁰⁰ wskazują jednocześnie, że ok. 14,4% osób rozpoczynających działalność w okresie ostatnich lat²⁰¹ skorzystało z pożyczki od rodziny lub znajomych (2,2%) lub z innych środków – w tym dotacji (12,2%)²⁰² – docelowo ta grupa mogłaby chcieć ubiegać się o pożyczkę w ramach instrumentów zwrotnych, co związane jest z brakiem możliwości pokrycia kosztów działalności z własnych środków lub też pożyczek i kredytów komercyjnych.

Z przytaczanych danych wynika, że rocznie podmiotów zainteresowanych założeniem działalności gospodarczej w województwie lubuskim można się spodziewać na poziomie 893 podmiotów.

Mając na uwadze wnioski z badania ilościowego CAWI przeprowadzonego z osobami bezrobotnymi zainteresowanymi założeniem własnej firmy, należy uwzględnić także deklarowaną przez badanych chęć ubiegania się o dotację na ten cel, jak również rzeczywiste możliwości pozyskania tego typu wsparcia, które w perspektywie 2014-2020 jest przewidziane do wdrożenia w ramach wspomnianego powyżej PI 8i w RPO-L2020. Pomoc w postaci dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez osoby pozostające bez pracy dostępna będzie za pośrednictwem projektów realizowanych przez powiatowe urzędy pracy. Wsparcie tego typu udzielane będzie wyłącznie bezrobotnym przypisanym do I i II profilu pomocy, co oznacza grupę osób aktywnie poszukujących

¹⁹⁸ Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2011-2012, Profile regionalne małych i średnich przedsiębiorstw, Liczba przedsiębiorstw nowo powstałych w 2012r. w województwie lubuskim wg REGON, na podstawie GUS, PARP 2013 (2010: 13 223; 2011: 11 414; 2012: 15 383); średnia z trzech ostatnich, dostępnych danych

¹⁹⁹ Warunki powstania i działania oraz perspektywy rozwojowe polskich przedsiębiorstw powstałych w latach 2008-2012, Struktura przedsiębiorstw osób fizycznych powstałych w 2012r. i aktywnych w 2013r. według charakteru poprzedniej pracy właściciela oraz wybranych przekrojów - Charakter poprzedniej pracy właściciela - osoby podejmujące pierwszą pracę oraz te, które przed podjęciem własnej działalności pozostawały bezrobotne, GUS, Warszawa, 2014

²⁰⁰ J.w.

²⁰¹ 2008-2012

²⁰² Warunki powstania i działania oraz perspektywy rozwojowe polskich przedsiębiorstw powstałych w latach 2008-2012, Źródła finansowania podejmowanej działalności, GUS, Warszawa, 2014

pracy, które względnie szybko można przywrócić na rynek pracy. Tak zdefiniowana grupa jest zbliżona do grupy objętej wsparciem finansowym w postaci zwrotnych instrumentów finansowych oferowanych w ramach PI 8iii. Uwzględniając zatem preferencje potencjalnych beneficjentów obu wspomnianych priorytetów, które wynikają jednoznacznie z badania ilościowego CAWI, można przyjąć, że w pierwszej kolejności osoby zainteresowane założeniem działalności gospodarczej, znajdujące się w grupie predefiniowanej do udzielenia wsparcia, będą ubiegały się o otrzymanie dofinansowania w ramach PI 8i.

Bazując na planowanej wysokości alokacji, która ma zostać przeznaczona na ten cel²⁰³, jak również szacunkowej średniej wartości udzielonej pożyczki na poziomie ok. 20 tys. zł²⁰⁴, można przyjąć, że ze wsparcia skorzysta ok. 869 podmiotów pozostających bez pracy, zainteresowanych założeniem działalności gospodarczej. Należy mieć jednak na uwadze, że istnieje szansa również na to, aby część spośród osób wskazanych powyżej, uczestniczących w projektach PUP finansowanych z RPO-L2020, skorzystała zamiast z dotacji, z wymienionego wyżej wsparcia zwrotnego dostępnego poziomu krajowego w ramach innych projektów realizowanych np. przez PUP.

Uwzględniając powyższe, można przyjąć, że po stronie popytowej zidentyfikować należałoby rocznie średnio grupę ok. 24 podmiotów potencjalnie zainteresowanych finansowaniem zwrotnym na rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach RPO-L2020.

W związku z powyższym, przy uwzględnieniu dotychczasowych doświadczeń, skłonności do zaciągania zobowiązań oraz średniej wartości pożyczki udzielonej w województwie lubuskim na założenie działalności gospodarczej, która wynosi ok. 36 tys. zł (kwota dla pożyczek w Działaniu 6.2 POKL udzielanych w województwie lubuskim²⁰⁵), można obliczyć roczną lukę finansową na poziomie 864 tys. zł. Łączna wartość instrumentu²⁰⁶ to więc ok. 6 mln 48 tys. zł dla obszaru *Wsparcie przedsiębiorczości i tworzenie nowych przedsiębiorstw*.

Wartość instrumentu to ~ 6,5 mln zł dla PI 8iii obszaru Wsparcie przedsiębiorczości i tworzenie nowych przedsiębiorstw.

Podmioty ekonomii społecznej

W przypadku zdecydowanej większości przedsiębiorstw społecznych widoczny jest **problem związany z brakiem środków finansowych** na ich funkcjonowanie, szczególnie zauważalny w przypadku organizacji pozarządowych oraz spółdzielni socjalnych i spółdzielni inwalidów i niewidomych. Do tej pory z pożyczek i poręczeń korzystały przede wszystkim przedsiębiorstwa społeczne, które posiadają już co najmniej kilkuletnie doświadczenie i wysokie przychody (ponad 500 tys. zł w 2013 roku, wg badania IBS i Coffey), a co za tym idzie, większą zdolność kredytową. Zdecydowanie większy problem dotyczy małych i nowopowstających przedsiębiorstw, które w województwie lubuskim stanowią większość. Obserwacje te potwierdzają różne opracowania, m.in. Herbst²⁰⁷, która mówi wręcz o powstawaniu błędnego koła: „im słabsze ekonomicznie są podmioty ekonomii społecznej, tym trudniej pozyskać im środki finansowe, w tym także w formie zaciągania zobowiązań dłużnych, im mniej ich pozyskują, tym są słabsze”. Przedsiębiorstwa społeczne pytane o to, na co najczęściej nie wystarcza im środków, wskazują wydatki

²⁰³ Projektowana alokacja na PI 8 i, która dostępna będzie do wykorzystania w ramach projektów PUP wynosi 29 793 266,00 euro (tj. ok. 125 131 717,2 zł), w chwili obecnej nie jest możliwe precyzyjne określenie udziału dotacji w ogólnej kwocie przeznaczonej do dyspozycji PUP (dotacje są jedną z projektowanych form wsparcia oferowanych przez PUP); na potrzeby szacunku przyjęto, że kwota przeznaczona na dotacje wyniesie ok. 25% ogólnej kwoty do dyspozycji PUP, tj. ok. 31 282 929,3 zł.

²⁰⁴ Zgodnie z dotychczasową wiedzą Zamawiającego.

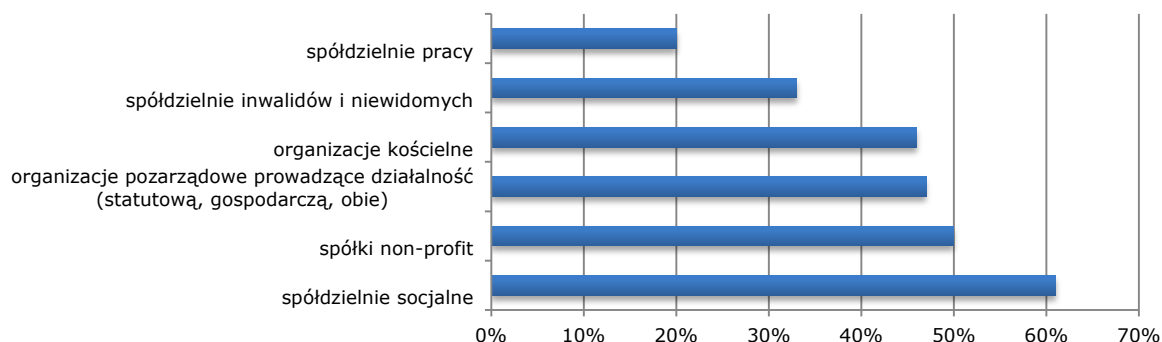
²⁰⁵ dane pochodzą od Instytucji Pośredniczącej wdrażanie Działania 6.2. POKL w województwie lubuskim: Agencji Rozwoju Regionalnego, stan na dzień 31.12.2014r.; średnia pożyczka określona została na podstawie dotychczasowych doświadczeń wdrażania działania 6.2. PO KL w województwie lubuskim na zakładanie przedsiębiorstw, w ramach projektu: projektu „Dodaj pieniądze do pomysłu” (39 pożyczek, łączna suma 1.408.550,- zł).

²⁰⁶ okres 7 lat

²⁰⁷ Herbst, I., *Analiza możliwości finansowania podmiotów ekonomii społecznej w Polsce*, Bank DnB Nord, Warszawa 2008

inwestycyjne. Ponadto, badani stwierdzają wprost, że **wiele spośród planowanych przez nich przedsięwzięć nie zostało zrealizowanych w związku z brakiem środków** (46% podmiotów w Polsce, z czego najwięcej, 61% w 2013 roku stanowiły spółdzielnie socjalne²⁰⁸). Stąd wynika, że zakres działalności przedsiębiorstw społecznych mógłby być zdecydowanie większy niż pozwalają na to obecnie posiadane środki finansowe.

Wykres 28 Odsetek przedsiębiorstw społecznych, które z braku wystarczającej ilości środków finansowych nie zrealizowały wszystkich inwestycji zaplanowanych na rok 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania IBS i Coffey International Development, 2014, Ocena ex-ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i osób młodych

Podmioty ekonomii społecznej pytane o to czy w kolejnych latach planują inwestować, w zdecydowanej większości (67% wskazań w kraju) deklarują, że tak, a zakres działań przeznaczonych do realizacji inwestycji niemal pokrywa się z zakresem planów, które już miały być zrealizowane, a które na skutek braku finansów odłożono w czasie²⁰⁹. Ponadto, podmioty deklarują chęć wydatkowania sum wyższych niż w minionych latach, obecnie **ok. 40% przedsiębiorstw społecznych rozważa skorzystanie ze zwrotnych instrumentów finansowych w postaci poręczeń i pożyczek** (wg ogólnopolskiego badania IBS i Coffey). W kontekście badania istotne jest jednak, że w ocenie podmiotów ekonomii społecznej na bardzo różnym poziomie, w zależności od podmiotu, kształtowała się chęć uzyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania działalności. 67% wszystkich podmiotów objętych badaniem IBS i Coffey stwierdzało, że planuje wydatki rozwojowe w kolejnym roku. Deklarowane potrzeby finansowe są zauważalnie większe niż w latach poprzednich. **Mediana planowanych wydatków na 2014 rok wyniosła 100 000 zł**, co oznacza, że połowa przedsiębiorstw społecznych planuje wydatki mniejsze lub równe tej kwocie. Jest to kwota o 50 000 wyższa niż ta, której brakowało PS w 2013 roku. Wzrost zapotrzebowania na finansowanie wydatków wskazuje na możliwość pogłębiania się luki finansowej. Ponad 20% badanych przez IBS i Coffey przedsiębiorstw społecznych zamierzało finansować wydatki rozwojowe w 2014 roku ze źródeł takich jak pożyczki lub kredyty. Jest to niemal dwukrotnie więcej niż odsetek PES, które sfinansowały w ten sposób swoje wydatki w 2013 r. Nawet jeśli części podmiotów nie udało się zrealizować tych planów, oznacza to istotny wzrost zainteresowania tego typu instrumentami.

Na podstawie analiz przeprowadzonych przez IBS i Coffey oraz danych dotyczących liczby i specyfiki lubuskich przedsiębiorstw społecznych można wyliczyć lukę finansową przedsiębiorstw społecznych. Przedstawiono kilka sposobów rozumienia luki finansowej i jednocześnie, ze względu na ograniczony dostęp do danych, sposoby jej liczenia odbiegają od tych zaproponowanych dla przedsiębiorstw. Pod uwagę wzięto dotychczasowe doświadczenia podmiotów w skali Polski (objętych badaniem IBS i Coffey) oraz dane dotyczące liczby i struktury przedsiębiorstw społecznych w województwie lubuskim.

²⁰⁸ Badanie IBS i Coffey International Development, 2014, Ocena ex-ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i osób młodych

²⁰⁹ Tamże.

Rysunek 6 Sposoby oszacowania luki finansowej dla aPI 9v RPO-L2020**Sposób 1 Luka finansowa jako wartość niezrealizowanych wydatków rozwojowych z powodu braku pożyczki/poręczenia**

Lukę finansową przedsiębiorstw społecznych policzono jako wartość niezrealizowanych wydatków rozwojowych z powodu braku pożyczki/poręczenia. Jest to pojęcie szerokie i w tym przypadku można raczej mówić o popycie na środki finansowe ze strony przedsiębiorstw społecznych. Część tego popytu może być zaspokajana przez instrumenty bezzwrotne lub ze środków własnych PS, a jedynie część z instrumentów zwrotnych.

Sposób 2 Luka finansowa jako wartość niezyskanych kredytów lub pożyczek

Luka finansowa jako wartość niezyskanych kredytów lub pożyczek jest to wartość, w której mieszczą się podmioty, które w roku 2013 (dane IBS i Coffey) starały się o kredyt lub pożyczkę na konkretne przedsięwzięcie, jednak nie udało im się uzyskać finansowania. Lukę policzono biorąc pod uwagę liczbę i strukturę PES w województwie lubuskim.

Sposób 3 Luka finansowa jako wartość brakujących środków na cele rozwojowe

Lukę finansową przedsiębiorstw społecznych policzono jako wartość środków, których zabrakło przedsiębiorstwom społecznym na rozwój działalności. Jest to najszersza definicja luki finansowej i odzwierciedla zapotrzebowanie na dofinansowanie zewnętrzne, ale niekoniecznie w formie instrumentów zwrotnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Badania IBS i Coffey International Development, 2014, Ocena ex-ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i osób młodych

Tabela 21 Oszacowanie luki finansowej przedsiębiorstw społecznych

	Sposób 1	Sposób 2	Sposób 3
	Luka obliczona na podstawie niezrealizowanych wydatków z powodu braku pożyczki lub poręczenia	Luka obliczona na podstawie danych o niezyskanych kredytach lub pożyczkach	Luka obliczona na podstawie deklaracji o braku środków na rozwój działalności
	Odsetek PS, które nie zrealizowało wydatków z powodu braku pożyczki/poręczenia	Odsetek PS, które nie zrealizowało wydatków z powodu niezyskania pożyczki/poręczenia	Odsetek PS, którym zabrakło środków na działania rozwojowe
	20%	3%	47%
Liczba podmiotów w regionie	264		
	Liczba PS, które nie zrealizowało wydatków z powodu braku pożyczki/poręczenia	Liczba PS, które nie zrealizowało wydatków z powodu niezyskania pożyczki/poręczenia	Liczba PS, którym zabrakło środków na działania rozwojowe
	52	8	123
Średnia luka niezrealizowanych wydatków na przedsiębiorstwo	31 511,27 zł	126 739,81 zł	50 000,00 zł
Odsetek ponoszących wydatki rozwojowe	58%		nd
Szacunkowa liczba ponoszących wydatki rozwojowe	153		nd
Szacunkowa liczba PS pozostających w luce	30	5	123
Luka finansowa ogółem	956 959,48 zł	582 191,99 zł	6 167 500,00 zł

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z raportu IBS i Coffey International Development, 2014, Ocena ex-ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i osób młodych oraz danych o liczbie PS w województwie lubuskim

[Wytłumaczenie tabeli]

[Odsetek PS, które nie zrealizowało wydatków z powodu nieuzyskania pożyczki/poręczenia – uwzględniono odsetek PS poszczególnych typów, które starały się o pożyczkę lub poręczenie w 2013 roku (dane IBS i Coffey), ale jej nie uzyskały, licząc średni odsetek z uwzględnieniem struktury podmiotów w województwie lubuskim.

Odsetek PS, którym zabrakło środków na działania rozwojowe – uwzględniono odsetek PS poszczególnych typów, które wskazały na problem braku środków na działania rozwojowe, a które takie wydatki planowały. Podobnie jak w poprzednim przypadku policzono średni odsetek z uwzględnieniem struktury podmiotów w województwie lubuskim.

Liczba podmiotów w regionie – liczba podmiotów zaliczanych do przedsiębiorstw społecznych (patrz Tabela *Liczba podmiotów ekonomii społecznej prowadzących działalność gospodarczą w województwie lubuskim* w rozdziale 3.2)

Liczba PS, które nie zrealizowały wydatków z powodu braku pożyczki/poręczenia – jest to liczba przedsiębiorstw społecznych w województwie lubuskim, które nie mogły zrealizować pewnych wydatków rozwojowych ze względu na brak dostępu do pożyczki lub poręczenia.

Liczba PS, które nie zrealizowało wydatków z powodu nieuzyskania pożyczki/poręczenia – jest to liczba przedsiębiorstw społecznych w województwie lubuskim, które, nie mogły zrealizować pewnych wydatków rozwojowych ze względu na nieuzyskanie pożyczki lub poręczenia.

Liczba PS, którym zabrakło środków na działania rozwojowe – jest to liczba przedsiębiorstw społecznych w województwie lubuskim, które odczuły deficyt środków finansowych na rozwój działalności.

Średnia luka niezrealizowanych wydatków na przedsiębiorstwo (sposób 1) – jest to średnia kwota, jaka była potrzebna do zrealizowania inwestycji przez przedsiębiorstwo społeczne, które ostatecznie nie zostały zrealizowane. Kwotę wyliczono biorąc pod uwagę niezrealizowane wydatki rozwojowe wskazane w raporcie IBS i Coffey dla przedsiębiorstw społecznych różnych typów oraz licząc średnią z uwzględnieniem ich struktury w regionie lubuskim.

Średnia luka niezrealizowanych wydatków na przedsiębiorstwo (sposób 2) – jest to średnia kwota, jakiej przedsiębiorstwo społeczne nie uzyskało starając się o kredyt lub pożyczkę na konkretne przedsięwzięcie. Podobnie, jak w sposobie 1 kwotę obliczono na podstawie danych o nieuzyskanych kredytach lub pożyczkach dla poszczególnych typów PS, a średnią policzono z uwzględnieniem ich struktury w regionie lubuskim.

Średnia luka niezrealizowanych wydatków na przedsiębiorstwo (sposób 3) – jest to średnia kwota, jakiej zabrakło przedsiębiorstwu społecznemu na zrealizowanie wydatków rozwojowych. Przyjęto kwotę wskazaną w raporcie IBS i Coffey jako medianę niezrealizowanych wydatków inwestycyjnych. Średnia wartość to ponad 108 tysięcy złotych, ale zdecydowano się na przyjęcie mediany ze względu na niewielki potencjał absorpcyjny PS w województwie lubuskim, gdzie dominują małe podmioty oraz krótko działające na rynku (dotyczy spółdzielni socjalnych, które, zgodnie z raportem IBS i Coffey, chcą najczęściej korzystać z instrumentów finansowych). Raport IBS i Coffey nie pokazuje kwot w podziale na typy podmiotów.

Odsetek PS ponoszących wydatki rozwojowe (sposób 1 i 2) – jest to odsetek podmiotów objętych badaniem IBS i Coffey, które zadeklarowały, że w roku 2013 poniosły jakiegokolwiek wydatki rozwojowe; dana ta jest niedostępna indywidualnie dla województwa lubuskiego.

Szacunkowa liczba ponoszących wydatki rozwojowe (sposób 1 i 2) – jest to szacunkowa liczba PS, które w roku 2013 poniosły wydatki rozwojowe; wyliczono na podstawie wzoru: odsetek PS ponoszących wydatki rozwojowe x liczba podmiotów w regionie lubuskim.

Szacunkowa liczba PS pozostających w luce (sposób 1) – są to podmioty, które prowadzą działania rozwojowe, a które miały w planach działania rozwojowe, których nie zrealizowały z powodu braku pożyczki/poręczenia. Tego typu podmioty stanowią prawdopodobną grupę docelową – beneficjentów końcowych ewentualnego funduszu. Liczba została wyliczona na podstawie wzoru: (Szacunkowa liczba ponoszących wydatki rozwojowe x Odsetek PS, które nie zrealizowało wydatków z powodu braku pożyczki/poręczenia).

Szacunkowa liczba PS pozostających w luce (sposób 2) – są to podmioty, które prowadzą działania rozwojowe, a nie uzyskały pożyczki lub poręczenia. Tego typu podmioty stanowią najbardziej prawdopodobną grupę beneficjentów ostatecznych ewentualnego funduszu. Liczba została wyliczona na podstawie wzoru: (Szacunkowa liczba wydatki rozwojowe x Odsetek PS, które nie zrealizowało wydatków z nieotrzymania pożyczki/poręczenia).

Szacunkowa liczba PS pozostających w luce (sposób 2) – są to podmioty, którym zabrakło środków na działania rozwojowe. Liczba jest tożsama z liczbą PS, którym zabrakło środków na działania rozwojowe.

Luka finansowa ogółem – jest to kwota, jaką potrzebują wszystkie podmioty pozostające w luce finansowej. Wyliczona jest na podstawie wzoru: (Średnia luka niezrealizowanych wydatków na przedsiębiorstwo x Szacunkowa liczba PS pozostających w luce).

Skalę zainteresowania finansowaniem zwrotnym wśród przedsiębiorstw społecznych najlepiej odzwierciedla pierwszy sposób wyliczenia luki finansowej. Uwzględnia on zapotrzebowanie na środki zewnętrzne wśród PES oraz ich potencjał rozwojowy. Warunkiem niezbędnym do osiągnięcia wskazanej kwoty oraz liczby podmiotów korzystających z finansowania zwrotnego jest jednak zapewnienie dostępu do odpowiedniej informacji o ofercie oraz o dostępie do podmiotów

udzielających pożyczek i poręczeń. Oferta powinna również uwzględniać specyfikę PS w województwie lubuskim, np. dużą liczbę podmiotów młodych oraz małych. Istnieje potrzeba budowania spójnej i długotrwałej strategii rozwoju ekonomii społecznej w regionie, uwzględniającej różnorodne obszary wsparcia i działań, poczynając od budowania współpracy między podmiotami ekonomii społecznej, sektorem administracji i sektorem biznesu, wsparcia merytorycznego dla podmiotów ekonomii społecznej i ich otoczenia (budowanie świadomości, budowanie potencjału biznesowego), a na wsparciu finansowym skończywszy.

Wartość luki finansowej dla podmiotów ekonomii społecznej prowadzących działalność gospodarczą na podstawie powyższego wynosi blisko 1 mln zł (dokładnie 956 959,48 zł).

Analizując potencjał PES oraz wartość luki finansowej w regionie o zbliżonej charakterystyce do województwa lubuskiego, jakim jest województwo opolskie widać, że zarówno potencjał podmiotów, jak i wartość luki jest zbliżona. Tam lukę wyliczono na nieco ponad 853 tys. złotych, wskazując, iż grupa potencjalnych beneficjentów wynosi 25 podmiotów.

Wsparcie w formie instrumentów zwrotnych będzie w perspektywie finansowej 2014-2020 dostępne dla PES w ramach POWER (PI 9v, cel *Wzrost liczby podmiotów ekonomii społecznej korzystających ze zwrotnych instrumentów finansowych*). Zgodnie z zapisami tego programu, wsparcie podmiotów ekonomii społecznej za pomocą zwrotnych instrumentów finansowych będzie miało charakter komplementarny wobec wsparcia bezzwrotnego dostępnego dla PES w ramach regionalnych programów operacyjnych.

To, czy w ramach RPO-L2020 również przeznaczyć w ramach PI 9v środki na instrumenty zwrotne, leży po stronie IZ. Argumentami przemawiającymi za takim rozwiązaniem jest możliwość zapewnienia systemu kompleksowego wsparcia PS na poziomie regionu i możliwość koordynacji tego procesu przez administrację regionalną. **Argumentami przeciwko uwzględnieniu w PI 9v instrumentów zwrotnych wydaje się być dostateczna oferta krajowa dla PS (POWER, TISE, PAFPIO), a z drugiej strony ryzyko, że skala zainteresowania lubuskich PS instrumentami zwrotnymi może być niewystarczająca** (w zależności od sposobu liczenia luki finansowej ich liczebność określono od 5 do 30). Wartość zapotrzebowania na finansowanie wynikające z niesprawności rynku w porównaniu z innymi priorytetami inwestycyjnymi jest mała.

Biorąc pod uwagę powyżej wskazane zalety i wady rozwiązań wdrożeniowych instrumentów finansowych dla podmiotów ekonomii społecznej, które prowadzą działalność gospodarczą **nie rekomenduje się wdrażania IF w PI 9v.**

Aktualny kształt RPO-L2020 nie daje możliwości uwzględnienia potrzeb rozwojowych PES w ramach priorytetów inwestycyjnych przewidzianych w OP 1, które ukierunkowane są głównie na rozwój innowacyjności firm, wzrost poziomu handlu zagranicznego oraz aktywności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw. Z jednej zatem strony zasadne byłoby uwzględnienie PES jako jednej z grup odbiorców w OP 1, co postawiłoby te podmioty jako równorzędne wobec komercyjnych przedsiębiorstw, z drugiej jednak strony, wyjście naprzeciw potrzebom inwestycyjnym i rozwojowym PES wymaga skierowania do nich wsparcia na działania, które nie mieszczą się w celach OP 1, chociaż na tego typu projekty PES mogą otrzymać wsparcie z programów krajowych.

Warto natomiast jednoznacznie określić w zapisach OP 1 RPO-L2020, że przedsiębiorstwa społeczne mogą być beneficjentami tej osi. Niejednoznaczność zapisów okazała się być problematyczna w odniesieniu do LRPO 2007-2013²¹⁰, kiedy to interpretacja zapisu „mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa” (jako beneficjenci Priorytetu II.

²¹⁰ Chociaż są przykłady PES jako beneficjentów LRPO 2007-2013, np. zakłady pracy chronionej.

Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego) podjęta przez IZ wykluczyła z tej grupy przedsiębiorstwa społeczne z możliwości ubiegania się o finansowanie zwrotne, dostępne u pośredników finansowych. Zdaniem przedstawiciela MIIR, uczestnika wywiadu pogłębionego, można było uznać PS jako „przedsiębiorstwo”, jako że, podobnie jak każda firma, posiada wpis do REGON. Ze względu na te trudności interpretacyjne, w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych RPO-L2020 (lub innym dokumencie określającym stanowisko IZ) warto zaznaczyć, że **PES będzie traktowane w ramach OP 1 na tych samych warunkach ogólnych, jak pozostałe MŚP.**

Podsumowanie

Poniżej w formie tabeli na podstawie powyższych szacunków przedstawiono analizę zbiorczą oceny luki finansowej (w świetle istniejących niesprawności rynkowych) z punktu widzenia popytu i priorytetów inwestycyjnych projektu RPO-L2020.

Tabela 22 Szacunki zapotrzebowania na finansowanie (luka finansowa) wg priorytetów

Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa wartość luki lub zapotrzebowania na finansowanie wynikające z niesprawności rynku
PI 1b	39 mln zł
PI 3c	189 mln zł
PI 4a	7 mln zł
PI 4c	18 mln zł
PI 4g	18 mln zł
PI 8iii	6,5 mln zł
PI 9v	1 mln zł
SUMA	278,5 mln zł

Źródło: Opracowanie własne

Wartość luki finansowej nie jest równoznaczna z wysokością alokacji na instrumenty finansowe na dany priorytet inwestycyjny. W priorytetach, w których przewidziane są dotacje, a także kierowane są znaczne środki krajowe na działania określone w tych priorytetach, część luki może zostać przez nie ograniczona. KE rekomenduje skierowanie dla prostych projektów inwestycyjnych instrumenty finansowe, a dla projektów wysoko innowacyjnych (w przypadku RPO-L2020 - PI 1b) dodatkowo dotacje, gdyż tego rodzaju inwestycje mogą mieć problem z uzyskaniem finansowania zwrotnego, ze względu na zbyt wysokie ryzyko tego typu przedsięwzięć²¹¹. Dlatego też w wyniku analizy w ramach PI 1b i PI 9v nie należy przeznaczać alokacji na IF (bez PI 1b i PI 9v luka wynosi 238,5 mln zł). Należy jednak pamiętać, że finansowanie bezzwrotne nie rozwiązuje kluczowego problemu – dotarcia do firm, które planują projekty inwestycyjne, które się zwrócą przy odpowiedniej stopie zwrotu, instrumenty zwrotne lepiej przeciwdziałają problemowi luki finansowej. Środki dotacyjne mogą być ponadto niewystarczające, podczas gdy środki zwrotne korzystają z mechanizmów mnożnikowych/ rewolwingowych – obracania tymi samymi pieniędzmi kilka razy w miarę, jak są one zwracane przez dotychczasowych beneficjentów. Połączenie finansowania zwrotnego z bezzwrotnym może w skuteczny sposób ograniczyć wysokość luki finansowej. Jej wysokość we wszystkich priorytetach może być ograniczona również przez dobór odpowiednich pośredników finansowych. Analiza doświadczeń z poprzedniej perspektywy pokazuje, że pośrednicy mają duże

²¹¹ Programowanie perspektywy programowej 2014-2020 Umowa Partnerstwa, MIIR, Warszawa 2014

doświadczenie w zakresie dystrybucji instrumentów finansowych. Regionalni operatorzy wdrażając w ramach LRPO 2007-2013 projekty inżynierii finansowej pozyskali więc wystarczającą wiedzę na temat specyfiki tych instrumentów, w związku z czym są dobrze przygotowani do kolejnego okresu programowania, co może mieć znaczący wpływ przy ograniczeniu wysokości luki finansowej.

Wartość luki finansowej jest niższa od wartości przedstawionej w ujęciu wojewódzkim dokonanej na potrzeby badania *Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, IBS, 2013*, gdzie wynosi ona dla województwa lubuskiego 350 mln zł²¹². Przyczyna różnicy może wynikać z tego, że jak pokazuje diagnoza przedstawiona na początku badania, liczba przedsiębiorstw MŚP liczona na 10 tys. mieszkańców województwa jest wysoka, ale bezwzględna liczba firm z sektora MŚP nie jest znacząca. Przedsiębiorcy mają również bardzo silną tendencję do zamykania działalności w niedługim czasie po ich otworzeniu, co może świadczyć o ich niewydolności finansowej. Dlatego też szczególnie w przypadku firm innowacyjnych oraz związanych z OZE zalecane są w dużej mierze dotacje, a nie instrumenty zwrotne.

3.3.3 Ocena wielkości i skutków luki finansowej

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jakie są skutki występowania zjawiska luki finansowej/kapitałowej dla rozwoju podmiotów, w tym przedsiębiorstw w województwie lubuskim?
- ➔ Czy i w jakim stopniu instrumenty finansowe w ramach RPO-L2020 wpłyną na zmniejszenie luki finansowej/kapitałowej w województwie lubuskim?

Najbardziej znaczącym i najpoważniejszym skutkiem występowania zjawiska luki finansowej jest ograniczenie inwestycji przedsiębiorstw, które nie otrzymają finansowania zwrotnego na inwestycje. Wyniki badania CATI, które zostało przeprowadzone na potrzeby niniejszego badania pokazują, że **41% przedsiębiorców, którzy otrzymali kredyt/pożyczkę nie zrealizowałyby zaplanowanej inwestycji bez zewnętrznych funduszy**. Podobne wnioski wynikają z ogólnopolskich doświadczeń. W badaniu *Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, IBS, Warszawa, 2013* wskazano, że do najczęstszych skutków występowania luki dla rozwoju przedsiębiorstw należy brak realizacji zaplanowanych projektów inwestycyjnych, na które blisko 2/3 respondentów badania poszukiwało finansowania, choć tyle samo stwierdziło, że nie mają przygotowanych projektów inwestycyjnych do realizacji w najbliższym roku. Taka sytuacja występuje zazwyczaj dlatego, że respondenci traktują wcześniejsze, niezrealizowane dotąd pomysły, na które nie uzyskali finansowania jako zawieszone lub odroczone w czasie. W badaniu określono, że ponad połowa projektów, nie wyszła poza etap sporządzenia biznes planu, z powodu m.in.: braku uzyskania dotacji, braku uzyskania finansowania kredytowego, przyczyn leżących po stronie przedsiębiorcy, braku dostatecznej ilości środków własnych, niekorzystnego otoczenia prawnego.

Skutkiem występowania luki finansowej w dostępie do finansowania zewnętrznego jest też pogłębiająca się degradacja najbiedniejszych miast i regionów. Jak wskazano w diagnozie gospodarczej w poprzednich rozdziałach województwo lubuskie charakteryzuje się niewielkim PKB przypadającym na jednego mieszkańca, dotknięte jest wysokim poziomem bezrobocia oraz problemami związanymi z wykluczeniem społecznym. Brak środków na inwestycje w obecnej perspektywie budżetowej, a tym samym luka finansowa doprowadzi do pogłębienia istniejących na terenie województwa problemów oraz stagnacji całego regionu. Receptą na zahamowanie pogłębiania się wspomnianych problemów wydaje się być finansowanie zewnętrzne, m.in. właśnie w postaci instrumentów zwrotnych.

²¹² Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego. Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, IBS, Warszawa 2013, str. 63

Lukę finansową należy ograniczać, ponieważ konsekwencje jej występowania mogą być bardzo dotkliwe dla gospodarki z uwagi na to, że luka dotyczy głównie przedsiębiorstw MŚP, które mają znaczącą rolę w tworzeniu PKB i zapewnianiu miejsc pracy. Jednym z najlepszych sposobów ograniczania luki finansowej jest interwencja publiczna realizowana w ramach środków pochodzących z programów unijnych poprzez instrumenty finansowe²¹³. Luka ogranicza możliwości inwestycyjne przedsiębiorstw, co w dłuższym okresie może mieć negatywny wpływ na funkcjonowanie gospodarki. Ważne jest więc ograniczanie jej poprzez wzrost dostępności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw do finansowania, w szczególności tych rozpoczynających działalność, a także przedsiębiorstw innowacyjnych, nieposiadających odpowiednich zabezpieczeń kredytowych²¹⁴. Instrumenty w bardzo efektywny sposób ograniczają lukę finansową. Dobrze zaprojektowane i skierowane do konkretnych grup beneficjentów, którzy faktycznie znajdują się w luce finansowej stanowią niekiedy jedyną możliwość realizacji ich projektów. Tak jak było to podkreślane w niniejszym raporcie, badania terenowe pokazały, że przedsiębiorcy często rezygnują z planowanych inwestycji w przypadku, kiedy nie otrzymają zewnętrznych źródeł finansowania. Instrumenty finansowe w formie zwrotnej jak pożyczki i poręczenia oferowane na preferencyjnych warunkach mogą pomóc w realizacji inwestycji, w szczególności tych obarczonych największym ryzykiem, na które banki komercyjne nie chcą udzielać kredytów. Lukę finansową w tym zakresie może ograniczać w szczególności oferowanie IF przedsiębiorcom MŚP (równolegle ze wsparciem dotacyjnym), którzy realizują innowacyjne projekty, a także kogeneracji i wytwarzania energii z odnawialnych źródeł. Cenne wydają się być również instrumenty skierowane do osób, które dopiero zamierzają zacząć działalność gospodarczą i potrzebują na ten cel dodatkowych środków.

3.3.4 Proporcjonalność przewidzianej interwencji oraz narzędzi minimalizujących zakłócenia rynku

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Czy konieczne są modyfikacje (jakie), aby instrumenty te pokrywały cały obszar luki finansowej np.: w obszarze wsparcia innowacji, nie konkurując jednocześnie między sobą? Czy zasadna jest realizacja niektórych z nich w formie pilotażowej, aby po porównaniu wstępnych rezultatów podjąć decyzję o ich ew. realizacji w większym zakresie?
- ➔ Czy zaprojektowane instrumenty finansowe mogą zakłócić działanie rynku, np. poprzez konkurencję dla instrumentów finansowych funkcjonujących bez wykorzystania środków publicznych?
- ➔ Czy i jakie jest ryzyko negatywnego oddziaływania instrumentów finansowych, które zostaną zastosowane w RPO-L2020? Jak można je zminimalizować?

Proponowane w ramach RPO-L2020 instrumenty finansowe stanowią narzędzie interwencji na rynku i są skierowane do różnych odbiorców, a tym samym pokrywają różne obszary luki finansowej występujące w różnych sektorach gospodarki. Instrumenty finansowe w ramach PI 3c skierowane są do przedsiębiorstw z sektora MŚP, realizujących projekty innowacyjne, a co za tym idzie pokrywają lukę finansową w obszarze wsparcia innowacji. Wsparcie dla przedsiębiorstw obejmuje dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, które będą udzielały pożyczek i poręczeń dla przedsiębiorców z sektora MŚP. Pozostałe priorytety zakładają instrumenty w formie pożyczek dla podmiotów realizujących projekty prowadzące do przejścia na gospodarkę niskoemisyjną poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i zwiększenie efektywności energetycznej (PI 4a, 4c, 4g). Ponadto pożyczki będą udzielane osobom pozostającym bez pracy, chcącym założyć działalność gospodarczą oraz na działalność podmiotów ekonomii społecznej,

²¹³ Lepczyński B., Penczar M. Znaczenie instrumentów zwrotnych w ograniczaniu luki finansowej i podnoszeniu bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw z sektora MŚP. Katedra Bankowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Gdański, Czasopismo Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance 4/4, październik 2013,

²¹⁴ Zarządzanie i Finanse nr 4 cz. 4 Znaczenie instrumentów zwrotnych w ograniczaniu luki finansowej i podnoszeniu bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw z sektora MŚP, Błażej Lepczyński, Marta Penczar, Wydział Zarządzania - Uniwersytet Gdański, 2013

prowadzących działalność gospodarczą. Proponowane instrumenty finansowe tworzą więc spójny i dość kompleksowy system wsparcia finansowego na rzecz wypełnienia powstałej na rynku luki finansowej we wszystkich zidentyfikowanych obszarach występowania barier rynku w zakresie korzystania z instrumentów dłużnych.

Proponowane w ramach RPO-L2020 instrumenty finansowe stanowią kontynuację dotychczas stosowanych instrumentów finansowych w ramach Działania 2.5 LRPO 2007-2013 oraz Działania 6.2 komponentu regionalnego POKL. Zmienił się zakres podmiotów, które mogą skorzystać z wprowadzonych rozwiązań. W poprzedniej perspektywie instrumenty finansowe w ramach LRPO oraz komponentu regionalnego POKL były dedykowane jedynie przedsiębiorcom z sektora MŚP oraz osobom, które chciały założyć własną działalność. Ponadto w obszarze gospodarki niskoemisyjnej planowanej do wsparcia obecnie w RPO-L2020, funkcjonowały IF w ramach WFOŚiGW i NFOŚiGW. Zasady konstrukcji instrumentów finansowych są podobne jak w poprzedniej perspektywie i opierają się o dokapitalizowanie wybranych w konkursach funduszy pożyczkowych, które będą udzielały wsparcia beneficjentom końcowym. Natomiast w **obszarze PI 4a, 4c i 4g w związku ze zwiększeniem obszarów, w których zastosowane zostaną instrumenty finansowe, mimo już zdobytego doświadczenia w stosowaniu IF, można rozważyć przeprowadzenie pilotażu**. Według Komunikatu Komisji, Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego oraz Rady UE²¹⁵ instrumenty finansowe muszą być zaprojektowane w taki sposób, aby spełniać trzy podstawowe warunki: zgodności interesów, odpowiedniości i proporcjonalności interesów. Biorąc pod uwagę niniejsze warunki dokonano analizy możliwych do wystąpienia negatywnych efektów, które mogą być następstwem pomocy publicznej w tym zakresie.

Rysunek 7 Analiza negatywnych efektów, które mogą być następstwem pomocy publicznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Komunikatu Komisji Wytyczne w sprawie pomocy regionalnej na lata 2014 – 2020, Bruksela, 28.6.2013 r. C(2013) 3769 final., Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 966/2012 z 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE, Euroatom) nr 1605/2002 Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 298/1

Dla ograniczenia negatywnego wpływu na rynek i podmioty prywatne, występującego w warunkach zastosowania instrumentów zwrotnych, konieczne jest preferowanie rozwiązań opartych o zasady pomocy *de minimis*. Ze względu na wprowadzenie w Rozporządzeniu Komisji (UE) nr 1407/2013

²¹⁵ Komunikat Komisji Wytyczne w sprawie pomocy regionalnej na lata 2014 – 2020, Bruksela, 28.6.2013 r. C(2013) 3769 final., Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 966/2012 z 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE, Euroatom) nr 1605/2002 Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 298/1

z dnia 18 grudnia 2013r. dotyczącym pomocy *de minimis* wysokich limitów pożyczek (1 mln euro na 5 lat lub 500 tys. euro na 10 lat) **istnieje ryzyko, że wsparcie oferowane przez podmioty pożyczkowe mogłoby kolidować z ofertą produktową niektórych instytucji finansowych.** Z tego względu w ramach instrumentów pożyczkowych powinna być wdrożona **wyraźna demarkacja co do wysokości pożyczki**, aby uniknąć wypychania kapitału prywatnego (wartości, jakie zostały wykorzystane do obliczeń wartości luki, mogą być punktem odniesienia do wyznaczenia takiego limitu; tym niemniej konieczne jest stałe monitorowanie styku między rynkiem komercyjnym a ofertą funduszy pożyczkowych). Alternatywą dla wyznaczania linii demarkacyjnej w postaci limitu kwotowego pożyczki może być przyjęcie (tak jak w JEREMIE) **systemu portfelowego, określającego minimalne udziały środków własnych pośrednika w zależności od wielkości pożyczki.** Rozwiązanie takie, przez przerzucenie większej części (lub całości) ryzyka udzielania dużych pożyczek na pośrednika, może skutecznie zniechęcić do konkutowania z rynkiem komercyjnym. Zasadne wydaje się też rozważenie wdrożenia, szczególnie w odniesieniu do przedsiębiorców MŚP, **procedury sprawdzającej, czy zamiar skorzystania z produktu pożyczkowego wynika z niemożności pozyskania finansowania z sektora komercyjnego.**

Planowana interwencja powinna być także ograniczona co do skali i zakresu tylko do tych priorytetów, w których faktycznie występuje niedoskonałość rynku, ponieważ celem polityki publicznej nie jest maksymalizacja popytu na instrumenty finansowe czy wydawanie pieniędzy samo w sobie, lecz przeznaczenie odpowiedniej ilości środków na dany cel w taki sposób, aby zmniejszyć skalę występujących problemów, a jednocześnie nie zniekształcić działania rynków i ograniczyć skalę efektów ubocznych, które interwencja publiczna niechybnie generuje. Na podstawie powyższego oceniono, że **instrumenty zwrotne w RPO-L2020 zostały przewidziane tylko w odniesieniu do tych priorytetów inwestycyjnych, w których są konieczne i nie powodują kolizji z rynkiem prywatnym.** Teoretycznym czynnikiem blokującym w przyszłości może się okazać wydajność sektora pośredników finansowych, ponieważ cały czas obracają środkami z perspektywy finansowej 2007–2013 i jeszcze przez pewien czas będą musieli zapewniać obsługę tych środków, natomiast dopływ środków w ramach IF z perspektywy 2014–2020 może pogorszyć ich wydajność. Jednak w przypadku doświadczonych pośredników finansowych nie powinno dojść do takiej sytuacji.

3.3.5 Szacunkowa wartość dodatkowych środków publicznych i prywatnych pozyskanych przez IF

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jaka jest szacunkowa wartość dodatkowych środków publicznych i prywatnych, które mogą być potencjalnie pozyskane przez preferowane w województwie lubuskim instrumenty finansowe aż do poziomu ostatecznego odbiorcy?
- ➔ Jakie dodatkowe środki publiczne i prywatne, będą zaangażowane w efekcie zastosowania instrumentu finansowego (efekt dźwigni)? Jaka jest możliwa do uzyskania wielkość efektu dźwigni?
- ➔ Jaką potencjalną efektywnością mogą wykazać się poszczególne instrumenty finansowe z punktu widzenia możliwości wielokrotnego wykorzystywania alokowanych środków i stworzenia wieloletniej perspektywy dla interwencji za pomocą instrumentów finansowych?

Jednym z celów zastosowania instrumentów finansowych jest stwarzanie możliwości i zachęcanie sektora prywatnego do współinwestowania i dzielenia się ryzykiem inwestycyjnym. W dokumentach unijnych KE wskazano na konieczność preferowania tych instrumentów, które zapewnią największy udział kapitału prywatnego w finansowaniu tego typu projektów, aby umożliwić osiągnięcie maksymalnego poziomu dźwigni finansowej. Niezmiennie ważne jest wykorzystanie **dźwigni finansowej wygenerowanej przez połączenie zasobów publicznych i prywatnych w ramach wykorzystania mechanizmu partnerstwa publiczno-prywatnego.** Na potrzeby badania dokonano szacunkowych uproszczonych obliczeń w zakresie

przyciągania kapitału prywatnego. **Dźwignia finansowa to mechanizm polegający na generowaniu dużych zysków przy relatywnie małej zainwestowanej kwocie. Efekt dźwigni finansowej jest charakterystyczny dla narzędzi instrumentów finansowych i wzmacnia efektywność ich stosowania.** Połączenia *know-how*, które posiada strona prywatna z zasobami infrastrukturalnymi sektora publicznego jest bardzo istotne, ponieważ dzięki ich połączeniu powstanie efekt synergii, czyli wartość dodana w postaci pozytywnych efektów społecznych opartych na rentownej działalności.

Bazując na doświadczeniach poprzedniej perspektywy finansowej 2007-2013, szczególnie rozpatrując doświadczenia inicjatywy JEREMIE w Polsce, a także na podstawie FGI z pośrednikami finansowymi w województwie lubuskim można stwierdzić, że instrumenty pożyczkowe charakteryzują się dość małą rentownością w ocenie operatorów finansowych. **Przyciągnięcie prywatnych inwestorów do partycypacji w instrumencie zwrotnym wymaga stworzenia mechanizmu gwarancji osiągnięcia minimalnej stopy zwrotu, co jest bardzo trudne do zagwarantowania.**

W przypadku szacowania efektu dźwigni finansowej interwencji publicznych za zainwestowaną kwotę przyjęto alokację przeznaczoną na instrumenty finansowe w poszczególnych Priorytetach Inwestycyjnych, lub w przypadku jej braku wartość oszacowanej w niniejszym badaniu luki finansowej.

Analiza wskazuje, że istnieje możliwość osiągnięcia efektu dźwigni finansowej na poziomie 220%.

Nie zdiagnozowano znaczącego zróżnicowania efektu dźwigni dla poszczególnych Priorytetów Inwestycyjnych. Z szacunków wynika, że istnieje możliwość osiągnięcia efektu dźwigni na poziomie 260% dla PI 3c. Dla pozostałych PI – 4a, 4c, 4g oraz 8iii – oszacowano wartość równą 200%. W poniższej tabeli przedstawiono szczegółowe obliczenia efektu dźwigni finansowej. Szacunki dla każdego PI uwzględniają koszty zarządzania, współczynnik strat funduszu pożyczkowego, wartość inwestycji beneficjenta końcowego oraz obrót pieniądza.

Uzyskane wyniki szacowania wskazują na efekt silnej dźwigni finansowej. Najbardziej efektywna jest ona w przypadku przedsięwzięć realizowanych w ramach PI 3c, gdzie każda złotówka wydana z publicznego budżetu owocuje niemal 2 złotymi realnego wsparcia. Nieco gorzej wygląda kwestia przedsięwzięć realizowanych w ramach PI 4a, 4c i 4g. W przypadku tych PI każdej złotówce wydanej z publicznej kasy towarzyszy druga złotówka z kasy prywatnego przedsiębiorcy. Działania z zakresu energetyki wymagają najwyższych prywatnych nakładów – stosunek środków publicznych do prywatnych wynosi 21,6 do 1.

Oszacowane wartości efektu dźwigni finansowej są zbliżone do wartości wskazanych w raportach z badań dotyczących innych regionów (woj. małopolskie, woj. warmińsko-mazurskie). Woj. lubuskie odróżnia jednak brak znaczącego zróżnicowania między Priorytetami Inwestycyjnymi, co zdiagnozowano również w Małopolsce.

Tabela 23 Szacunki efektu dźwigni finansowej na poziomie Priorytetów Inwestycyjnych

PI	Alokacja przeznaczona na IF w RPO-L2020 (dla 3c i 8iii)/Wartość luki (dla 4a, 4c, 4g)	Sposób kalkulacji	Efekt dźwigni (do 2020 roku)
3c	226 392 148,3 zł (53 902 892,45 euro alokacja na IIF)	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Udział własny pośrednika na poziomie 15% (0,15* 226,39 mln zł = 33,96 mln zł) ➔ Koszty zarządzania = 6,25% 6,25%* 226,39 mln zł = 36,79 mln zł ➔ Współczynnik strat funduszu pożyczkowego 	Inwestycje: 588,62 mln zł Zaangażowane środki publiczne: 45,6 mln zł

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020*
Raport Końcowy

		<p>1,5%²¹⁶</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ Wartość inwestycji beneficjenta to ok. 130% udzielonej pożyczki ➔ Przyjęto, że w ciągu 7 lat każda złotówka zostanie pożyczona nie więcej niż 2 razy ➔ Wartość wygenerowanych inwestycji prywatnych: kapitał pomnożony przez 2 (obrot kapitału) powiększony o dodatkowe środki beneficjenta (dodatkowe 30%) = 588,62 mln zł 	<p>Stosunek środków prywatnych do środków publicznych</p> <p>12,9 : 1</p> <p>Efekt dźwigni:</p> <p>260%</p> <p>(588,62 mln zł / 226,39 mln zł)</p>
4a 4c 4g	42,9 mln zł (wartość oszacowanej luki finansowej)	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Udział własny pośrednika na poziomie 5% (0,05*42,9 mln zł = 2,145 mln zł) ➔ Koszty zarządzania = 6,25% 6,25%*42,9 mln zł = 2,68 mln zł ➔ Współczynnik strat funduszu pożyczkowego 1,5%²¹⁷ ➔ Wartość inwestycji beneficjenta to ok. 100% udzielonej pożyczki ➔ Przyjęto, że w ciągu 7 lat każda złotówka zostanie pożyczona nie więcej niż 2 razy ➔ Wartość wygenerowanych inwestycji prywatnych: kapitał pomnożony przez 2 (obrot kapitału) powiększony o dodatkowe środki beneficjenta = 85,8 mln zł 	<p>Inwestycje:</p> <p>85,8 mln zł</p> <p>Zaangażowane środki publiczne:</p> <p>3,97 mln zł</p> <p>Stosunek środków prywatnych do środków publicznych</p> <p>21,6 : 1</p> <p>Efekt dźwigni:</p> <p>200%</p> <p>(148,8 mln zł / 74,4 mln zł)</p>
8iii	5 970 394,08 zł (1 421 522,40 euro alokacja na IIF)	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Udział własny pośrednika na poziomie 5% (0,05*5,97 mln zł = 0,3 mln zł) ➔ Koszty zarządzania = 6,25% 6,25%* 5,97 mln zł = 0,37 mln zł ➔ Współczynnik strat funduszu pożyczkowego 10% ➔ Wartość inwestycji beneficjenta to ok. 100% udzielonej pożyczki ➔ Przyjęto, że w ciągu 7 lat każda złotówka zostanie pożyczona nie więcej niż 2 razy ➔ Wartość wygenerowanych inwestycji prywatnych: kapitał pomnożony przez 2 (obrot kapitału) powiększony o dodatkowe środki beneficjenta = 11,94 mln zł 	<p>Inwestycje:</p> <p>11,94 mln zł</p> <p>Zaangażowane środki publiczne:</p> <p>1,57 mln zł</p> <p>Stosunek środków prywatnych do środków publicznych</p> <p>7,62 : 1</p> <p>Efekt dźwigni:</p> <p>200%</p> <p>(11,94 mln zł / 5,97 mln zł)</p>
Razem nakłady	275 262 542,38 zł	Suma efektywnego wsparcia	686 360 000,00 zł
Efekt dźwigni			220%

Źródło: opracowanie własne

Można się spodziewać, że instrumenty zwrotne, w odróżnieniu od grantów, wykażą się dużą efektywnością jeśli chodzi o wielokrotne wykorzystanie alokowanych środków. Instrumenty finansowe pozwalają na wielokrotne wykorzystanie raz zainwestowanych środków, zapewniają

²¹⁶ Rynek Funduszy Pożyczkowych w Polsce. Raport 2012, Polski Związek Funduszy Pożyczkowych, Warszawa 2013.

²¹⁷ ibidem.

także wyższą, niż w przypadku dotacji, efektywność gospodarowania środkami²¹⁸. Można się spodziewać, że szczególnie pożyczki zapewniają znaczną efektywność, potwierdziły to także wywiady IDI – beneficjenci końcowi wskazali, że są to instrumenty, którymi są najbardziej zainteresowani, ponieważ poręczenie może sprawić, iż firma wpadnie w kłopoty finansowe, gdy sytuacja na rynku skomplikuje się i nie będzie w stanie zrealizować założonego biznesplanu. W przypadku pożyczki dużo łatwiej jest przedsiębiorcom rozplanować swoje koszty.

3.4 System instytucjonalny realizacji i wdrożenia IF w perspektywie 2014-2020

3.4.1 Ocena spójności instrumentów finansowych RPO-L2020 z innymi formami publicznej interwencji dla tego samego rynku

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Czy instrumenty finansowe RPO-L2020 są spójne / komplementarne z pozostałymi formami interwencji publicznej dla tego samego rynku?
- ➔ Czy system wsparcia finansowego dla potencjalnych beneficjentów RPO-L2020 z punktu widzenia ich potrzeb i możliwości rozwoju jest spójny?

W latach 2007-2013 wdrażanie instrumentów finansowych w kraju było domeną wielu instytucji, co poza efektem synergii tworzyło też konkurencję i ryzyko kolizji między poszczególnymi instrumentami. Poza instrumentami poręczeniowymi na poziomie regionalnym rozwijały się również te wdrażane z poziomu krajowego oferowane przez BGK oraz przez EBI. Obie instytucje oferują dużo większe kwoty poręczeń/kredytów niż pośrednicy finansowi w ramach programu regionalnego. Dodatkowo oferta EBI kierowana jest do banków komercyjnych. Prowadzone dotychczas badania wskazują na przewagę tych ofert ze względu na dysponowanie dużo większymi kwotami kapitałów poręczeniowych. Dotychczas projekty z zakresu wspierania innowacji w sektorze MŚP wspierane były za pomocą kredytu technologicznego w ramach Działania 4.3 PO IG (operatorem był BGK). Podobne wsparcie z poziomu krajowego było realizowane dotychczas przez NCBiR w postaci refundacji części kosztów badań przemysłowych, prac rozwojowych i przygotowania do wdrożenia. Obecnie PO IR na lata 2014-2020 zakłada wsparcia dla MŚP w zakresie badań przemysłowych i eksperymentalnych prac rozwojowych oraz wdrożenia prac B+R poprzez fundusze kapitałowe, w tym instrument finansowy VC w ramach PI 1b. Przedsięwzięcia planowane w ramach PI 3c RPO-L2020 będą też wspierane w ramach PO IR (Oś Priorytetowa III). Dużą aktywność we wspieraniu przedsiębiorczości akademickiej wykazuje natomiast NCBiR, ze swoim programem dotacyjnym SPIN-TECH, który ma głównie na celu wsparcie działań jednostek naukowych w tworzeniu spółek celowych realizujących procesy komercjalizacji wyników badań naukowych. Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej jest realizowane natomiast w formie pilotażowego programu pożyczkowego Towarzystwa Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych. Dedykowanym instrumentem jest tu pożyczka. Do tej grupy odbiorców kierowane jest również wsparcie w ramach Programu Operacyjnego Wiedza – Edukacja – Rozwój²¹⁹. Zakłada on kontynuację dotychczasowych działań na szczeblu krajowym, w postaci instrumentów pożyczkowych, poręczeniowych w ramach Osi Priorytetowej II. Wsparcie kapitałowe do tej pory realizowane było również przez fundusze tj. Krajowy Fundusz Kapitałowy oraz w formule niezwrótej przez PARP i Działanie 3.1 PO IG (inicjowanie działalności innowacyjnej). Mimo licznych problemów z dystrybucją środków przez KFK, oba strumienie zasilania kapitałowego będą realizowane w podobnej formule w obecnej perspektywie finansowania.

²¹⁸ Pozadotacyjne instrumenty finansowe w polityce spójności UE po 2013 roku – wymiar wspólnotowy i krajowy Analiza propozycji Komisji Europejskiej dotyczącej rozszerzenia zakresu stosowania instrumentów inżynierii finansowej w polityce spójności po 2013 r., Marek Szczepański, Warszawa 2011r.

²¹⁹ http://www.power.gov.pl/media/943/POWER_zatwierdzony_przez_KE_171214.pdf, dostęp 19.02.2015

Mając na uwadze dotychczasowe zapisy i doświadczenia w realizacji programów można postawić tezę o występowaniu obszarów kolizji między zakresem i rodzajem instrumentów przewidzianych na szczeblu krajowym z tymi w ramach RPO-L2020.

Potwierdziło to spotkanie FGI z pośrednikami finansowymi, którzy stwierdzili, że odczuwali w poprzedniej perspektywie silną konkurencję swoich produktów z produktami BGK np. poręczenie de minimis. W ich opinii dochodzi ponadto do tendencji centralizacji IF. Wielkość i zakres możliwego wsparcia oferowanego przez BGK i EBI może utrudnić wykorzystanie alokacji przewidzianej na wsparcie zwrotne z poziomu regionalnego także w obecnej perspektywie. Działaniem ograniczającym takie ryzyko może być **precyzyjne profilowanie oferowanych produktów finansowych** tak, by nie stanowiły konkurencji z ofertą krajową. Podobna niespójność może wystąpić w przypadku wsparcia dotacyjnego realizowanego przez NCBiR dla MŚP prowadzących prace B+R oraz wsparcia udzielanego dla tego typu beneficjentów końcowych przez BGK (kredyt technologiczny). Możliwym do zastosowania mechanizmem eliminującym konkurowanie programów z różnych poziomów jest wytyczenie wyraźnej linii demarkacyjnej.

Wsparcie finansowe z punktu widzenia potencjalnych beneficjentów RPO-L2020 należy uznać za spójne. Beneficjenci we wszystkich priorytetach inwestycyjnych nie powinni mieć problemów z pozyskaniem finansowania. W większości przypadków finansowanie dla beneficjentów jest przewidziane w formie instrumentu bezzwrotnego, w PI 3c i 8iii przewidziane są instrumenty zwrotne, ale działania w ramach tych priorytetów jak najbardziej umożliwiają wprowadzenie takiego finansowania. Dodatkowo, jak wskazano to wcześniej, rekomenduje się również skierowanie IF w ramach priorytetów 4a, 4c i 4g. Z badań terenowych przeprowadzonych na potrzeby niniejszego badania pozyskano informację od przedsiębiorców MŚP korzystających w poprzedniej perspektywie z IF, a także pośredników udzielających pożyczek i poręczeń, że zastosowanie zwrotnych instrumentów byłoby pożądane w RPO-L2020 głównie w zakresie zwiększenia produktywności sektora MŚP i poprawy zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy, (czyli PI 3c i 8iii RPO-L2020). Natomiast instrumenty zwrotne połączone z dotacją byłyby chętnie widziane przez potencjalnych beneficjentów RPO-L2020 w zakresie, zwiększonego udziału produkcji energii z OZE, zwiększonej efektywności energetycznej budynków w sektorze publicznym i mieszkaniowym oraz zwiększonego udziału energii wytwarzanej w kogeneracji (czyli PI 4a, 4c, 4g RPO-L2020).

3.4.2 Możliwości rozwiązań wdrożeniowych/realizacyjnych produktów finansowych, w tym łączenie instrumentów finansowych w ramach określonych przedsięwzięć

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➡ Jakie są możliwości rozwiązań wdrożeniowych/ realizacyjnych produktów finansowych, które mają być oferowane odbiorcom końcowym, w tym łączenie instrumentów finansowych z dotacjami?
- ➡ Czy łączenie różnych instrumentów finansowych w ramach określonych kategorii przedsięwzięć jest zasadne?

Wyniki badania pozwalają na wskazanie najodpowiedniejszego wariantu wdrożeniowego w odniesieniu do sytuacji w regionie, w znaczeniu art. 38 Rozporządzenia ogólnego. Regulacje dotyczące instytucjonalnego modelu wdrażania instrumentów finansowych zostały określone również na poziomie krajowym w Ustawie z dnia 11 Lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie Polityki Spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. 2014, poz. 1146, tom. 1). Zgodnie z art. 38 ust. 4 Rozporządzenia ogólnego przewiduje się trzy warianty wdrażania instrumentów finansowych²²⁰:

²²⁰ Zgodnie z art. 38 ust. 1(a) zakłada się dodatkowo możliwość wdrażania instrumentu na poziomie unijnym, gdzie funkcje zarządcze wobec instrumentu pełni Komisja Europejska (samodzielnie lub przez EBI, EFI).

- przez zainwestowanie w istniejące lub nowo utworzone podmioty dedykowane procesowi wdrażania instrumentów finansowych – art. 38 ust. 4(a),
- przez delegowanie przez instytucję zarządzającą całego procesu zarządzania wdrażaniem na rzecz wyspecjalizowanego pośrednika – art. 38 ust. 4(b); w takim wariantcie środki programu operacyjnego muszą być zorganizowane w formule tzw. funduszu funduszy – art. 38 ust. 6;
- samodzielnie przez instytucję zarządzającą (w odniesieniu do instrumentu pożyczkowego i poręczeniowego), tj. bez pośrednika, samodzielnie zasilając i zarządzając instrumentami – art. 38 ust. 4(c).

Wariant wdrożeniowy z wykorzystaniem formuły funduszu funduszy

Wariant wdrożeniowy z wykorzystaniem formuły funduszu funduszy w okresie 2007–2013 był zastosowany do wdrażania instrumentów finansowych w ramach inicjatywy JEREMIE w województwach: dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie, mazowieckie, pomorskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. W badaniach ewaluacyjnych wskazuje się na niewątpliwie mocne strony zastosowania modelu z menadżerem funduszy. Jest to rozwiązanie racjonalne, ponieważ stwarza pośrednikom odpowiednie motywacje i działa na korzyść regionu²²¹. Powołanie menedżera funduszu może znacznie odciążyć Instytucję Zarządzającą od wykonywania licznych działań o charakterze zarządczym i operacyjnym. Słabą natomiast stroną takiego wariantu jest mała skłonność menedżera funduszy powierniczego do różnicowania warunków wdrażania inicjatywy JEREMIE w poszczególnych regionach. W badaniach ewaluacyjnych wskazuje się również na problem przemawiający zdecydowanie na niekorzyść mechanizmu JEREMIE jakim jest jego późne wdrożenie. Rozpoczęcie pierwszych konkursów na pośredników finansowych w połowie 2010 roku i realne rozpoczęcie działalności operacyjnej przez nich dopiero na przełomie 2010/2011 powoduje, że dostępny szereg czasowy danych sprawozdawczych jest bardzo krótki co powodowało późniejsze uruchomienie instrumentów w tym wariantcie wdrożeniowym.

W ramach analizowanego wariantu wdrożeniowego z wykorzystaniem formuły funduszu funduszy należy wskazać specjalny rodzaj tego wdrożenia IF, który został zastosowany w perspektywie 2007-2013 w woj. kujawsko-pomorskim. Wariant wdrożeniowy z wykorzystaniem lokalnej instytucji finansowej jako menedżera funduszu powierniczego w województwie kujawsko-pomorskim polegał na powierzeniu funkcji menedżera funduszu Kujawsko-Pomorskiemu Funduszowi Pożyczkowemu. Ze względu na niewielkie zaangażowane środki (ok. 40 mln zł) oraz krótki okres realizacji zadań zbyt wcześnie na kompleksową ocenę efektywności tego rozwiązania²²².

Wariant bezpośredniego wdrażania instrumentów zwrotnych

W tym wypadku instrumenty były uruchamiane bezpośrednio przez instytucje zarządzające w trybie pozakonkursowym lub/i konkursowym dla instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe i poręczeniowe. Warunki organizacji konkursów nie zawierały metryk instrumentów i produktów finansowych, pozostawiając pośrednikom swobodę w określaniu efektów realizowanych projektów. Podstawową zaletą takiego wariantu jest jego **prostota i nieskomplikowany mechanizm dystrybucji oraz szybkość uruchamiania procedur/konkursów**. Jako słabe strony takiego wariantu wskazuje się na ogół brak możliwości stworzenia struktury ściśle dedykowanej (komórki w ramach instytucji zarządzającej) zajmującej się wyłącznie wdrażaniem instrumentów finansowych. Wdrożenie IF w takim modelu w przyszłym okresie programowania wiązać się powinno zatem z koniecznością wzmocnienia kompetencji pracowników IZ, odpowiedzialnych za

²²¹ Por. Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007-2013, Raport końcowy. Badanie zostało zrealizowane w okresie od sierpnia 2012 do kwietnia 2013 przez konsorcjum firm PAG Uniconsult i Taylor Economics

²²² Analiza doświadczeń z wdrożenia IF w okresie 2007-2013 zostanie przedstawiona w ramach oceny ex-ante IF przez ewaluatora w ramach badania Analiza ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020 w województwie kujawsko-pomorskim ze szczególnym uwzględnieniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2013-2020. W maju 2014 r. konsorcjum firm: PAG Uniconsult, IMAPP oraz Fundacja Naukowa Instytut Badań Strukturalnych podpisało z Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego umowę na realizację badania

nadzór nad wdrażaniem instrumentów finansowych poprzez udział w odpowiednich specjalistycznych szkoleniach, a także stażach w instytucjach finansowych. Konieczne wydaje się również doskonalenie sprawności zarządzania na poziomie regionalnym, w szczególności zaś sprawności rozliczania kosztów zarządzania funduszy. Ten wariant wdrożeniowy był stosowany w poprzedniej perspektywie finansowej w województwie lubuskim.

Wariant wdrażania instrumentów finansowych poprzez powierzone EBI

W przypadku inicjatywy JESSICA zarządzanie wdrażaniem instrumentów zostało powierzone EBI, podczas gdy same instrumenty finansowe (tzw. FROM-y: Fundusze Rozwoju Obszarów Miejskich) zostały utworzone w formie wydzielonych rachunków udostępnionych przez wybrane banki komercyjne. Pośród zalet tego rozwiązania w literaturze przedmiotu wskazuje się traktowanie zarządzanych środków jak prywatne (brak konieczności stosowania reguł pomocy publicznej), możliwość definiowania bardzo korzystnych warunków dla produktów finansowych, wykorzystanie doświadczenia pośredników bankowych w procesie konstruowania produktów pożyczkowych, możliwość wykorzystania infrastruktury bankowej w docieraniu do klienta (możliwość promowania produktów wśród własnej bazy klientów), możliwość alokacji dodatkowych środków prywatnych (komplementarne produkty finansowe) jako finansowania uzupełniającego (efekt dźwigni). Natomiast zidentyfikowaną wadą tego wariantu wdrożeniowego jest brak własnej infrastruktury, zaangażowanie EBI jako menedżera musi wiązać się ze zbudowaniem struktury dwuszczeblowej (EBI + bank komercyjny), co może wydłużyć procesy decyzyjne i zwiększyć koszty.

Efektywność wdrażania IF w woj. lubuskim w 2007-2013

W poprzedniej perspektywie finansowej wdrażano instrumenty zwrotne za pomocą bezpośredniego wariantu wdrażania IF. Efektywność wdrażania IF w województwie lubuskim przedstawić można na podstawie efektywności działania 3 pożyczkodawców i jednego poręczeniodawcy, którzy od początku poprzedniej perspektywy finansowej zostali powołani przez IZ do udzielania instrumentów zwrotnych z LRPO 2007-2013 i Działania 6.2 PO KL (dodatkowo w trakcie perspektywy 2007-2013 po powołaniu pośredników przez IZ zorganizowano dwa konkursy na pośredników finansowych, w sumie działało ich 6 na terenie województwa lubuskiego). W 2013 r. sytuacja ta wyglądała następująco:

- Niewielka liczba pośredników finansowych w województwie lubuskim w porównaniu do innych województw (3 pośredników w woj. lubuskim, dla porównania w woj. mazowieckim 8);
- Wg Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych fundusze w województwie lubuskim charakteryzowały się dużą aktywnością;
- Według sprawozdań PZFP w 2013 roku fundusze z regionu udzieliły blisko 300 pożyczek. W tym samym czasie w woj. mazowieckim fundusze udzieliły 1908 pożyczek (najwięcej w kraju), jednak najniższą aktywność funduszy pożyczkowych odnotowano w woj. lubelskim i podlaskim, gdzie udzielono odpowiednio 118 i 122 pożyczek w 2013 roku;
- **Średnia wartość udzielonych pożyczek przez fundusze, których siedziba zlokalizowana jest w woj. lubuskim była najniższa w kraju i wyniosła 44 tys. zł, podczas gdy w tym samym czasie podobnym wielkością liczby mieszkańców i struktury przedsiębiorców woj. opolskim średnia wartość pożyczek wyniosła 196 tys. zł²²³;**
- Według danych Krajowego Stowarzyszenia Funduszy Poręczeniowych, spośród 48 funduszy udzielających w 2013 roku poręczeń, najwięcej było zlokalizowanych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego (6) oraz dolnośląskiego (5). Tylko po jednym funduszu miało swoją siedzibę w województwach: lubuskim i opolskim;

²²³ Rynek Funduszy Pożyczkowych w Polsce, raport 2013 r. PZFP

- Kapitał poręczeniowy funduszy w woj. lubuskim wynosił 49 mln zł, co plasuje region na średnim poziomie kapitalizacji funduszy w kraju (najwyższe kapitały, o wartości 188 mln zł, ulokowane są w województwie zachodniopomorskim, najniższe w woj. łódzkim 3 mln zł);
- Dane KSFP pokazują nierównomierność rozwoju sektora funduszy poręczeniowych w różnych częściach Polski. W ramach badania dokonano analizy dostępności kapitału poręczeniowego dla przedsiębiorców w regionie. W tym celu dane o kapitale poręczeniowym w regionach zostały zestawione z liczbą przedsiębiorstw sektora MŚP zarejestrowanych na terenie województwa. Dla uproszczenia można przyjąć, że im ta kwota jest wyższa, tym większa jest w regionie dostępność poręczeń. Średnia wartość tego wskaźnika w kraju wynosi 667 zł/1 MŚP. Sytuacja w woj. lubuskim przedstawia się korzystnie. Chociaż kapitał poręczeniowy jest na poziomie średniej krajowej, to mniejsza liczba MŚP niż w innych regionach kraju daje wyższą niż średnia wartość wskaźnika dostępności kapitału. Na jednego przedsiębiorcę MŚP w regionie przypada ponad 1 tys. zł kapitału²²⁴.

Zważywszy na przedstawioną powyżej charakterystykę poszczególnych wariantów wdrożeniowych, zakres instrumentów zwrotnych planowanych do wdrożenia w ramach RPO-L2020 oraz efektywność wdrażania IF w poprzedniej perspektywie w woj. lubuskim dokonano analizy SWOT dotychczasowego finansowania zwrotnego w województwie:

Tabela 24 Analiza SWOT dotychczasowego finansowania zwrotnego w województwie lubuskim

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Duża aktywność funduszy; ➤ Duża dostępność kapitału poręczeniowego w województwie; ➤ Zapewnienie środków zarówno na fundusze pożyczkowe, jak i poręczeniowe; ➤ Preferencyjne warunki udzielania wsparcia w stosunku do pożyczek komercyjnych ➤ Dostępność wsparcia dla sektora MŚP; mającego trudności z uzyskaniem kapitału w komercyjnych instytucjach finansowych (preferencyjne warunki); ➤ Możliwość wyboru między kilkoma funduszami pożyczkowymi; ➤ Trafność oferty funduszu poręczeniowego do potrzeb przedsiębiorców i jej komplementarność z ofertą pożyczkową; ➤ Ostrożne szacowanie kosztów inwestycji przez przedsiębiorców, co wpływa na większą efektywność wydanych środków niż w przypadku dotacji; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niewielka liczba pośredników finansowych w regionie, przez co udziela się stosunkowo niewielkiej liczby IF; ➤ Tylko jeden fundusz poręczeniowy jako pośrednik finansowy IF; ➤ Najniższa w kraju średnia wartość udzielonych pożyczek; ➤ Skomplikowane procedury aplikacyjne, zbyt duża ilość niezbędnych do przygotowania dokumentów; ➤ Niewystarczająca wiedza wśród przedsiębiorców dotycząca dostępnych dla nich instrumentów finansowych; ➤ Niewystarczająca promocja IF (brak wsparcia z dodatkowych źródeł finansowania, niedopasowanie do odbiorców); ➤ Ograniczenia kwotowe udzielanego przedsiębiorcom wsparcia jako bariera dla pośredników finansowych; ➤ Niedostateczna informacja i promocja funduszy regionalnych i krajowych oferujących IF; ➤ Brak zróżnicowania reguł przyznawania wsparcia odmiennym grupom przedsiębiorstw; ➤ Restrykcyjne zasady podziału wydatków i kompetencji pracowników pośredników finansowych w ramach struktur funduszy – konieczność wydzielania kosztów na zarządzanie realizacją konkretnych projektów; ➤ Duża pracochłonność procesu udzielania IF przez pośredników finansowych; ➤ Brak jasnych reguł dla pośredników finansowych związanych z odpisywaniem od

²²⁴ <http://ksfp.org.pl/publikacje/raporty/> 06.02.2015 r.

	kapitału strat związanych z pożyczkami nieściągalnymi;
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dobre doświadczenia we wdrażaniu instrumentów zwrotnych w ramach LRPO 2007-2013 (Działanie 2.5); ➤ Zaplanowanie instrumentów finansowych w najbardziej strategicznych obszarach rozwoju województwa (wspieranie sektora MŚP oraz B+R) ➤ Możliwość łączenia środków publicznych i prywatnych w niedotacyjnej formule, przy jednoczesnym jasnym określeniu kryteriów działania funduszy, promujących wejścia kapitałowe w dużą liczbę małych przedsięwzięć; ➤ Dobre doświadczenia regionalnych pośredników finansowych udostępnionymi środkami na finansowanie dłużne; ➤ Możliwość łączenia w okresie programowania 2014-2020 instrumentów finansowych w ramach jednej operacji z dotacjami, subsydiami dotyczącymi oprocentowania (kredytu / pożyczki) i subsydiami odnoszącymi się do prowizji pobieranych za udzielenie poręczenia; ➤ Rozstrzygnięcie na poziomie rozporządzenia ogólnego dotychczasowych licznych sporów co do sposobu rozumienia pojęcia podwójnego finansowania i sporów co do treści art. 54 ust. 5 (uchylonego już) rozporządzenia 1083/2006. Dopuszczalne staje się finansowanie tego samego przedsięwzięcia (projektu) zarówno z dotacji, jak instrumentu finansowego, przy czym suma środków (np. dotacja + pożyczka) przeznaczonych na pokrycie danego wydatku nie może przekraczać wartości danego wydatku; ➤ Dalszy rozwój systemu instytucjonalnego funduszy pożyczkowych i poręczeniowych w zakresie rozwijania sieci dystrybucyjno-informacyjnych; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Relatywnie mniejsze zainteresowanie ze strony przedsiębiorców i niższa ocena narzędzia finansowania zwrotnego w porównaniu z dotacjami jako elementu wsparcia, co może prowadzić do niższej oceny systemu wsparcia przedsiębiorczości na poziomie regionalnym; ➤ Możliwe działania ze strony komercyjnego sektora bankowego zamierzające do otwierania nowych narzędzi kredytowych (w tym w oparciu o środki EBI lub EFI) mogące skutkować eliminacją z systemu funduszy poręczeniowych, w dłuższej perspektywie również ograniczenie znaczenia funduszy pożyczkowych; ➤ Brak doświadczeń regionalnych we wdrażaniu inicjatyw UE - JEREMIE, JASPERS, JESSICA; ➤ Konkurencja dla funduszy z Działania 2.5 LRPO 2007-2013 ze strony krajowych funduszy (np. Europejski Fundusz Pożyczkowy); ➤ Konkurencja dla IF w postaci możliwości otrzymania bezzwrotnej dotacji; ➤ Niewystarczające zainteresowanie inżynierią finansową ze strony regionalnych przedsiębiorców; ➤ Uniemożliwienie udzielania wsparcia finansowego na działalność bieżącą firmy; ➤ Zbyt niski poziom startowości funduszy, a także ograniczenia kwotowe i okresu kredytowania; ➤ Brak doświadczeń we wdrażaniu instrumentów zwrotnych w obszarze ekonomii społecznej; ➤ Niskie zainteresowanie podmiotów ekonomii społecznej instrumentami zwrótnymi z krajowych funduszy; ➤ Ograniczone zasoby kadrowe w ramach Instytucji Zarządzającej w przypadku wdrożenia w modelu bezpośrednim nowych instrumentów;

Źródło: Opracowanie własne

W wyniku analizy doświadczeń z dotychczasowego finansowania zwrotnego w województwie lubuskim oraz w celu zwiększenia wydajności planowanych instrumentów finansowych (np. ograniczenie i zmniejszenie ryzyka, zapewnienie szybszej parametryzacji produktów) proponuje się realizację następujących wariantów wdrożeniowych do strategii interwencji RPO–L2020:

- W obszarze wsparcia przedsiębiorstw teoretycznie rozważać można powołanie funduszu funduszy np. BGK, który będzie realizować (poprzez pośredników finansowych) wsparcie zwrotne skierowane do przedsiębiorstw w obszarach przewidzianych celami tematycznymi OP I Gospodarka i Innowacje i OP III Gospodarka Niskoemisyjna. Główną zaletą takiego rozwiązania jest fakt, iż w przypadku wyboru BGK na menedżera funduszy, instytucja wdrażająca nie musi przeprowadzać postępowania przetargowego zgodnie z ustawą Prawo Zamówień Publicznych w zakresie wyboru takiego menedżera funduszu. Ponadto rozwiązanie takie cechuje się: dużą elastycznością w zakresie przesuwania środków pomiędzy poszczególnymi pośrednikami finansowymi w ramach funduszu funduszy;

znacznym obciążeniem administracyjnym dla instytucji wdrażającej w zakresie przygotowania dokumentacji i organizacji konkursów oraz selekcji i monitorowania poszczególnych pośredników finansowych; możliwością uzyskania korzyści wynikających z faktu koordynacji działań na poziomie kraj – region, wynikających z silnej pozycji BGK w strukturach państwowych i realizacji przez BGK różnych projektów na poziomie krajowym jak i regionalnym; dużym doświadczeniem i silną pozycją BGK w zakresie współpracy z sektorem bankowym. Jednak pozytywne doświadczenia w województwie we wdrażaniu IF wariantem bezpośrednim i dokapitalizowanie pośredników finansowych w regionie wydaje się być bardziej dopasowane do charakterystyki województwa i potencjalnego popytu na IF w perspektywie 2014-2020. W związku z powyższym **rekomenduje się w województwie bezpośredni sposób wdrażania instrumentów zwrotnych.**

- **W obszarze interwencji w ramach OP III Gospodarka Niskoemisyjna skierowana do podmiotów niekomercyjnych oferta powinna być realizowana we współpracy IZ bezpośrednio z pośrednikiem finansowym.** Mając jednak na uwadze ograniczony potencjał ze strony popytowej i podażowej nieadekwatne jest zastosowanie w woj. lubuskim wariantu polegającego na delegowaniu przez instytucję zarządzającą całego procesu zarządzania wdrażaniem na rzecz wyspecjalizowanego pośrednika i rekomenduje się model polegający na zainwestowaniu w istniejące lub nowo utworzone podmioty dedykowane wdrażaniu instrumentów finansowych.
- **W odniesieniu do priorytetu inwestycyjnego 8iii proces wdrażania IF można wykonać w ramach Instytucji Zarządzającej z wykorzystaniem podmiotu wspierającego (doradczego).** Rozważyć można również realizację wsparcia zwrotnego w ramach celu tematycznego CT8 za pośrednictwem WUP w Zielonej Górze, który jest IP RPO-L2020. Skala popytu pozwoli instytucji zarządzającej na pełne kontrolowanie procesów dystrybucji i jednocześnie skuteczne koordynowanie i łączenie wsparcia z innymi formami aktywizacji zawodowej oraz wsparcia ekonomii społecznej. Bardzo ważnym elementem wdrażania wsparcia w postaci instrumentów finansowych będzie skłonność i odpowiedni potencjał pośredników finansowych. Analiza doświadczeń poprzedniej perspektywy pokazuje, że województwo lubuskie dysponuje doświadczonymi pośrednikami finansowymi, szczególnie tymi, którzy w poprzedniej perspektywie zostali dokapitalizowani w trybie pozakonkursowym. Warto natomiast zastanowić się nad kolejnymi pośrednikami finansowymi skłonными wdrażać instrumenty finansowe w kolejnym okresie programowania. W ramach priorytetów inwestycyjnych 3c i 8iii, wydaje się, że nie ma ryzyka w potencjalnym udziale nowych podmiotów w pośrednictwie, gdyż w tych obszarach istnieje już wystarczające doświadczenie i potencjał (regionalne i w postaci inicjatywy JEREMIE).
- W przypadku priorytetów inwestycyjnych 4a, 4c, 4g, powiązanych z efektywnością energetyczną, kogeneracją i OZE sytuacja jest trudna, ponieważ ocena tego typu projektów wymaga w wielu wypadkach dość specjalistycznej wiedzy, co może okazać się utrudnieniem w wytypowaniu pośrednika. Ważne jest więc określenie minimalnych warunków brzegowych wymaganych dla pośredników finansowych, którzy mieli by udzielać wsparcia w postaci IF w PI 4a, PI 4c, PI 4g. Może być to m.in.:
 - warunek, aby pośrednik finansowy posiadał potencjał finansowy i organizacyjny, który zapewni prawidłową i efektywną działalność (wiedzę na temat rynku finansowego, doświadczenie zawodowe personelu, przygotowanie pośrednika do sprzedaży instrumentów finansowych);
 - warunek, aby pośrednik finansowy posiadał doświadczenie w realizacji projektów wspieranych ze środków publicznych;
 - warunek, aby pośrednik finansowy posiadał doświadczenie we wdrażaniu projektów w zakresie OZE, kogeneracji, efektywności energetycznej;

- warunek, aby pośrednik finansowy posiadał potencjał kadrowy w postaci pracowników uwiarygodniający doświadczenie w realizacji zarządzaniu projektami o podobnym zakresie świadczenia usług;
 - warunek, aby pośrednik finansowy posiadał zasoby techniczne niezbędne do realizacji projektu.
- W przypadku wyspecjalizowanych produktów finansowych, należy zastanowić się nad wyborem instytucji bankowych do pełnienia roli pośredników finansowych. Jak dotąd banki w bardzo niewielkim stopniu pełniły rolę pośredników finansowych w ramach regionalnych programów operacyjnych. Były tym zainteresowane przede wszystkim banki spółdzielcze i nieduże banki komercyjne²²⁵. Sytuacja taka wynika z szeregu nieudogodnień dla banków, m.in. konieczności opracowywania oddzielnych produktów dla poszczególnych regionów czy modyfikacji w systemie informatycznym oraz odpowiedniego przeszkolenia personelu. Dlatego też **warto prowadzić rozmowy z najmocniejszymi bankami spółdzielczymi w celu włączenia ich w projekty jako pośredników finansowych.**
- Oferta i szczegóły udzielanych IF powinny być dopasowane do zmieniających się warunków na rynku, a także oferty komercyjnych podmiotów. **Instytucja Zarządzająca, a także pośrednicy finansowi powinni dokonywać okresowej analizy dostępnej na rynku konkurencyjnej do IF oferty**, tak aby lepiej reagować na zmiany i potrzeby beneficjentów ostatecznych IF. IZ powinna w tym celu zlecać okresowe badania, a pośrednicy finansowi sami na bieżąco badać rynek komunikując IZ o najważniejszych uwarunkowaniach i ewentualnych zmianach.
- **W sferze wdrażania instrumentów finansowych niezbędna pozostaje okresowa aktualizacja oceny ex ante**, obowiązek ten określony został w art. 37 ust. 2 lit. g Rozporządzenia ogólnego. W trakcie trwania perspektywy finansowej 2014-2020 mogą zaistnieć przesłanki do podjęcia decyzji o objęciu instrumentami zwrotnymi innych potencjalnych beneficjentów, obszarów wsparcia. Zatem jednostka odpowiedzialna za wdrażanie RPO-L2020 powinna prowadzić monitoring zaplanowanych działań. Z pewnością warto przeprowadzić ocenę *mid-term* nawet, jeżeli niezaobserwowane zostaną znaczące zmiany rynkowe. Procedura powinna mieć formę ewaluacji on-going przeprowadzonej przez niezależną jednostkę ewaluacyjną/podmiot dokonujący ewaluacji. Przedmiot aktualizacji powinien obejmować aspekty związane z wdrażaniem instrumentów finansowych, poruszone w analizie wyjściowej, ewentualnie również inne kwestie, które w toku wdrażania instrumentów finansowych okażą się istotne. Zakres aktualizacji powinien także stan wdrażania instrumentów finansowych w ramach RPO - L2020, wpływ oferowanych IF w ramach RPO na instrumenty oferowane przez sektor komercyjny (analiza ukierunkowana na identyfikację niesprawności) oraz identyfikację obszarów ewentualnej konkurencji pomiędzy instrumentami finansowymi oferowanymi w ramach RPO – L2020 z instrumentami zwrotnymi i bezzwrotnymi oferowanymi w ramach programów krajowych i środków innych środków publicznych.

Podsumowanie

Należy pozytywnie ocenić realizowane obecnie zadania przez regionalnych pośredników finansowych. Obecnie stosowany model jest skuteczny i efektywny.

Określenie polityki wyjścia dla kapitału z okresu 2007–2013 ma kluczowe znaczenie dla właściwego ukierunkowania interwencji ze środków 2014–2020, tak aby nie nastąpiła nadpodaż środków i wewnętrzna konkurencja, a jednocześnie została zapewniona komplementarność w działaniach. Regionalni operatorzy wdrażając w ramach LRPO projekty inżynierii finansowej pozyskali wystarczającą wiedzę na temat specyfiki tych instrumentów, są więc po tym względem dobrze przygotowani do okresu programowania 2014-2020. Wdrożenie IF powinno się dodatkowo wiązać

²²⁵ Przykładami takich banków mogą być np. Bank Spółdzielczy w Czersku czy Kujawsko-Dobrzyński Bank Spółdzielczy

się z koniecznością wzmocnienia kompetencji pracowników IZ, odpowiedzialnych za nadzór nad wdrażaniem instrumentów finansowych poprzez udział w odpowiednich specjalistycznych szkoleniach, a także stażach w instytucjach finansowych. Konieczne wydaje się również doskonalenie sprawności zarządzania na poziomie regionalnym, w szczególności zaś sprawności rozliczania kosztów zarządzania funduszy. Ważne jest również zachęcanie banków do brania udziału w konkursach na pośredników finansowych, ponieważ jakoś pośredników w dużym stopniu rzutuje na efektywność wdrażania IF w regionie.

Łączenie różnych instrumentów finansowych było stosowane z powodzeniem w perspektywie 2007-2013. Mowa tutaj o wykorzystaniu pożyczek i poręczeń w celu wsparcia inwestycji realizowanych przez przedsiębiorców woj. lubuskiego. Wprawdzie wystąpił problem dotyczący możliwości udzielania pożyczek i poręczeń pochodzących z tego samego funduszu UE, w ramach tych samych wydatków kwalifikowanych, ale fundusze radziły sobie w takim przypadkach poprzez wykorzystanie własnych środków. Na podstawie sprawozdań LFPK Sp. z o.o. z realizacji umów zawartych w ramach LRPO 2007-2013 można stwierdzić, że **łączenie wsparcia dotyczyło 24% udzielanych poręczeń** (12% wg kwoty udzielonych poręczeń). Niestety nie można ustalić dokładnej skali zjawiska w woj. lubuskim ze względu na brak danych dotyczących pożyczek finansowanych z LRPO 2007-2013, a poręczonych ze środków własnych funduszy poręczeniowych. W wywiadach przeprowadzonych z przedsiębiorcami korzystającymi jednocześnie z pożyczki i poręczenia podkreślali oni, że była to dla nich jedyna możliwość realizacji inwestycji. Kredyt komercyjny z poręczeniem byłby dla nich produktem zbyt drogim, natomiast nie posiadali wystarczającego zabezpieczenia, żeby skorzystać z samej pożyczki.

W okresie programowania 2007-2013 nie było natomiast możliwe łączenie wsparcia bezzwrotnego ze zwrotnym ze środków europejskich. W okresie 2014-2020 łączenie tego typu wsparcia będzie dopuszczalne, według zaleceń Komisji Europejskiej²²⁶. Podstawowe założenia instrumentów finansowych w perspektywie 2014-2020 mają być podobne do ustaleń instrumentów w poprzedniej perspektywie, ale zakładanych jest wiele zmian co do szczegółów wsparcia. Nowe ramy zawierają również jasno określone zasady, w celu umożliwienia lepszego łączenia IF z innymi formami wsparcia, zwłaszcza z grantami, ponieważ łączenie form wsparcia dodatkowo wspomaga opracowywanie dobrze dopasowanych programów pomocy, spełniających określone potrzeby państw członkowskich i regionów²²⁷. Faktycznie jednak możliwości łączenia instrumentów zwrotnych i bezzwrotnych są ograniczone, np. przez to, że oba rodzaje finansowania muszą dotyczyć oddzielnych wydatków kwalifikowanych, będą też wdrażane przez inne instytucje (np. IZ RPO – L2020 i pośrednika finansowego). Możliwe natomiast są mechanizmy polegające na subsydiowaniu odsetek od kredytów komercyjnych, czy też dopłaty do prowizji poręczeniowych. Oprócz tego typu sytuacji, jedynym w obecnej chwili godnym rozważenia mechanizmem jest finansowanie w obu formach oddzielonych w czasie faz projektu – finansowanie dotacyjnie rozpoczęcia działalności i wstępnych wydatków, następnie w razie utrzymania działalności finansowanie zwrotne na rozwój działalności. W **województwie lubuskim takie zastosowanie połączenia dotacji z IF możliwe byłoby w PI 8iii.**

²²⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego I RADY (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 artykuł 37 paragraf 7

²²⁷ Instrumenty finansowe w polityce spójności na lata 2014-2020, Komisja Europejska (http://www.mir.gov.pl/fundusze/Fundusze_Europejskie_2014_2020/FAQ/Documents/financial_instruments_pl.pdf) - dostęp 04.09.2014

3.4.3 Wkład IF w osiągnięcie celów i wskaźników

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jaki jest szacunkowy udział instrumentów finansowych w realizacji celów danego priorytetu RPO-L2020?
- ➔ Jak zastosowanie instrumentów finansowych wpłynie na realizację celów szczegółowych określonych w ramach osi priorytetowych RPO-L2020 oraz adekwatnych wskaźników?
- ➔ Do jakich typów projektów w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych należy zastosować instrumenty finansowe i w jakiej skali (% przewidywanej alokacji)?
- ➔ Jakie instrumenty finansowe są najodpowiedniejsze, biorąc pod uwagę cele RPO-L2020 oraz specyfikę województwa i potencjalne obszary realizacji?

Zaplanowane w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych instrumenty finansowe powinny przyczyniać się do osiągania poszczególnych celów priorytetów, a także wskaźników produktu i rezultatu. W tabeli poniżej przedstawiono w syntetycznej formie ocenę wkładu IF w realizację poszczególnych wskaźników, jak i celów.

Tabela 25 Ocena wkładu IF w realizację celi i wskaźników

PI	Ocena wkładu w realizację celu	Ocena wkładu w realizację wskaźnika rezultatu	Ocena wkładu w realizację wskaźnika produktu
3c	Zastosowanie instrumentów finansowych w PI 3c przyczyni się do zwiększenia dostępności do finansowania dla MŚP znajdujących się w luce finansowej. Dzięki zastosowaniu instrumentów finansowych osiągnięty zostanie cel Zwiększenia zastosowania innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP.	Brak wskaźnika rezultatu bezpośrednio powiązanego z instrumentami finansowymi. Rekomenduje się wprowadzenie wskaźnika Wartość udzielonych pożyczek/poręczeń w części UE (mln zł) .	W specjalistycznych i mocno innowacyjnych, również związanych z OZE przedsięwzięciach zalecane jest łączenie IF z dotacjami. Powinno się jednak w tym priorytecie w przynajmniej 80% projektów stosować IF.
4a, 4c, 4g	Zastosowanie instrumentów finansowych w PI 4a, PI 4c, PI 4g przyczyni się do wniesienia wkładu w osiąganie celów poprzez wspieranie efektywności energetycznej oraz korzystania, produkcji i dystrybucji z OZE.	Brak wskaźnika rezultatu bezpośrednio powiązanego z instrumentami finansowymi. Rekomenduje się wprowadzenie wskaźnika Wartość udzielonych pożyczek/poręczeń w części UE (mln zł) .	Brak wskaźnika produktu, do którego osiągnięcia przyczynią się instrumenty finansowe. Rekomenduje się, zatem wprowadzenie wskaźnika Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje . Można przypuszczać, że instrumenty finansowe powinny stanowić ok. 50% realizowanych projektów, tak samo jak i dotacje.
8iii	Zastosowanie instrumentów finansowych w tym PI jest zasadne. Zwiększy dostęp do finansowania zakładania nowych działalności gospodarczych przez osoby nieposiadające zatrudnienia. Zastosowanie instrumentów finansowych przyczyni się do wniesienia wkładu w osiągnięcie celów PI 8iii poprzez stymulowanie przedsiębiorczości i powstawanie nowych podmiotów gospodarczych. Wsparcie finansowe w ramach instrumentów finansowych (przede wszystkim preferencyjne pożyczki i poręczenia) skierowane powinno być do osób zamieszkujących województwo lubuskie (bez względu na status na rynku pracy) planujących rozpocząć działalność gospodarczą, w przypadku, których dostęp do kapitału początkowego utrudnia przede wszystkim brak udokumentowanej historii kredytowej oraz	Brak wskaźnika rezultatu bezpośrednio powiązanego z instrumentami finansowymi. Rekomenduje się wprowadzenie wskaźnika Wartość udzielonych pożyczek/poręczeń w części UE (mln zł) .	IF zaleca się wdrożyć w typie projektu 1, natomiast dotacje powinny być zaplanowane w pozostałych typach projektów niniejszego priorytetu inwestycyjnego.

odpowiednich zabezpieczeń. Zastosowanie instrumentów finansowych przyczyni się do osiągnięcia celu: Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy.		
---	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Instrumenty finansowe można zastosować w poszczególnych typach projektów priorytetów w ramach Priorytetów Inwestycyjnych: 3c, 4a, 4c, 4g. Są to typy projektów, które mogą przynieść realny komercyjny zysk, a zatem ryzyko zastosowania w nich instrumentów finansowych nie jest duże. Ich realizacja nie tworzy również podstawowych dóbr publicznych. Inaczej jest w przypadku PI 8iii, gdyż w tym PI zastosowanie instrumentów finansowych ma sens jedynie w pierwszym typie projektów: instrumenty finansowe, w tym preferencyjne pożyczki dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej. Wsparcie za pomocą IF w przypadku projektów realizowanych przez osoby w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy mogłoby być obciążone ryzykiem dlatego tacy beneficjenci otrzymają dotacje. Ryzyko to wynika z niewystarczających kompetencji i wiedzy potencjalnych beneficjentów końcowych.

Tabela 26 Skala przewidzianej alokacji na IF w poszczególnych typach projektów priorytetów inwestycyjnych RPO-L2020

PI	Typ projektu	Skala przewidzianej alokacji
3c	<ol style="list-style-type: none"> 1. wsparcie innowacyjnych przedsięwzięć realizowanych przez MŚP, <ul style="list-style-type: none"> ➔ wsparcie rozwoju istniejących MŚP, w tym m. in.: ➔ wprowadzenia na rynek nowych lub ulepszonych produktów/usług, ➔ wprowadzanie nowych technologii cyfrowych wykorzystywanych w rozwoju przedsiębiorstw (w tym m. in. sprzedaż internetowa, wewnętrzny obieg dokumentów, zarządzanie), ➔ zakup sprzętu i usług służących rozwojowi technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym nowej e-usługi, ➔ zakup licencji na oprogramowanie, zakup usług IT, wdrożenie innowacyjnych rozwiązań internetowych w organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwem, ➔ budowa lub modernizacja zakładów do produkcji urządzeń dla sektora OZE). 	W specjalistycznych i mocno innowacyjnych, również związanych z OZE przedsięwzięciach zalecane jest skierowanie dotacji. Szczególnie na te działania, które są kontynuacją przedsięwzięć, które otrzymały dofinansowanie z PI 1b. Powinno się jednak w tym priorytecie w dużej mierze stosować IF, w ok. 70%.
4a, 4c, 4g	<ol style="list-style-type: none"> 1. budowa nowoczesnych lokalnych źródeł OZE, w tym małych źródeł wytwarzania energii z OZE, wpisujących się w rozwój generacji rozproszonej, 2. budowa oraz modernizacja elektroenergetycznych sieci dystrybucyjnych, 3. budowa instalacji do produkcji biokomponentów lub biopaliw (drugiej i trzeciej generacji). 4. głęboka modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznych, w tym wykorzystanie instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach; 5. głęboka modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych, w tym wykorzystanie instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach. 6. budowa źródeł skojarzonego wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej lub przebudowa jednostek wytwórczych na układy skojarzeniowe, 7. budowa przyłączy do sieci. 	IF powinny być oferowane głównie podmiotom, które w ramach swojej działalności realizują, któreś z obok wymienionych działań (głównie w ramach 4a, 4g). Jednostki JST i ich jednostki organizacyjne powinny otrzymywać dotacje. W PI 4c należy wprowadzić IF w przypadku termomodernizacji budynków mieszkalnych.
8iii	<ol style="list-style-type: none"> 1. instrumenty finansowe, w tym preferencyjne pożyczki dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, 2. bezzwrotne dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy(m.in. osób 	IF zaleca się w 100% wdrożyć w typie projektu 1, natomiast dotacje w 100% powinny być

	<p>niepełnosprawnych, osób powyżej 50 roku życia, osób z terenów wiejskich),</p> <p>3. dotacje na spłatę odsetek (inter estrate subsidy),</p> <p>4. wsparcie doradczo-szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej przez wyspecjalizowane instytucje oraz zgodnie z wypracowanymi i obowiązującymi standardami świadczenia usług.</p>	<p>zaplanowane w pozostałych typach projektów niniejszego priorytetu inwestycyjnego.</p>
--	---	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie desk research

Na podstawie analizy RPO-L2020 można przyjąć, że instrumenty finansowe w postaci pożyczek i poręczeń można zaproponować do realizacji w ramach PI 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii. Za pomocą konkursów będą wyłaniani pośrednicy finansowi, którzy zaplanowane regionalne produkty IF będą oferować beneficjentom końcowym na terenie województwa lubuskiego. W ramach priorytetów inwestycyjnych, w ramach których planowane lub analizowane są IF proponuje się wdrożenie konkretnych produktów finansowych:

Tabela 27 Produkty finansowe dla priorytetów inwestycyjnych RPO-L2020

PI	Produkt finansowy	Opis/Uzasadnienie
3c	Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe wspierające plany inwestycyjne oraz obrotowe szerokiej grupy mikro, małych i średnich przedsiębiorców	Produkt polega na dofinansowaniu funduszy pożyczkowych, które będą udzielały pożyczek i poręczeń lokalnym MŚP. Nie planuje się w tym narzędziu szczególnych ograniczeń dostępu. Fundusz ma udzielać pożyczek na cele inwestycyjne oraz na cele obrotowe, ale tylko związane z realizacją inwestycji. Podstawowym narzędziem będzie pożyczka oprocentowana preferencyjnie . Natomiast kwestie związane z analizą ryzyka oraz przyjmowanym zabezpieczeniem powinny być traktowane standardowo. Dany instrument finansowy przyczyni się do wniesienia wkładu w osiąganie celów PI 3c poprzez organizację otwartego konkursu dla pośredników finansowych, w którym będą mogły wystartować różne podmioty, w tym komercyjne. Zadbanie o wybór pośrednika, który zapewniłby przedstawicielstwo równomiernie rozłożone w całym województwie.
4a, 4c, 4g	Fundusze pożyczkowe wspierające plany inwestycyjne w zakresie OZE	Działanie polega na dofinansowaniu funduszy pożyczkowych, które będą udzielały pożyczek w zakresie inwestycji w zakresie kształtowania gospodarki niskoemisyjnej. Nie planuje się w tym narzędziu szczególnych ograniczeń dostępu. Fundusz ma udzielać pożyczek na cele inwestycyjne oraz na cele obrotowe, ale tylko związane z realizacją inwestycji związanych z efektywnością energetyczną, kogeneracją i OZE. W PI 4c IF mają być udzielane wyłącznie w przypadku budynków mieszkaniowych. Podstawowym narzędziem będzie pożyczka oprocentowana preferencyjnie . Natomiast kwestie związane z analizą ryzyka oraz przyjmowanym zabezpieczeniem powinny być traktowane standardowo.
8iii	Pożyczki na rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej	Pożyczki przeznaczone na rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej będą udzielane beneficjentom końcowym na preferencyjnych warunkach . Celem działania jest rozwój przedsiębiorczości oraz tworzenie nowych miejsc pracy jako elementów rozwoju rynku pracy, przeciwdziałaniu bezrobociu i promowaniu zatrudnienia, zatem do grupy beneficjentów końcowych należą osoby pozostające bez zatrudnienia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie desk research

3.4.4 System informowania i wykorzystywania IF przez beneficjentów końcowych

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jak powinien wyglądać spójny, przejrzysty i przekonujący system komunikowania zainteresowanym podmiotom korzyści z pozyskania dofinansowania w formie instrumentów finansowych?
- ➔ Jakie należy wdrożyć standardy informacyjne dla podmiotów na etapie ubiegania się o dofinansowanie, aby usprawnić proces oceny i przyznawania wsparcia?
- ➔ Jaki powinien być zakres wykorzystania narzędzi informatycznych wspomagających podmioty ubiegające się o wsparcie, tak aby zwiększyć efektywność procedury pozyskiwania

dofinansowania (np. innowacyjne sposoby instruowania o zasadach udzielania wsparcia na etapie przygotowywania wniosku, aplikowania o wsparcie itp.)

- ➔ Na jakich warunkach ostateczni odbiorcy (w ramach poszczególnych instrumentów) są w stanie skorzystać z oferowanego wsparcia (m.in. biorąc pod uwagę poziom wsparcia, długość spłaty, okres karencji, procedurę przyznawania wsparcia)?
- ➔ Jakie są koszty oraz uciążliwości ponoszone przez odbiorcę ostatecznego w związku z aplikowaniem o środki UE, których zminimalizowanie mogłoby się przyczynić do zwiększenia zainteresowania instrumentami finansowymi RPO? (wraz ze wskazaniem działań jakie należałoby podjąć w celu usunięcia tych barier)

Jak pokazały doświadczenia z wdrażania IF w poprzedniej perspektywie, zwiększenie zainteresowania instrumentami finansowymi RPO mogłoby zagwarantować dobra promocja instrumentów finansowych. Znajomość instrumentów wsparcia, szczególnie w sferze przedsiębiorstw jak pokazało badanie CATI, była w województwie lubuskim dość niska. Nie jest to jednak tylko kwestia dotycząca województwa lubuskiego, dotyczy większości województw w Polsce, jak podkreślono w raporcie „Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007-2013”²²⁸. Wiedzę na temat sieci funduszy pożyczkowych i poręczeniowych działających w ramach KSU posiadało w powyższym badaniu jedynie 6%-10% respondentów.

Analizując natomiast zawartość strony internetowej LRPO 2007-2013 można dojść do wniosku, że znalezienie zbiorczej informacji o ofercie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych jest bardzo trudne. Informacje takie umieszczone zostały np. w dziale Aktualności²²⁹, razem z wieloma innymi informacjami na temat LRPO. Przeprowadzone w ramach niniejszego badania wywiady typu IDI z przedsiębiorcami korzystającymi z poręczeń i pożyczek udzielanych przez fundusze działające na terenie woj. lubuskiego potwierdzają występowanie problemu z rozpoznawalnością funduszy. Przykładowo, przedsiębiorcy korzystający z poręczenia oraz kredytu komercyjnego nie zdają sobie sprawy z istnienia funduszy pożyczkowych. W wywiadach indywidualnych z pożyczkobiorcami zauważono, że często występującą **wśród przedsiębiorców korzystających z IF sytuacją był brak znajomości nazwy funduszu udzielającego pożyczkę/poręczenie oraz rodzaju IF, z którego korzystali**. Przedsiębiorcy poszukujący informacji na temat możliwości finansowania na stronie LRPO 2007-2013 wskazywali na trudności z odnalezieniem wymaganej informacji.

Fundusze udzielające pożyczek oraz poręczeń finansowanych z LRPO 2007-2013 zostały w umowach o dofinansowanie zobligowane do prowadzenia promocji swoich działań. Na ten cel nie przeznaczono jednak w niniejszych umowach osobnej puli środków (fundusze muszą więc prowadzić promocję z własnych środków lub ze środków przewidzianych na pokrycie kosztów zarządzania). Możliwości promocji funduszy są więc dość poważnie ograniczone. Dlatego też sugerują rozwiązanie oparte na włączeniu Instytucji Zarządzającej w promocję instrumentów finansowych. W świetle rosnącego znaczenia instrumentów zwrotnych, a także przewidywanej skali ich stosowania, konieczne jest podjęcie działań, które doprowadzą do rozpowszechnienia informacji o IF. Jednocześnie powinno się w ramach prowadzonych działań promocyjnych uzasadniać zalety stosowania instrumentów zwrotnych i związane z nimi korzyści – uwypuklenia ich mocnych stron, np. poprzez podkreślenie większej dostępności takich instrumentów oraz ich mniejszego stopnia biurokratyzowania, niż ma to miejsce w przypadku instrumentów bezzwrotnych. **Działania promocyjne powinny zatem koncentrować się na wykazywaniu praktycznych zalet wraz z odwołaniem do praktycznych podstaw ich stosowania**. Dobrym rozwiązaniem mogłoby się okazać promowanie IF wraz z odwołaniem do województwa, jako np. *Lubuskie Instrumenty Finansowe*. Dzięki temu beneficjenci ostateczni będą mieli większe zaufanie do pośredników finansowych, a także możliwe, że bardziej aktywnie zainteresują się niniejszą tematyką i częściej będą korzystać z tego typu wsparcia.

²²⁸ Op. Cit, s. 59-60

²²⁹ http://www.lrpo.lubuskie.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1130:dziki-lrpo-fundusze-napdzaj-rozwoj&catid=121:aktualnoci&Itemid=81 03.02.2015

Promocja instrumentów finansowych powinna również odnosić się do odpowiednich dziedzin zastosowania IF, zawartych w nich czynników preferencyjności i zachęt, adresowanych do różnych grup potencjalnych beneficjentów ostatecznych. **System komunikowania korzyści z IF powinien leżeć w gestii jasno określonej właściwej komórki organizacyjnej Instytucji Zarządzającej.** Rozwiązanie to powinno umożliwić budowę i rozpowszechnienie jednolitego przekazu promocyjnego, pozostawiając prowadzenie szczegółowych działań promocyjnych, poszczególnym instytucjom, a za ich pośrednictwem pośrednikom finansowym. Ponadto, istotne wydaje się **zmodyfikowanie strony internetowej RPO-L2020** tak, aby osoby na nią trafiające mogły w intuicyjny sposób poznać całą ofertę finansowania dostępną w ramach perspektywy 2014-2020. Przykładem dobrych praktyk w tym zakresie są strony internetowe NFOŚiGW²³⁰ oraz Portal Funduszy Europejskich²³¹ posiadające wyszukiwarki finansowania.

Podczas wywiadów IDI niniejszego badania respondenci nie byli zgodni co do formy promocji IF, przekazywaniu informacji o praktycznych korzyściach wykorzystania instrumentów finansowych. Część z nich wskazywała na potrzebę kontaktu bezpośredniego, znacząca liczba osób podkreślała w czasie rozmów, że informacje wysyłane drogą mailową są potrzebne, ale niewystarczające. Często tego typu informacje są traktowane jako spam i usuwane wraz z reklamami, które w dużej ilości przychodzą każdego dnia na skrzynki odbiorcze. Część osób wskazywało, że rozpowszechnianie tego typu informacji powinno się odbywać listownie, a część proponowała, że powinno się prowadzić kampanię informacyjną w formie telefonicznej infolinii. Jednak spora grupa respondentów mówiła, że nie mają czasu na rozmowy bezpośrednie lub też telefoniczne i chcą informacje na temat promocji IF otrzymywać wyłącznie w postaci e-maili. Ciekawym rozwiązaniem zaproponowanym przez jednego z beneficjentów IF poprzedniej perspektywy, które spotkało się z akceptacją ewaluatorów, jest **przesyłanie droga mailową przez IZ lub IP do przedsiębiorców MŚP newslettera, w którym wskazane byłyby oferty pośredników finansowych porównane z ofertą banków komercyjnych z wyszczególnieniem korzyści z wykorzystania IF. Ważne jest, aby newsletter był przesyłany zawsze przez tę samą instytucję publiczną, do której przedsiębiorcy mają zaufanie przez co nie potraktują wiadomości jako spam-u, a zapoznają się z nią i wezmą pod uwagę przy rozważaniu pozyskania finansowania zewnętrznego. Dodatkowo mogłyby być przysyłane krótkie sms-y informujące o istnieniu na rynku IF oraz o tym, że szczegóły zostaną przesłane na maila.** IZ powinna rozważyć jednak stosunek efektywności do kosztowności tego rodzaju dystrybucji informacji. Ponadto inicjatywa chęci otrzymania informacji powinna wyjść od zainteresowanych osób/podmiotów.

Beneficjenci ostateczni poddani wywiadam IDI w niniejszym badaniu wyrażali potrzebę wykorzystywania narzędzi informatycznych podczas procedury aplikacyjnej, chociaż część osób uważała, że mogłoby to niepotrzebnie skomplikować dla nich proces ubiegania się o finansowanie. Wskazywano, że bardzo **użyteczne byłoby stworzenie aplikacji internetowej do sprawdzenia stanu wniosku. Wiele osób wskazało natomiast, że do tej pory nie było możliwości wypełnienia wniosku o pożyczkę/poręczenie przez stronę internetową, natomiast byłoby to bardzo dobre rozwiązanie.** Osoby z mniejszych miejscowości w szczególności podkreślali tę zaletę, ponieważ uciążliwe jest dla nich dojeżdżanie do znacznie oddalonych jednostek.

Najczęściej beneficjenci ostateczni są zainteresowani pożyczkami, w dużo niższym stopniu poręczeniami, gdyż jak twierdzą firma może otrzymać określoną kwotę środków, która jest jej w danym momencie potrzebna. Łączenie pożyczek z dotacjami zostało uznane przez przedsiębiorców MŚP województwa lubuskiego poddanych badaniu za bardzo dobry pomysł, który ułatwi przedsiębiorcom pozyskiwanie środków na rozwój i zapewni im możliwości rozwoju w większym stopniu niż ma to miejsce obecnie. Respondenci są zdystansowani natomiast co do

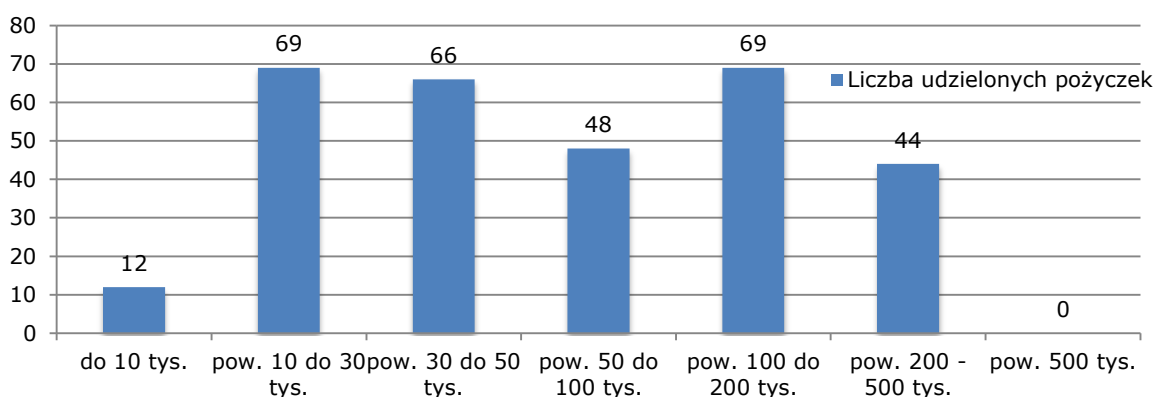
²³⁰ <http://www.nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/znajdz-program/>

²³¹ <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/> wyszukiwarka dotacji zostanie uruchomiona po opublikowaniu uszczegółowień poszczególnych Programów Operacyjnych.

oferty poręczeniowej, gdyż uważają, że poręczenie takie może sprawić, iż firma wpadnie w kłopoty finansowe, gdy sytuacja na rynku skomplikuje się i nie będzie w stanie zrealizować założonego biznesplanu. W przypadku pożyczki łatwiej jest przedsiębiorcom rozplanować koszty. Jak podkreślali w rozmowach indywidualnych zwracają głównie uwagę na wysokość pożyczki, jej oprocentowanie oraz jej czas spłaty. Chociaż co do ostatniego, część respondentów twierdziła, że na tę informację zwraca uwagę dopiero w późniejszej kolejności. W czasie rozmów podkreślano, że **w poprzedniej perspektywie finansowej wysokość pożyczek nie była w większości przypadków wystarczająca, stwierdzono, że wartość pożyczki mogłaby wynosić ok. 100 tys. zł, natomiast okres karencji powinno się wydłużyć do ok. 7 lat.** Odpowiedzi zależały również od wielkości firmy. Dla mikro i małych przedsiębiorstw warunki takie były wystarczające, natomiast dla średnich firm już nie. Wskazywały one, że **ograniczone jest z ich punktu widzenia dopasowanie wysokości wsparcia dla przedsiębiorców z ugruntowaną pozycją na rynku i należących do kategorii średnich przedsiębiorstw.** Oferowane wsparcie jest dla prężnie działającej średniej firmy zazwyczaj niewystarczające. Średnie przedsiębiorstwa wskazują, że byłyby zainteresowane wyższymi kwotami pożyczek i w związku z tym dłuższym okresem karencji. Dla udzielania tego typu IF możnaby wyznaczyć oddzielnego pośrednika finansowego, który dzięki swojej ugruntowanej pozycji na rynku i doświadczeniu w stosowaniu IF poradził sobie z udzielaniem pożyczek na kwotę do ok. 10 mln zł. Pożyczki na wysokie kwoty (5-10 mln zł) mogłyby być udzielane również preferencyjnie wg branż. Branże kapitałochłonne jak np. budowlana czy produkcyjna zazwyczaj wymagają większych nakładów niż branże usługowe.

Z danych funduszy pożyczkowych dotyczących wydatkowania środków otrzymanych z LRPO 2007-2013 można określić, że przedsiębiorcy najczęściej sięgają po kwoty pożyczek z przedziału 100-200 tys. zł oraz 10-50 tys. zł.

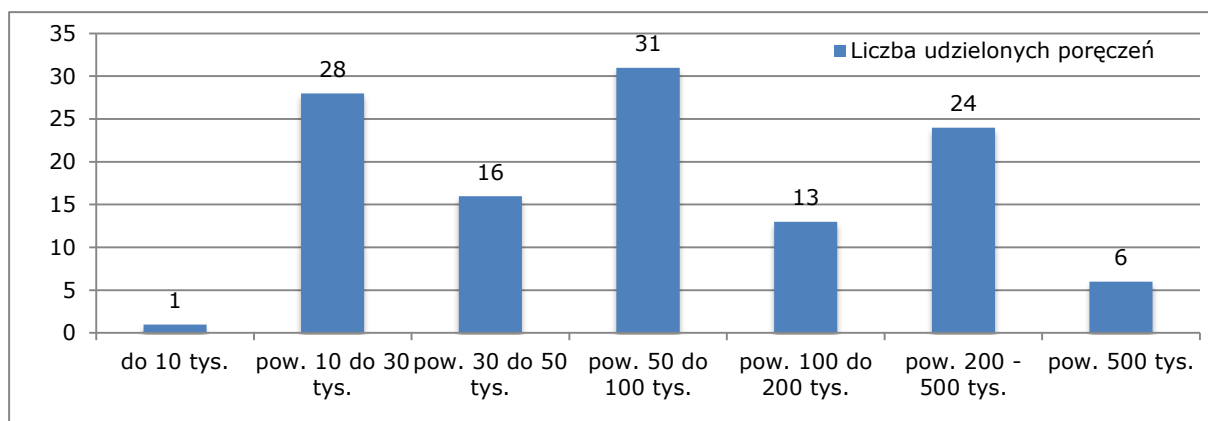
Wykres 29 Liczba udzielonych pożyczek wg kwoty wsparcia

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wniosków o płatność funduszy pożyczkowych i poręczeniowych w trakcie realizacji umów w ramach LRPO 2007-2013

Natomiast dane LFPK Sp. z o.o. dotyczące wydatkowania środków otrzymanych z LRPO 2007-2013 wskazują, że przedsiębiorcy najczęściej sięgają po poręczenia z przedziału 50-100 tys. zł oraz 10-30 tys. zł.

Wykres 30 Liczba udzielonych poręczeń wg kwoty wsparcia

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wniosków o płatność funduszy pożyczkowych i poręczeniowych w trakcie realizacji umów w ramach LRPO 2007-2013

Beneficjenci zazwyczaj podczas indywidualnych wywiadów chwalili i podkreślali korzyść jaką daje wykorzystanie IF w postaci niższego oprocentowania pożyczek. Ponad to, wielokrotnie powtarzali, że banki komercyjne nie zgodziły się udzielić im potrzebnego wsparcia i czasami zdarzało się, że pożyczki z LRPO 2007-2013 oraz POKL zapobiegały upadkowi ich przedsiębiorstwa. Przedsiębiorcy chwalili także tanie poręczenie, które umożliwiałyby zaciągnięcie pożyczki lub kredytu, które w ich opinii powinny być oferowane w wysokości powyżej 1 mln zł na realizację innowacyjnych projektów.

Największymi uciążliwościami dla beneficjentów końcowych IF jest procedura aplikacyjna. Zdecydowana większość respondentów wskazała, że była ona skomplikowana i występowały w jej trakcie problemy. Skarżono się np. na to, że forma składania dokumentacji była zbyt trudna, a także na konieczność wskazania żyrantów, którzy wielokrotnie musieli jeździć do siedziby pośrednika finansowego i podpisywać różnego rodzaju dokumenty, co było uciążliwe (m.in. z powodu dużej odległości od siedziby pośrednika). Aby zapobiegać takim sytuacjom powszechnie rekomendowanym działaniem jest ukierunkowywanie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych przede wszystkim na obszary słabo zurbanizowane, gdzie ograniczona jest liczba komercyjnych instytucji udzielających zewnętrznego finansowania²³². Kosztem, który wiele z przedsiębiorstw musiało ponieść, w związku z ubieganiem się o finansowanie było skorzystanie z usług osoby/firmy, która pomagała im w wypełnianiu dokumentów, ponieważ sami nie byli w stanie tego zrobić.

3.4.5 Identyfikacja i mitygacja ryzyk projektów z wykorzystaniem IF

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jakie należy wdrożyć zasady identyfikowania i mitygacji ryzyk w celu eliminowania projektów stwarzających zagrożenie dla odzyskania udzielonego wsparcia w ramach instrumentów zwrotnych?
- ➔ Jakie powinny zostać wdrożone instrumenty kontroli na etapie realizacji projektów w celu zapobiegania nieprawidłowościom w obszarze instrumentów finansowych?
- ➔ Jaki zakres przygotowania w obszarze instrumentów finansowych powinien zostać zapewniony w ramach działań szkoleniowych/warsztatowych przeznaczonych dla oceniających dokumentację aplikacyjną?

Z odbytych rozmów z przedstawicielami funduszy pożyczkowych i poręczeniowych wynika, że **obecnie funkcjonujące zasady identyfikowania i mitygacji ryzyk funkcjonujące w ramach**

²³² Tamowicz P., Wpływ wdrożenia Inicjatywy JEREMIE na terenie województwa zachodniopomorskiego na sytuację gospodarczą regionu ze szczególnym uwzględnieniem sektora MŚP oraz funkcjonujących instytucji poręczeniowych i pożyczkowych, Szczecin/Gdańsk, czerwiec 2008

regulaminów udzielania pożyczek/poręczeń spełniają swoją rolę, gdyż niespłacone w terminie zobowiązania stanowią znikomy odsetek udzielonego finansowania.

Przedstawiciele funduszy na spotkaniu FGI zwrócili również uwagę na **duży wpływ doradztwa prowadzonego przez fundusz na rzecz potencjalnego pożyczkobiorcy/poręczeniobiorcy (na etapie pisania wniosku) na późniejsze regulowanie zobowiązań**. Przedsiębiorcy świadomie zaciągający pożyczkę pod dobrze przemyślany projekt z reguły nie mają problemu z regulowaniem zobowiązań wobec funduszu dlatego bardzo ważne jest uświadamianie ich i poszerzanie ich wiedzy ekonomicznej z przedmiotowego zakresu.

Z odbytych rozmów z przedstawicielami funduszy pożyczkowych i poręczeniowych wynika także, że najbardziej poważnymi potencjalnymi nieprawidłowościami w obszarze wykorzystania instrumentów finansowych są:

- możliwość wystąpienia podwójnego finansowania,
- możliwość przekroczenia dopuszczalnego limitu dla pomocy de minimis.

W celu zapobiegania tym nieprawidłowościom **powinny być stworzone wytyczne dla funduszy pozwalające jednoznacznie zidentyfikować sytuację podwójnego finansowania**. Wytyczne te powinny również obejmować procedury sprawozdawczości i rozliczania udzielonego finansowania, tak by były jednolite w okresie całego programowania. Przedstawiciele funduszy zwrócili również uwagę na konieczność dostosowania odpowiedzialności za nieprawidłowości funduszy w obszarach wskazanych powyżej do faktycznych możliwości weryfikacyjnych (m.in. w przypadku, gdy fundusze nie mają pełnego/bieżącego dostępu do informacji o dofinansowaniu udzielanym beneficjentom z różnych źródeł lub, gdy stan faktyczny różni się od przedstawionego przez beneficjenta we wniosku o udzielenie finansowania zwrotnego).

Podczas spotkania dyskusyjnego z przedstawicielami funduszy przedmiotem rozmów było również zagadnienie dotyczące rozszerzenia przez fundusze oferty dostępnych produktów o instrumenty zwrotne dostosowane do specyfiki PI, w których dotychczas nie były stosowane, bądź były stosowane na ograniczoną skalę, w szczególności:

- zwiększenie aktywności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw,
- poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy.

W związku z tym, **istnieje realna potrzeba zapewnienia funduszom wsparcia poprzez szkolenia i warsztaty**, aby pomóc im zrozumieć specyfikę powyższych obszarów inwestycyjnych oraz lepiej przygotować je merytorycznie do finansowania zwrotnego projektów, gdzie działania inwestycyjne zmierzają do:

- tworzenia i rozwijania laboratoriów i działów badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwie,
- kreowania innowacyjnych produktów i usług,
- komercjalizacji własnych lub nabytych prac B+R,
- wsparcia uzyskania praw wyłącznych dla własnych rozwiązań technicznych,
- komercjalizacji efektów współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz B+R,
- zakupu lub wytworzenia prototypów/linii pilotażowych w powiązaniu z innymi elementami prac, np. pracami rozwojowymi, etapem testowania czy walidacji,
- wsparcia osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej wraz ze wsparciem doradczo-szkoleniowym dla tych osób.

Szkolenia i warsztaty dedykowane pracownikom funduszy poświęcone tematyce finansowania zwrotnego projektów mogłyby przykładowo:

- objąć kwestie związane z kryteriami selekcji projektów innowacyjnych, w tym ocena formalno-merytoryczna dokumentacji aplikacyjnej potencjalnych odbiorców IF, zasady finansowania projektów oraz zasady ubiegania się o wsparcie,

- ➔ zwrócić uwagę na sposób monitorowania trwałości rozpoczętej działalności gospodarczej oraz na ewentualne przeciwdziałanie niepożądanym uwarunkowaniom mogącym negatywnie wpływać na trwałość funkcjonowania nowozakładanych podmiotów.

W opinii przedstawicieli funduszy zasadne wydaje się również **zwiększenie puli środków udostępnianych funduszom na utrzymanie i administracyjną obsługę dotychczasowych produktów**, o dodatkowe środki potrzebne do:

- ➔ wsparcia rozwoju nowych produktów finansowych dopasowanych do wymogów i specyfiki priorytetów inwestycyjnych, w których fundusze nie stosowały, bądź stosowały w ograniczonym stopniu IF,
- ➔ szkolenia pracowników w celu zapewnienia efektywnego i profesjonalnego procesu dystrybucji IF,
- ➔ prowadzenia skutecznej działalności informacyjno-promocyjnej podnoszącej świadomość istnienia dostępnej i atrakcyjnej oferty IF, jako skutecznego narzędzia wspierającego rozwój przedsiębiorczości i konkurencyjności.

3.4.6 Schemat organizacyjny zarządzania IF w RPO-L2020

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

➔ Jaki schemat organizacyjny dla zarządzania instrumentami finansowymi w ramach RPO-L2020 można zarekomendować dla Instytucji Zarządzającej Programem?

Zapisy RPO-L2020 przedstawiają założenia zarządzania regionalnym planem operacyjnym. IZ oraz IP RPO-L2020 są organizacyjnie rozdzielone, co można ocenić jako prawidłowe. Przyjęty podział funkcji i zadań zaproponowanych w RPO zapewnia obiektywność i niezależność w procesie wyłaniania operacji do dofinansowania. Funkcję IZ RPO-L2020 pełni Zarząd Województwa Lubuskiego. Instytucja Zarządzająca pełni równocześnie funkcję Instytucji Certyfikującej. Część zadań IZ przewiduje się powierzyć IP, co jest naturalnym i powszechnie zalecanym działaniem. Nie wyklucza się również w RPO-L2020 powołania w razie potrzeby Instytucji Wdrażających.

Tabela 28 Instytucje i podmioty wdrażania RPO-L2020

Instytucja/podmiot	Nazwa instytucji/podmiotu oraz departament lub jednostki	Kierownictwo instytucji/podmiotu (funkcja lub zajmowane stanowisko)
Podmiot udzielający desygnacji	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Lubuskiego obsługiwany przez Urząd Marszałkowski, właściwa komórka organizacyjna	Marszałek Województwa Lubuskiego
Instytucja Pośrednicząca	Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze	Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze
Instytucja Certyfikująca	Zarząd Województwa Lubuskiego obsługiwany przez Urząd Marszałkowski, właściwa komórka organizacyjna	Marszałek Województwa Lubuskiego
Instytucja Audytowa	Ministerstwo Finansów, Departament Ochrony Interesów Finansowych Unii Europejskiej	Minister właściwy ds. finansów publicznych
Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności z KE	Ministerstwo Finansów, Departament Instytucji Płatniczej	Minister właściwy ds. finansów publicznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO-L2020

Funkcja IZ została powierzona Zarządowi Województwa Lubuskiego jako podmiotowi odpowiedzialnemu za realizację Programu. Do jego zadań należy m.in. stworzenie systemu wdrażania programu, powołanie Komitetu Monitorującego przebieg realizacji programu, opracowanie kryteriów wyboru projektów, które to będą zatwierdzone przez Komitet Monitorujący,

wybór projektów do realizacji, zapewnienie prawidłowego wdrażania wybranych do realizacji projektów, przygotowywanie sprawozdań rocznych i końcowego, opracowanie systemu kontroli, itd. W jego imieniu zadania związane z zarządzaniem oraz realizacją Programu zostaną powierzone wewnętrznym jednostkom organizacyjnym. Jak zapisano w RPO-L2020 poprzedni okres programowania skłonił IZ RPO do wyciągnięcia wniosków w zakresie delegowania zadań dot. wdrażania i podziału innych funkcji w procesie realizacji RPO. **Ograniczono więc delegowanie zadań tylko do jednej instytucji pośredniczącej** eliminując tym ryzyko błędów w zarządzaniu oraz bariery administracyjne dla beneficjentów. Wydaje się być to logicznie uzasadnionym działaniem, chociaż specyfika IF może wskazać na jeszcze inne podmioty, które warto rozważyć jako IP w RPO-L2020. Instytucja Zarządzająca oraz Instytucja Pośrednicząca posiadają struktury odpowiednio przygotowane do pełnienia swoich funkcji i wykonywania zadań w ramach realizacji RPO-L2020. Wszystkie komórki organizacyjne IZ oraz IP zdobyły wymagane i odpowiednie doświadczenie w okresie programowania 2007-2013, aby prawidłowo wykonywać te czynności w obecnej perspektywie. System instytucjonalny dla RPO-L2020 został zaplanowany w sposób efektywny, zapewniający racjonalne wykorzystanie posiadanych zasobów kadrowych oraz technicznych w celu skutecznego i pozbawionego nadmiernych obciążeń administracyjnych wdrażania Programu.

Zgodnie z zapisami rozporządzenia ramowego Instytucja Zarządzająca może powierzyć część zadań związanych z zarządzaniem, kontrolą i monitorowaniem programu, na poziomie osi priorytetowych, Instytucji Pośredniczącej. IZ RPO-L2020 przewiduje powierzenie części zadań Instytucji Pośredniczącej, która będzie działać na odpowiedzialność IZ. **Do realizacji RPO-L2020 IZ planuje włączyć jako Instytucję Pośredniczącą Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze.** Planowane jest powierzenie realizacji zadań z zakresu wdrażania OP 6.

Zapisy RPO-L2020 przedstawiają również założenia zarządzania finansowego w obecnej perspektywie. Podstawowy mechanizm przepływów finansowych w zakresie środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oparty jest o budżet środków europejskich, wyodrębnioną część budżetu, zasilaną transferami z Komisji Europejskiej, z której następnie dokonywane są płatności na rzecz beneficjentów. Instytucją dokonującą płatności jest Bank Gospodarstwa Krajowego. IZ RPO dokonuje rozliczenia wydatków kwalifikowalnych poniesionych przez beneficjenta na podstawie wniosku o płatność i sporządza zestawienia wydatków zawierające zagregowane wartości oraz dane z poszczególnych projektów. Na tej podstawie sporządza, a następnie przesyła do KE, deklaracje i zestawienia wydatków wraz z wnioskiem o płatność okresową²³³.

Powyżej przedstawiony opis organizacyjny należy ocenić jako spójny i prawidłowy. Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze jako IP RPO-L2020 zdaje się być dobrym wyborem, zważając na to, że w poprzedniej perspektywie w ramach działania 6.2 POKL realizował projekt własny „Lubuski Przedsiębiorca”. W ramach projektu nie było oferowane zwrotne finansowanie tylko granty, ale projekt ten był przeprowadzony prawidłowo i cieszył się dużym zainteresowaniem beneficjentów ostatecznych. Jak zostało to przedstawione w opisie doświadczeń poprzedniej perspektywy finansowej można wskazać, że w czterech edycjach konkursu udzielono wsparcia na realizację 146 projektów²³⁴. Wojewódzki Urząd Pracy mógłby w szczególności kontrolować i realizować działania związane z wdrażaniem IF w PI 8iii, gdzie pomoc oferuje się osobom bezrobotnym chcącym założyć działalność gospodarczą.

²³³ Opis na podstawie analizy RPO-L2020

²³⁴ Dane pozyskane od Zamawiającego

3.5 Specyfika oczekiwanych rezultatów

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- ➔ Jakich korzyści (w tym jakiej wartości dodanej) należy się spodziewać ze wsparcia z zastosowaniem instrumentów finansowych w RPO-L2020?
- ➔ Jak dany instrument finansowy ma przyczynić się do wniesienia wkładu w osiąganie określonych celów ustanowionych w odpowiednim priorytecie oraz także realizacji wskaźników określonych dla tego wkładu?
- ➔ Jakie miary efektywności instrumentów finansowych należy zastosować, w celu prawidłowej oceny ich funkcjonowania?
- ➔ Jakie warunki dla instrumentów finansowych stanowiłyby bodziec do efektywnego realizowania celów poszczególnych priorytetów RPO?

Jak zauważono w poprzednich rozdziałach, głównym zadaniem IF, a jednocześnie zaletą jest umożliwienie przedsiębiorcom dostępu do finansowania zewnętrznego na rozwój i prowadzenie swojej działalności. Kolejnymi pozytywnymi realizacjami IF są korzyści podatkowe, wynikające z możliwości traktowania odsetek jako kosztów, brak ingerencji w udziały firmy, a także uproszczone procedury uzyskania finansowania²³⁵. Oprócz bezpośrednich korzyści instrumentów finansowych można zauważyć również ich wartość dodaną, która pojawi się w sytuacji, kiedy IF będą prawidłowo wdrażane i wykorzystywane. Warto podkreślić, że często wartość dodana instrumentów finansowych jest skorelowana z ryzykiem związanym z ich stosowaniem. Wysoki poziom wartości dodanej wykazuje finansowanie skierowane do beneficjentów końcowych znajdujących się w luce finansowej. Jeżeli bowiem nie są oni w stanie pozyskać finansowania na rynku komercyjnym, to finansowanie z udziałem środków publicznych ma znaczną wartość dodaną. Z drugiej jednak strony sektor komercyjny nie bez powodu niechętnie finansuje określone grupy klientów. Jednym z istotnych powodów jest m. in. wysokie, ponadprzeciętne ryzyko. Dlatego też największą wartością dodaną instrumentów finansowych jest umożliwienie skorzystania z instrumentów zwrotnych grupom o utrudnionym dostępie do takiego finansowania. Dzięki takim działaniom możliwe jest osiągnięcie przez beneficjentów końcowych konkretnych korzyści, które w dłuższej perspektywie przełożą się na korzyści dla regionu.

Tabela 29 Wartość dodana wg rodzaju instrumentu

Rodzaj instrumentu	Wartość dodana
Instrument pożyczkowy	Instrumenty zwrotne charakteryzują się większą (w porównaniu do wsparcia dotacyjnego) precyzją dotarcia do beneficjentów końcowych faktycznie potrzebujących kapitału na realizację projektu inwestycyjnego . Powodem takiej sytuacji jest odejście od zerowego kosztu pieniądza oraz wprowadzenie mechanizmu selekcji projektów opartego o kryteria para-komercyjne (biznes plan, rentowność, analiza ryzyka). Działanie takie powoduje ograniczenie ryzyka sięgania po wsparcie przez podmioty posiadające wystarczające środki własne na sfinansowanie projektu,. Natomiast w przypadku pożyczki racjonalną decyzją przedsiębiorcy posiadającego wystarczające własne zasoby jest samodzielnie sfinansowanie projektu.
	Wzrost kosztu pozyskania pieniądza (oprocentowanie pożyczki) jak również wymóg zwrotności (spłata rat kapitałowych) powinny prowadzić do racjonalizacji zakresu, rodzaju i struktury projektów . Wsparcie dotacyjne stwarzało zagrożenie zwiększania zakresu / skali projektów ponad to, co jest faktycznie niezbędne dla realizacji danego celu rozwojowego. Mogło to bezpośrednio prowadzić od nieoptymalnej alokacji zasobów: spadku liczby wspartych przedsiębiorców. Przeciwnie niż w warunkach dotacji, wymóg zwrotności zmusza beneficjentów końcowych do racjonalizacji projektów, aby zapewnić ich rentowność.

²³⁵ Por. Znaczenie instrumentów zwrotnych w ograniczaniu luki finansowej i podnoszeniu bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw z sektora MSP; B. Lepczyński, M. Penczar

	Aktywniejsza dystrybucja – wprowadzenie bodźców dla operatora instrumentu finansowego powinno skutkować znacznie efektywniejszą dystrybucją środków – dotarciem do większej grupy beneficjentów końcowych.
	Większy zasięg oddziaływania – możliwość wystąpienia różnych podmiotów w roli operatorów finansowych umożliwia rozbudowę sieci dystrybucyjnej i zwiększenie geograficznej dostępności wsparcia.
	Podaż kapitału w warunkach instrumentu zwrotnego jest ciągła i bardziej stabilna niż w warunkach zasilania dotacyjnego, które ma ograniczony charakter ze względu na dostępność wsparcia (np. tylko gdy trwa konkurs, tj. raz lub dwa razy w roku – zależnie od tempa organizacji konkursów). Natomiast produkty finansowe oferowane przez dany instrument zwrotny są z założenia dostępne cały czas, co ułatwia przedsiębiorcom planowanie projektów inwestycyjnych (np. nie trzeba wstrzymywać projektu do momentu otwarcia konkursu dotacyjnego).
Instrument poręczeniowy	Kredyty, które można uznać za instrument bazowy są dostarczane zazwyczaj przez sektor bankowy, którego zasięg i skala działalności jest dużo szersza niż działalność pożyczkowa funduszy pożyczkowych, co powoduje, że instrument poręczeniowy daje duże efekty dystrybucyjne (tj. pozwala w krótkim czasie wesprzeć bardzo dużą liczbę przedsiębiorców).
	Mechanizm poręczenia stwarza możliwość osiągnięcia znacznego efektu dźwigni finansowej , tj. uzyskania efektu końcowego znacznie przekraczającego wartość zaangażowanego kapitału publicznego. Efekt dźwigni wiąże się z rozkładem ryzyka w ramach portfela, które – gdy jest znacznie poniżej 1 – daje możliwość poręczania wartości kredytu środkami teoretycznie odpowiadającymi wartości ryzyka (np. gdy prawdopodobieństwo porażki wynosi ok. 10%, portfel kredytów o wartości 100 zł można poręczyć kwotą 10 zł).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie desk research

Powyżej zidentyfikowano wartości dodane, jakie niosą za sobą instrumenty finansowe – pożyczkowe i poręczeniowe. Wartości dodane w tym przypadku wynikają przede wszystkim z precyzji dotarcia do osób, które faktycznie potrzebują finansowania zewnętrznego, a także racjonalizacji projektów, jako, że nie jest to finansowanie bezzwrotne i beneficjent końcowy IF także musi wnieść wkład własny. Ponadto inwestycje przedsiębiorstw są bardziej przemyślane w porównaniu z finansowaniem przedsięwzięć w ramach dotacji. Dzięki temu, że pośrednikami finansowymi mogą być różne podmioty, powinno zwiększyć się geograficzne i czasowe (stałe) oddziaływanie wsparcia, a także dzięki bodźcom dla operatorów funduszy efektywniejsza powinna być ich dystrybucja. Nie można również zapomnieć o wartości dodanej w postaci efektu dźwigni, który w przypadku wsparcia bezzwrotnego jest niemożliwy do osiągnięcia. Wszystkie powyższe korzyści i wartości dodane IF są możliwe do uzyskania w województwie lubuskim. **Dzięki zaplanowaniu IF skierowanych do konkretnych grup beneficjentów końcowych można się spodziewać, że efekty te będą widoczne głównie w sektorze MSP, a także powstaną dzięki nim nowe firmy typu start-up.**

Zastosowanie proponowanych instrumentów finansowych przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych RPO-L2020. Wdrożenie instrumentów finansowych w przypadku PI 3c przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego: zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP. Nastąpi to poprzez zwiększenie dostępu do usług finansowych innowacyjnych przedsiębiorstw sektora MŚP, które nie miałyby innej możliwości uzyskania wsparcia tego typu. W przypadku IF realizowanych w ramach PI 3c w Osi Priorytetowej 1, do jego monitorowania można wykorzystać wskaźniki produktu: Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje, Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) oraz Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia nowych produktów na rynku. Zakłada się, że w RPO-L2020 liczba przedsiębiorstw, które otrzymają wsparcie inne niż dotacje wyniesie 224 (zgodnie z informacją zawartą w PI 3c w Osi 1 RPO).

Instrument przyczyni się też do realizacji wskaźnika produktu: Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne. Szacowana wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne dla przedsiębiorców wyniesie 2 695 145 euro. Zakłada się również, że wskaźnik produktu – Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia nowych produktów na rynku osiągnie wartość 183. Natomiast zastosowanie instrumentów finansowych w przypadku PI 8iii przyczyni się do realizacji celu szczegółowego – Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy. Cel ten będzie zrealizowany poprzez pomoc w otworzeniu i prowadzeniu firmy na początkowym etapie jej działalności. W przypadku instrumentu finansowego realizującego PI 8iii w ramach Osi Priorytetowej 6 RPO, do jego monitorowania można wykorzystać następujący wskaźnik produktu: Liczba osób pozostających bez pracy, które skorzystały z instrumentów zwrotnych na podjęcie działalności gospodarczej w programie. Zakłada się, że w ramach RPO-L2020 wskaźnik ten osiągnie wartość 123.

Zastosowanie instrumentów finansowych w priorytetach inwestycyjnych rekomendowanych do wdrożenia IF również przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych niniejszych PI RPO-L2020. Cele szczegółowe, do których osiągnięcia przyczyniłoby się zastosowanie instrumentów finansowych oraz adekwatne propozycje wskaźników zostały przedstawione w tabeli poniżej.

Tabela 30 Propozycje systemu monitorowania dla PI, w których zakłada się zastosowanie instrumentów finansowych

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy	Propozycje wskaźników monitorujących zastosowanie instrumentów finansowych
PI 3c	Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje)/
PI 4a	Zwiększony udział produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego.	Brak wskaźników bezpośrednio powiązanych z wykorzystaniem instrumentów finansowych. Pośrednio ich wykorzystanie może być monitorowane za pośrednictwem wskaźników produktu proponowanych w WLWK.
PI 4c	Zwiększona efektywność energetyczna budynków w sektorze publicznym i mieszkaniowym.	Brak wskaźników bezpośrednio powiązanych z wykorzystaniem instrumentów finansowych. Pośrednio ich wykorzystanie może być monitorowane za pośrednictwem wskaźników produktu proponowanych w WLWK.
PI 4g	Zwiększony udział energii wytwarzanej w kogeneracji.	Brak wskaźników bezpośrednio powiązanych z wykorzystaniem instrumentów finansowych. Pośrednio ich wykorzystanie może być monitorowane za pośrednictwem wskaźników produktu proponowanych w WLWK.
PI 8iii	Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje [szt.] Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie RPO-L2020

Efektywna realizacja celów poszczególnych priorytetów RPO będzie możliwa, jeżeli wystąpią pozytywne warunki dla realizacji instrumentów finansowych. Warunkami taki są przede wszystkim:

- ➔ Wysoka jakość obsługi beneficjenta końcowego przez pośredników finansowych – pośrednik finansowy powinien posiadać wystarczające zasoby kadrowe i infrastrukturalne, które ułatwiłyby dostęp potencjalnych beneficjentów końcowych do oferty.

- Wysokie kompetencje przedsiębiorców – zwiększenie potencjału intelektualnego potencjalnych beneficjentów końcowych jest możliwe poprzez szkolenia oraz budowanie kompetencji związanych z przedsiębiorczością w społeczeństwie.
- Uproszczone formalności – uproszczenia w wymaganej dokumentacji, kwestiach formalnych oraz stabilność reguł.
- Promowanie instrumentów inżynierii finansowej – plan komunikacji z beneficjentami końcowymi oraz pośrednikami finansowymi. Promocja i rozpowszechnienie wiedzy o dostępnych IF oraz ofercie pośredników finansowych w tym zakresie.

Miarą efektywności instrumentów finansowych jaką należy zastosować w celu prawidłowej oceny ich funkcjonowania powinien być bieżący monitoring operacyjny. Monitoring ten powinien analizować wskaźnik wartości niespłaconych pożyczek (na koniec każdego roku). Szacuje się, że udział takich pożyczek, biorąc pod uwagę wysokie ryzyko projektów innowacyjnych na wczesnych etapach rozwoju, nie przekroczy 10%.

Ocenę efektywności instrumentów finansowych należy realizować za pomocą standardowych wskaźników efektywności stosowanych w instrumentach wsparcia. Taką miarą efektywności w przypadku RPO-L2020 może być wkład instrumentów finansowych do osiągnięcia zaplanowanego wskaźnika rezultatu: Nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw (z wyłączeniem nakładów na B+R) w stosunku do całości nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw, który z kolei będzie szacowany na podstawie wskaźników produktu: Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla projektów w zakresie innowacji lub B+R, Wartość udzielonych pożyczek, Wartość udzielonych gwarancji na wdrożenie efektów prac B+R.

3.6 Analiza konieczności przeglądu i uaktualnienia oceny ex-ante IF

Niniejszy podrozdział prezentuje odpowiedź na pytania badawcze:

- Czy i ewentualnie jakie elementy powinien zawierać system monitorowania instrumentów finansowych (w odniesieniu do dotychczasowego systemu monitorowania instrumentów finansowych w ramach LRPO 2007-2013), aby umożliwiał prawidłowy monitoring ich działania (biorąc pod uwagę dostępność danych, specyfikę instrumentów finansowych, obciążenia administracyjne)?
- Jak powinna wyglądać procedura przeglądu i uaktualnienia oceny ex-ante instrumentów finansowych w ramach RPO-L2020 w sytuacji zmian rynkowych?
- Kiedy powinna ona zostać zastosowana?

W celu sprawdzenia efektywności IF powinno się wdrożyć system monitoringu. Właściwie zaprojektowany system monitorowania efektów jest niezbędnym elementem każdej interwencji publicznej, ponieważ dostarcza informacji na temat postępów w jej wdrażaniu oraz poziomu osiągnięcia założonych wartości wskaźników. Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013²³⁶ państwa członkowskie powinny monitorować programy w celu dokonania przeglądu wdrażania programu oraz postępów w osiąganiu jego celów. Równocześnie Komisja dostrzega potrzebę ograniczenia obciążeń administracyjnych beneficjentów, co powinno znaleźć odzwierciedlenie m.in. w zapisie mówiącym o reorganizacji procesu sprawozdawczego, aby koncentrował się on na gromadzeniu najistotniejszych danych do celów monitorowania.

Kluczowym elementem w sprawie funkcjonującego monitoringu jest system informatyczny spełniający dwie funkcje:

²³⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy, dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne, dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006

- pozwalający beneficjentom na łatwe i szybkie dostarczanie wymaganych danych,
- pozwalający zarządzającym na łatwe i szybkie generowanie niezbędnych zestawień, raportów, sprawozdań.

W okresie programowania 2007–2013 głównym źródłem danych monitoringowych dla instrumentów dotacyjnych był system KSI SIMIK. Mimo ciągłego udoskonalania systemu nie był on pozbawiony wad, które dotyczyły głównie zakresu przedmiotowego gromadzonych informacji (np. brak danych dotyczących PKD beneficjenta) oraz sposobu ich zapisu (np. brak jednolitych sposobów zapisu form prawnych działalności gospodarczej). W szczególności nie został ustanowiony jeden, scentralizowany i zestandaryzowany system monitoringu dla instrumentów finansowych, co znacząco utrudniało analizę ich efektywności (np. poprzez realizację badań ewaluacyjnych).

W województwie lubuskim stosowany w latach 2007-2013 system monitorowania umożliwiał zbieranie dość szczegółowych informacji. Instrumentom inżynierii finansowej poświęcony został rozdział w corocznym sprawozdaniu z realizacji RPO. Na podstawie Sprawozdania rocznego z wdrażania Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2014, za rok 2010 można zakładać, że system monitorowania pozwala pozyskać następujące informacje o IF dotyczące:

- pośredników finansowych;
- łącznej kwocie dofinansowania;
- wskaźnikach makroekonomicznych jakie zostaną osiągnięte w wyniku wdrażania działań związanych z inżynierią finansową;
- liczby zawartych umów z beneficjentami końcowymi;
- beneficjentów końcowych, strukturze wielkościowej przedsiębiorstw;
- rodzaju zobowiązania – inwestycyjne, obrotowo-inwestycyjne itd.

Biorąc pod uwagę fakt, iż w okresie programowania 2014–2020 instrumenty finansowe mają być wykorzystane w zdecydowanie szerszym zakresie, konieczne jest stworzenie systemu monitoringu obejmującego te instrumenty²³⁷. System powinien w szczególności dostarczać danych na temat:

- profilu wspartych podmiotów,
- wartości udzielonego wsparcia oraz wartości zmobilizowanych środków prywatnych,
- poziomu osiągnięcia założonych wartości wskaźników.

System ten powinien składać się z dwóch części: wspólnej dla wszystkich instrumentów oraz dedykowanej poszczególnym instrumentom.

Część wspólna dla wszystkich instrumentów powinna zawierać dane pozwalające na maksymalnie dokładną charakterystykę ostatecznych odbiorców wsparcia co w szczególności obejmuje następujące dane:

- wielkość firmy,
- długość funkcjonowania firmy,
- branża firmy,
- zakres wspartego projektu,
- dane kontaktowe do firmy,
- dane do osoby odpowiedzialnej za projekt.

Przykładowy zakres informacji zbieranych o instrumentach finansowych powinien zawierać:

²³⁷ Podstawowe wymagania co do zakresu informacji, które muszą być gromadzone i sprawozdawane w związku z wykorzystaniem instrumentów finansowych, opisane są w rozporządzeniu wykonawczym Komisji (UE) nr 821/2014 z 28 lipca 2014 r.

- informacje nt. banków, które udzieliły kredytu,
- wysokość gwarancji,
- procent pokrycia ryzyka kredytowego,
- czas trwania gwarancji.

Istotne jest również objęcie monitoringiem takich etapów wdrażania projektów przez beneficjentów jak np. wyjście z inwestycji. System monitoringu powinien dostarczyć danych dotyczących liczby podmiotów, w których doszło do wyjścia z inwestycji, a także w miarę możliwości danych na temat nabytych od beneficjenta udziałów w podmiocie oraz o wartości tej transakcji. Szczegółowy zakres danych powinien być określony w momencie ostatecznego ustalenia kształtu instrumentów. Z uwagi na bardzo niewielkie doświadczenia związane z monitorowaniem efektów instrumentów finansowych wdrażanych w ramach RPO województwa lubuskiego, konieczna jest konsultacja zakresu zbieranych danych z potencjalnymi beneficjentami Programu oraz podmiotami, które nie będąc beneficjentami będą, mimo to, zaangażowane w ich realizację (np. banki). Istotne jest bowiem, aby nałożone obowiązki o charakterze sprawozdawczym nie stanowiły bariery zniechęcającej tego typu podmioty do uczestnictwa w programie. Zasilenie systemu monitoringu danymi od tych podmiotów powinno być zadaniem beneficjenta RPO-L2020.

System monitoringu powinien również bezwzględnie gromadzić dane na temat podmiotów nieskutecznie ubiegających się o wsparcie z instrumentów zwrotnych. Jest to szczególnie istotne w kontekście zaleceń Komisji Europejskiej dotyczących realizacji badań ewaluacyjnych w perspektywie finansowej 2014–2020. KE zaleca, bowiem prowadzenie tzw. badań kontrfaktycznych, tzn. badań z wykorzystaniem grup kontrolnych. W wielu badaniach to właśnie podmioty nieskutecznie ubiegające się o wsparcie będą optymalną grupą kontrolną. Wśród innych danych pożądaných z punktu widzenia realizacji badań ewaluacyjnych są informacje dotyczące ewentualnych partnerów w realizowanych przez ostatecznych odbiorców projektach (przynajmniej dane kontaktowe).

Oprócz bieżącego monitoringu zalecany jest również przegląd i uaktualnienie oceny ex-ante instrumentów finansowych. Celem stworzenia procedury przeglądu i uaktualnienia oceny ex-ante jest dostosowanie interwencji do zmian rynkowych, które mogą wystąpić w trakcie realizacji Programu. Celem przeglądu i uaktualnienia oceny ex-ante będzie ocena wstępnych wyników interwencji takich jak: osiągnięte na danym etapie wdrażania produkty, rezultaty, stopień osiągnięcia celów, wykorzystanie środków finansowych oraz ocena systemu wdrażania i monitorowania. Procedura ta posłuży podniesieniu jakości oraz trafności programowania, z uwagi na fakt, że umożliwi zmodyfikowanie pewnych założeń Programu w trakcie jego realizacji. Sytuacja taka może zaistnieć, gdy okaże się, że zmiana warunków społeczno-gospodarczych spowodowała dezaktualizację diagnozy, która była punktem wyjścia dla realizowanego programu.

Procedura zawierać będzie następujące elementy:

1. analizę wyników poprzednich ewaluacji, w tym przede wszystkim oceny ex-ante instrumentów finansowych w ramach RPO-L2020 oraz ex-ante RPO-L2020;
2. aktualizację oceny trafności i aktualności przyjętej strategii, czyli założeń dotyczących instrumentów finansowych;
3. diagnozę zaistniałych czynników, które mają wpływ na proces wdrażania i skuteczności osiągania założonych celów (czyli diagnoza zmian rynkowych);
4. zweryfikowanie trafności określenia celów w stosunku do aktualnie istniejących potrzeb (beneficjentów, sektorów);
5. ocenę trafności wskaźników oraz diagnozę konieczności ich ewentualnej modyfikacji;
6. ocenę dotychczasowej skuteczności i efektywności w stosunku do osiągniętych rezultatów oraz postępu w realizacji celów;
7. ocenę zarządzania programem;
8. ocena rzetelności systemu monitorowania.

PYTANIA BADAWCZE

Problematyka badania obejmować będzie kwestie określone przez następujące pytania badawcze.

Tabela 31 Proponowane pytania badawcze oceny mid-term

1.	Czy założone w RPO-L2020 cele szczegółowe/cel główny wykorzystujące/y instrumenty finansowe zostaną osiągnięte? W jakim stopniu zastosowanie instrumentów finansowych przyczynia się do realizacji celów poszczególnych Priorytetów Inwestycyjnych/Osi priorytetowych?
2.	Czy bieżący stan realizacji Priorytetów Inwestycyjnych/Osi priorytetowych wykorzystujących instrumenty finansowe gwarantuje realne osiągnięcie założonych celów?
3.	Czy dotychczas udzielone wsparcie za pomocą instrumentów finansowych w ramach poszczególnych Priorytetów Inwestycyjnych służy rozwiązaniu odpowiednich problemów i prowadzi do osiągnięcia założonego celu w zadowalającym stopniu?
4.	Jakie ewentualne działania należy podjąć, aby zwiększyć szanse na skuteczne osiągnięcie założonych celów Programu wykorzystujących instrumenty finansowe?
5.	Jaka jest efektywność/ ekonomiczność projektów wspartych poprzez instrumenty finansowe? Czy uzyskano maksymalne efekty (wyniki) przy danych nakładach?
6.	W jakich obszarach występuje największa efektywność? W których efekty są niezadawalające?
7.	Czy inwestycje realizowane w ramach instrumentów finansowych pociągnęły za sobą inne przedsięwzięcia? Jeśli tak, jakiego rodzaju były lub są to przedsięwzięcia?
8.	Które rodzaje projektów realizowane były najczęściej za pomocą instrumentów finansowych i z jakich powodów? Dlaczego inne nie cieszyły się takim zainteresowaniem?
9.	Czy rodzaje wsparcia za pomocą instrumentów finansowych są adekwatne do potrzeb i celów beneficjentów?
10.	Czy i w jakim stopniu spełniły się oczekiwania beneficjentów instrumentów finansowych dotyczące udzielonego wsparcia?
11.	Jaka jest struktura beneficjentów instrumentów finansowych? Jaki typ beneficjentów ubiegał się o wsparcie w najmniejszym stopniu? Co było tego powodem?
12.	Czy rezultaty wsparcia udzielonego w ramach instrumentów finansowych będą trwałe w kolejnych latach po zakończeniu realizacji projektu?
13.	Jaki wpływ na zastosowanie instrumentów finansowych mają zmiany rynkowe? Jak należy dostosować instrumenty finansowe do zmieniających się warunków?

Źródło: Opracowanie własne

Sytuacje konieczności przeglądu i uaktualnienia oceny ex-ante IF w ramach RPO-L2020

W trakcie trwania perspektywy finansowej 2014-2020 mogą zaistnieć przesłanki do podjęcia decyzji o objęciu instrumentami zwrotnymi innych Priorytetów Inwestycyjnych /Osi Priorytetowych lub obszarów wsparcia. Zatem jednostka odpowiedzialna za wdrażanie RPO-L2020 powinna prowadzić monitoring zaplanowanych działań, a w sytuacji zaobserwowania zagrożenia zastosować wyżej opisaną procedurę. Z pewnością warto przeprowadzić ocenę *mid-term* nawet, jeżeli niezaobserwowane zostaną znaczące zmiany rynkowe. Procedura powinna mieć formę ewaluacji on-going przeprowadzonej przez niezależną jednostkę ewaluacyjną.

Znaczące zmiany rynkowe, które będą stanowić przesłankę dla zastosowania procedury przeglądu i uaktualnienia oceny ex-ante instrumentów finansowych w ramach RPO-L2020 będą miały miejsce w przypadku wystąpienia, któregoś z następujących ryzyk:

- Ryzyko zmiany stóp procentowych o ponad 5 punktów procentowych w ciągu roku – związane jest ze zmianą wartości instrumentów finansowych pod wpływem wahań rynkowych stóp procentowych. Przy wzroście rynkowych stóp procentowych ceny instrumentów dłużnych o stałej stopie procentowej ulegają obniżeniu, natomiast przy spadku stóp procentowych ceny rosną. Wysokość stóp procentowych zależy między innymi od polityki pieniężnej prowadzonej przez bank centralny, a ta z kolei uwzględnia szereg czynników między innymi bieżący i prognozowany poziom inflacji, poziom długu publicznego i deficytu budżetowego.
- Ryzyko makroekonomiczne (ujemne PKB) – wynikające z potencjalnego wpływu koniunktury gospodarczej w kraju oraz na świecie na ceny rynkowe instrumentów finansowych znajdujących się wśród aktywów Funduszu. Do najważniejszych wskaźników makroekonomicznych mogących wpływać na wartość składników aktywów Funduszu należą m.in.: tempo wzrostu gospodarczego, poziom inflacji, poziom bilansu budżetu oraz bilansu na rachunku obrotów bieżących.
- Ryzyko inflacji (inflacja powyżej 5%) – ryzyko strat związane ze zmianami poziomu cen w gospodarce, które może mieć niekorzystny wpływ na wycenę instrumentów finansowych, wysokość stóp procentowych oraz wartość pieniądza w czasie i realną wartość inwestycji.
- Ryzyko sytuacji politycznej – związane z możliwością destabilizacji sytuacji politycznej, co może wpływać pośrednio lub bezpośrednio na działalność emitenta oraz na podejmowane przez inwestorów decyzji inwestycyjnych.
- Ryzyko zmian regulacji prawnych – zmiany prawa gospodarczego, w szczególności w zakresie prawa podatkowego, mogą oddziaływać na wycenę dłużnych papierów wartościowych, stanowiących przedmiot lokat Funduszu. W szczególności zmiany te mogą wpływać na notowania papierów wartościowych.
- Ryzyko operacyjne – ryzyko związane z możliwością poniesienia strat w wyniku nieadekwatnych lub zawodnych procesów wewnętrznych, ludzkich błędów lub błędów systemów komputerowych, a także w wyniku zdarzeń zewnętrznych. Może mieć miejsce błędne lub opóźnione rozliczenie transakcji, jak również mogą zostać przeprowadzone transakcje nieautoryzowane. W wyniku błędów ludzkich lub błędów systemów, jak również w wyniku zdarzeń zewnętrznych, istnieje ryzyko dokonania błędnej wyceny wartości aktywów lub wartości jednostki, bądź dokonania takiej wyceny z opóźnieniem.
- Ryzyko związane z przechowywaniem aktywów - (niezdematerializowane aktywa Funduszu są przechowywane w Banku Depozytariuszu i/lub u Subdepozytariuszy) – ryzyko związane z niedopełnieniem obowiązków przez Depozytariusza lub zdarzeniami dotyczącymi przechowywania aktywów Funduszu mogące prowadzić do wahań cen jednostek Funduszu i/lub do strat Funduszu. Również ryzyko związane z wystąpieniem ograniczeń w dysponowaniu aktywami Funduszu. Ryzyko minimalizowane poprzez inwestowanie w zdematerializowane papiery lub współpracę z renomowanymi Depozytariuszami. Aktywa Funduszu są jego własnością i nie wchodzi w skład masy upadłości w przypadku ogłoszenia upadłości przez Depozytariuszy.

4 WNIOSKI I REKOMENDACJE

Lp.	Wniosek (strona w raporcie)	Rekomendacja (strona w raporcie)	Oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin realizacji
1.	IF powinno się kierować głównie do przedsiębiorstw sektora MŚP. Rekomenduje się zastosowanie ich w PI 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii. Strona 141	W RPO-L2020 rekomenduje się realizację IF w ramach PI 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii. Strona 141	Prawidłowe zaplanowanie IF w RPO-L2020	Uwzględnienie poprzez dokumenty wdrożeniowe – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych	IZ RPO	I połowa 2015 roku
2.	Trudności interpretacyjne w latach 2007-2013 spowodowały, że PES prowadzące działalność gospodarczą nie były traktowane jako MŚP i nie mogły aplikować o IF z Priorytetu II LRPO-2007-2013. Strona 140	W systemie finansowania zwrotnego należy zauważyć możliwość rozwoju ekonomii społecznej w ramach wsparcia przewidywanego dla sektora przedsiębiorstw. W celu usprawnienia wsparcia istniejących PES w regionie w osiach przewidujących rozwój przedsiębiorczości zasadne będzie na etapie uszczegółowienia programu zaznaczenie, że z formalnego punktu widzenia PES to przedsiębiorca i może być zaliczone do sektora MŚP i korzystać z przewidzianego tych firm wsparcia. Strona 141	Jednoznaczna interpretacja zapisów. Większe zainteresowanie aplikowaniem PES do OP 1.	Uwzględnienie poprzez dokumenty wdrożeniowe – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych	IZ RPO	I lub II połowa 2015 roku
3.	Luka finansowa w woj. lubuskim w obszarze MŚP została oszacowana na poziomie 189 mln zł; w obszarze gospodarki niskoemisyjnej 43 mln zł; w obszarze wsparcia przedsiębiorczości i tworzenia nowych przedsiębiorstw w kwocie 6,5 mln zł Strona 141	Należy dostosować ofertę finansowania zwrotnego do rodzaju aktywności, na którą przeznaczane jest finansowanie. Strona 140	Zapewnienie środków, które zniwelują lukę finansową w województwie lubuskim.	Uwzględnienie poprzez dokumenty wdrożeniowe – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych	IZ RPO	I połowa 2015 roku

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020
Raport Końcowy*

4.	W wielu przypadkach nieubieganie się o finansowanie zewnętrzne przedsiębiorców MŚP wynika ze zbyt skomplikowanej procedury aplikacyjnej i zbyt dużej ilości niezbędnych do przygotowania dokumentów. Strona 62	Rekomenduje się uproszczenie warunków pozyskania finansowania i ograniczenie formalizacji oraz zapewnienie stabilności reguł. Strona 100	Ułatwienie procedur aplikacyjnych beneficjentom końcowym w związku z czym będą chętniej korzystać z IF.	Uwzględnienie poprzez dokumenty wdrożeniowe – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych	IZ RPO	II połowa 2015 roku
5.	Beneficjenci końcowi IF skarżyli się na bardzo długi okres wypłacania środków od pośredników finansowych, w związku z czym wskazywali, że IF są mniej atrakcyjne niż kredyty komercyjne. Strona 62	Rekomenduje się ustalenie z pośrednikami finansowymi, że po podpisaniu umowy i wypełnieniu wszystkich formalności okres wypłacania środków zakończy się w trakcie jednego miesiąca. Strona 62	Szybsze wypłacanie środków przez pośredników spowoduje większe zadowolenie beneficjentów końcowych z IF w związku z czym będą chętniej korzystać z IF.	Uwzględnienie okresu wypłacania środków przez pośredników finansowych na etapie ustalania zasad wdrażania IF.	IZ RPO	I połowa 2015 roku
6.	Część pośredników finansowych i beneficjentów końcowych IF skarżyła się na zbyt niskie kwoty możliwe do uzyskania lub zbyt krótki czas kredytowania. Strona 162	Rekomenduje się dostosowanie wartości udzielanych instrumentów finansowych do wartości planowanych przez przedsiębiorstwa MŚP inwestycji. Dla Przedsiębiorstw średnich, które wskazują na potrzebę pozyskania większych kwot, do 10 mln zł, rekomenduje się wyznaczyć oddzielnego pośrednika finansowego, który dzięki doświadczeniu w udzielaniu IF i ugruntowanej pozycji na rynku poradzi sobie z obsługą tak znaczących pożyczek. Strona 162	Dostosowanie oferty pośredników finansowych do oczekiwań i beneficjentów końcowych.	Uwzględnienie warunków udzielania instrumentów finansowych przez pośredników finansowych na etapie ustalania zasad wdrażania IF.	IZ RPO	I/ II połowa 2015 roku
7.	W luce finansowej występują przede wszystkim przedsiębiorstwa, których projekty charakteryzują się najwyższym poziomem ryzyka inwestycyjnego oraz firmy typu start-up. Strona 63	Rekomenduje się oferowanie w pierwszej kolejności IF przedsiębiorstwom realizującym projekty z zakresu innowacji oraz OZE, a także podmiotom typu start-up. Zaleca się też wprowadzenie łatwiejszych do spełnienia warunków udzielania finansowania, szczególnie dla start-up-ów. Rekomenduje się skierowanie do powyższych grup beneficjentów końcowych IF o średnim i długim okresie finansowania oraz długim okresie karencji w spłacie. Strona 168	Ograniczenie luki finansowej.	Dostosowanie kryteriów dostępu do instrumentów finansowych, a także preferencyjnych warunków IF w postaci średniego i długiego okresu finansowania oraz długiego okresu karencji w spłacie dla przedsiębiorstw start-up, a także innowacyjnych, działających w obszarze B+R i/lub realizujących projekty OZE, dotyczące efektywności energetycznej i kogeneracji.	IZ RPO	Cały okres programowania

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020
Raport Końcowy*

8.	Nieoptymalny poziom inwestycji przedsiębiorców rozpoczynających funkcjonowanie na rynku powinno zostać ograniczone poprzez uruchomienie w celu finansowania start-up instrumentu pożyczkowego, konieczne jednak powiązanie z doradztwem i szkoleniem dla przyszłego przedsiębiorcy, powiązanie instrumentu pożyczkowego opcjonalnie ze wsparciem w postaci poręczenia oraz uruchomienie instrumentu poręczeniowego dla kredytów z sektora komercyjnego na finansowanie start-up. Strona 64	W ramach PI 8iii zaleca się połączenie instrumentu finansowego w formie pożyczki z doradztwem i szkoleniem dla osób chcących założyć działalność gospodarczą. Strona 64	Zapewnienie bardziej efektywnego wykorzystania funduszy przez beneficjentów końcowych PI 8iii RPO-L2020.	Uwzględnienie poprzez dokumenty wdrożeniowe – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych w ramach PI 8iii zapisów odnośnie połączenia instrumentu finansowego w formie pożyczki z doradztwem i szkoleniem, opcjonalnie połączenie instrumentu pożyczkowego z poręczeniowym oraz uruchomienie instrumentu poręczeniowego dla kredytów z sektora komercyjnego na finansowanie projektów typu start-up.	IZ RPO	I połowa 2015 roku
9.	Z badania wynika, że w perspektywie 2007-2013 rozpowszechnienie informacji nt. IF zostało przez beneficjentów końcowych ocenione jako niedostateczne. Mieli oni problemy z dotarciem do informacji skąd i jak można skorzystać z IF. Strona 100	Rekomenduje się przesyłanie drogą mailową przez IZ lub IP do przedsiębiorców MŚP newslettera, w którym wskazane byłyby oferty pośredników finansowych porównane z ofertą banków komercyjnych z wyszczególnieniem korzyści z wykorzystania IF. Ważne jest, aby newsletter był przesyłany zawsze przez tę samą instytucję publiczną, do której przedsiębiorcy mają zaufanie przez co nie potraktują wiadomości jako spam-u, a zapoznają się z nią i wezmą pod uwagę przy rozważaniu pozyskania finansowania zewnętrznego. Dodatkowo mogłyby być przesyłane krótkie sms-y informujące o istnieniu na rynku IF oraz o tym, że szczegóły zostaną przesłane na maila. Zalecane jest również zmodyfikowanie strony internetowej RPO L-2020 tak, aby osoby na nią trafiające mogły w intuicyjny sposób poznać całą ofertę finansowania dostępną w ramach perspektywy 2014-2020. Działania promocyjne powinny koncentrować się na wykazywaniu praktycznych zalet oraz wspierającym charakterze oferowanych instrumentów finansowych wraz z odwołaniem do praktycznych podstaw ich stosowania. Strona 161	Zwiększenie wiedzy o dostępnych instrumentach finansowych potencjalnych beneficjentów końcowych, co skutkowało powinno ich większym zainteresowaniem IF.	Przeznaczenie finansowania na działania promocyjne IF, w szczególności wśród przedsiębiorców, planujących założyć własną działalność gospodarczą.	IZ RPO	II połowa 2015 roku
10.	Pośrednicy finansowi w perspektywie 2007-2013 zwrócili uwagę na liczne luki w procedurze wdrażania i dystrybucji instrumentów zwrotnych, a także nieprecyzyjne ustalenia, znacznie utrudniające sprawną realizację	Kompleksowe opracowanie procedur wdrażania i dystrybucji instrumentów zwrotnych. Strona 67	Ułatwienie procedur pośrednikom finansowym będzie skutkowało szybszym	Wzięcie pod uwagę przez IZ RPO podczas ustalania procedury wdrażania i dystrybucji instrumentów zwrotnych, aby były one spójne, zrozumiałe	IZ RPO	II połowa 2015 roku (po otrzymaniu przez IZ RPO

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020
Raport Końcowy*

	związanych z projektem zadań. Strona 67		wypłacaniem środków beneficjentom końcowym.	i przejrzyste.		dokumentów w nadrzędny ch)
11.	W PI 4a, 4c i 4g, w których rekomendowane jest zastosowanie IF należy określić minimalne warunki brzegowe dla pośredników finansowych. Powinni oni posiadać odpowiednią wiedzę w finansowaniu projektów z obszaru kogeneracji, energii odnawialnej i efektywności energetycznej. Strona 154	Rekomenduj ustalanie warunków konkursowych oceny kompetencji pośredników finansowych w zakresie finansowania projektów z obszaru kogeneracji, energii odnawialnej i efektywności energetycznej. Strona 154	Wybór pośrednika finansowego, który ma kompetencje w zarządzaniu IF w obszarze PI 4a, 4c i 4g.	Wzięcie pod uwagę przez IZ podczas ustalania warunków konkursowych oceny kompetencji pośredników finansowych w zakresie finansowania projektów z obszaru kogeneracji, energii odnawialnej i efektywności energetycznej.	IZ RPO	I połowa 2015 roku
12.	Pośrednicy finansowi mają niedostateczną wiedzę w zakresie innowacyjnych projektów, a także w zakresie kogeneracji, efektywności energetycznej i OZE więc konieczne są dla nich szkolenia w tym zakresie. Strona 155	Rekomenduje się zapewnienie funduszom wsparcia poprzez szkolenia i warsztaty, aby pomóc im zrozumieć specyfikę nowych obszarów inwestycyjnych oraz lepiej przygotować je merytorycznie do finansowania zwrótnego projektów. Strona 164	Bez odpowiednich szkoleń mogą wystąpić problemy przy zarządzaniu funduszami przez pośredników finansowych w PI 4a, 4c i 4g.	Zaplanowanie w budżecie przez IZ RPO -funduszy na szkolenia i warsztaty dla pośredników finansowych w zakresie nowych obszarów inwestycyjnych oraz w kryteriach wyboru funduszy określić minimalne doświadczenie i wiedzę, jakie powinni posiadać pośrednicy z obszaru wdrażania PI 4a, 4c i 4g.	IZ RPO	II połowa 2015 roku/ I połowa 2016 r.
13.	Oferta i szczegóły udzielanych IF powinny być dopasowane do zmieniających się warunków na rynku, a także oferty komercyjnych podmiotów. Strona 155	IZ i pośrednicy finansowi powinni dokonywać okresowej analizy oferty dostępnej na rynku, tak aby lepiej reagować na zmiany i potrzeby odbiorców ostatecznych IF. IZ powinna w tym celu uwzględnić okresowanie badania w tym obszarze w Planie Ewaluacji, a pośrednicy finansowi sami na bieżąco badać rynek komunikując IZ o najważniejszych uwarunkowaniach i ewentualnych zmianach. Strona 155	IZ i pośrednicy finansowi będą mogli lepiej reagować na zmiany, a oferowane IF w ramach RPO-L2020 będą bardziej odpowiadać potrzebom odbiorców ostatecznych IF.	Dokonywanie okresowej analizy dostępnej na rynku oferty konkurencyjnej do oferowanych w ramach RPO-L2020 instrumentów finansowych.	IZ RPO	Cały okres programowania

14.	W trakcie trwania perspektywy finansowej 2014-2020 mogą zaistnieć przesłanki do podjęcia decyzji o objęciu instrumentami zwrotnymi innych obszarów/priorytetów. Z pewnością warto przeprowadzić ocenę mid-term w tym zakresie, która pozwoli ocenić w pełni zasadność funkcjonowania systemu instrumentów zwrotnych w województwie i wskaże możliwe zmiany na przyszłość. Strona 112	Rekomenduje się przeprowadzenie ewaluacji mid-term realizacji efektywności interwencji i udzielanego wsparcia. Strona 173	Ocena mid-term realizacji efektywności interwencji i udzielanego wsparcia sprawdzi czy działania są przeprowadzane prawidłowo, a także wprowadzi konieczne zmiany w związku ze zmianami prawnymi i rynkowymi w zakresie IF.	Dokonywanie ewaluacji sposobu realizacji interwencji i efektywności udzielonego wsparcia co 2 lata oraz przeprowadzenie w czasie programowania oceny mid-term.	IZ RPO	I połowa 2017 roku
15.	Rekomenduje się wprowadzenie systemu monitoringu wdrażania instrumentów finansowych w całym okresie perspektywy 2014-2020. Strona 169	Rekomenduje się prowadzenie systematycznego monitoringu. Strona 169	Systematyczny monitoring pozwoli na bieżącą ocenę efektywności IF i zidentyfikowanie problemów, które można na bieżąco rozwiązywać.	Bieżące prowadzenie monitoringu wdrażania i efektów instrumentów finansowych RPO-L2020.	IZ RPO	Cały okres programowania

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

Lp.	Conclusion (page report)	Recommendation (page report)	The expected effect of the implementation of recommendations	Method of implementation	Address ee recommendatio ns	The term of the realisatio n of recomme ndation
1.	FI should be directed mainly to the SME sector. It is recommended to use them in the Investment Priority 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii. Page 141	The RPO-L2020 must be entered in the Financial Instruments investment priorities 3c, 4a, 4c, 4g, 8iii. Page 141	Proper planning of the FI in the ROP-L2020	Taking into account through the implementation documents - Detailed Description of the Priority Axes	Managing Authority of the ROP	The first half of 2015 years
2.	Difficulties of interpretation in 2007-2013 resulted in the social economy, which had a business should not be treated as an SME and could not apply for the FI of Priority II LRPO 2007-2013. Page 140	In the system of repayable financing should be noted the possibility of the development of the social economy in support of anticipated business sector. In order to improve support for existing social economy in the region in providing business development axes will be on stage reasonable detail of the program point out that from a formal point of view, the social economy is an entrepreneur and can be included in the SME sector and use przewidzianego these companies support. Page 141	Clarify interpretation of records. Increased interest in the social economy entities applying for Priority Axis 1.	Taking into account through the implementation documents - Detailed Description of the Priority Axes	Managing Authority of the ROP	The first or second half of 2015 years
3.	Financing gap in the province Lubuskie in the area of SMEs was estimated at 189 million zł; in the low-carbon economy zł 43 million; in the area of entrepreneurship support and the creation of new businesses in the amount of 6,5 million zł. Page 141	You should adjust the financing offer feedback to the type of activity for which funding is allocated. Page 140	Providing measures that removed through the financial gap in Lubuskie.	Taking into account through the implementation documents - Detailed Description of the Priority Axes	Managing Authority of the ROP	The first half of 2015 years
4.	In many cases, to refrain from seeking external financing SME entrepreneurs is due to too complicated application procedures and excessive amount necessary to prepare the documents. Page 62	It is recommended to simplify the conditions for obtaining financing and reduce the formalization and ensure the stability of the rules. Page 100	Facilitating the application procedures for the final beneficiaries and therefore are more likely to use the FI.	Taking into account through the implementation documents - Detailed Description of the Priority Axes	Managing Authority of the ROP	The second half of 2015 years

*Ocena ex-ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020
Raport Końcowy*

5.	FI final beneficiaries complained about for a very long period of disbursement of financial intermediaries, and therefore pointed out that IF they are less attractive than commercial loans. Page 62	It is recommended to determine the financial intermediaries that after signing the contract and complete all formalities disbursement period will be completed in the course of one month. Page 62	Faster disbursement of funds by financial intermediaries will be more satisfied with the FI final beneficiaries and therefore are more likely to use the FI.	Taking into account the period of disbursement by financial intermediaries setting the stage for the implementation of the principles of FI.	Managing Authority of the ROP	The first half of 2015 years
6.	Part of the financial intermediaries and final beneficiaries IF complained too low amount obtainable or too short a period of the loan. Page 162	It is recommended to adjust the value of the financial instruments granted to the value of the planned investment by enterprises SMEs. For medium-sized enterprises, which indicate the need to raise large sums of up to 10 million zł, it is recommended to appoint a financial intermediary through experience in providing IF and established market position will handle such significant loans. Page 162	Adapting the offer to the expectations of financial intermediaries and final beneficiaries.	Taking into account the period of disbursement by financial intermediaries setting the stage for the implementation of the principles of FI..	Managing Authority of the ROP	The first or second half of 2015 years
7.	The financial gap are mainly companies whose projects have the highest level of investment risk and business start-ups. Page 63	It is recommended to offer the first FI to companies implementing projects in the field of innovation, R & D and renewable energy, as well as operators start-up. It is also recommended to introduce easier to meet the conditions for financing, especially for start-up boxes. It is recommended to refer to these groups, the final beneficiaries of the FI of the medium and long term financing and long term grace period. Page 168	Limiting the financial gap.	Adapt the criteria for access to financial instruments, as well as preferential conditions in the form of FI medium and long period of funding and a long period of grace period for business start-ups, as well as innovative, active in the field of R & D and / or implementing projects renewables, efficiency energy and cogeneration.	Managing Authority of the ROP	The whole programming period
8.	Sub-optimal investment entrepreneurs starting operation of the market should be limited by running in order to finance start-up loan facility, however, necessarily associated with counseling and training for future entrepreneurs, linking optional loan facility with the support of sponsor an instrument and start poręczeniowego sector loans commercial to finance start-up. Page 64	As part of the IP 8iii recommend a combination of a financial instrument in the form of loans from the advice and training for people who want to start a business. Page 64	Ensure a more efficient use of funds by the final beneficiaries of the Priority Investment 8iii ROP-L2020.	Taking into account through the implementation documents - Detailed Description of the Priority Axes 8iii within the Priority call records regarding the financial instrument in the form of loans from the advice and training, optional connection with a loan facility and the launch of the guarantee instrument for loans from the commercial sector to finance the project start-up.	Managing Authority of the ROP	The first half of 2015 years

9.	Financial intermediaries in the perspective of 2007-2013 drew attention to a number of gaps in the process of implementation directory and distribution of feedback instruments, as well as imprecise findings, significantly hindering the smooth implementation directory of project-related tasks. Page 100	It is recommended that the transmission by e-mail by the MA for SME entrepreneurs newsletter that highlights would offer financial intermediaries compared with commercial banks offer detailing the benefits of using the FI. It is important that the newsletter was sent always by the same public body to which entrepreneurs have confidence which can not treat messages as spam, and become familiar with it and will take into account when considering the acquisition of external financing. In addition, could be sent short text messages informing about the existence of the market FI and that details will be sent to the e-mail. It is also recommended to modify the website ROP-L2020 so that the person can by hitting it in an intuitive way to explore the entire offer of funding available under the perspective of 2014-2020. Promotional activities should focus on demonstrating the practical advantages and support offered as financial instruments with reference to the practical basis for their use. Page 161	Increasing knowledge of the financial instruments available potential final beneficiaries, which should lead to greater interest in their FI.	Use of the financing for promotion FI, especially among entrepreneurs who plan to start their own business.	Managing Authority of the ROP	The second half of 2015 years
10.	Financial intermediaries in the perspective of 2007-2013 drew attention to a number of gaps in the process of implementation and distribution of feedback instruments, as well as imprecise findings, significantly hindering the smooth implementation of project-related tasks. Page 67	A comprehensive study of the implementation and distribution of instruments feedback. Page 67	Increasing knowledge of the financial instruments available potential final beneficiaries of, which should lead a greater interest in Their FI.	Taking into account by the ROP when establishing procedures for the implementation and distribution of feedback instruments that they are consistent, understandable and transparent.	Managing Authority of the ROP	The second half of 2015 years (upon receipt by the ROP parent document)
11.	The Priority Investment 4a, 4c and 4g, which is recommended to use the FI should specify the minimum boundary conditions for financial intermediaries. They should have adequate knowledge of the financing of projects in the area of cogeneration, renewable energy and energy efficiency. Page 154	Recommend to determine the conditions of competition to assess the competence of financial intermediaries in financing projects in the area of cogeneration, renewable energy and energy efficiency. Page 154	Choosing a financial intermediary that has competence in the management of the FI in the PI 4a, 4c and 4g.	Taking into account the MA in determining the conditions of competition to assess the competence of financial intermediaries in financing projects in the area of cogeneration, renewable energy and energy efficiency.	Managing Authority of the ROP	The first half of 2015 years

12.	Financial intermediaries have insufficient knowledge of innovative projects, as well as cogeneration, energy efficiency and renewable energy sources are therefore necessary for them training in this area. Page 155	It is recommended to provide funding support through training and workshops to help them understand the specifics of the new investment areas and better prepare them to return substantially to finance projects. Page 164	Without proper training may be problems with the management of funds by financial intermediaries in the Priority Investment 4a, 4c i 4g.	Planning the budget by the MA ROP funds for training and workshops for financial intermediaries in new areas of investment and fund selection criteria specify the minimum experience and knowledge that should have agents from the implementation of the PI 4a, 4c and 4g.	Managing Authority of the ROP	The second half of 2015 years / The first half of 2016.
13.	Offer and details should be provided IF changing tailored to market conditions, as well as commercial entities offer. Page 155	MA and financial intermediaries should be periodically analyzes offer available on the market, in order to better respond to the changing needs of consumers and the final IF. Managing Authority for this purpose should take into account periods of research in this area in the Evaluation Plan, and financial intermediaries themselves on a regular basis to study the MA market communicating the most important considerations and possible changes. Page 155	MA and financial intermediaries will be able to better respond to changes, and offered FI ROP-L2020 will be more appropriate for the needs of final recipients FI.	Making an interim analysis available on the market to offer competitive deals ROP-L2020 financial instruments.	Managing Authority of the ROP	The whole programming period
14.	During the 2014-2020 financial perspective, there may be reasons to decide whether to acquire feedback instruments other areas / priorities. Certainly worth assess the mid-term in this area, in order to evaluate fully the merits of the system feedback instruments in the region and identify possible changes in the future. Page 112	It is recommended to carry out a mid-term evaluation of the effectiveness of interventions and implementation of support. Page 173	Mid-term evaluation of the effectiveness of interventions and implementation of support will check whether the actions are carried out properly, and introduce the necessary changes due to changes in the legal and market in terms of FI.	Making an evaluation of how to implement the interventions and the effectiveness of the support provided every 2 years and to carry out programming during the mid-term evaluation.	Managing Authority of the ROP	The first half of 2015 years
15.	It is recommended that a system of monitoring the implementation of financial instruments in the entire period from 2014 to 2020 prospects. Page 169	It is recommended to carry out regular monitoring. Page 169	Systematic monitoring will assess the effectiveness of the current FI and identify problems that can be on a regular basis to solve.	Current conducting monitoring of the implementation and effects of financial instruments ROP-L2020.	Managing Authority of the ROP	The whole programming period

5 ZAŁĄCZNIKI

5.1 Bibliografia

Akty prawne:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczegółowych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006;
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006;
4. Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 480/2014 z dnia 3 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego;
5. Umowa Partnerstwa na lata 2014-2020, zatwierdzona przez KE 23 maja 2014;
6. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju;
7. Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020;

Dokumenty strategiczne:

1. Komunikat Komisji „Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, kwiecień 2011;
2. Wspólne Ramy Strategiczne. Elementy wspólnych ram strategicznych na lata 2014-2020 dla Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, Bruksela, marzec 2012;

3. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, styczeń 2013;
4. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2012;
5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, lipiec 2010;
6. Polska 2030. Wyzwania rozwojowe, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, lipiec 2009;
7. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki – Dynamiczna Polska 2020, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, styczeń 2013;
8. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, czerwiec 2013;
9. Strategia Rozwoju Transportu, Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa, styczeń 2013;
10. Strategia "Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko" Perspektywa 2020, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, listopad 2013;
11. Strategia Sprawne Państwo 2020, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, grudzień 2012;
12. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa, marzec 2013;
1. Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2011-2022, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa, czerwiec 2011;
13. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, kwiecień 2012;
14. Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego, Komisja Europejska, Bruksela, czerwiec 2009;
15. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, kwiecień 2012;
16. Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, wrzesień 2013;
17. Plan gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, lipiec 2012;
18. Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, lipiec 2012;
19. Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020. Wersja 7, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, grudzień 2014;
20. Lubuska Regionalna Strategia Innowacji, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, luty 2010;
21. Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Lubuskim na lata 2006-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, październik 2005;
22. Program Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020 roku, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, styczeń 2014;
23. Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, maj 2005;
24. Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, czerwiec 2004;
25. Strategia Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2015 r, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, marzec 2004;
26. Lubuska Strategia Ochrony Zdrowia na lata 2010-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, styczeń 2010;
27. Projekt Lubuskiej Strategii Ochrony Zdrowia na lata 2014 – 2020, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, styczeń 2014;

28. Projekt Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, marzec 2014;
29. Zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, marzec 2013;
30. Lubuska Strategia Zatrudnienia na lata 2011-2020, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, luty 2011.

Ewaluacje i inne opracowania:

1. Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007-2013, Policy Action Group Uniconsult Sp. z o.o. , Taylor Economics sp. z o.o., Warszawa, marzec 2013;
2. Ocena luki finansowej w zakresie dostępu polskich przedsiębiorstw do finansowania zewnętrznego, Wnioski i rekomendacje dla procesu programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, IBS, Warszawa 2013;
3. Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020, Raport końcowy, Kutno, marzec 2014;
4. Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia, Zielona Góra, czerwiec 2013;
5. Wpływ projektów pro-lizbońskich oraz pro-Europa 2020 wspartych w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 na rozwój społeczno-gospodarczy regionu, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, sierpień 2012;
6. Dotychczas realizowane ewaluacje instrumentów finansowych/instrumentów inżynierii finansowej, badań, analiz i ekspertyz oraz opracowań w innej formie, dotyczących wsparcia przedsiębiorczości i sektora publicznego w oparciu o instrumenty finansowe:
 - Assignment 28 2014-2020 JESSICA Evaluation Study for Nine Polish Regions: Kujawsko-Pomorskie, Łódzkie, Lubelskie, Małopolskie, Mazowieckie, Śląskie, Świętokrzyskie, Wielkopolskie, Zachodniopomorskie, Draft Final Report, Ecorys, Mazars, Infralinks, Warsaw, July 2013;
 - Analiza ex ante instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020 w województwie warmińsko-mazurskim, PSDB, Warszawa, marzec 2013;
 - Badanie ewaluacyjne pn. Ewaluacja ex-ante instrumentów finansowych RPO WO 2014-2020, Raport końcowy, Agrotec Polska sp. z o.o., Warszawa, listopad 2014;
 - Analiza w zakresie możliwości zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych w województwie małopolskim w okresie programowania 2014-2020, Ecorys, Taylor Economics, Warszawa, czerwiec 2014;
 - Ocena ex-ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów w ekonomii społecznej i osób młodych, IBS, Coffey International Development, Warszawa, luty 2014;
 - Kierunki rozwoju funduszy pożyczkowych i poręczeniowych dla małych i średnich przedsiębiorstw w latach 2009 – 2013, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, luty 2009;
 - M. Gajewski, J. Szczucki, P. Tamowicz, M. Przybyłowski - Ocena realizacji instrumentów inżynierii finansowej w ramach NSRO 2007-2013. Raport ewaluacyjny dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa, marzec 2013;
 - Instrumenty finansowe w ramach perspektywy finansowej 2014-2020, zakres i forma, Departament Koordynacji Programów Regionalnych i Cyfryzacji, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, marzec 2013;
 - Ocena wpływu polityki spójności na wzrost konkurencyjności i innowacyjności polskich przedsiębiorstw i gospodarki, badanie zrealizowane przez IBS na zlecenie MRR, Warszawa, wrzesień 2010;
 - Ewaluacja komplementarności i efektywności wsparcia instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi dla przedsiębiorstw, badanie zrealizowane przez PAG Uniconsult i Laboratorium Badań Społecznych na zlecenie MRR, Warszawa, wrzesień 2012;

- Raport Mechanizmy inżynierii finansowej w podnoszeniu efektywności absorpcji środków UE i ich znaczenie w polityce spójności po 2013 roku, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk, listopad 2010;
 - Szczepański M., Poza dotacyjne instrumenty finansowe w polityce spójności UE po 2013 roku – wymiar wspólnotowy i krajowy, Warszawa, luty 2011;
 - Raport Rola banków w procesach absorpcji środków unijnych w Polsce - ocena, perspektywy i rekomendacje na lata 2014-2020, IBnGR i Związek Banków Polskich, Gdańsk/Warszawa, kwiecień 2012.
 - Ćwikła A., Wdrażanie instrumentów inżynierii finansowej w sektorze MŚP na przykładzie Inicjatywy JEREMIE, Warszawa, styczeń 2012;
 - Analiza możliwości zastosowania zwrotnych mechanizmów finansowania inwestycji w perspektywie 2014-2020 w województwie śląskim, IBS, Warszawa, styczeń 2013;
 - Raport z badania rynku funduszy kapitału zaangażowanego oraz funduszy venture capital w Małopolsce wraz z analizą barier i ograniczeń w dostępie do tego typu finansowania dla innowacyjnych firm – badanie na zlecenie MARR, Poznań, kwiecień 2012;
 - Jabłońska D., Analiza propozycji Komisji Europejskiej dotyczącej rozszerzenia zakresu stosowania instrumentów inżynierii finansowej w Polityce Spójności po 2013 r. – ekspertyza dla MRR, Warszawa, listopad 2011;
 - Kierzkowski T., Zwrotne instrumenty finansowe w ramach programów operacyjnych na lata 2014-2020 – proponowany model funkcjonowania poręczeń portfelowych oraz preferencyjnych kredytów, Fundusze pod Lupą – Analizy Departamentu Funduszy Europejskich PKPP Lewiatan (1/2012), Warszawa, styczeń 2012;
 - Kreuz Z., Nadler M., JESSICA – UDF Typologies and Governance Structures in the context of JESSICA implementation, EIB, Luksemburg, listopad 2011;
 - Krajowe Stowarzyszenie Funduszy Poręczeniowych, Raport o stanie funduszy poręczeniowych w Polsce – stan na 31.12.2011 r., KSFP, Warszawa, luty 2012;
 - Policy & Action Group Uniconsult sp z o.o., Ekspertyza dotycząca uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz system prawno-instytucjonalnego wdrażania instrumentów inżynierii finansowej w Polsce Wschodniej, PAG Uniconsult, Warszawa, wrzesień 2010;
 - Audyty w zakresie wydatkowania funduszy strukturalnych w Perspektywie Finansowej 2007-2013 - Instrumenty inżynierii finansowej, prezentacja, Departament Koordynacji Programów Regionalnych i Cyfryzacji MRR, Warszawa, lipiec 2013;
 - Koncepcja nowego modelu doręczeńowo-gwarancyjnego w ramach RPO 2014-2020, BGK, Warszawa, czerwiec 2014;
 - Obsługa instrumentów finansowych w ramach regionalnych programów operacyjnych 2014-2020 – propozycje Banku Gospodarstwa Krajowego, Warszawa, sierpień 2014;
7. Dotychczas powstałe badania, analizy i raporty dotyczące inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego:
- Raport „Specjalizacje regionalne województwa lubuskiego” dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze, Warszawa, kwiecień 2014;
 - Raport „Obszary inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego” dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze, Warszawa - Zielona Góra - Gorzów Wielkopolski – Szczecin, czerwiec 2014;

Dokumenty programowe:

1. Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013, Zarząd Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, wrzesień 2011,
2. PO Kapitał Ludzki 2007 – 2013, Warszawa, 15 kwietnia 2014,
3. PO Innowacyjna Gospodarka 2007-2013, Warszawa, październik 2013;

4. PO Inteligentny Rozwój 2014-2020, Warszawa, 8 stycznia 2014;
5. PO Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Warszawa, 8 stycznia 2014;
6. PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Warszawa, 8 stycznia 2014;
7. PO Polska Cyfrowa 2014-2020, Warszawa, 8 stycznia 2014;
8. Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020, kwiecień 2014;
9. Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020, listopad 2014;
10. Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020, grudzień 2014.

Literatura naukowa i dotychczasowe badania na temat IF:

1. Tamowicz P. Analiza luki finansowej w województwie pomorskim w zakresie dostępu przedsiębiorców do zwrotnych instrumentów finansowych w kontekście realizacji Działania 1.3 Poza-dotacyjne instrumenty wsparcia MŚP w ramach regionalnego programu operacyjnego dla województwa pomorskiego na lata 2007-2013 w drodze inicjatywy JEREMIE, Gdańsk, wrzesień 2009;
2. Drelich K., Wiszowata M., Zastosowanie luki w finansowaniu w projektach współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej, Instytut Rozwoju Przedsiębiorstw, Kraków, luty 2012;
3. Ekspertyza dotycząca uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz systemu prawnoinstytucjonalnego wdrażania instrumentów inżynierii finansowej w Polsce Wschodniej, PAG Uniconsult, Warszawa, wrzesień 2010;
4. Szot-Gabryś T. Metoda „luki finansowej” w finansowaniu inwestycji z funduszy strukturalnych, Zeszyty Naukowe AKADEMII PODLASKIEJ w SIEDLCACH, nr 85, listopad 2010,
5. Badanie rynku wybranych usług wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w Polsce. PSDB sp. z o.o. Raport końcowy, Warszawa, wrzesień 2010,
6. Lepczyński B., Penczar M. Znaczenie instrumentów zwrotnych w ograniczaniu luki finansowej i podnoszeniu bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw z sektora MŚP. Katedra Bankowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Gdański, Czasopismo Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance 4/4, październik 2013,
7. Drelich K., Wiszowata M. Zastosowanie luki w finansowaniu w projektach współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej, Instytut Rozwoju Przedsiębiorstw Marcin Nytko, Kraków, listopad 2012,
8. Bołkunow W. Rola polityki Unii Europejskiej w odniesieniu do sektora MŚP na podstawie teorii Josepha Schumpetera, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 109, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa, wrzesień 2011,
9. Prędkiewicz K. Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Katedra Zarządzania Finansami Przedsiębiorstwa, Granice luki kapitałowej w Polsce, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, maj 2013;
10. JEREMIE – Dostępność do finansowania dla MŚP w województwie pomorskim. Badania ewaluacyjne – wersja końcowa, European Investment Fund, Warszawa, maj 2008;
11. Tamowicz P., Analiza luki finansowej w województwie pomorskim w zakresie dostępu przedsiębiorców do zwrotnych instrumentów finansowych w kontekście realizacji Działania 1.3 Pozadotacyjne instrumenty wsparcia MŚP w ramach regionalnego programu operacyjnego dla województwa pomorskiego na lata 2007-2013 w drodze inicjatywy JEREMIE, Gdańsk, wrzesień 2008;
12. Tamowicz P., Wpływ wdrożenia Inicjatywy JEREMIE na terenie województwa zachodniopomorskiego na sytuację gospodarczą regionu ze szczególnym uwzględnieniem sektora MŚP oraz funkcjonujących instytucji poręczeniowych i pożyczkowych, Szczecin/Gdańsk, czerwiec 2008;
13. Tamowicz P., Przybyłowski M., Wpływ wdrożenia Inicjatywy JEREMIE (z Holding Fund i bez Holding Fund jako bezpośrednie dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych w regionie kujawsko-pomorskim) na sytuację gospodarczą regionu ze szczególnym

- uwzględnieniem luki finansowej w zakresie dostępu MŚP do zwrotnych instrumentów finansowych, Toruń, czerwiec 2012;
14. Ekspertyza dotycząca uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz system prawno-instytucjonalnego wdrażania instrumentów inżynierii finansowej w Polsce Wschodniej, PAG Uniconsult, Warszawa, wrzesień 2010;
 15. Rola instrumentów inżynierii finansowej w zaspokajaniu potrzeb finansowych przedsiębiorstw w województwie podkarpackim, PAG Uniconsult, Warszawa, listopad 2011;
 16. Piotr Tamowicz, Zapotrzebowanie mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) na finansowanie kapitałem private equity/venture capital (PE/VC), Gdańsk, październik 2007.

Inne dokumenty:

1. Wytyczne KE wyznaczające kształt zastosowania IF:
 - PWC (2014), Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period. General methodology covering all thematic objectives. Quick reference guide.
 - PWC (2014), Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period. General methodology covering all thematic objectives. Volume I, European Commission & European Investment Bank.
 - PWC (2014), Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period. Enhancing the competitiveness of SME, including agriculture, microcredit and fisheries (Thematic objective 3), Volume III. European Commission & European Investment Bank.
 - PWC (2014), Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period Supporting the shift towards low-carbon economy (Thematic objective 4) Volume I
2. Sprawozdania z działalności pośredników finansowych, danych/analiz dotyczących dostępu przedsiębiorstw, innych podmiotów z województwa lubuskiego do kapitału zewnętrznego:
 - Materiały informacyjne Lubuskiego Funduszu Poręczeń Kredytowych z 23.08.2014
 - Sprawozdania z działalności funduszy pożyczkowych i poręczeniowych:
 - Lubuski Fundusz Pożyczkowy – Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze,
 - Lubuski Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. w Zielonej Górze
 - Fundusz Pożyczkowy w Dobiegniewie – prowadzony przez Fundację Wspierania Małej Przedsiębiorczości z siedzibą w Dobiegniewie,
 - Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim,
 - Europejskiego Centrum Doradztwa Finansowego,
 - Fundacja Przedsiębiorczość w Żarach.
3. Sprawozdania i prezentacje z realizacji LRSI:
 - Sprawozdanie z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji 2010 – 2015 za okres od 1 stycznia 2012 r. do 31 grudnia 2012 r., Zielona Góra, kwiecień 2013 rok
 - Sprawozdanie z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji 2010 – 2015 za okres od 1 stycznia 2013 r. do 31 grudnia 2013r., Zielona Góra, czerwiec 2014 rok
 - Sprawozdanie z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji w okresie od 01.01.2013 r. do 31.12.2013 r. Inwestycje drogowe
 - Sprawozdanie z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji w okresie od 01.01.2013 r. do 31.12.2013 r. Inwestycje w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013
 - Sprawozdanie z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji w okresie od 01.01.2013 r. do 31.12.2013 Inwestycje współfinansowane przez Europejski Fundusz Społeczny
 - Sprawozdanie z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji w okresie od 01.01.2012 r. do 31.12.2012 r. Inwestycje drogowe

- Sprawozdanie z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji w okresie od 01.01.2012 r. do 31.12.2012 r. Inwestycje w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013
 - Sprawozdanie z wdrażania Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 – pierwsze półrocze 2014 r.
 - Prezentacja Sprawozdania z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r., Departament Rozwoju Regionalnego Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, czerwiec 2014 r.
 - Prezentacja Sprawozdania z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2012 r., Departament Rozwoju Regionalnego Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, maj 2013 r.
3. Sprawozdania z realizacji działań 6.1-6.3 regionalnego komponentu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013
4. Plan działania na lata 2014–2015 Program Operacyjny Kapitał Ludzki województwo lubuskie- Priorytet VI, kwiecień 2014.

5.2 Scenariusze narzędzi badawczych

5.2.1 Scenariusz FGI z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczących LRPO 2007-2013 oraz RPO-L2020, przedstawicielami IZ PO IG 2007-2013

Komponent	Zagadnienia	Metoda / Opis
CAŁOŚĆ MAKSYMALNIE 2,5 GODZINY		
Wprowadzenie do badania		
Przedstawienie się prowadzących i udzielenie informacji na temat badania	<i>Przekazujemy informacje: imię, nazwisko, firma, doświadczenie zawodowe, tytuł badania, zamawiający, cel badania, źródła finansowania badania</i>	Prowadzący przekazuje uczestnikom podstawowe informacje na temat badania.
Przedstawienie celów wywiadu grupowego	<i>Przekazujemy informacje: cele wywiadu, informacja o nagrywaniu dźwięku i obrazu, sposobie wykorzystania informacji pozyskanych w trakcie wywiadu; Pytamy, czy uczestnicy wywiadu mają jakieś pytania na temat badania.</i>	Prowadzący informuje uczestników o celu, planie, zasadach dyskusji, nagrywaniu, gwarantowaniu anonimowości.
Krótkie przedstawienie się uczestników FGI	<i>Prosimy uczestników o podanie informacji: imię i nazwisko; nazwa podmiotu/organizacji, którą reprezentują</i>	Runda wśród uczestników spotkania.
Zdefiniowanie pojęcia instrumentów finansowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Co rozumieją Państwo pod pojęciem zwrotnych instrumentów finansowych? 2. Z jakimi zwrotnymi instrumentami finansowymi mieli Państwo do czynienia w praktyce zawodowej? 	<p>Wypisanie udzielonych odpowiedzi na tablicy.</p> <p>Przekazanie uczestnikom na kartce listy instrumentów finansowych.</p>
Przedstawienie głównych założeń RPO – Lubuskie 2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy znają Państwo założenia RPO – Lubuskie 2020 (jakie obszary będą przedmiotem wsparcia, jakie podmioty i jakie projekty)? 2. Jakie jest Państwa zdanie na temat zwiększenia roli 	Moderator w podsumowaniu do pytania 1. Przekazuje

	zwrotnych IF w ramach funduszy UE (a tym samym zmniejszania roli dotacji)?	uczestnikom na kartce nazwy Osi Priorytetowych i Priorytetów inwestycyjnych. Moderator przed zadaniem pytania 2. informuje o zwiększeniu roli zwrotnych instrumentów finansowych w ramach finansowania z funduszy UE.
Obszar badawczy A		
Pytania o zawodności mechanizmów rynkowych, nieoptymalny poziom inwestycji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak oceniają Państwo zapotrzebowanie na IF w woj. lubuskim w perspektywie 2014-2020? 2. Jakie są w Państwa opinii bariery w korzystaniu z IF beneficjentów (pośredników finansowych) i beneficjentów ostatecznych? 3. Czy spodziewają się Państwo negatywnych konsekwencji, jakie mogą nastąpić w skutek wprowadzenia IF na regionalnym rynku? Czy IF mogą zakłócić działanie rynku? Jeśli tak to w jaki sposób? 4. Jakie wg Państwa mogą być przyczyny negatywnych zjawisk związanych z finansowaniem zewnętrznym w woj. lubuskim? 5. Czy uważają Państwo, że istnieje potrzeba zwiększenia i wsparcia dostępu do informacji o IF beneficjentów ostatecznych IF? 6. Czy wg Państwa powinno się poczynić dodatkowe działania, aby stworzyć efektywny sposób wykorzystania IF w celu rozwoju przedsiębiorstw w woj. lubuskim? Jeśli tak to jakie? 	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.
Obszar badawczy B		
Pytania o strategię inwestycyjną w tym opcje wdrożeniowe, produkty finansowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak z punktu Państwa widzenia są najbardziej pożądane IF w woj. lubuskim? 2. Czy wg Państwa zaplanowana strategia inwestycyjna RPO-L2020 jest optymalna? Czy dostrzegają w niej Państwo jakieś niedoskonałości? 3. Jakie są wg Państwa możliwości wdrożeniowe IF i łączenie ich z dotacjami? 4. Czy Państwa zdaniem łączenie różnych IF jest zasadne? 5. Jaki jest wg Państwa udział IF w realizacji celów RPO-L2020? 6. Jak powinien wg Państwa wyglądać system komunikowania beneficjentom korzyści z pozyskania IF? Jakie sposoby byłby Państwa zdaniem najbardziej skuteczne? 7. Jakie przyjęliby Państwo standardy informacyjne dla podmiotów na etapie ubiegania się o finansowanie, aby usprawnić proces oceny i przyznawania wsparcia? 8. Jaki Państwa zdaniem można wyeliminować projekty zagrażające nieodzyskaniu wsparcia w ramach IF? 9. Czy powinny zostać wg Państwa wdrożone instrumenty kontroli na etapie realizacji projektów w celu zapobiegania nieprawidłowościom IF? Jeśli tak to jakie? 	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.

	<p>10. Czy Państwa zdaniem dla osób oceniających dokumentację aplikacyjną powinny się odbyć warsztaty/szkolenia w zakresie IF? Jeśli tak to w jakim zakresie?</p> <p>11. Jaki wg Państwa powinien być zakres korzystania z narzędzi informatycznych wspomagających podmioty ubiegające się o wsparcie, aby zwiększyć efektywność procedury pozyskiwania finansowania z IF?</p>	
Obszar badawczy C		
Pytania o wartość dodaną IF wspieranych z funduszy spójności z innymi formami interwencji publicznej, konsekwencje w zakresie pomocy państwa, proporcjonalności interwencji i środki minimalizujące zakłócenia rynku	<p>1. Jakie korzyści i wartości dodane wg Państwa mogą wystąpić w efekcie zastosowania IF w perspektywie 2014-2020?</p> <p>2. Do jakich wg Państwa typów projektów przede wszystkim należy kierować IF?</p>	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.
Obszar badawczy E		
Pytania o ocenę doświadczeń wdrażania IF w Polsce w poprzedniej perspektywie i o to jak mogą być one zastosowane w perspektywie 2014-2020	<p>1. Jakie doświadczenia i dobre praktyki wynikają z wdrażania IF w poprzedniej perspektywie?</p> <p>2. Jak Państwo oceniają dotychczasowe doświadczenia, dotyczące realizacji IF w ramach LRPO 2007-2013?</p> <p>3. Jaka jest wg Państwa skuteczność IF poprzedniej perspektywy?</p>	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.
Obszar badawczy F		
Pytania o spodziewane rezultaty i przyczynienie się IF do wkładu w osiągnięcie celów i wskaźników	<p>1. Czy i ewentualnie jakie elementy w szczególności powinien zawierać system monitorowania instrumentów finansowych (w odniesieniu do dotychczasowego systemu monitorowania instrumentów finansowych w ramach LRPO 2007-2013), aby umożliwić prawidłowy monitoring ich działania?</p> <p>2. Jakie warunki korzystania z IF w Państwa opinii stanowiłyby bodziec do efektywnego realizowania celów RPO-L2020?</p>	
Zakończenie wywiadu		
Ostatnie komentarze / opinie uczestników	Dodatkowe kwestie istotne dla badania - wynikające z dotychczasowej dyskusji oraz wskazane przez uczestników.	Moderator prosi o ostatnie komentarze / opinie.
Podziękowanie, zakończenie spotkania	Dziękujemy Państwu za udział w spotkaniu.	Moderator dziękuje uczestnikom za spotkanie.

5.2.2 Scenariusz FGI z regionalnymi podmiotami ekonomii społecznej

Komponent	Zagadnienia	Metoda / Opis
CAŁOŚĆ MAKSYMALNIE 2,5 GODZINY		
Wprowadzenie do badania		
Przedstawienie się prowadzących i udzielenie informacji na temat badania	Przekazujemy informacje: <i>imię, nazwisko, firma, doświadczenie zawodowe, tytuł badania, zamawiający, cel badania, źródła finansowania badania</i>	Prowadzący przekazuje uczestnikom podstawowe informacje na temat badania.
Przedstawienie celów wywiadu grupowego	Przekazujemy informacje: <i>cele wywiadu, informacja o nagrywaniu dźwięku i obrazu, sposobie wykorzystania informacji pozyskanych w trakcie wywiadu;</i> <i>Pytamy, czy uczestnicy wywiadu mają jakieś pytania na temat badania.</i>	Prowadzący informuje uczestników o celu, planie, zasadach dyskusji, nagrywaniu, gwarantowaniu anonimowości.
Krótkie przedstawienie się uczestników FGI	Prosimy uczestników o podanie informacji: <i>imię i nazwisko; nazwa podmiotu/organizacji, którą reprezentują</i>	Runda wśród uczestników spotkania.
Zdefiniowanie pojęcia instrumentów finansowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Co rozumieją Państwo pod pojęciem zwrotnych instrumentów finansowych? 2. Z jakimi zwrotnymi instrumentami finansowymi mieli Państwo do czynienia w praktyce zawodowej? 	<p>Wypisanie udzielonych odpowiedzi na tablicy.</p> <p>Przekazanie uczestnikom na kartce listy instrumentów finansowych.</p>
Przedstawienie głównych założeń RPO – Lubuskie 2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy znają Państwo założenia RPO – Lubuskie 2020 (jakie obszary będą przedmiotem wsparcia, jakie podmioty i jakie projekty)? 2. Jakie jest Państwa zdanie na temat zwiększenia roli zwrotnych IF w ramach funduszy UE (a tym samym zmniejszania roli dotacji)? 	<p>Moderator w podsumowaniu do pytania 1. Przekazuje uczestnikom na kartce nazwy Osi Priorytetowych i Priorytetów inwestycyjnych.</p> <p>Moderator przed zadaniem pytania 2. informuje o zwiększeniu roli zwrotnych instrumentów finansowych w ramach finansowania z funduszy UE.</p>
Obszar badawczy A		
Pytania o zawodności mechanizmów rynkowych, nieoptymalny poziom inwestycji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak oceniliby Państwo zapotrzebowanie na IF podmiotów ekonomii społecznej w perspektywie 2014-2020? Czy wg Państwa jest ono znaczące? 2. Jakie wg Państwa można zidentyfikować bariery w korzystaniu z IF przez podmioty ekonomii społecznej? 3. Jakie wg Państwa są przyczyny zawodności rynku - negatywne zjawiska związane z finansowaniem zewnętrznym w woj. lubuskim (w szczególności 	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.

	<p>w obszarze PES)?</p> <p>4. Czy identyfikują Państwo potrzebę wsparcia w zakresie dostępu do informacji o IF podmiotów ekonomii społecznej?</p>	
Obszar badawczy B		
<p>Pytania o strategię inwestycyjną w tym opcje wdrożeniowe, produkty finansowe</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jakie dla Państwa jako przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubuskim instrumenty finansowe są najbardziej atrakcyjne? Z których instrumentów skorzystałoby Państwo najchętniej i dlaczego? 2. Jakie w Państwa ocenie warunki udzielania IF są najistotniejsze? Na jakich warunkach preferowałoby Państwo korzystanie z IF? (poziom wsparcia, długość spłaty, okres karencji, procedura przyznawania wsparcia) 3. W jaki sposób chcieliby Państwo być informowani o korzyściach i sposobach pozyskania dofinansowania? 4. Czy mają Państwo sugestie co do struktury formularzy aplikacyjnych o IF, jeśli tak to jakie? 5. Jaki wg Państwa powinien być zakres wykorzystania narzędzi informatycznych tak aby zwiększyć efektywność procedury pozyskiwania dofinansowania? Jakie rozwiązania w zakresie prezentacji wymagań pozwoliłyby Państwu na ułatwione zapoznanie się z tymi wymaganiami? 	<p>Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.</p>
Obszar badawczy C		
<p>Pytania o wartość dodaną IF wspieranych z funduszy spójności z innymi formami interwencji publicznej, konsekwencje w zakresie pomocy państwa, proporcjonalności interwencji i środki minimalizujące zakłócenia rynku</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jaka wg Państwa może być wartość dodana wsparcia z zastosowaniem IF w obszarze PES w woj. lubuskim? 2. Do jakich wg Państwa w szczególności typów projektów w zakresie PES należy stosować IF? 3. Jakie typy instrumentów są najodpowiedniejsze Państwa zdaniem dla PES w woj. lubuskim? 4. Czy zastosowanie IF istotnie wpłynęłoby Państwa zdaniem na poprawę sytuacji podmiotów ekonomii społecznej w woj. lubuskim? 	<p>Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.</p>
Obszar badawczy E		
<p>Pytania o ocenę doświadczeń wdrażania IF w Polsce w poprzedniej perspektywie i o to jak mogą być one zastosowanie w perspektywie 2014-2020</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy mają Państwo doświadczenie z korzystania z IF? Jeśli tak to jakie? 2. Jaki wg Państwa skutek wywołało wdrażanie IF w województwie lubuskim w poprzedniej perspektywie? 	<p>Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.</p>
Zakończenie wywiadu		
<p>Ostatnie komentarze / opinie uczestników</p>	<p>Dodatkowe kwestie istotne dla badania - wynikające z dotychczasowej dyskusji oraz wskazane przez uczestników.</p>	<p>Moderator prosi o ostatnie komentarze / opinie.</p>

Podziękowanie, zakończenie spotkania	<i>Dziękujemy Państwu za udział w spotkaniu.</i>	Moderator dziękuje uczestnikom za spotkanie.
---	--	--

5.2.3 Scenariusz FGI z przedstawicielami funduszy pożyczkowych i poręczeniowych z województwa lubuskiego oraz z przedstawicielami sektora finansowego w województwie lubuskim

Komponent	Zagadnienia	Metoda / Opis
CAŁOŚĆ MAKSYMALNIE 2,5 GODZINY		
Wprowadzenie do badania		
Przedstawienie się prowadzących i udzielenie informacji na temat badania	<i>Przekazujemy informacje: imię, nazwisko, firma, doświadczenie zawodowe, tytuł badania, zamawiający, cel badania, źródła finansowania badania</i>	Prowadzący przekazuje uczestnikom podstawowe informacje na temat badania.
Przedstawienie celów wywiadu grupowego	<i>Przekazujemy informacje: cele wywiadu, informacja o nagrywaniu dźwięku i obrazu, sposobie wykorzystania informacji pozyskanych w trakcie wywiadu; Pytamy, czy uczestnicy wywiadu mają jakieś pytania na temat badania.</i>	Prowadzący informuje uczestników o celu, planie, zasadach dyskusji, nagrywaniu, gwarantowaniu anonimowości.
Krótkie przedstawienie się uczestników FGI	<i>Prosimy uczestników o podanie informacji: imię i nazwisko; nazwa podmiotu/organizacji, którą reprezentują</i>	Runda wśród uczestników spotkania.
Zdefiniowanie pojęcia instrumentów finansowych	<ol style="list-style-type: none"> Co rozumieją Państwo pod pojęciem zwrotnych instrumentów finansowych? Z jakimi zwrotnymi instrumentami finansowymi mieli Państwo do czynienia w praktyce zawodowej? 	<p>Wypisanie udzielonych odpowiedzi na tablicy.</p> <p>Przekazanie uczestnikom na kartce listy instrumentów finansowych.</p>
Przedstawienie głównych założeń RPO – Lubuskie 2020	<ol style="list-style-type: none"> Czy znają Państwo założenia RPO – Lubuskie 2020 (jakie obszary będą przedmiotem wsparcia, jakie podmioty i jakie projekty)? Jakie jest Państwa zdanie na temat zwiększenia roli zwrotnych IF w ramach funduszy UE (a tym samym zmniejszania roli dotacji)? 	<p>Moderator w podsumowaniu do pytania 1. Przekazuje uczestnikom na kartce nazwy Osi Priorytetowych i Priorytetów inwestycyjnych.</p> <p>Moderator przed zadaniem pytania 2. informuje o zwiększeniu roli zwrotnych instrumentów finansowych w ramach finansowania z funduszy UE.</p>
Obszar badawczy A		
Pytania o zawodności mechanizmów rynkowych, nieoptymalny poziom inwestycji	<ol style="list-style-type: none"> Jakie podmioty mają problem z pozyskaniem środków finansowych na rynku komercyjnym? Czy problem dotyczy finansowania projektów inwestycyjnych, czy bieżącej działalności? Z czego wynikają te problemy? Jeśli brak odpowiedzi od uczestników Prowadzący sugeruje: <ol style="list-style-type: none"> brak odpowiedniej oferty w instytucjach finansowych, zbyt wysokie kryteria dla ocenianych 	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.

	<p>wniosków/wnioskodawców (pytanie uzupełniające: Czy są Państwo w stanie podać szacunkowy procent wniosków odrzuconych z tego tytułu?)</p> <p>c) utrudniony dostęp do instytucji finansowych – mała liczba placówek,</p> <p>d) brak zaufania podmiotów chcących zrealizować projekt do zewnętrznego finansowania,</p> <p>e) brak wiedzy na temat dostępnej oferty finansowania zewnętrznego?</p> <p>3. Czy podmioty z województwa lubuskiego mają łatwiejszy, czy utrudniony dostęp do finansowania swoich projektów porównując z innymi województwami?</p> <p>4. Czy instytucje finansowe na terenie województwa lubuskiego posiadają wystarczające zdolności organizacyjne/kadrowe aby obsłużyć potencjalnych beneficjentów RPO?</p>	
Obszar badawczy B		
Pytania o strategię inwestycyjną w tym opcje wdrożeniowe, produkty finansowe	<p>1. Patrząc na Priorytety inwestycyjne w ramach RPO proszę Państwa o zastanowienie się nad możliwością wykorzystania poszczególnych instrumentów finansowych w ramach nich (w ramach jednego Priorytetu można łączyć różne instrumenty).</p> <p>2. Jakie kryteria zastosowali Państwo w powyższym ćwiczeniu?</p>	W pkt.1 uczestnicy wykorzystują otrzymaną listę Priorytetów inwestycyjnych RPO i instrumentów finansowych dopasowując IF do Priorytetów.
Obszar badawczy C		
Pytania o wartość dodaną IF wspieranych z funduszy spójności z innymi formami interwencji publicznej, konsekwencje w zakresie pomocy państwa, proporcjonalności interwencji i środki minimalizujące zakłócenia rynku	<p>1. Czy zastosowanie instrumentów finansowych w ramach RPO może mieć negatywne skutki (np. zakłócać konkurencję)? Jak można je Państwa zdaniem zminimalizować?</p> <p>2. Jaki Państwa zdaniem powinien być schemat organizacyjny zarządzania instrumentami finansowymi w ramach RPO?</p>	<p>Moderator przedstawia pytanie, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.</p> <p>W przypadku pytania nr 2 Moderator przekazuje uczestnikom możliwe schematy organizacyjne na kartkach.</p>
Obszar badawczy D		
Pytania o dodatkowe zasoby, które mogą być zgromadzone w ramach IF oraz ocenę zapotrzebowania na preferencyjne wynagrodzenie i jego poziom	<p>1. Jakie wg Państwa dodatkowe środki publiczne i prywatne mogą być pozyskane przez IF w województwie lubuskim?</p> <p>2. Jak na podstawie doświadczeń z lat 2007 – 2013 można oszacować koszty zarządzania IF?</p>	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.
Obszar badawczy E		
Pytania o ocenę doświadczeń wdrażania IF w Polsce w poprzedniej perspektywie i o to jak mogą być one zastosowane w perspektywie	<p>1. Jakie mają Państwo doświadczenia z funkcjonowaniem IF powołanych w perspektywie finansowej 2007-2013?</p> <p>2. Jakie produkty finansowe cieszyły się największym zainteresowaniem ostatecznych odbiorców?</p> <p>3. Czy były zgłaszane przez odbiorców finansowania krytyczne/pozytywne uwagi dotyczące</p>	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.

2014-2020	<i>instrumentów finansowych?</i>	
Zakończenie wywiadu		
Ostatnie komentarze / opinie uczestników	Dodatkowe kwestie istotne dla badania - wynikające z dotychczasowej dyskusji oraz wskazane przez uczestników.	Moderator prosi o ostatnie komentarze / opinie.
Podziękowanie, zakończenie spotkania	<i>Dziękujemy Państwu za udział w spotkaniu.</i>	Moderator dziękuje uczestnikom za spotkanie.

5.2.4 Scenariusz FGI z przedstawicielami wiodących jednostek naukowych

Komponent	Zagadnienia	Metoda / Opis
CAŁOŚĆ MAKSYMALNIE 2,5 GODZINY		
Wprowadzenie do badania		
Przedstawienie się prowadzących i udzielenie informacji na temat badania	<i>Przekazujemy informacje: imię, nazwisko, firma, doświadczenie zawodowe, tytuł badania, zamawiający, cel badania, źródła finansowania badania</i>	Prowadzący przekazuje uczestnikom podstawowe informacje na temat badania.
Przedstawienie celów wywiadu grupowego	<i>Przekazujemy informacje: cele wywiadu, informacja o nagrywaniu dźwięku i obrazu, sposobie wykorzystania informacji pozyskanych w trakcie wywiadu; Pytamy, czy uczestnicy wywiadu mają jakieś pytania na temat badania.</i>	Prowadzący informuje uczestników o celu, planie, zasadach dyskusji, nagrywaniu, gwarantowaniu anonimowości.
Krótkie przedstawienie się uczestników FGI	<i>Prosimy uczestników o podanie informacji: imię i nazwisko; nazwa podmiotu/organizacji, którą reprezentują</i>	Runda wśród uczestników spotkania.
Zdefiniowanie pojęcia instrumentów finansowych	<ol style="list-style-type: none"> Co rozumieją Państwo pod pojęciem zwrotnych instrumentów finansowych? Z jakimi zwrotnymi instrumentami finansowymi mieli Państwo do czynienia w praktyce zawodowej? 	<p>Wypisanie udzielonych odpowiedzi na tablicy.</p> <p>Przekazanie uczestnikom na kartce listy instrumentów finansowych.</p>
Przedstawienie głównych założeń RPO – Lubuskie 2020	<ol style="list-style-type: none"> Czy znają Państwo założenia RPO – Lubuskie 2020 (jakie obszary będą przedmiotem wsparcia, jakie podmioty i jakie projekty)? Jakie jest Państwa zdanie na temat zwiększenia roli zwrotnych IF w ramach funduszy UE (a tym samym zmniejszania roli dotacji)? 	<p>Moderator w podsumowaniu do pytania 1. Przekazuje uczestnikom na kartce nazwy Osi Priorytetowych i Priorytetów inwestycyjnych.</p> <p>Moderator przed zadaniem pytania 2. informuje o zwiększeniu roli zwrotnych instrumentów finansowych</p>

		w ramach finansowania z funduszy UE.
Obszar badawczy A		
Pytania o zawodności mechanizmów rynkowych, nieoptymalny poziom inwestycji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak oceniliby Państwo zapotrzebowanie na IF jednostek naukowych województwa lubuskiego w perspektywie 2014-2020? Czy wg Państwa jest ono znaczące? 2. Jakie wg Państwa można zidentyfikować bariery w korzystaniu z IF przez jednostki naukowe w Państwa województwie? 3. Jak wg Państwa można je ograniczyć? 	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.
Obszar badawczy B		
Pytania o strategię inwestycyjną w tym opcje wdrożeniowe, produkty finansowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak dla Państwa jako przedstawicieli jednostek naukowych w województwie lubuskim instrumenty finansowe są najbardziej atrakcyjne? Z których instrumentów skorzystałoby Państwo najchętniej i dlaczego? 2. Jak w Państwa ocenie warunki udzielania IF są najistotniejsze? Na jakich warunkach preferowałoby Państwo korzystanie z IF? (poziom wsparcia, długość spłaty, okres karencji, procedura przyznawania wsparcia) 3. W jaki sposób chcieliby Państwo być informowani o korzyściach i sposobach pozyskania dofinansowania? 4. Czy mają Państwo sugestie co do struktury formularzy aplikacyjnych o IF, a jeśli tak to jakie? 5. Jaki wg Państwa powinien być zakres wykorzystania narzędzi informatycznych tak aby zwiększyć efektywność procedury pozyskiwania dofinansowania? Jakie rozwiązania w zakresie prezentacji wymagań pozwoliłyby Państwu na ułatwione zapoznanie się z tymi wymaganiami? 	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.
Obszar badawczy C		
Pytania o wartość dodaną IF wspieranych z funduszy spójności z innymi formami interwencji publicznej, konsekwencje w zakresie pomocy państwa, proporcjonalności interwencji i środki minimalizujące zakłócenia rynku	<ol style="list-style-type: none"> 1. Do jakich wg Państwa w szczególności typów projektów w zakresie jednostek naukowych należy stosować IF? 2. Jakie typy instrumentów są najodpowiedniejsze Państwa zdaniem dla jednostek naukowych w woj. lubuskim? 3. Jaka wg Państwa może być wartość dodana wsparcia wśród jednostek naukowych z zastosowaniem IF? 4. Czy zastosowanie IF istotnie wpłynęłoby Państwa zdaniem na poprawę sytuacji jednostek naukowych w woj. lubuskim? 	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.
Obszar badawczy E		

Pytania o ocenę doświadczeń wdrażania IF w Polsce w poprzedniej perspektywie i o to jak mogą być one zastosowane w perspektywie 2014-2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy mają Państwo doświadczenie z korzystania z IF? Jeśli tak to jakie? 2. Jak oceniają Państwo skuteczność IF stosowanych w poprzedniej perspektywie? 	Moderator przedstawia pytania, uczestnicy udzielają odpowiedzi i dyskutują.
Zakończenie wywiadu		
Ostatnie komentarze / opinie uczestników	Dodatkowe kwestie istotne dla badania - wynikające z dotychczasowej dyskusji oraz wskazane przez uczestników.	Moderator prosi o ostatnie komentarze / opinie.
Podziękowanie, zakończenie spotkania	<i>Dziękujemy Państwu za udział w spotkaniu.</i>	Moderator dziękuje uczestnikom za spotkanie.

5.2.5 Scenariusz IDI z przedstawicielami partnerów społeczno-gospodarczych

Komponent	Zagadnienia	Metoda / Opis
CAŁOŚĆ MAKSYMALNIE 1,5 GODZINY		
Wprowadzenie do badania		
Przedstawienie się prowadzącego i udzielenie informacji na temat badania	<i>Przekazujemy informacje: imię, nazwisko, firma, doświadczenie zawodowe, tytuł badania, zamawiający, cel badania, źródła finansowania badania</i>	Prowadzący przekazuje rozmówcy podstawowe informacje na temat badania.
Przedstawienie celów wywiadu	<i>Przekazujemy informacje: cele wywiadu, informacja o nagrywaniu dźwięku i obrazu, sposobie wykorzystania informacji pozyskanych w trakcie wywiadu;</i> <i>Pytamy, czy rozmówca ma jakieś pytania na temat badania.</i>	Prowadzący informuje rozmówcę o celu, planie, zasadach rozmowy, nagrywaniu, gwarantowaniu anonimowości.
Obszar badawczy A		
Pytania o zawodności mechanizmów rynkowych, nieoptymalny poziom inwestycji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak oceniłby/aby Pan/i zapotrzebowanie na IF w perspektywie 2014-2020 w województwie lubuskim? Czy jest ono znaczące? 2. Jakie wg Pana/i można zidentyfikować bariery w korzystaniu z IF? 3. Jak wg Pana/i można je ograniczyć? 4. Jak ocenia Pan/i podaż IF w woj. lubuskim? 5. Czy należy podjąć dodatkowe działania, aby biorąc pod uwagę niską skłonność przedsiębiorców do korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania o charakterze dłużnym i udziałowym, stworzyć efektywny sposób wykorzystania instrumentów finansowych do rozwoju przedsiębiorstw? 	Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.
Obszar badawczy B		

Pytania o strategię inwestycyjną w tym opcje wdrożeniowe, produkty finansowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Jakie wg Pana/i są najbardziej pożądane IF w woj. lubuskim?</i> 2. <i>Kto stanowi grupę odbiorców ostatecznych – beneficjentów końcowych IF?</i> 3. <i>Jakie są wg Pana/i możliwości wdrożeniowe IF i łączenie ich z dotacjami?</i> 4. <i>Czy Pana/i zdaniem łączenie różnych IF jest zasadne?</i> 5. <i>Jak powinien wg Pana/i wyglądać system komunikowania podmiotom korzyści z pozyskania IF?</i> 6. <i>Czy powinny zostać wg Pana/i wdrożone instrumenty kontroli na etapie realizacji projektów w celu zapobiegania nieprawidłowościom IF? Jeśli tak to jakie?</i> 7. <i>Czy Pana/i zdaniem dla osób oceniających dokumentację aplikacyjną powinny się odbyć warsztaty/szkolenia w zakresie IF? Jeśli tak to w jakim zakresie?</i> 8. <i>Jaki wg Pana/i powinien być zakres wykorzystania narzędzi informatycznych wspomagających podmioty ubiegające się o wsparcie, aby zwiększyć efektywność procedury pozyskiwania finansowania z IF?</i> 	Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.
Obszar badawczy C		
Pytania o wartość dodaną IF wspieranych z funduszy spójności z innymi formami interwencji publicznej, konsekwencje w zakresie pomocy państwa, proporcjonalności interwencji i środki minimalizujące zakłócenia rynku	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Jakie najbardziej znaczące korzyści niesie za sobą zastosowanie IF?</i> 2. <i>Jakie IF mogą wpłynąć pozytywnie na poprawę sytuacji w woj. lubuskim?</i> 3. <i>Czy Pana/i zdaniem IF mogą zakłócić działanie rynku np. przez konkurencję dla finansowania funkcjonującego bez wykorzystania środków publicznych?</i> 	Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.
Obszar badawczy E		
Pytania o ocenę doświadczeń wdrażania IF w Polsce w poprzedniej perspektywie i o to jak mogą być one zastosowanie w perspektywie 2014-2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Jakie doświadczenia i wnioski wynikają z wdrażania w poprzedniej perspektywie IF?</i> 2. <i>Jaki wg Pana/i skutek wywołało wdrażanie IF w województwie lubuskim w poprzedniej perspektywie? Z jakich źródeł/programów wg Pana/i skutki i efekty były największe?</i> 	Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.
Zakończenie wywiadu		
Podziękowanie, zakończenie spotkania	<i>Dziękuję Panu/i za rozmowę i spotkanie.</i>	Prowadzący dziękuje rozmówcę za rozmowę i spotkanie.

5.2.6 Scenariusz IDI z pożyczkobiorcami w ramach LRPO 2007-2013, PO KL, PO IG i Scenariusz IDI z klientami otrzymującymi poręczenia udzielane przez instytucje finansowe na terenie województwa lubuskiego

Komponent	Zagadnienia	Metoda / Opis
CAŁOŚĆ MAKSYMALNIE 1,5 GODZINY		
Wprowadzenie do badania		
Przedstawienie się prowadzącego i udzielenie informacji na temat badania	<i>Przekazujemy informacje: imię, nazwisko, firma, doświadczenie zawodowe, tytuł badania, zamawiający, cel badania, źródła finansowania badania</i>	Prowadzący przekazuje rozmówcy podstawowe informacje na temat badania.
Przedstawienie celów wywiadu	<i>Przekazujemy informacje: cele wywiadu, informacja o nagrywaniu dźwięku i obrazu, sposobie wykorzystania informacji pozyskanych w trakcie wywiadu; Pytamy, czy rozmówca ma jakieś pytania na temat badania.</i>	Prowadzący informuje rozmówcę o celu, planie, zasadach rozmowy, nagrywaniu, gwarantowaniu anonimowości.
Obszar badawczy A		
Pytania o zawodności mechanizmów rynkowych, nieoptymalny poziom inwestycji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jakie okoliczności skłoniły Państwa do ubiegania się o poręczenie? 2. Jaki rodzaj wydatku miał/a Pan/i zamiar sfinansować dzięki poręczeniu (inwestycja, bieżąca działalność)? W przypadku finansowania inwestycji – na czym polegała inwestycja? 3. Czy uzyskał/a Pan/Pani dzięki poręczeniu finansowanie w pożądanej wysokości? 4. Czy wg Pana/i zapotrzebowanie na IF w formie pożyczek/poręczeń w perspektywie 2014-2020 w województwie lubuskim jest znaczące? 5. Jak ocenia Pan/i ofertę produktów finansowych w woj. lubuskim? 6. Jak wg Pana/i można zidentyfikować bariery w korzystaniu z IF? 7. Jak wg Pana/i można je ograniczyć? 	Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.
Obszar badawczy B		
Pytania o strategię inwestycyjną w tym opcje wdrożeniowe, produkty finansowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy procedura pozyskania poręczenia oraz finansowania była skomplikowana? 2. Jakie elementy procedury pozyskiwania finansowania z poręczeniem powinny być wg Pana/i uproszczone/zmodyfikowane? 3. Jak z punktu Pana/i widzenia są najbardziej pożądane IF? 4. Czy Pana/i zdaniem łączenie różnych IF ze sobą lub z dotacjami jest zasadne? Czy wydaje się Panu/i korzystne takie rozwiązanie? 5. Jak w Pana/i ocenie warunki udzielania IF są najistotniejsze? (poziom wsparcia, długość spłaty, okres karencji, procedura przyznawania wsparcia) 6. Na jakich warunkach preferowałby Pan/i korzystanie z oferowanych IF – poziom wsparcia, długość spłaty, 	Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.

	<p>okres karencji, procedura przyznawania wsparci?</p> <p>7. W jaki sposób chciał(a)by Pan/i być informowany/a o możliwościach pozyskania finansowania?</p> <p>8. Czy ma Pan/i sugestie co do struktury formularzy aplikacyjnych o IF, a jeśli tak to jakie?</p> <p>9. Jaki wg Pana/i powinien być zakres wykorzystania narzędzi informatycznych tak aby zwiększyć efektywność procedury pozyskiwania dofinansowania? Jakiej rozwiązania w zakresie prezentacji wymagań pozwoliłyby Panu/i na ułatwione zapoznanie się z tymi wymaganiami?</p>	
Obszar badawczy E		
<p>Pytania o ocenę doświadczeń wdrażania IF w Polsce w poprzedniej perspektywie i o to jak mogą być one zastosowane w perspektywie 2014-2020</p>	<p>1. Z jakiego programu/funduszu korzystał/a Pan/i w ramach IF w poprzedniej perspektywie?</p> <p>2. Jakich doświadczeń i wniosków wynikają z wdrażania przez Pana/ią w poprzedniej perspektywie IF?</p> <p>3. Jak ocenia Pan/i skuteczność IF stosowanych w poprzedniej perspektywie?</p> <p>4. Jakich okoliczności skłoniłyby Państwa do ponownego ubiegania się o IF? Np. brak możliwości skorzystania z bezzwrotnej dotacji? Pozytywne doświadczenia związane z wcześniejszym korzystaniem z IF etc.</p> <p>5. Czy ewentualne ponowne korzystanie przez Państwa z poręczenia/IF będzie związane z:</p> <p>a) potrzebą finansowania bieżącej działalności (aktywa obrotowe)?</p> <p>b) zakupem inwestycyjnych środków trwałych (aktywa trwałe)?</p> <p>c) wsparciem działalności innowacyjnej, które ma głównie charakter wdrożeń, zakupu gotowych maszyn i urządzeń?</p> <p>d) wprowadzeniem nowego produktu na rynek – wymagającego przeprowadzenia dodatkowych prac B+R?</p>	<p>Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.</p>
Zakończenie wywiadu		
<p>Podziękowanie, zakończenie spotkania</p>	<p>Dziękuję Panu/i za rozmowę i spotkanie.</p>	<p>Prowadzący dziękuje rozmówcy za rozmowę i spotkanie.</p>

5.2.7 Scenariusz IDI z klientami banków, którzy starali się o finansowanie zewnętrzne inwestycji oraz scenariusz IDI z klientami, którzy nie otrzymali pożyczki lub poręczenia lub kredytu z banku

Komponent	Zagadnienia	Metoda / Opis
CAŁOŚĆ MAKSYMALNIE 1,5 GODZINY		
Wprowadzenie do badania		
<p>Przedstawienie się prowadzącego i udzielenie informacji na temat badania</p>	<p>Przekazujemy informacje: imię, nazwisko, firma, doświadczenie zawodowe, tytuł badania, zamawiający, cel badania, źródła finansowania badania</p>	<p>Prowadzący przekazuje rozmówcy podstawowe informacje na temat badania.</p>
<p>Przedstawienie celów wywiadu</p>	<p>Przekazujemy informacje: cele wywiadu, informacja o nagrywaniu dźwięku i obrazu, sposobie wykorzystania informacji pozyskanych w trakcie wywiadu;</p> <p>Pytamy, czy rozmówca ma jakieś pytania na temat badania.</p>	<p>Prowadzący informuje rozmówcę o celu, planie, zasadach rozmowy,</p>

		nagrywaniu, gwarantowaniu anonimowości.
Obszar badawczy A		
Pytania o zawodności mechanizmów rynkowych, nieoptymalny poziom inwestycji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jaki rodzaj wydatku miał/a Pan/i zamiar sfinansować (inwestycja, bieżąca działalność)? W przypadku finansowania inwestycji – na czym polegała inwestycja? 2. Czy uzyskał/a Pan/Pani finansowanie w pożądanej wysokości? Jeśli nie, czy wiadomo jaki był powód odmowy? 3. Czy wg Pana/i zapotrzebowanie na IF w formie pożyczek/poręczeń w perspektywie 2014-2020 w województwie lubuskim jest znaczące? 4. Jak ocenia Pan/i ofertę produktów finansowych w woj. lubuskim? 5. Jakie wg Pana/i można zidentyfikować bariery w korzystaniu z IF? 6. Jak wg Pana/i można je ograniczyć? 	Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.
Obszar badawczy B		
Pytania o strategię inwestycyjną w tym opcje wdrożeniowe, produkty finansowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy zamiast finansowania zewnętrznego oferowanego przez banki rozważy Pan/i skorzystanie w tej perspektywie (2014-2020) z IF w ramach RPO-L2020? 2. Jak w Pana/i ocenie warunki udzielania IF są najistotniejsze? (poziom wsparcia, długość spłaty, okres karencji, procedura przyznawania wsparcia) 3. Na jakich warunkach preferowałby Pan/i korzystanie z oferowanych IF – poziom wsparcia, długość spłaty, okres karencji, procedura przyznawania wsparcia? 4. Czy Pana/i zdaniem łączenie różnych IF ze sobą lub dotacjami jest zasadne? Czy taka forma wsparcia byłaby dla Pana/i atrakcyjna? 5. W jaki sposób chciał(a)by Pan/i być informowany/a o korzyściach i sposobach pozyskania dofinansowania (IF)? 6. Czy ma Pan/i sugestie co do struktury formularzy aplikacyjnych o IF, jeśli tak to jakie? Jak wg Pana/i powinny one wyglądać, jakie mieć cechy? 7. Jaki wg Pana/i powinien być zakres wykorzystania narzędzi informatycznych tak aby zwiększyć efektywność procedury pozyskiwania dofinansowania? Jakie rozwiązania w zakresie prezentacji wymagań programowych pozwoliłyby Panu/i na ułatwione zapoznanie się z tymi wymaganiami? 	Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.
Obszar badawczy E		
Pytania o ocenę doświadczeń wdrażania IF w Polsce w poprzedniej perspektywie i o to jak mogą być one zastosowane w perspektywie 2014-2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy otrzymał/a Pan/i finansowanie zewnętrzne z banku, o które ubiegał/a się Pan/i? w postaci IF w poprzedniej perspektywie finansowej? 2. Jak Pan/i myśli dlaczego otrzymał/a/ Pan/i /nie otrzymał/a finansowanie/a? 3. Jakie doświadczenia i wnioski wynikają z tego dla Pana/i? 4. Czy w poprzedniej perspektywie ubiegał/a się Pan/i o finansowanie zwrotne spoza sektora bankowego, np. o IF z LRPO 2007-2013? Dlaczego tak/nie? Jeśli tak to 	Moderator przedstawia pytania, rozmówca udziela odpowiedzi, w niektórych przypadkach możliwa dyskusja prowadzącego z rozmówcą.

	jaki był wynik postępowania?	
	5. Co uważa Pan/i za bardziej korzystne - kredyty komercyjne z banków czy pożyczki z funduszy w ramach IF? Dlaczego?	
Zakończenie wywiadu		
Podziękowanie, zakończenie spotkania	Dziękuję Panu/i za rozmowę i spotkanie.	Prowadzący dziękuje rozmówcy za rozmowę i spotkanie.

5.2.8 Kwestionariusz badania CATI z przedsiębiorcami

Dzień dobry. Nazywam się **[IMIĘ I NAZWISKO ANKIETERA]**, dzwonię na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, dla którego firma Agrotec Polska realizuje badanie potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw oraz dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania działalności. Chciałbym/chciałabym przeprowadzić krótką ankietę telefoniczną.

Otrzymane wyniki posłużą do opracowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020, w szczególności w zakresie wsparcia dla przedsiębiorstw.

Czy mógł(a)bym porozmawiać z:

1. właścicielem,
2. członkiem zarządu,
3. dyrektorem finansowym,
4. inną osobą mającą wpływ na decyzje finansowe w firmie, w zakresie doświadczeń oraz potrzeb inwestycyjnych, a także preferowanych źródeł finansowania?

[JEŻELI ROZMAWIAMY Z ODPOWIEDNIĄ OSOBĄ - KONTYNUUJEMY, JEŻELI NIE – NALEŻY POPROSIĆ O UMOŻLIWIENIE Z NIĄ KONTAKTU].

Chciał(a)bym poinformować, że zebrane dane będą miały charakter całkowicie anonimowy i zostaną wykorzystane jedynie w formie zbiorczych zestawień statystycznych. Będę bardzo zobowiązany/a, jeżeli poświęci mi Pan/i około 15 minut. Czy wyraża Pan/i zgodę na przeprowadzenie rozmowy?

[JEŻELI ZGODA – KONTYNUUJEMY, JEŻELI ODMOWA – ZAKOŃCZ].

P00. [Pytanie zadajemy tylko nie-beneficjentom - grupa kontrfaktyczna] Czy Pana/Pani firma otrzymała w latach 2007-2013 pożyczkę, dotację lub/i poręczenie w ramach instrumentów zwrotnych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego?

1. Tak -> **KONIEC WYWIADU**
2. Nie
99. Nie wiem/ trudno powiedzieć

BLOK A: Pytania filtrujące

M1. W jakim powiecie mieści się siedziba Pana/i firmy? [ale zgodność prób tylko na poziomie podregionu]

1. m. Gorzów Wielkopolski
2. powiat gorzowski
3. powiat krośnieński
4. powiat m. Zielona góra

5. powiat międzyrzecki
6. powiat nowosolski
7. powiat słubicki
8. powiat strzelecko-drezdenecki
9. powiat sulęciński
10. powiat świebodziński
11. powiat wschowski
12. powiat zielonogórski
13. powiat żagański
14. powiat żarski

M2. W jakiej sekcji PKD działa przedsiębiorstwo, które Pan/Pani reprezentuje?

Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie

Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe

Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych

Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją

Sekcja F – Budownictwo

Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa

Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

Sekcja J – Informacja i komunikacja

Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa

Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

Sekcja P – Edukacja

Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

Sekcja S – Pozostała działalność usługowa

Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

99. Nie wiem/trudno powiedzieć -> Dopytać, jeśli nie wie - KONIEC WYWIADU

M3. Czy Pana/i firma zajmuje się działalnością związaną z odnawialnymi źródłami energii (energia wiatrowa, wodna, słoneczna, geotermalna, biopaliwa, biomasa, biogaz)?

1 tak

2 nie

99. Nie wiem/brak odpowiedzi/trudno powiedzieć/odmowa odpowiedzi

M4. Czy Pana/i firma zajmuje się działalnością badawczo-rozwojową/ innowacyjną?

1. tak

2. nie

99. Nie wiem/brak odpowiedzi/trudno powiedzieć/odmowa odpowiedzi

M5. Ilu pracowników w przeliczeniu na pełne etaty zatrudnia Państwa firma w tej chwili - proszę o uwzględnienie wszystkich form umów (o pracę, o dzieło, umów zlecenie)?

[Ankieter: jeżeli odpowiedź 1 – dopytaj: Czy jest to Pan/Pani osobiście, czy też inna osoba? Jeśli inna osoba zaznacz przedział b. 2-4, w przeciwnym wypadku a. 1]

1. 1 (tylko ja jako właściciel, osoba samozatrudniona)

2. 2-9

3. 10-49

4. 50-249

5. 250 i więcej osób -> KONIEC WYWIADU

99. Nie wiem/brak odpowiedzi/trudno powiedzieć/odmowa odpowiedzi -> KONIEC WYWIADU

BLOK B: Finansowanie zewnętrzne w latach 2007-2013

B1. Czy w latach 2007-2013 ubiegaliście się Państwo o:

	1. Tak (jednokrotnie)	2. Tak (więcej niż jeden raz)	3. Nie	99. Nie wiem/ Trudno powiedzieć
1. kredyt bankowy;	1	2	3	99
2. pożyczkę w funduszu pożyczkowym;	1	2	3	99
3. dotację	1	2	3	99

B2. [jeśli w B1.1 odp. 1 lub 2] W odniesieniu do ostatniego kredytu bankowego, o który się Państwo ubiegaliście:

A. O jaką kwotę się Państwo ubiegali?	Kwota: zł
---------------------------------------	-----------------

	9999. Nie wiem/trudno powiedzieć
B. Czy kredyt został Państwu udzielony?	1. Tak 2. Nie 3. Procedura jeszcze trwa 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
C. Na jakie cele ubiegaliście się Państwo o kredyt?	[wielokrotny wybór] 1. Nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku 2. Inwestycje w odnawialne źródła energii 3. Budowa biura/lokalu/budynku 4. Nabycie samochodu i/lub innych pojazdów 5. Nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych 6. Nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji 7. Informatyzacja (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania) 8. Nabycie narzędzi i/lub środków do produkcji dóbr i/lub usług 9. Prowadzenie prac badawczych i/lub rozwojowych, wypracowanie własnej technologii 10. Remont maszyn, pojazdów, budynków 11. Wypłata wynagrodzeń 12. Zwiększenie produkcji towarów i/lub usług 13. Nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego 14. Zakup materiałów (wykorzystywanych do produkcji/świadczenia usług) 15. Poprawa płynności finansowej firmy 96. Inne, jakie? 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
D. [Jeśli B=1] Czy w ramach zabezpieczenia kredytu korzystacie Państwo/ mieliście zamiar korzystać/ zamierzacie korzystać z poręczenia lub gwarancji?	1. Tak 2. Nie 99. Nie wiem/TP
E. [Jeśli D=1] Jeśli tak, z jakiego poręczenia/gwarancji?	[wielokrotny wybór] 1. poręczenie z funduszu poręczeniowego 2. gwarancja de minimis Banku Gospodarstwa Krajowego 3. inna gwarancja bankowa 4. gwarancja ubezpieczeniowa 5. poręczenie od kooperanta biznesowego 6. poręczenie od znajomych/rodziny.

	<p>96. inne, jakie?</p> <p>99. nie wiem/trudno powiedzieć</p>
F. [Jeśli D=1] Czy uważają Państwo, że bez poręczenia otrzymaliby Państwo kredyt?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
G. [Jeśli B=1] Czy jeśli nie dostaliby Państwo kredytu zrealizowaliby Państwo planowaną inwestycję?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
H. [Jeśli B=1] Czy byli Państwo usatysfakcjonowani otrzymaną kwotą?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
I. [Jeśli B=1] Jak oceniają Państwo przebieg i realizację usługi (proces otrzymywania kredytu)?	<p>1. Bardzo dobrze</p> <p>2. Dobrze</p> <p>3. Przeciętnie</p> <p>4. Źle</p> <p>5. Bardzo źle</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
J. [Jeśli H=4, Jeśli H=5] Co oceniają Państwo negatywnie w przebiegu usługi?
K. [Jeśli B=1] Czy wystąpiły jakieś problemy w trakcie uzyskiwania kredytu?	<p>1. Tak, jakie?</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
L. [Jeśli B=2] Jakie były przyczyny odmowy udzielenia kredytu?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Niska zdolność lub brak zdolności kredytowej</p> <p>2. Brak historii kredytowej</p> <p>3. Zbyt krótki okres prowadzenia działalności gospodarczej</p> <p>4. Brak wymaganego zabezpieczenia lub niewystarczających zabezpieczeń</p>

	<p>5. Odmowa z powodu branży, w której działamy</p> <p>6. Nie podano przyczyn</p> <p>96. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
M. [Jeśli B=2] Jak brak uzyskania finansowania wpłynął na Państwa działalność?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Rozwój naszej firmy jest wolniejszy</p> <p>2. Musieliśmy ograniczyć nasze inwestycje</p> <p>3. Mamy problemy z utrzymaniem płynności</p> <p>4. W pełni zrealizowaliśmy planowane przedsięwzięcie</p> <p>5. Nie udało nam się zrealizować zaplanowanych przedsięwzięć</p> <p>6. Musieliśmy dokonać redukcji zatrudnienia</p> <p>7. W naszej firmie wystąpiły problemy z płynnością</p> <p>8. Nie zauważyliśmy żadnego wpływu</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
M. [Jeśli B=2] Czy z powodu niedostępności kredytu zrezygnowali Państwo z przeprowadzenia inwestycji?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem, trudno powiedzieć</p>
N. [Jeśli B=2] Ile większe byłyby inwestycje w Państwa firmie gdyby przyznano Państwu kredyt lub pozyskaliby Państwo inne finansowanie?	<p>1. kwota</p> <p>2. procent</p>

B3. [jeśli w B1b odp. 1 lub 2] W odniesieniu do ostatniej pożyczki w funduszu pożyczkowym, o którą się Państwo ubiegaliście:

A. O jaką kwotę się Państwo ubiegali?	<p>Kwota: zł</p> <p>9999. Nie wiem/TP</p>
B. Czy pożyczka została Państwu udzielona?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>3. Procedura trwa</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
C. Na jakie cele ubiegaliście się Państwo o pożyczkę?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku</p> <p>2. Inwestycje w odnawialne źródła energii</p> <p>3. Budowa biura/lokalu/budynku</p>

	<p>4. nabycie samochodu i/lub innych pojazdów</p> <p>5. Nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych</p> <p>6. Nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji</p> <p>7. Informatyzacja (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania)</p> <p>8. Nabycie narzędzi i/lub środków do produkcji dóbr i/lub usług</p> <p>9. Prowadzenie prac badawczych i/lub rozwojowych, wypracowanie własnej technologii</p> <p>10. Remont maszyn, pojazdów, budynków</p> <p>11. Wypłata wynagrodzeń</p> <p>12. Zwiększenie produkcji towarów i/lub usług</p> <p>13. Nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego</p> <p>14. Zakup materiałów (wykorzystywanych do produkcji/świadczenia usług)</p> <p>15. Poprawa płynności finansowej firmy</p> <p>96. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
D. [Jeśli B=1] Czy w ramach zabezpieczenia pożyczki korzystacie Państwo/ mieliście zamiar korzystać/ zamierzacie korzystać z poręczenia lub gwarancji?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Tak:</p> <p>a) poręczenie z funduszu poręczeniowego</p> <p>b) gwarancja de minimis Banku Gospodarstwa Krajowego</p> <p>c) inna gwarancja bankowa</p> <p>d) gwarancja ubezpieczeniowa</p> <p>e) poręczenie od kooperanta biznesowego</p> <p>f) poręczenie od znajomych/rodziny.</p> <p>g) inne, jakie?</p> <p>h) 99. nie wiem/trudno powiedzieć</p> <p>2. Nie</p>
E. [Jeśli D=1] Jeśli tak, z jakiego poręczenia/gwarancji?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. poręczenie z funduszu poręczeniowego</p> <p>2. gwarancja de minimis Banku Gospodarstwa Krajowego</p> <p>3. inna gwarancja bankowa</p> <p>4. gwarancja ubezpieczeniowa</p>

	<p>5. poręczenie od kooperanta biznesowego</p> <p>6. poręczenie od znajomych/rodziny.</p> <p>96. inne, jakie?</p> <p>99. nie wiem/trudno powiedzieć</p>
F. [Jeśli D=1] Czy uważają Państwo, że bez poręczenia otrzymaliby Państwo kredyt?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
G. [Jeśli B=1] Czy jeśli nie dostaliby Państwo pożyczki zrealizowaliby Państwo planowaną inwestycję?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
H. [Jeśli B=1] Czy byli Państwo usatysfakcjonowani otrzymaną kwotą?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
I. [Jeśli B=1] Jak oceniają Państwo przebieg i realizację usługi? (proces otrzymywania kredytu/pożyczki)	<p>1. Bardzo dobrze</p> <p>2. Dobrze</p> <p>3. Przeciętnie</p> <p>4. Źle</p> <p>5. Bardzo źle</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
J. [Jeśli H=4, Jeśli H=5] Co oceniają Państwo negatywnie w przebiegu usługi?
K. [Jeśli B=1] Czy wystąpiły jakieś problemy w trakcie uzyskiwania pożyczki?	<p>1. Tak, jakie?.....</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
L. [Jeśli B=2] Jakie były przyczyny odmowy udzielenia pożyczki?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Niska zdolność lub brak zdolności kredytowej</p> <p>2. Brak historii kredytowej</p> <p>3. Zbyt krótki okres prowadzenia działalności gospodarczej</p> <p>4. Brak wymaganego zabezpieczenia lub</p>

	<p>niewystarczających zabezpieczeń</p> <p>5. Odmowa z powodu branży, w której działamy</p> <p>6. Nie podano przyczyn</p> <p>96. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
M. [Jeśli B=2] Jak brak uzyskania finansowania wpłynął na Państwa działalność?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Rozwój naszej firmy jest wolniejszy</p> <p>2. Musieliśmy ograniczyć nasze inwestycje</p> <p>3. Mamy problemy z utrzymaniem płynności</p> <p>4. W pełni zrealizowaliśmy planowane przedsięwzięcie</p> <p>5. Nie udało nam się zrealizować zaplanowanych przedsięwzięć</p> <p>6. Musieliśmy dokonać redukcji zatrudnienia w naszej firmie wystąpiły problemy z płynnością</p> <p>7. Nie zauważyliśmy żadnego wpływu</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
M. [Jeśli B=2] Czy z powodu niedostępności pożyczki zrezygnowali Państwo z przeprowadzenia inwestycji?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem, trudno powiedzieć</p>
N. Ile większe byłyby inwestycje w Państwa firmie gdyby przyznano Państwu pożyczkę lub pozyskaliby Państwo inne finansowanie?	<p>1. kwota</p> <p>2. procent</p>

B4. [Jeśli w B1.3 odp. 1 lub 2] W odniesieniu do ostatniej dotacji, o którą się Państwo ubiegaliście:

A. O jaką kwotę się Państwo ubiegali?	<p>Kwota: zł</p> <p>9999. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
B. Czy dotacja została Państwu przyznana?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>3. Procedura trwa</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
C. Na jakie cele ubiegaliście się Państwo o dotację?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku</p> <p>2. Inwestycje w odnawialne źródła energii</p> <p>3. Budowa biura/lokalu/budynku</p> <p>4. Nabycie samochodu i/lub innych pojazdów</p> <p>5. Nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych</p>

	6. Nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji 7. Informatyzacja (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania) 8. Nabycie narzędzi i/lub środków do produkcji dóbr i/lub usług 9. Prowadzenie prac badawczych i/lub rozwojowych, wypracowanie własnej technologii 10. Remont maszyn, pojazdów, budynków 11. Wypłata wynagrodzeń 12. Zwiększenie produkcji towarów i/lub usług 13. Nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego 14. Zakup materiałów (wykorzystywanych do produkcji/świadczenia usług) 15. Poprawa płynności finansowej firmy 96. Inne, jakie? 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
D. [Jeśli B=1] Czy gdyby nie otrzymali Państwo dotacji skorzystaliby Państwo z pożyczki/kredytu?	1. Zdecydowanie tak 2. Raczej tak 3. Trudno powiedzieć 4. Raczej nie 5. Zdecydowanie nie 88. Odmowa odpowiedzi
E. [Jeśli B=2] Czy w związku z nieuzyskaniem dotacji wystąpili Państwo o kredyt/pożyczkę?	1. Tak 2. Nie 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
F. [Jeśli E=1] Czy kredyt/pożyczka została Państwu udzielona?	1. Tak 2. Nie 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
G. [Jeśli E=2] Dlaczego nie wystąpili Państwo o kredyt/pożyczkę?
H. [Jeśli E=2] Czy z powodu niedostępności dotacji zrezygnowali Państwo z przeprowadzenia inwestycji?	1. Tak 2. Nie 99. nie wiem, trudno powiedzieć

B5. [Jeżeli B.1.1, B.1b i B.1.3=3] Z jakich powodów Państwa firma nie ubiegała się o zewnętrzne źródła finansowania w postaci kredytu/pożyczki w okresie 2007-2013?

[randomizacja kolejności (z wyjątkiem odp. 96. i 99.), wielokrotny wybór]

1. Z powodu braku potrzeb inwestycyjnych

2. Z powodu finansowania inwestycji środkami własnymi
3. Z powodu zniechęcenia skomplikowaniem lub czasochłonnością procedur aplikacyjnych
4. Z powodu braku znajomości oferty pożyczkowej, kredytowej lub leasingowej
5. Przewidujemy, że nie spełnilibyśmy kryteriów
6. Z powodu obawy przed zadłużeniem firmy
7. Z powodu braku zdolności spłaty rat
8. Z powodu zbyt wysokich kosztów finansowania (oprocentowanie, prowizje i inne opłaty)
9. Z powodu braku wystarczających zabezpieczeń
10. Z powodu braku historii kredytowej
11. Z powodu nieatrakcyjności dostępnej dla nas oferty finansowania zewnętrznego
96. Inne (jakie?) _____
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B6. Jak oceniają Państwo dostępną na rynku ofertę finansowania zewnętrznego? Jako:

1. Bardzo atrakcyjną
2. Atrakcyjną
3. Przeciętną
4. Nieatrakcyjną
5. Bardzo nieatrakcyjną
99. nie wiem/trudno powiedzieć

BLOK C: Zapotrzebowanie na finansowanie zewnętrzne w przyszłości

C1. Czy Państwa firma ma pomysł na rozwój firmy i/lub projekt konkretnej inwestycji, którą chciałoby Państwo rozpocząć w ciągu najbliższych 24 miesięcy?

[Ankieter: jeśli respondent wskaże, że ma więcej niż jeden pomysł/projekt, poproś, by w dalszej części udzielał informacji na temat pomysłu który jest najbliższej rozpoczęcia realizacji]

1. Tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C2. [Jeśli C1=1, C1=2] Jaka jest szacunkowa wartość realizacji tego pomysłu/projektu?

1. kwota zł

C3. [Jeśli C1=3, C1=4] Dlaczego nie zamierzają Państwo przeprowadzić żadnej inwestycji w ciągu najbliższych 24 miesięcy?

1. Brak takiej potrzeby
2. Brak funduszy na inwestycję
3. Niemożność wzięcia kredytu/pożyczki na sfinansowanie inwestycji
96. Inne (jakie?)
99. Nie wiem, trudno powiedzieć

C4. [Jeśli C1=1, C1=2] Czy są Państwo w stanie sfinansować ten pomysł/projekt ze środków własnych?

1. Tak, w całości
2. Tak, ale tylko w części
3. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C5. [Jeśli C4=2, C4=3] Czy w ciągu najbliższych 24 miesięcy zamierzacie Państwo ubiegać się o kredyt lub pożyczkę na sfinansowanie tego pomysłu/projektu?

1. Tak
2. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C7. [Jeśli C5=1] Na jakie cele chcecie Państwo przeznaczyć kredyt/pożyczkę, o którą będziecie się ubiegać?

[wielokrotny wybór, poczekaj na spontaniczną odpowiedź respondenta i dopasuj do kafeterii]

1. nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku
2. inwestycje w odnawialne źródła energii
3. inwestycja innowacyjna (dopytać jaka ...)
4. w. budowa biura/lokalu/budynku
5. nabycie samochodu i/lub innych pojazdów
6. nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych
7. nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji
8. informatyzacja (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania)
9. nabycie narzędzi i/lub środków do produkcji dóbr i/lub usług
10. prowadzenie prac badawczych i/lub rozwojowych, wypracowanie własnej technologii
11. remont maszyn, pojazdów, budynków
12. wypłata wynagrodzeń
13. zwiększenie produkcji towarów i/lub usług
14. nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego

15. poprawa płynności finansowej firmy

96. inne, jakie?

99. Nie wiem/ Trudno powiedzieć

C7. [Jeśli C5=1] O jaką kwotę zamierzacie się Państwo ubiegać?

1. kwota zł

9999. Nie wiem/TP

C9. [Jeśli C5=1] Jak oceniają Państwo swoje szanse na uzyskanie kredytu/pożyczki?

1. Na pewno uzyskam kredyt/pożyczkę

2. Raczej uzyskam kredyt/pożyczkę

3. Trudno mi powiedzieć czy uzyskam kredyt/pożyczkę

4. Raczej nie uzyskam kredytu/pożyczki

5. Na pewno nie uzyskam kredytu/pożyczki

99. nie wiem/trudno powiedzieć

C10. [Jeśli C5=1] Czy biorą Państwo pod uwagę kredyt/pożyczkę oferowaną spoza sektora bankowego? (np. w ramach RPO Województwa Lubuskiego 2014-2020, funduszy pożyczkowych)

1. Tak

2. Nie

99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C11. [Jeśli C10=2] Dlaczego nie biorą Państwo pod uwagę kredytu/pożyczki oferowanej spoza sektora bankowego? [wielokrotny wybór, randomizacja kolejności]

1. zniechęcenie skomplikowaniem lub czasochłonnością procedur aplikacyjnych

2. brak znajomości oferty pożyczkowo-kredytowej spoza sektora bankowego

3. przewidujemy, że nie spełnilibyśmy kryteriów

4. brak odpowiednich zabezpieczeń

5. nieatrakcyjność oferty finansowania zewnętrznego spoza sektora bankowego

6. wolę kredyt/pożyczkę komercyjną

7. inne (jakie?)

99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C12. Czy wg państwa w woj. lubuskim jest dostępna alternatywna wobec bankowej oferta zewnętrznych źródeł finansowania np. w postaci funduszy pożyczkowych, funduszy poręczeniowych itp.?

1. Nie
2. Raczej nie
3. Raczej tak
4. Tak
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C13. Jak oceniają Państwo stopień rozpowszechniania informacji o dostępnych narzędziach wsparcia zwrotnego -pożyczkach/kredytach/dotacjach?

1. Bardzo dobrze rozpowszechnione
2. Raczej dobrze rozpowszechnione
3. Raczej źle rozpowszechnione
4. Bardzo źle rozpowszechnione
99. Nie wiem/ trudno powiedzieć

C14. Jak oceniają Państwo obecną ofertę zewnętrznych źródeł finansowych w województwie lubuskim?

1. Bardzo dobrze
2. Dobrze
3. Ani dobrze, ani źle
4. Źle
5. Bardzo źle
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

To było już ostatnie pytanie ankiety. Serdecznie dziękuję w imieniu zespołu badawczego firmy Agrotec Polska za udział w badaniu prowadzonym na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

5.2.9 Kwestionariusz badania CATI z samorządami województwa lubuskiego

Dzień dobry. Nazywam się **[IMIĘ I NAZWISKO ANKIETERA]**, dzwonię na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, dla którego firma Agrotec Polska realizuje badanie ewaluacyjne instrumentów finansowych w perspektywie finansowej 2014 - 2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020. Chciałbym/chciałabym przeprowadzić krótką ankietę telefoniczną. Otrzymane wyniki posłużą do opracowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020.

Czy mógł(a)bym porozmawiać z:

1. głównym księgowym,
2. inną osobą mającą wpływ na decyzje finansowe w firmie, w zakresie doświadczeń oraz potrzeb inwestycyjnych, a także preferowanych źródeł finansowania?

BLOK A: Pytania filtrujące

M1. JST²³⁸, którego jest Pan/i przedstawicielem to samorząd na poziomie:

1. Gminy
2. Powiatu

BLOK B: Finansowanie zewnętrzne w latach 2007-2013

B1. Czy w latach 2007-2013 ubiegaliście się Państwo o finansowanie zewnętrzne na sfinansowanie inwestycji w postaci:

	1. Tak (jedenkrotnie)	2. Tak (więcej niż jeden raz)	3. Nie	99. Nie wiem/ Trudno powiedzieć
1. kredytu bankowego;	1	2	3	99
2. pożyczki w funduszu pożyczkowym;	1	2	3	99
3. dotacji	1	2	3	99

B2. [jeśli w B1.1 odp. 1 lub 2] W odniesieniu do ostatniego kredytu bankowego, o który się Państwo ubiegaliście:

A. O jaką kwotę się Państwo ubiegali?	Kwota: zł 9999. Nie wiem/trudno powiedzieć
B. Czy kredyt został Państwu udzielony?	1. Tak 2. Nie 3. Procedura jeszcze trwa 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
C. Na jakie cele ubiegaliście się Państwo o kredyt?	[wielokrotny wybór] 1. Działania związane z rewitalizacją 2. Działania badawczo-rozwojowe /innowacyjne 3. Działania związane z gospodarowaniem odpadami 4. Działania związane z gospodarką wodno-ściekową 5. Działania związane z edukacją i kulturą 6. Działania związane z drogami i transportem 7. Działania związane z gospodarką mieszkaniową, obrotem nieruchomości i gruntami 8. Działania związane z finansowaniem i nadzorem przychodni i ośrodków zdrowia 9. Działania związane z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym

²³⁸ Jednostka samorządu terytorialnego

	<p>10. Działania związane z pomocą społeczną</p> <p>11. Działania związane z obsługą administracyjną</p> <p>96. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
D. [Jeśli B=1] Czy jeśli nie dostaliby Państwo kredytu zrealizowaliby Państwo planowaną inwestycję?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
E. [Jeśli B=1] Czy byli Państwo usatysfakcjonowani otrzymaną kwotą?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
F. [Jeśli B=1] Jak oceniają Państwo przebieg i realizację usługi (proces otrzymywania kredytu)?	<p>1. Bardzo dobrze</p> <p>2. Dobrze</p> <p>3. Przeciętnie</p> <p>4. Źle</p> <p>5. Bardzo źle</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
G. [Jeśli H=4, Jeśli H=5] Co oceniają Państwo negatywnie w przebiegu usługi?
H. [Jeśli B=1] Czy wystąpiły jakieś problemy w trakcie uzyskiwania kredytu?	<p>1. Tak, jakie?</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
I. [Jeśli B=2] Jakie były przyczyny odmowy udzielenia kredytu?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Niska zdolność lub brak zdolności kredytowej</p> <p>2. Brak wymaganego zabezpieczenia lub niewystarczających zabezpieczeń</p> <p>3. Odmowa z powodu charakteru działania na które chcieliśmy pozyskać finansowanie</p> <p>4. Nie podano przyczyn</p> <p>96. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
J. [Jeśli B=2] Jak brak uzyskania finansowania wpłynął na Państwa działalność?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Musieliśmy ograniczyć inwestycje</p>

	2. W pełni zrealizowaliśmy planowane przedsięwzięcie 3. Nie udało nam się zrealizować zaplanowanych przedsięwzięć 4. Musieliśmy dokonać redukcji zatrudnienia 5. Zwiększenie deficytu 6. Nie zauważyliśmy żadnego wpływu 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
K. [Jeśli B=2] Czy z powodu niedostępności kredytu zrezygnowali Państwo z przeprowadzenia inwestycji?	1. Tak 2. Nie 99. Nie wiem, trudno powiedzieć
L. [Jeśli B=2] Ile większe byłyby inwestycje gdyby przyznano Państwu kredyt lub pozyskałoby Państwo inne finansowanie?	a. kwota b. procent

B3. [jeśli w B1b odp. 1 lub 2] W odniesieniu do ostatniej pożyczki w funduszu pożyczkowym, o którą się Państwo ubiegaliście:

A. O jaką kwotę się Państwo ubiegali?	Kwota: zł 9999. Nie wiem/TP
B. Czy pożyczka została Państwu udzielona?	1. Tak 2. Nie 3. Procedura trwa 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
C. Na jakie cele ubiegaliście się Państwo o pożyczkę?	[wielokrotny wybór] 1. Działania związane z rewitalizacją 2. Działania badawczo-rozwojowe / innowacyjne 3. Działania związane z gospodarowaniem odpadami 4. Działania związane z gospodarką wodno-ściekową 5. Działania związane z edukacją i kulturą 6. Działania związane z drogami i transportem 7. Działania związane z gospodarką mieszkaniową, obrotem nieruchomościami i gruntami 8. Działania związane z finansowaniem i nadzorem przychodni i ośrodków zdrowia 9. Działania związane z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym 10. Działania związane z pomocą społeczną 11. Działania związane z obsługą

	administracyjną 97. Inne, jakie? 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
D. [Jeśli B=1] Czy jeśli nie dostaliby Państwo pożyczki zrealizowaliby Państwo planowaną inwestycję?	1. Zdecydowanie tak 2. Raczej tak 3. Nie wiem/ trudno powiedzieć 4. Raczej nie 5. Zdecydowanie nie 88. Odmowa odpowiedzi
E. [Jeśli B=1] Czy byli Państwo usatysfakcjonowani otrzymaną kwotą?	1. Zdecydowanie tak 2. Raczej tak 3. Nie wiem/ trudno powiedzieć 4. Raczej nie 5. Zdecydowanie nie 88. Odmowa odpowiedzi
F. [Jeśli B=1] Jak oceniają Państwo przebieg i realizację usługi? (proces otrzymywania kredytu/pożyczki)	1. Bardzo dobrze 2. Dobrze 3. Przeciętnie 4. Źle 5. Bardzo źle 88. Odmowa odpowiedzi
G. [Jeśli H=4, Jeśli H=5] Co oceniają Państwo negatywnie w przebiegu usługi?
H. [Jeśli B=1] Czy wystąpiły jakieś problemy w trakcie uzyskiwania pożyczki?	1. Tak, jakie?..... 2. Nie 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
I. [Jeśli B=2] Jakie były przyczyny odmowy udzielenia pożyczki?	[wielokrotny wybór] 1. Niska zdolność lub brak zdolności kredytowej 2. Brak wymaganego zabezpieczenia lub niewystarczających zabezpieczeń 3. Odmowa z powodu charakteru działania na które chcieliśmy pozyskać finansowanie 4. Nie podano przyczyn 96. Inne, jakie? 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
J. [Jeśli B=2] Jak brak uzyskania finansowania wpłynął na Państwa działalność?	[wielokrotny wybór] 1. Rozwój naszej firmy jest wolniejszy 2. Musieliśmy ograniczyć nasze inwestycje 3. Mamy problemy z utrzymaniem płynności

	<p>4. W pełni zrealizowaliśmy planowane przedsięwzięcie</p> <p>5. Nie udało nam się zrealizować zaplanowanych przedsięwzięć</p> <p>6. Musieliśmy dokonać redukcji zatrudnienia w naszej firmie wystąpiły problemy z płynnością</p> <p>7. Nie zauważyliśmy żadnego wpływu</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
K. [Jeśli B=2] Czy z powodu niedostępności pożyczki zrezygnowali Państwo z przeprowadzenia inwestycji?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem, trudno powiedzieć</p>
L. Ile większe byłyby inwestycje w Państwa firmie gdyby przyznano Państwu pożyczkę lub pozyskaliby Państwo inne finansowanie?	<p>1) kwota</p> <p>2) procent</p>

B4. [Jeśli w B1.3 odp. 1 lub 2] W odniesieniu do ostatniej dotacji, o którą się Państwo ubiegaliście:

A. O jaką kwotę się Państwo ubiegali?	<p>Kwota: zł</p> <p>9999. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
B. Czy dotacja została Państwu przyznana?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>3. Procedura trwa</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
C. Na jakie cele ubiegaliście się Państwo o dotację?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku</p> <p>2. Inwestycje w odnawialne źródła energii</p> <p>3. Budowa biura/lokalu/budynku</p> <p>4. Nabycie samochodu i/lub innych pojazdów</p> <p>5. Nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych</p> <p>6. Nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji</p> <p>7. Informatyzacja (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania)</p> <p>8. Nabycie narzędzi i/lub środków do produkcji dóbr i/lub usług</p> <p>9. Prowadzenie prac badawczych i/lub rozwojowych, wypracowanie własnej technologii</p> <p>10. Remont maszyn, pojazdów, budynków</p> <p>11. Wypłata wynagrodzeń</p> <p>12. Zwiększenie produkcji towarów i/lub usług</p> <p>13. Nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego</p>

	<p>14. Zakup materiałów (wykorzystywanych do produkcji/świadczenia usług)</p> <p>15. Poprawa płynności finansowej firmy</p> <p>96. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
D. [Jeśli B=1] Czy gdyby nie otrzymali Państwo dotacji skorzystałoby Państwo z pożyczki/kredytu?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
E. [Jeśli B=2] Czy w związku z nieuzyskaniem dotacji wystąpili Państwo o kredyt/pożyczkę?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
F. [Jeśli E=1] Czy kredyt/pożyczka została Państwu udzielona?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
G. [Jeśli E=2] Dlaczego nie wystąpili Państwo o kredyt/pożyczkę?	<p>.....</p>
H. [Jeśli E=2] Czy z powodu niedostępności dotacji zrezygnowali Państwo z przeprowadzenia inwestycji?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>99. nie wiem, trudno powiedzieć</p>

B5. [Jeżeli B.1.1, B.1b i B.1.3=3] Z jakich powodów nie ubiegali się Państwo o zewnętrzne źródła finansowania w postaci kredytu/pożyczki w okresie 2007-2013?

[randomizacja kolejności (z wyjątkiem odp. 96. i 99.), wielokrotny wybór]

1. Z powodu braku potrzeb inwestycyjnych
2. Z powodu finansowania inwestycji środkami własnymi
3. Z powodu zniechęcenia skomplikowaniem lub czasochłonnością procedur aplikacyjnych
4. Z powodu braku znajomości oferty pożyczkowej, kredytowej
5. Przewidujemy, że nie spełnilibyśmy kryteriów
6. Z powodu obawy przed zbyt dużym zadłużeniem
7. Z powodu braku zdolności spłaty rat
8. Z powodu zbyt wysokich kosztów finansowania (oprocentowanie, prowizje i inne opłaty)
9. Z powodu braku wystarczających zabezpieczeń
10. Z powodu nieatrakcyjności dostępnej dla nas oferty finansowania zewnętrznego
96. Inne (jakie?) _____
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B6. Jak oceniają Państwo dostępność na rynku ofertę finansowania zewnętrznego? Jako:

1. Bardzo atrakcyjną
2. Atrakcyjną
3. Przeciętną
4. Nieatrakcyjną
5. Bardzo nieatrakcyjną
99. nie wiem/trudno powiedzieć

BLOK C: Zapotrzebowanie na finansowanie zewnętrzne w przyszłości

C1. Czy mają Państwo plany na rozwój JST i/lub projekt konkretnej inwestycji, którą chcieliby Państwo rozpocząć w ciągu najbliższych 24 miesięcy?

[Ankieter: jeśli respondent wskaże, że ma więcej niż jeden pomysł/projekt, poproś, by w dalszej części udzielał informacji na temat pomysłu który jest najbliższej rozpoczęcia realizacji]

1. Tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C2. [Jeśli C1=1, C1=2] Jaka jest szacunkowa wartość realizacji tego pomysłu/projektu?

1. kwota zł

C3. [Jeśli C1=3, C1=4] Dlaczego nie zamierzają Państwo przeprowadzić żadnej inwestycji w ciągu najbliższych 24 miesięcy?

1. Brak takiej potrzeby
2. Brak funduszy na inwestycję
3. Niemożność wzięcia kredytu/pożyczki na sfinansowanie inwestycji
96. Inne (jakie?)
99. Nie wiem, trudno powiedzieć

C4. [Jeśli C1=1, C1=2] Czy są Państwo w stanie sfinansować ten pomysł/projekt ze środków własnych?

1. Tak, w całości
2. Tak, ale tylko w części
3. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C5. [Jeśli C4=2, C4=3] Czy w ciągu najbliższych 24 miesięcy zamierzacie Państwo ubiegać się o kredyt lub pożyczkę na sfinansowanie tego pomysłu/projektu?

1. Tak
2. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C7. [Jeśli C5=1] Na jakie cele chcecie Państwo przeznaczyć kredyt/pożyczkę, o którą będziecie się ubiegać?

[wielokrotny wybór, poczekaj na spontaniczną odpowiedź respondenta i dopasuj do kafeterii]

1. Działania związane z rewitalizacją
2. Działania badawczo-rozwojowe /innowacyjne
3. Działania związane z gospodarowaniem odpadami
4. Działania związane z gospodarką wodno-ściekową
5. Działania związane z edukacją i kulturą
6. Działania związane z drogami i transportem
7. Działania związane z gospodarką mieszkaniową, obrotem nieruchomościami i gruntami
8. Działania związane z finansowaniem i nadzorem przychodni i ośrodków zdrowia
9. Działania związane z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym
10. Działania związane z pomocą społeczną
11. Działania związane z obsługą administracyjną
98. Inne, jakie?
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C7. [Jeśli C5=1] O jaką kwotę zamierzacie się Państwo ubiegać?

1. kwota zł
9999. Nie wiem/TP

C9. [Jeśli C5=1] Jak oceniają Państwo swoje szanse na uzyskanie kredytu/pożyczki?

1. Na pewno uzyskamy kredyt/pożyczkę
2. Raczej uzyskamy kredyt/pożyczkę
3. Trudno mi powiedzieć czy uzyskamy kredyt/pożyczkę
4. Raczej nie uzyskamy kredytu/pożyczki
5. Na pewno nie uzyskamy kredytu/pożyczki
99. nie wiem/trudno powiedzieć

C10. [Jeśli C5=1] Czy biorą Państwo pod uwagę kredyt/pożyczkę oferowaną spoza sektora bankowego? (np. w ramach RPO Województwa Lubuskiego 2014-2020, funduszy pożyczkowych)

1. Tak
2. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C11. [Jeśli C10=2] Dlaczego nie biorą Państwo pod uwagę kredytu/pożyczki oferowanej spoza sektora bankowego? [wielokrotny wybór, randomizacja kolejności]

1. zniechęcenie skomplikowaniem lub czasochłonnością procedur aplikacyjnych
2. brak znajomości oferty pożyczkowo-kredytowej spoza sektora bankowego
3. przewidujemy, że nie spełnilibyśmy kryteriów
4. brak odpowiednich zabezpieczeń
5. nieatrakcyjność oferty finansowania zewnętrznego spoza sektora bankowego
6. wolę kredyt/pożyczkę komercyjną
7. inne (jakie?)
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C12. Czy wg państwa w woj. lubuskim jest dostępna alternatywna wobec bankowej oferty zewnętrznych źródeł finansowania np. w postaci funduszy pożyczkowych?

1. Nie
2. Raczej nie
3. Raczej tak
4. Tak
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C13. Jak oceniają Państwo stopień rozpowszechniania informacji o dostępnych narzędziach wsparcia zwrotnego - pożyczkach/kredytach/dotacjach?

1. Bardzo dobrze rozpowszechnione
2. Raczej dobrze rozpowszechnione
3. Raczej źle rozpowszechnione
4. Bardzo źle rozpowszechnione
99. Nie wiem/ trudno powiedzieć

C14. Jak oceniają Państwo obecną ofertę zewnętrznych źródeł finansowych w województwie lubuskim?

1. Bardzo dobrze
2. Dobrze

3. Ani dobrze, ani źle
4. Źle
5. Bardzo źle
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

To było już ostatnie pytanie ankiety. Serdecznie dziękuję w imieniu zespołu badawczego firmy Agrotec Polska za udział w badaniu prowadzonym na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

5.2.10 Kwestionariusz badania CATI z jednostkami organizacyjnymi JST posiadającymi osobowość prawną

Dzień dobry. Nazywam się **[IMIĘ I NAZWISKO ANKIETERA]**, dzwonię na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, dla którego firma Agrotec Polska realizuje badanie potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw oraz dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania działalności. Chciałbym/chciałabym przeprowadzić krótką ankietę telefoniczną.

Otrzymane wyniki posłużą do opracowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020, w szczególności w zakresie wsparcia dla przedsiębiorstw.

Czy mógł(a)bym porozmawiać z:

1. głównym księgowym,
2. członkiem zarządu,
3. dyrektorem finansowym,
4. inną osobą mającą wpływ na decyzje finansowe w firmie, w zakresie doświadczeń oraz potrzeb inwestycyjnych, a także preferowanych źródeł finansowania?

[JEŻELI ROZMAWIAMY Z ODPOWIEDNIĄ OSOBĄ - KONTYNUUJEMY, JEŻELI NIE – NALEŻY POPROSIĆ O UMOŻLIWIENIE Z NIĄ KONTAKTU].

Chciał(a)bym poinformować, że zebrane dane będą miały charakter całkowicie anonimowy i zostaną wykorzystane jedynie w formie zbiorczych zestawień statystycznych. Będę bardzo zobowiązany/a, jeżeli poświęci mi Pan/i około 15 minut. Czy wyraża Pan/i zgodę na przeprowadzenie rozmowy?

[JEŻELI ZGODA – KONTYNUUJEMY, JEŻELI ODMOWA – ZAKOŃCZ].

BLOK A: Pytania filtrujące

M2. W jakim powiecie mieści się siedziba Pana/i jednostki? [ale zgodność prób tylko na poziomie podregionu]

1. m. Gorzów Wielkopolski
2. powiat gorzowski
3. powiat krośnieński
4. powiat m. Zielona góra
5. powiat międzyrzecki
6. powiat nowosolski
7. powiat słubicki
8. powiat strzelecko-drezdenecki
9. powiat sulęciński
10. powiat świebodziński
11. powiat wschowski
12. powiat zielonogórski
13. powiat żagański

14. powiat żarski

M3. W jakim obszarze działa jednostka, którą Pan/Pani reprezentuje?

1. Działalność związana z odnawialnymi źródłami energii (energia wiatrowa, wodna, słoneczna, geotermalna, biopaliwa, biomasa, biogaz) i/lub zmniejszeniem zanieczyszczeń ekologicznych i/lub wytwarzaniem energii cieplnej oraz elektrycznej w kogeneracji
2. Działalność badawczo-rozwojowa/ innowacyjna
3. Działalność związana z rewitalizacją
4. Działalność związana z gospodarowaniem odpadami
5. Działalność związana z gospodarką wodno-ściekową
99. Nie wiem/trudno powiedzieć -> Dopytać, jeśli nie wie - KONIEC WYWIADU

BLOK B: Finansowanie zewnętrzne w latach 2007-2013

B7. Czy w latach 2007-2013 ubiegaliście się Państwo o:

	1. Tak (jedenkrotnie)	2. Tak (więcej niż jeden raz)	3. Nie	99. Nie wiem/ Trudno powiedzieć
1. kredyt bankowy;	1	2	3	99
2. pożyczkę w funduszu pożyczkowym;	1	2	3	99
3. dotację	1	2	3	99

B8. [jeśli w B1.1 odp. 1 lub 2] W odniesieniu do ostatniego kredytu bankowego, o który się Państwo ubiegaliście:

A. O jaką kwotę się Państwo ubiegali?	Kwota: zł 9999. Nie wiem/trudno powiedzieć
B. Czy kredyt został Państwu udzielony?	1. Tak 2. Nie 3. Procedura jeszcze trwa 99. Nie wiem/trudno powiedzieć
C. Na jakie cele ubiegaliście się Państwo o kredyt?	[wielokrotny wybór] 1. Nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku 2. Inwestycje w odnawialne źródła energii 3. Budowa biura/lokalu/budynku 4. Nabycie samochodu i/lub innych pojazdów 5. Nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych 6. Nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji 7. Informatyzacja (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania)

	<p>8. Prowadzenie prac badawczych i/lub rozwojowych, wypracowanie własnej technologii</p> <p>9. Remont maszyn, pojazdów, budynków</p> <p>10. Wypłata wynagrodzeń</p> <p>11. Nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego</p> <p>12. Poprawa płynności finansowej</p> <p>100. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
2. [Jeśli B=1] Czy jeśli nie dostaliby Państwo kredytu zrealizowaliby Państwo planowaną inwestycję?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
3. [Jeśli B=1] Czy byli Państwo usatysfakcjonowani otrzymaną kwotą?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
4. [Jeśli B=1] Jak oceniają Państwo przebieg i realizację usługi (proces otrzymywania kredytu)?	<p>1. Bardzo dobrze</p> <p>2. Dobrze</p> <p>3. Przeciętnie</p> <p>4. Źle</p> <p>5. Bardzo źle</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
5. [Jeśli H=4, Jeśli H=5] Co oceniają Państwo negatywnie w przebiegu usługi?
6. [Jeśli B=1] Czy wystąpiły jakieś problemy w trakcie uzyskiwania kredytu?	<p>1. Tak, jakie?</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
7. [Jeśli B=2] Jakie były przyczyny odmowy udzielenia kredytu?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Niska zdolność lub brak zdolności kredytowej</p> <p>2. Brak wymaganego zabezpieczenia lub niewystarczających zabezpieczeń</p> <p>3. Odmowa z powodu charakteru działania na które chcieliśmy pozyskać finansowanie</p> <p>4. Nie podano przyczyn</p>

	<p>96. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
<p>8. [Jeśli B=2] Jak brak uzyskania finansowania wpłynął na Państwa działalność?</p>	<p>[wielokrotny wybór]</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój naszej firmy jest wolniejszy 2. Musieliśmy ograniczyć nasze inwestycje 3. Mamy problemy z utrzymaniem płynności 4. W pełni zrealizowaliśmy planowane przedsięwzięcie 5. Nie udało nam się zrealizować zaplanowanych przedsięwzięć 6. Musieliśmy dokonać redukcji zatrudnienia 7. Nie zauważyliśmy żadnego wpływu <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
<p>O. [Jeśli B=2] Czy z powodu niedostępności kredytu zrezygnowali Państwo z przeprowadzenia inwestycji?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tak 2. Nie <p>99. Nie wiem, trudno powiedzieć</p>
<p>P. [Jeśli B=2] Ile większe byłyby inwestycje w Państwa firmie gdyby przyznano Państwu kredyt lub pozyskaliby Państwo inne finansowanie?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. kwota 2. procent

B9. [jeśli w B1b odp. 1 lub 2] W odniesieniu do ostatniej pożyczki w funduszu pożyczkowym, o którą się Państwo ubiegaliście:

<p>A. O jaką kwotę się Państwo ubiegali?</p>	<p>Kwota: zł</p> <p>9999. Nie wiem/TP</p>
<p>B. Czy pożyczka została Państwu udzielona?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tak 2. Nie 3. Procedura trwa <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
<p>C. Na jakie cele ubiegaliście się Państwo o pożyczkę?</p>	<p>[wielokrotny wybór]</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku 2. Inwestycje w odnawialne źródła energii 3. Budowa biura/lokalu/budynku 4. Nabycie samochodu i/lub innych pojazdów 5. Nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych 6. Nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji 7. Informatyzacja (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania)

	<p>8. Prowadzenie prac badawczych i/lub rozwojowych, wypracowanie własnej technologii</p> <p>9. Remont maszyn, pojazdów, budynków</p> <p>10. Wypłata wynagrodzeń</p> <p>11. Nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego</p> <p>12. Poprawa płynności finansowej</p> <p>101. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
D. [Jeśli B=1] Czy jeśli nie dostaliby Państwo pożyczki zrealizowaliby Państwo planowaną inwestycję?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
E. [Jeśli B=1] Czy byli Państwo usatysfakcjonowani otrzymaną kwotą?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Nie wiem/ trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
F. [Jeśli B=1] Jak oceniają Państwo przebieg i realizację usługi? (proces otrzymywania pożyczki)	<p>1. Bardzo dobrze</p> <p>2. Dobrze</p> <p>3. Przeciętnie</p> <p>4. Żle</p> <p>5. Bardzo źle</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
G. [Jeśli H=4, Jeśli H=5] Co oceniają Państwo negatywnie w przebiegu usługi?
H. [Jeśli B=1] Czy wystąpiły jakieś problemy w trakcie uzyskiwania pożyczki?	<p>3. Tak, jakie?.....</p> <p>4. Nie</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
I. [Jeśli B=2] Jakie były przyczyny odmowy udzielenia pożyczki?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <p>1. Niska zdolność lub brak zdolności kredytowej</p> <p>2. Brak wymaganego zabezpieczenia lub niewystarczających zabezpieczeń</p> <p>3. Odmowa z powodu charakteru działania na które chcieliśmy pozyskać finansowanie</p> <p>4. Nie podano przyczyn</p>

	96. Inne, jakie?
	99. Nie wiem/trudno powiedzieć
J. [Jeśli B=2] Jak brak uzyskania finansowania wpłynął na Państwa działalność?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój naszej firmy jest wolniejszy 2. Musieliśmy ograniczyć nasze inwestycje 3. Mamy problemy z utrzymaniem płynności 4. W pełni zrealizowaliśmy planowane przedsięwzięcie 5. Nie udało nam się zrealizować zaplanowanych przedsięwzięć 6. Musieliśmy dokonać redukcji zatrudnienia w naszej firmie wystąpiły problemy z płynnością 7. Nie zauważyliśmy żadnego wpływu <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
K. [Jeśli B=2] Czy z powodu niedostępności pożyczki zrezygnowali Państwo z przeprowadzenia inwestycji?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tak 2. Nie <p>99. Nie wiem, trudno powiedzieć</p>
L. Ile większe byłyby inwestycje w Państwa firmie gdyby przyznano Państwu pożyczkę lub pozyskaliby Państwo inne finansowanie?	<p>M. kwota</p> <p>N. procent</p>

B10. [Jeśli w B1.3 odp. 1 lub 2] W odniesieniu do ostatniej dotacji, o którą się Państwo ubiegaliście:

A. O jaką kwotę się Państwo ubiegali?	<p>Kwota: zł</p> <p>9999. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
B. Czy dotacja została Państwu przyznana?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tak 2. Nie 3. Procedura trwa <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
C. Na jakie cele ubiegaliście się Państwo o dotację?	<p>[wielokrotny wybór]</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku 2. Inwestycje w odnawialne źródła energii 3. Budowa biura/lokalu/budynku 4. Nabycie samochodu i/lub innych pojazdów 5. Nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych 6. Nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji 7. Informatyzacja (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów,

	<p>stosowanie nowego oprogramowania)</p> <p>8. Prowadzenie prac badawczych i/lub rozwojowych, wypracowanie własnej technologii</p> <p>9. Remont maszyn, pojazdów, budynków</p> <p>10. Wypłata wynagrodzeń</p> <p>11. Nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego</p> <p>12. Poprawa płynności finansowej</p> <p>102. Inne, jakie?</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
D. [Jeśli B=1] Czy gdyby nie otrzymali Państwo dotacji skorzystałoby Państwo z pożyczki/kredytu?	<p>1. Zdecydowanie tak</p> <p>2. Raczej tak</p> <p>3. Trudno powiedzieć</p> <p>4. Raczej nie</p> <p>5. Zdecydowanie nie</p> <p>88. Odmowa odpowiedzi</p>
E. [Jeśli B=2] Czy w związku z nieuzyskaniem dotacji wystąpili Państwo o kredyt/pożyczkę?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
F. [Jeśli E=1] Czy kredyt/pożyczka została Państwu udzielona?	<p>6. Tak</p> <p>7. Nie</p> <p>99. Nie wiem/trudno powiedzieć</p>
G. [Jeśli E=2] Dlaczego nie wystąpili Państwo o kredyt/pożyczkę?	<p>.....</p>
H. [Jeśli E=2] Czy z powodu niedostępności dotacji zrezygnowali Państwo z przeprowadzenia inwestycji?	<p>1. Tak</p> <p>2. Nie</p> <p>99. nie wiem, trudno powiedzieć</p>

B11. [Jeżeli B.1.1, B.1b i B.1.3=3] Z jakich powodów Państwa jednostka nie ubiegała się o zewnętrzne źródła finansowania w postaci kredytu/pożyczki w okresie 2007-2013?

[randomizacja kolejności (z wyjątkiem odp. 96. i 99.), wielokrotny wybór]

1. Z powodu braku potrzeb inwestycyjnych
2. Z powodu finansowania inwestycji środkami własnymi
3. Z powodu zniechęcenia skomplikowaniem lub czasochłonnością procedur aplikacyjnych
4. Z powodu braku znajomości oferty pożyczkowej, kredytowej
5. Przewidujemy, że nie spełnilibyśmy kryteriów
6. Z powodu obawy przed zadłużeniem jednostki
7. Z powodu braku zdolności spłaty rat
8. Z powodu zbyt wysokich kosztów finansowania (oprocentowanie, prowizje i inne opłaty)
9. Z powodu nieatrakcyjności dostępnej dla nas oferty finansowania zewnętrznego

96. Inne (jakie?) _____

99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B12. Jak oceniają Państwo dostępną na rynku ofertę finansowania zewnętrznego? Jako:

1. Bardzo atrakcyjną
2. Atrakcyjną
3. Przeciętną
4. Nieatrakcyjną
5. Bardzo nieatrakcyjną
99. nie wiem/trudno powiedzieć

BLOK C: Zapotrzebowanie na finansowanie zewnętrzne w przyszłości

C12. Czy Państwa jednostka ma pomysł na rozwój i/lub projekt konkretnej inwestycji, którą chcieliby Państwo rozpocząć w ciągu najbliższych 24 miesięcy?

[Ankieter: jeśli respondent wskaże, że ma więcej niż jeden pomysł/projekt, poproś, by w dalszej części udzielał informacji na temat pomysłu który jest najbliższej rozpoczęcia realizacji]

1. Tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C13. [Jeśli C1=1, C1=2] Jaka jest szacunkowa wartość realizacji tego pomysłu/projektu?

2. kwota zł

C14. [Jeśli C1=3, C1=4] Dlaczego nie zamierzają Państwo przeprowadzić żadnej inwestycji w ciągu najbliższych 24 miesięcy?

4. Brak takiej potrzeby
5. Brak funduszy na inwestycję
6. Niemożność wzięcia kredytu/pożyczki na sfinansowanie inwestycji
96. Inne (jakie?)
99. Nie wiem, trudno powiedzieć

C15. [Jeśli C1=1, C1=2] Czy są Państwo w stanie sfinansować ten pomysł/projekt ze środków własnych?

1. Tak, w całości

- 2. Tak, ale tylko w części
- 3. Nie
- 99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C16. [Jeśli C4=2, C4=3] Czy w ciągu najbliższych 24 miesięcy zamierzacie Państwo ubiegać się o kredyt lub pożyczkę na sfinansowanie tego pomysłu/projektu?

- 1. Tak
- 2. Nie
- 99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C20. [Jeśli C5=1] Na jakie cele chcecie Państwo przeznaczyć kredyt/pożyczkę, o którą będziecie się ubiegać?

[wielokrotny wybór, poczekaj na spontaniczną odpowiedź respondenta i dopasuj do kafeterii]

- 1. nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku
- 2. inwestycje w odnawialne źródła energii
- 3. inwestycja innowacyjna (dopytać jaka ...)
- 4. w. budowa biura/lokalu/budynku
- 5. nabycie samochodu i/lub innych pojazdów
- 6. nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych
- 7. nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji
- 8. informatyzacja (wprowadzanie nowych systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania)
- 9. remont maszyn, pojazdów, budynków
- 10. wypłata wynagrodzeń
- 11. nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego
- 12. poprawa płynności finansowej firmy
- 96. inne, jakie?
- 99. Nie wiem/ Trudno powiedzieć

C18. [Jeśli C5=1] O jaką kwotę zamierzacie się Państwo ubiegać?

- 2. kwota zł
- 9999. Nie wiem/TP

C18. [Jeśli C5=1] Jak oceniają Państwo swoje szanse na uzyskanie kredytu/pożyczki?

- 1. Na pewno uzyskam kredyt/pożyczkę

2. Raczej uzyskam kredyt/pożyczkę
3. Trudno mi powiedzieć czy uzyskam kredyt/pożyczkę
4. Raczej nie uzyskam kredytu/pożyczki
5. Na pewno nie uzyskam kredytu/pożyczki
99. nie wiem/trudno powiedzieć

C20. [Jeśli C5=1] Czy biorą Państwo pod uwagę kredyt/pożyczkę oferowaną spoza sektora bankowego? (np. w ramach RPO Województwa Lubuskiego 2014-2020, funduszy pożyczkowych)

1. Tak
2. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

C22. [Jeśli C10=2] Dlaczego nie biorą Państwo pod uwagę kredytu/pożyczki oferowanej spoza sektora bankowego? [wielokrotny wybór, randomizacja kolejności]

1. zniechęcenie skomplikowaniem lub czasochłonnością procedur aplikacyjnych
2. brak znajomości oferty pożyczkowo-kredytowej spoza sektora bankowego
3. przewidujemy, że nie spełnilibyśmy kryteriów
4. nieatrakcyjność oferty finansowania zewnętrznego spoza sektora bankowego
5. wolę kredyt/pożyczkę komercyjną
6. inne (jakie?)
103. Nie wiem/trudno powiedzieć

C24. Jak oceniają Państwo stopień rozpowszechniania informacji o dostępnych narzędziach wsparcia zwrotnego -pożyczkach/kredytach/dotacjach?

1. Bardzo dobrze rozpowszechnione
2. Raczej dobrze rozpowszechnione
3. Raczej źle rozpowszechnione
4. Bardzo źle rozpowszechnione
99. Nie wiem/ trudno powiedzieć

C25. Jak oceniają Państwo obecną ofertę zewnętrznych źródeł finansowych w województwie lubuskim?

1. Bardzo dobrze
2. Dobrze
3. Ani dobrze, ani źle
4. Źle
5. Bardzo źle

99. Nie wiem/trudno powiedzieć

To było już ostatnie pytanie ankiety. Serdecznie dziękuję w imieniu zespołu badawczego firmy Agrotec Polska za udział w badaniu prowadzonym na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

5.2.11 Kwestionariusz badania CAWI z osobami zainteresowanymi założeniem działalności gospodarczej

Szanowni Państwo,

na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego firma Agrotec Polska realizuje badanie potrzeb rozwojowych osób fizycznych planujących założyć działalność gospodarczą oraz ich dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania działalności.

Otrzymane wyniki posłużą do opracowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020, w szczególności w zakresie wsparcia dla przedsiębiorstw i osób fizycznych planujących założyć działalność gospodarczą.

Zapraszamy do wzięcia udziału w badaniu poprzez wypełnienie ankiety internetowej. Zebrane dane mają charakter całkowicie anonimowy i zostaną wykorzystane jedynie w formie zbiorczych zestawień statystycznych. Wypełnienie ankiety zajmie około 7 min. Skierowana jest do wszystkich osób zainteresowanych założeniem działalności gospodarczej. Jeżeli jest Pan/Pani zainteresowany/a wypełnieniem ankiety proszę kliknąć w [link](#) i postępować zgodnie z instrukcjami pojawiającymi się na ekranie.

BLOK A: Pytania filtrujące

A1. Proszę wybrać powiat, w którym Pan/i mieszka?

1. m. Gorzów Wielkopolski
2. powiat gorzowski
3. powiat krośnieński
4. powiat m. Zielona góra
5. powiat międzyrzecki
6. powiat nowosolski
7. powiat słubicki
8. powiat strzelecko-drezdenecki
9. powiat sulęciński
10. powiat świebodziński
11. powiat wschowski
12. powiat zielonogórski
13. powiat żagański
14. powiat żarski

A2. Czy planuje Pan/i założenie działalności gospodarczej w najbliższych 6 latach?

1. Nie ->koniec ankiety
2. Raczej nie ->koniec ankiety
3. Raczej Tak

4. Tak

99. Nie wiem/trudno powiedzieć ->koniec ankiety

A3. Do jakiej sekcji PKD 2007 będzie ewentualnie należała firma, którą zamierza Pan/i założyć (w jakiej branży będzie działać)? Można wybrać maksymalnie 3 odpowiedzi. [wielokrotny wybór, max. 3 odp.].

1. Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
2. Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie
3. Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe
4. Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
5. Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
6. Sekcja F – Budownictwo
7. Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
8. Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
9. Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
10. Sekcja J – Informacja i komunikacja
11. Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
12. Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
13. Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
14. Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
15. Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
16. Sekcja P – Edukacja
17. Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
18. Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
19. Sekcja S – Pozostała działalność usługowa
20. Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
21. Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne
99. Nie wiem/ trudno powiedzieć

A4. Ilu pracowników w przeliczeniu na pełne etaty planuje Pan/i zatrudniać w firmie uwzględniając wszystkie formy umów (o pracę, o dzieło, zlecenie)?

1. 1 (tylko ja jako właściciel, osoba samozatrudniona)
2. 2-4
3. 5-9

- 4. 10-49
- 5. 50-249
- 6. 250 i więcej
- 99. Nie wiem/trudno powiedzieć

BLOK B: Finansowanie zewnętrzne w 2013 roku

B1. Czy jest Pan/i w stanie sfinansować założenie działalności gospodarczej ze środków własnych?

- 1. Tak, w całości
- 2. Tak, ale tylko w części
- 3. Nie
- 99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B2. Czy zamierza się Pan/i ubiegać o kredyt lub pożyczkę na sfinansowanie założenia firmy?

- 1. Tak -> B4, B5, B6, B8, B9, B11
- 2. Nie -> B3, B11
- 99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B3. Dlaczego nie zamierza się Pan/i ubiegać o kredyt lub pożyczkę na sfinansowanie założenia firmy? Można wskazać maksymalnie 3 powody. [wielokrotny wybór, max. 3 odp.]

- 1. Zamierzam sfinansować inwestycję środkami własnymi
- 2. Procedury aplikacyjne są skomplikowane i czasochłonne
- 3. Nie znam oferty pożyczkowo-kredytowej
- 4. Przewiduję, że nie spełnię kryteriów
- 5. Obawiam się zadłużenia
- 6. Obawiam się trudności w spłacie rat
- 7. Nie ma odpowiednich zabezpieczeń
- 8. Nie mam historii kredytowej
- 9. Dostępna oferta finansowania zewnętrznego jest nieatrakcyjna
- 10. Inne powody (jakie? - proszę wpisać)
- 99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B4. O jaką kwotę zamierza się Pan/i ubiegać? Prosimy podać w zł.

.....

[w przypadku odpowiedzi „nie wiem/ trudno powiedzieć” wpisać: 9999]

B5. Jak ocenia Pan/i swoje szanse na uzyskanie kredytu/pożyczki?

1. Uważam, że na pewno otrzymam kredyt/pożyczkę
2. Uważam, że raczej otrzymam kredyt/pożyczkę
3. Uważam, że raczej nie otrzymam kredytu/pożyczki
4. Uważam, że na pewno nie otrzymam kredytu/pożyczki
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B6. Czy bierze Pan/i pod uwagę kredyt/pożyczkę oferowaną przez podmiot spoza sektora bankowego? (więcej informacji na temat tej możliwości można znaleźć klikając w ten link: <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/if/oif/Strony/Produkty.aspx>)

3. Tak
4. Nie - >B7
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B7. Dlaczego nie bierze Pan/Pani pod uwagę kredytu/pożyczki oferowanej przez podmiot spoza sektora bankowego? Prosimy uzasadnić.

.....

B8. Na jaki cel zamierza Pan/i przeznaczyć kredyt/pożyczkę, o którą będzie się Pan/i ubiegać? Można wybrać dowolną liczbę odpowiedzi.

[wielokrotny wybór]

1. Nabycie biura/lokalu/gruntu/budynku
2. Inwestycje w odnawialne źródła energii
3. Budowa biura/lokalu/budynku
4. Nabycie samochodu i/lub innych pojazdów
5. Nabycie maszyn i/lub urządzeń technicznych
6. Nabycie technologii np. w postaci patentu lub licencji
7. Informatyzacja (wprowadzanie systemów IT, informatyzacja procesów, stosowanie nowego oprogramowania)
8. Nabycie narzędzi i/lub środków do produkcji dóbr i/lub usług
9. Prowadzenie prac badawczych i/lub rozwojowych, wypracowanie własnej technologii
10. Remont maszyn, pojazdów, budynków
11. Wypłata wynagrodzeń
12. Zwiększenie produkcji towarów i/lub usług
13. Nabycie wyposażenia, np. mebli, sprzętu biurowego
14. Poprawa płynności finansowej firmy
96. Inne, jakie? - proszę wpisać
99. Nie wiem/ Trudno powiedzieć

B9. Czy w ramach zabezpieczenia kredytu/pożyczki zamierza Pan/i skorzystać z poręczenia lub gwarancji?

1. Tak ->B10
2. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B10. Z jakiej formy zabezpieczenia zamierza Pan/i skorzystać?

1. Poręczenie z funduszu poręczeniowego
2. Gwarancja de minimis Banku Gospodarstwa Krajowego
3. Inna gwarancja bankowa
4. Gwarancja ubezpieczeniowa
5. Poręczenie od kooperanta biznesowego
6. Poręczenie od znajomych/rodziny.
96. Inne, jakie?
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B11. Czy zamierza Pan/i ubiegać się o dotację na założenie działalności gospodarczej?

1. Tak ->B12
2. Nie
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B12. Czy jeżeli nie otrzyma Pan/i dotacji planuje Pan/i ubiegać się o kredyt lub pożyczkę na sfinansowanie założenia firmy?

1. Tak
2. Nie ->B13
99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B13. Dlaczego nie zamierza się Pan/i ubiegać o kredyt lub pożyczkę na sfinansowanie założenia firmy?

1. Zamierzam sfinansować inwestycję środkami własnymi
2. Procedury aplikacyjne są skomplikowane i czasochłonne
3. Nie znam oferty pożyczkowo-kredytowej
4. Przewiduję, że nie spełnię kryteriów
5. Obawiam się zadłużenia
6. Obawiam się trudności w spłacie rat
7. Nie ma odpowiednich zabezpieczeń

- 8. Nie mam historii kredytowej
- 9. Dostępna oferta finansowania zewnętrznego jest nieatrakcyjna
- 10. Inne powody (jakie? - proszę wpisać)
- 99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B14. Czy z powodu niedostępności kredytu/pożyczki/dotacji lub innego finansowania zewnętrznego może Pan/i zrezygnować z założenia firmy?

- 8. Tak
- 9. Nie
- 99. Nie wiem, trudno powiedzieć

B15. Czy wg Pana/i w województwie lubuskim brakuje alternatywy (np. w postaci funduszy pożyczkowych, funduszy poręczeniowych itp.) wobec oferty bankowej źródeł finansowania zewnętrznego?

- 1. Zdecydowanie nie
- 2. Raczej nie
- 3. Raczej tak
- 4. Zdecydowanie tak
- 99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B16. Inwestycje np. na założenie firmy można sfinansować z instrumentów wsparcia zwrotnego (więcej informacji można znaleźć po tym linkiem: <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/if/oif/Strony/glowna.aspx/oif/Strony/glowna.aspx>).

W jakim stopniu w Pana/Pani ocenie są rozpowszechnione informacje o dostępnych narzędziach wsparcia zwrotnego (pożyczki/kredyty/dotacje)?

- 1. są bardzo dobrze rozpowszechnione
- 2. są dobrze rozpowszechnione
- 3. są dostatecznie rozpowszechnione
- 4. są niedostatecznie rozpowszechnione
- 99. Nie wiem/trudno powiedzieć

B17. Jak oceniają Państwo obecną ofertę zewnętrznych źródeł finansowych (dotacje, kredyty, pożyczki) w województwie lubuskim?

- 1. Bardzo dobrze
- 2. Dobrze
- 3. Przeciętnie
- 4. Źle
- 5. Bardzo źle

Metryczka

M1. Jaki jest Pana/i wiek:

1. 18-24
2. 25-34
3. 35-44
4. 45-54
5. 55-64
6. 65 i więcej

M2. Jakie jest Pana/i wykształcenie:

1. Podstawowe
2. Zawodowe
3. Średnie (ogólne i techniczne)
4. Wyższe (licencjat, inżynier, magister)
96. Inne - jakie? - proszę wpisać

M3 Jak długo jest Pan/i bezrobotny/a?

1. poniżej jednego roku
2. 1-3 lata
3. Więcej niż 3 lata

To było już ostatnie pytanie ankiety. Serdecznie dziękuję w imieniu zespołu badawczego firmy Agrotec Polska za udział w badaniu prowadzonym na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.